

T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE FİNANSMAN BİLİM DALI

**TÜRKİYE MUHASEBE STANDARTLARININ DENETİM VE
MUHASEBE KALİTESİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ:
BİR UYGULAMA**

(DOKTORA TEZİ)

Yasemin ERTAN

BURSA – 2011

U.Ü. S.B.E.
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE FİNANSMAN
BİLİM DALI

TÜRKİYE MUHASEBE STANDARTLARININ DENETİM VE MUHASEBE
KALİTESİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ:
BİR UYGULAMA
(DOKTORA TEZİ)

Yasemin
ERTAN

BURSA
2011

**T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE FİNANSMAN BİLİM DALI**

**TÜRKİYE MUHASEBE STANDARTLARININ DENETİM VE MUHASEBE
KALİTESİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ:
BİR UYGULAMA**

(DOKTORA TEZİ)

Yasemin ERTAN

**Danışman:
Prof. Dr. Ümit Gücenme Gençoğlu**

BURSA - 2011

T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe Finansman Bilim Dalı'nda 710714002 numaralı Yasemin Ertan'ın hazırladığı "Türkiye Muhasebe Standartlarının Denetim ve Muhasebe Kalitesi Üzerindeki Etkisi: Bir Uygulama" konulu Doktora Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, .../...../ 20.... günü ..... - .....saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının ..... (başarılı/başarısız) olduğuna ..... (oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu
Başkanı)

Prof. Dr. Ümit Gücenme Gençoğlu
Uludağ Üniversitesi

Üye

Prof. Dr. Halis Ertürk
Uludağ Üniversitesi

Üye

Prof. Dr. Nemci Gürsakal
Uludağ Üniversitesi

Üye

Prof. Dr. Lale Karabıyık
Uludağ Üniversitesi

Üye

Prof. Dr. Seval Kardeş Selimoğlu
Anadolu Üniversitesi

...../...../ 20.....

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Yasemin Ertan
Üniversite : Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : İşletme
Bilim Dalı :
Tezin Niteliği : Doktora Tezi
Sayfa Sayısı : XV + 149
Mezuniyet Tarihi : .... / .... / 20.....
Tez Danışman(lar)ı : Prof. Dr. Ümit Gücenme Gençoğlu

TÜRKİYE MUHASEBE STANDARTLARININ DENETİM VE MUHASEBE KALİTESİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: BİR UYGULAMA

AB'ye üye ülkeler, güçlü bir ekonomik birlik ve serbest ticaret yapabilecekleri bir pazar oluşturabilmek amacıyla, ortak bir muhasebe dili oluşturmaya çalışmış ve bu çabalar sonucunda IASs/IFRSs'ler oluşturulmuştur. 2005 yılından itibaren, AB'ye üye ülkelerin sermaye piyasalarında işlem gören firmaların IASs/IFRSs'yi uygulamalarının zorunlu hale getirilmesi ile birlikte AB'ye üye ülkeler arasına girmeyi ve rekabet edebilirliğini korumayı hedefleyen ülkemiz de, muhasebe uygulamalarını AB uygulamaları ile tam uyumlu hale getirmiştir. IASs/IFRSs'lerin uygulanmaya başlanmasıyla birlikte, tüm dünyada, bu uygulamaların muhasebe kalitesini attırıp arttırmadığı sorgulanmaya başlanmıştır. Ancak, muhasebe kalitesi konusundaki problemin çözülmesi için yalnızca IASs/IFRSs' lere odaklanılması resmin tamamını görmekten oldukça uzaktır. Çünkü muhasebe kalitesi kavramı, muhasebe uygulamalarındaki farklılıklar, ülkeler arasındaki farklılıklar ve işletmelere özgü farklılıklar ekseninde şekillenen çok boyutlu bir kavramdır. Çalışmamızın amacı, Türkiye'de 2005 yılından itibaren borsada işlem gören işletmelerin uygulamakla yükümlü oldukları, IASs/IFRSs'in çevirisi niteliğinde olan TMS/TFRS'lerin muhasebe kalitesine etkisinin ölçülmesidir. Bu amaçla çalışmamızda, TMS/TFRS'lerin uygulanmaya başlanmasıyla birlikte, muhasebe kalitesinin göstergelerinden olan tahakkuk kalitesinde ve karın uyumlaştırılmasında nasıl bir değişiklik meydana geldiği, panel veri analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmamızın sonucunda, TMS/TFRS'ler uygulanmaya başlandıktan sonra toplam tahakkukların kalitesinin düştüğü ancak karın uyumlaştırılması doğrultusundaki faaliyetlerin azaldığı ortaya konmuştur.

Anahtar Sözcükler:

Muhasebe Kalitesi,

Türkiye Muhasebe
Standartları

Tahakkuk Kalitesi

Karın
Uyumlaştırılması

ABSTRACT

Name and Surname : Yasemin Ertan
University : Uludağ University
Institution : Social Science Institution
Field : Business Administration
Branch :
Degree Awarded : PhD
Page Number : VIII + 152
Degree Date : .... / .... / 20.....
Supervisor (s) : Prof. Ümit Gücenme Gençoğlu

THE AFFECTS OF TURKISH ACCOUNTING STANDARDS ON AUDIT AND ACCOUNTING QUALITY: AN APPLICATION

In order to form a market where they can undertake a strong economic union and free trade, the EU member states strived to bring about a common accounting language and as a result of these efforts established the International Accounting Standards (IASs) and the International Financial Reporting Standards (IFRSs). As of 2005, with the obligatory application of IASs and IFRSs by companies that are traded on the EU countries' capital markets, our country, that seeks to become a member state of the EU and which aims to protect her competitiveness, has made fully compatible her accounting application with those of the EU. Together with the commencement of IASs and IFRSs applications, the question of whether these applications have increased the accounting quality has begun to be asked worldwide. However, resolving the issue of accounting quality's focus on IASs/IFRSs alone is far from seeing the picture as a whole because the concept of accounting quality is a multi-dimensional concept that takes shape on the axis of differences in accounting applications, differences among nations and differences that are unique to businesses. The purpose of our work is to measure the affect of the Turkish Accounting Standards (TMS) and the Turkish Financial Reporting Standards (TFRS) on accounting quality, which is the equivalent of IASs/IFRSs, in which their application is obligatory by companies that are traded on the stock exchange since 2005 in Turkey. Bearing in mind this purpose, our work, with the commencement of the application of TMS/TFRS, has been to analyze the changes that have taken place in accrual quality and the income smoothing that are the main indicators of accounting quality by applying the Panel Data Analysis method. In the conclusion our study, it was observed that since the application of TMS/TFRS began, the quality of total accruals had dropped but that the activities in line with income smoothing had declined.

Keywords:

Accounting Quality   Turkish Accounting   Accrual Quality   Income Smoothing
Standards

ÖNSÖZ

Günümüzde kalite kavramı, tüm işletme faaliyetlerine yön veren, işletmeler açısından stratejik öneme sahip bir kavram haline gelmiştir. Muhasebe kalitesi kavramı, muhasebe uygulamalarının farklılığından, ülkeler arasındaki farklılıklardan ve işletmelere özgü faktörlerden etkilenen çok boyutlu bir kavramdır. Karar alıcıların, doğru ekonomik kararlar alabilmeleri muhasebe kalitesinin yüksek olmasına bağlıdır. Küreselleşme sürecinde, tüm dünyada geçerli ve yüksek kaliteli bir muhasebe dili oluşturma çabaları sonucunda IASs/IFRSs oluşturulmuş ve uygulanmaya başlanmıştır. Türkiye’de de hisse senetleri borsalarda işlem gören işletmeler 2005 yılından itibaren IASs/IFRSs’in çevirisi olan TMS/TFRS’yi zorunlu olarak uygulamaya başlamıştır.

IASs/IFRSs’in zorunlu olarak uygulanmaya başlanmasıyla birlikte, bu uygulamaların muhasebe kalitesini ne şekilde etkilediği sorgulanmaya başlanmıştır. Bu çalışma, TMS/TFRS uygulamalarının muhasebe kalitesinin unsurlarından olan tahakkuk kalitesine ve kar uyumlaştırılmasına etkisini araştırmaktadır.

Çalışmanın oluşturulması sürecinde, sağladığı maddi destek için TÜBİTAK’ a ve bana yol gösteren değerli hocalarım Prof. Dr. Ümit Gücenme Gençoğlu’na, Prof. Dr. Necmi Gürsakal’a ve Prof. Dr. Lale Karabıyık’a teşekkürlerimi bir borç bilirim. Çalışmanın hazırlanması sürecinde her an manevi desteğini hissettiğim eşim Tahir Ertan’a ve çalışma arkadaşım Elif Yücel’e minnettar olduğumu ifade etmek isterim. Ayrıca, doktora sürecinin her basamağında yanımda olan, varlığı ile beni motive eden güneşim, beyazım, bir tanecik oğlum Nejdet Efe Ertan’a da teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR	xi
TABLolar	xiv
ŞEKİLLER.....	xv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DENETİM VE TÜRKİYE'DEKİ MUHASEBE SİSTEMİ

1. DENETİMİN TANIMI VE SINIFLANDIRILMASI	6
1.1. Konusu ve Amacına Göre Denetim Türleri.....	7
1.2. Denetçinin Niteliğine Göre Denetimin Türleri.....	8
2. MUHASEBE KALİTESİNİN DENETİM AÇISINDAN ÖNEMİ.....	9
3. DENETİMİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE ÜLKEMİZDEKİ DURUM.....	10
4. TÜRKİYE'DE MUHASEBE SİSTEMİ İLE İLGİLİ DÜZENLEMELER	14

4.1. İktisadi Devlet Teşekküllerini Yeniden Düzenleme Komisyonu Tarafından Yapılan Çalışmalar	15
4.2. Türk Ticaret Kanunu	15
4.3. Vergi Usul Kanunu	17
4.4. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun Düzenlemeleri....	17
4.5. Sermaye Piyasası Kurulu'nun Düzenlemeleri	18
4.6. Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği	19
4.7. Sigorta ve Reasürans Şirketlerine Yönelik Düzenlemeler	19
4.8. Uluslararası Muhasebe Standartları ve Ülkemizdeki Uyumlaştırma Çalışmaları.....	20

İKİNCİ BÖLÜM

MUHASEBE KALİTESİ VE MUHASEBE KALİTESİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

1. MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ VE MUHASEBE KALİTESİ İLİŞKİSİ	24
2. MUHASEBE STANDARTLARI VE MUHASEBE KALİTESİ İLİŞKİSİ	25
2.1. Muhasebe Standartlarına Göre Finansal Tabloların Sahip Olması Gereken Nitelikler.....	26
2.2. Muhasebe Kalitesi Kavramı ve Muhasebe Kalitesinin Önemi.....	27
3. MUHASEBE KALİTESİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	31
3.1. Muhasebe Uygulamalarının Muhasebe Kalitesi Üzerindeki Etkisi ...	31
3.2. Muhasebe Kalitesini Etkileyen Ülkeler Arasındaki Farklılıklar.....	33
3.2.1. Yasal ve politik sistemin muhasebe kalitesine etkisi.....	35
3.2.1.1. Yasal sistemin muhasebe kalitesine direkt etkisi	35

3.2.1.2. Politik sistemin muhasebe kalitesine direkt etkisi ..38	
3.2.1.3. Yasal ve politik sistemin muhasebe kalitesine endirekt etkisi ..39	
3.2.2. Finansal piyasaların gelişmişlik düzeyinin muhasebe kalitesine etkisi ..45	
3.2.3. Vergi sisteminin muhasebe kalitesine etkisi 47	
3.2.4. Kültürün muhasebe kalitesine etkisi 48	
3.2.5. Ekonomik faktörlerin muhasebe kalitesine etkisi.....50	
3.2.6. Muhasebe mesleğinin sahip olduğu altyapının ve muhasebe mesleğine verilen önemin muhasebe kalitesine etkisi 52	
3.3. Muhasebe Kalitesini Etkileyen İşletmelere Özgü Faktörler 53	
3.3.1. İşletmelerin büyüklüğünün muhasebe kalitesine etkisi 53	
3.3.2. İşletmelerin sermaye yapılarının muhasebe kalitesine etkisi 54	
3.3.3. İşletmelerin sahiplik yapısının muhasebe kalitesine etkisi ...56	
3.3.4. Denetim firmaları ve muhasebe kalitesi arasındaki ilişki 57	
3.3.5. Yabancı menkul kıymet borsalarında kote olma ve muhasebe kalitesi arasındaki ilişki.....58	
3.3.6. İşletmelerde kurumsal yönetime verilen önemin muhasebe kalitesine etkisi 58	

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MUHASEBE KALİTESİNİN ÖLÇÜLMESİ

1. MUHASEBE KALİTESİNİN (KAR KALİTESİNİN) UNSURLARI VE KAR YÖNETİMİ 60	
---	--

2.	TAHAKKUK KALİTESİ	64
2.1.	Tahakkukların Sınıflandırılması	65
2.1.1.	Normal tahakkuklar- İsteğe bağlı tahakkuklar	65
2.1.2.	Çalışma sermayesi tahakkukları- Uzun dönemli faaliyet tahakkukları- Finansal tahakkuklar	66
2.2.	Tahakkuk Kalitesine İlişkin Literatür Araştırması.....	70
3.	KARIN UYUMLAŞTIRILMASI.....	78
3.1.	Muhasebe Manipülasyonu	78
3.2.	Kar Yönetimi	81
3.3.	Karın Uyumlaştırılması ve Muhasebe Kalitesi.....	82
3.4.	Karın Uyumlaştırılmasına İlişkin Literatür Araştırması	85

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ZORUNLU TMS/ TFRS UYGULAMALARININ İMKB'DE İŞLEM GÖREN İŞLETMELERİN TAHAKKUK KALİTESİNE VE KAR UYUMLAŞTIRMA DAVRANIŞLARINA ETKİSİ: PANEL VERİ ANALİZİ

1.	ARAŞTIRMANIN AMACI	94
2.	YÖNTEM.....	96
3.	KAPSAM VE VERİLER.....	100
4.	ANALİZ.....	101
4.1.	TMS/TFRS'nin Uygulanmaya Başlanmasının Tahakkuk Kalitesine Etkisi	101
4.2.	TMS/TFRS' nin Uygulanmaya Başlanmasının Karın Uyumlaştırılmasına Etkisi	114
4.2.1.	Nakit akımları ve toplam tahakkuklar arasındaki	

korelasyon	114
4.2.2. Net karın standart sapmasının, nakit akımlarının standart sapmasına oranı	117
SONUÇ	119
EKLER.....	126
KAYNAKLAR.....	135
ÖZGEÇMİŞ	149

KISALTMALAR

A	Alacak Tutarı
a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.tb.	Adı Geçen Tebliğ
a.g.m.	Adı Geçen Makale
a.g.w.	Adı Geçen Web Sayfası
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AICPA	Amerika Resmi Yeminli Mali Müşavirler Birliği
AM	Amortisman Tutarı
B	Borç Tutarı
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme ve Kurulu
BO	Büyüme Oranı
B/O	Toplam Borçların Özsermayeye Oranı
BUY	İşletmenin Büyüklüğündeki Değişim
CST	Çalışma Sermayesi Tahakkukları
DF	Denetim Firmasının Niteliği
EV	Ertelenen Vergiler
FASB	Finansal Muhasebe Standartları Kurulu
FDV	Faaliyetlere İlişkin Dönen Varlıklar
FDUV	Faaliyetlere İlişkin Duran Varlıklar
FNA	Faaliyet Nakit Akımı
FKVY	Faaliyetlere İlişkin Kısa Vadeli Yükümlülükler
FUVY	Faaliyetlere İlişkin Uzun Vadeli Yükümlülükler
FT	Finansal Tahakkuklar
FY	Finansal Yükümlülükler
GV	Gelir Vergileri
H	Hasılat Tutarı
IAS	Uluslararası Muhasebe Standartları
IASB	Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu
IASC	International Accounting Standards Committee
IASCF	Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi Vakfı
IASs/ IFRSs	Uluslararası Muhasebe Standartları/ Uluslararası Finansal

	Raporlama Standartları
IFAC	Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu
IOSCO	Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonları Örgütü
İMKB	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
LIFO	Son Giren İlk Çıkar
KVY	Kısa Vadeli Yatırımlar
MDV	Maddi Duran Varlıklar
MKBS	İşletmenin Hisse Senetlerinin İşlem Gördüğü Borsa Sayısı
NA	Net Nakit Akımları
NASDAQ	National Association of Securities Dealers Automated Quotations
NYSE	New York Stock Exchange
ODG	Olağandışı Giderler
ÖV	Ödenecek Vergiler
S	İşletmenin İçinde Yer Aldığı Sektör
SEC	ABD Sermaye Piyasası Kurumu
SER	Sermaye Tutarı
SNA	Serbest Nakit Akımları
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
ST	Stok Tutarı
t	Zaman Dönemi
TMS	Türkiye Muhasebe Standardı
TMSK	Türkiye Muhasebe Standartları Kurumu
TMS/TFRS	Türkiye Muhasebe Standartları/Türkiye Finansal Raporlama Satandartları
TP	Yöneticilere Ödenen Teşvik Primi Tutarı
TTK	Türk Ticaret Kanunu
UDFT	Uzun Dönemli Faaliyet Tahakkukları
UVY	Uzun Vadeli Yatırımlar
x	Bağımsız Değişken
vd.	Ve Diğerleri
VDH	Varlık Devir Hızı
VUK	Vergi Usul Kanunu
y	Bağımlı Değişken

YMKB	Yabancı Menkul Kıymetler Borsası
β_0	Sabit Terim
β_{it}	Eğim Katsayısı
ε_t	Hata Terimi

TABLÖLAR

Tablo 1: Muhasebe Uygulamalarının Uyumlaştırılması İle İlgili Düzenlemeler ve Konuları.....	21
Tablo 2: Ulusal Muhasebe Sistemlerinin Birbirinden Farklılaşmasının Nedenlerini Ortaya Koymak Üzere Yapılmış Olan Çalışmalar ve Bu Çalışmalarda İncelenen Faktörler	34
Tablo 3: Farklı Yasal Sistemlerde Muhasebe Sistemlerinin Taşıdığı Özellikler	41
Tablo 4: Piyasa Kapitalizasyonu (milyon \$).....	46
Tablo 5: İşlem Gören Firma Sayısı	47
Tablo 6: Analize Dahil Edilebilecek İşletme Sayıları ve Dahil Oldukları Sektörler	100
Tablo 7: Çalışma Sermayesi Tahakkukları, Uzun Dönemli Faaliyet Tahakkukları, Finansal Tahakkuklar ve Toplam Tahakkuklara İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler	104
Tablo 8: Tanımlayıcı İstatistikler	105
Tablo 9: Tarihi Maliyetlerle Raporlama Yapılan Döneme Ait Hadri Birim Kök Testi Sonuçları.....	108
Tablo 10: TMS/TFRS'ye Göre Raporlama Yapılan Döneme Ait Hadri Birim Kök Testi Sonuçları.....	108
Tablo 11: TMS/TFRS'ye Göre Raporlama Yapılan Döneme Ait B ve NA Değişkenlerinin Birinci Farkları Alınarak Yapılan Hadri Birim Kök Testi Sonuçları ...	109
Tablo 12: Tarihi Maliyetlerle Raporlama Yapılan Dönemde Tahakkuk Kalitesinin Belirlenmesine İlişkin Kurulan Modelin Hausman Testi Sonuçları.....	109
Tablo 13: Tarihi Maliyetlere Göre Raporlama Yapılan Dönemde Tahakkuk Kalitesinin Belirlenmesine İlişkin Modelin Panel Veri Analizi Sonuçları	110
Tablo 14: TMS/TFRS'ye Göre Raporlama Yapılan Dönemde Tahakkuk Kalitesinin Belirlenmesine İlişkin Kurulan Modelin Hausman Testi Sonuçları.....	111
Tablo 15: TMS/TFRS'ye Göre Raporlama Yapılan Dönemde Tahakkuk Kalitesinin Belirlenmesine İlişkin Modelin Panel Veri Analizi Sonuçları	112
Tablo 16: Tarihi Maliyetlerle Raporla Yapılan Dönemde NA ve TT Arasındaki Korelasyon.....	115
Tablo 17: TMS/TFRS'ye Göre Raporlama Yapılan Dönemde NA ve TT Arasındaki Korelasyon.....	116
Tablo 18: Net Kar ve Nakit Akımlarına İlişkin Modellerin Hata Terimlerinin Standart Sapmaları	117

ŞEKİLLER

Şekil 1: Yasal ve Politik Sistemin Muhasebe Kalitesine Etkisi	35
Şekil 2: Muhasebe Manipülasyonlarının Sınıflandırılması	79
Şekil 3: Kar Uyumlaştırılmasının Sınıflandırılması	84
Şekil 4: Tarihi Maliyetlerle Raporlama Yapılan Döneme İlişkin Kutu Bıyık Grafikleri	106
Şekil 5: TMS/TFRS'ye Göre Raporlama Yapılan Döneme İlişkin Kutu Bıyık Grafikleri	107

GİRİŞ

Küreselleşme sürecinde ülkeler arasındaki ticari sınırların ortadan kalkması ile birlikte, ekonomik yaşam çok daha karmaşık bir hale gelmiştir. Ülkelerin sermaye ve kredi piyasalarının uluslararası piyasaların bir parçası olabilmesi, ülkenin yabancı sermayeyi çekebilmesi, rekabet piyasasında güçlü bir şekilde yer alabilmesi, karar alıcıların doğru ve etkin ekonomik kararlar alabilmeleri için dünya genelinde yüksek kaliteli, ortak bir muhasebe dilinin kullanılması gereği ortaya çıkmıştır.

2000’li yılların başında yaşanan muhasebe ve denetim skandallarının muhasebe ve denetim ile ilgili düzenlemelerin yeterliliğini sorgulanır bir hale getirmiş, karar alıcıların ekonomik kararlar alırken kullanacakları, doğru ve güvenilir bilgiye duydukları ihtiyacı arttırmıştır. Denetim, işletmelerin muhasebe kalitelerinin artırılması açısından büyük önem taşımaktadır. İç denetim, işletme faaliyetlerinin etkin ve etkili bir şekilde devam ettirilip ettirilmediğinin, bağımsız muhasebe denetimi ise işletmelerin kamuya açıkladıkları bilgilerin doğruluğunun değerlendirilmesidir. İşletmelerde, yöneticiliğin ve sahipliğin birbirinden ayrılması ve günümüzün dinamik iş yaşamı koşullarında, işletmelerin rekabet güçlerini koruyabilmeleri için değişikliklere hızlı bir şekilde cevap verebilmelerinin gerekliliği yönetim denetiminin önemini arttırmaktadır. Son dönemlerde yaşanan finansal krizler, finansal tabloların bağımsız denetimle birlikte yönetim denetiminden de geçirilmesi gerekliliğini açık bir şekilde ortaya çıkarmıştır.

Muhasebe kalitesi kavramı işletmeler için stratejik bir öneme sahiptir. Muhasebe kalitesinin yüksek olması işletmelerin sermaye maliyetini düşürmektedir. Ayrıca muhasebe kalitesi, işletmelerin fon kaynaklarını belirleyen bir unsurdur, bilgi asimetrisini azaltarak, yatırımların etkinliğini arttırmaktadır. Muhasebe kalitesi düşük olan firmaların sermaye piyasalarından yararlanmaları daha zor olmaktadır. Diğer taraftan, muhasebe kalitesinin yüksek olması finans sektörünün gelişmesini ve ekonomik büyümeyi güdüleyen bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yüksek kaliteli muhasebe standartlarının oluşturulması için IASC, 1973 yılından 2001 yılına kadar IAS’ı oluşturmuş ve yayınlamıştır. 2001 yılında, uluslararası muhasebe standartlarını oluşturma görevi IASB’ye devredilmiştir. 2000’li yılların başında yaşanan muhasebe ve denetim skandallarının sonucunda, uluslararası muhasebe standartlarının oluşturulması ve uygulanması doğrultusunda dünya çapında bir görüş birliği oluşmuş,

IASB ve FASB arasında, 2002 yılında imzalanan Norwalk Anlaşmasıyla IASs/IFRSs ve Amerikan genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri arasındaki farkları giderme ve uluslararası finansal raporlamada kaliteyi artırma doğrultusunda çalışmalar yapmak konusunda anlaşmaya varılmıştır. AB sermaye piyasalarında işlem gören firmaların, 2005 yılından itibaren, IASs/IFRSs'yi uygulamaları zorunlu hale getirilerek, AB çapında muhasebe uygulamalarının ortak olması sağlanmıştır. AB'ye üye ülkeler arasına girmeyi hedefleyen ülkemizde de 2005 yılından itibaren, sermaye piyasalarında işlem gören firmaların IASs/IFRSs'in çevirisi niteliğinde olan TMS/TFRS'leri uygulamaları zorunlu tutulmuştur. IASs/IFRSs'lerin zorunlu olarak uygulanmaya başlanmasıyla birlikte, bu uygulamaların ülkelerin muhasebe kalitelerini nasıl etkilediği sorgulanmaya başlanmıştır. Çalışmamız, IASs /IFRSs'lerin oluşturulduğu ülkelerden farklı yasal, politik ve kurumsal özelliklere sahip olan ülkemizde, IASs /IFRSs'lerin birebir çevirisi niteliğinde olan TMS/TFRS'lerin uygulanmaya başlanmasının muhasebe kalitesini nasıl etkilediği araştırılmıştır.

Çağdaş yaşam koşullarına uyum sağlayabilmek ve gelişmiş ülkeler arasına girebilmek için, ülkemizde, TMS/TFRS'lerin uygulanması kaçınılmazdır. Ancak, muhasebe kalitesinin artırılması için yalnızca uygulanmakta olan muhasebe ilkelerinin değiştirilmesine odaklanılması doğru değildir. Çünkü muhasebe kalitesi muhasebe uygulamaları ile birlikte, yasal ve politik sistem, finansal piyasaların gelişmişlik düzeyi, kültür, ekonomik faktörler ve muhasebe mesleğinin gelişmişlik düzeyi gibi ülkelere özgü faktörlerin, işletmelerin büyüklüğü, sermaye ve sahiplik yapıları, çalıştıkları denetim firmalarının niteliği, yabancı menkul kıymetler borsalarında kote olup olmadıkları ve kurumsal yönetime verdikleri önem gibi işletmelere özgü faktörlerin etkisi ile şekillenmektedir.

2008 yılında ABD'de, likidite bolluğu ve gevşek borçlanma kuralları, yüksek riskli mortgage kredilerinin menkulleştirilmesi gibi nedenlerle başlayan ekonomik kriz kısa sürede tüm dünyayı etkilemiştir. Muhasebe kural ve standartlarına harfiyen uygun görünmekle beraber, işletmelerin gerçek ekonomik durumunu yansıtmayan üstelik bağımsız denetimi yapılmış ve onaylanmış finansal tabloların baş rol oyuncusu olduğu bu kriz muhasebe kalitesinin önemini bir kez daha vurgulamıştır. Bununla birlikte literatürde muhasebe kalitesi ile ilgili olarak yapılmış kesin bir tanım bulunmamaktadır. Çünkü, muhasebe kalitesinin algılanması, kullanıcı gruplarının finansal tablolardan beklentilerine göre farklılıklar göstermektedir. Diğer taraftan, yapılan araştırmalara göre, yöneticiler,

yatırımcıların, işletme ile ilgili değerlendirme yaparlarken ağırlıklı olarak kar rakamını kullandıklarını düşünmektedirler. Kar rakamı, finansal analistler için de cari performansı tam olarak yansıtan ve firma değerlemesinde kullanabilecekleri özet bir ölçü niteliğindedir. Bu nedenle, muhasebe kalitesi ile ilgili olarak yapılmış olan çalışmalarda, kar rakamının kalitesinin ölçülmesi üzerinde odaklanılmakta ve muhasebe kalitesi ile kar kalitesi çoğu zaman eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Kar rakamının kullanıcı grupları için bir değer ifade edebilmesi ise işletmenin performansını ne ölçüde yansıttığına bağlı olmaktadır.

Kar rakamının kalitesi tahakkukların kalitesi, karın sürdürülebilirliği, karın tahmin edilebilirliği, karın uyumlaştırılması, değer ilgisi, zamanlılık ve ihtiyatlılık olmak üzere yedi unsur tarafından belirlenmektedir. Çalışmamızda, TMS/TFRS uygulamalarının muhasebe kalitesinde meydana getirdiği değişim tahakkuk kalitesi ve karın uyumlaştırılması ele alınarak incelenmektedir.

Tahakkuklar döneme ait gelir ve giderlerin kar rakamına yansıtılmasını ve dolayısıyla da işletme performansının finansal tablolara daha doğru aktarılmasını sağlamaktadır. Ancak tahakkukların tespiti için bir takım tahminlerin yapılması gerekmekte, tahminlerde yapılan hatalar kar rakamının kalitesinin düşmesine neden olmaktadır. Diğer taraftan bazen, tahakkuklar kar yönetimi aracı olarak kullanılmakta, yöneticiler tarafından kar hedeflerinin tutturulması, zarar raporlanmasının önlenmesi gibi amaçlarla, bilinçli olduğundan düşük veya fazla gösterilebilmekte, bu durum da karın kalitesini azaltıcı bir unsur olmaktadır. Çalışmamızda tahakkuk kalitesi, çalışma sermayesi tahakkukları, uzun dönemli faaliyet tahakkukları ve finansal tahakkukların tamamı, diğer bir ifadeyle toplam tahakkuklar dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Diğer taraftan çalışmamızda, tahakkuk kalitesinin değerlendirilmesinde normal tahakkuk ve isteğe bağlı tahakkuk ayrımı yapılmaksızın toplam tahakkuklar ele alınmıştır çünkü tahakkuklarla ilgili olarak isteğe bağlı olmaksızın yapılan tahmin hataları da, yöneticilerin kar yönetimi güdüsüyle yaptıkları değişiklikler/düzenlemeler de tahakkuk kalitesini düşürmektedir. Çalışmamız bu açıdan yerli ve yabancı literatürle farklılaşmaktadır. Bu doğrultuda çalışmamızın ilk hipotezi, TMS/TFRS'lerin uygulanmaya başlamasının tahakkuk kalitesini arttırdığı şeklinde olmuştur.

Muhasebe kalitesi belirleyen unsurlardan biri olan ve ayrıca kar yönetimi amacıyla da kullanılabilen kar uyumlaştırılmasının amacı, karların yıllar itibarıyla birbiri ile uyumlu

olduğu bir konjonktür yaratarak, yatırımcıları işletmeye yatırım yapmaları konusunda teşvik etmektedir. Karın uyumlaştırılmasının, muhasebe kalitesine etkisi ile ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. Bu görüşlerden biri, kar uyumlaştırılması faaliyetlerinin, yöneticilerin işletme ile ilgili sahip oldukları özel bilgilerin kara yansıtılmasını sağlayarak, karın işletme performansını daha doğru bir biçimde yansıtmasına olanak verdiğini savunmaktadır. Diğer görüşü savunanlar ise özellikle yatırımcıların yasalar tarafından güçlü bir şekilde korunmadığı durumlarda, kar uyumlaştırılması faaliyetlerinin, yatırımcıları yanıltmak için yapılan, yatırımcıların aleyhine olan faaliyetleri ifade ettiğini ileri sürmektedir. Gelişmekte olan bir ülke olan Türkiye’de yatırımcıların korunma seviyesi düşük düzeydedir. Dolayısıyla, kar uyumlaştırılması faaliyetlerinin nedeninin işletmenin gerçek performansını yansıtmak değil, yöneticilerin fırsatçı davranışları olması muhtemeldir. Çalışmamızın gerçekleştirildiği süreçte yapılan literatür araştırmasında Türkiye’de TMS/TFRS uygulamalarının kar uyumlaştırılmasına etkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışmamızın ikinci hipotezi, TMS/TFRS’lerin uygulanmaya başlamasının kar uyumlaştırılması faaliyetlerini azalttığı şeklinde olmuştur.

Çalışmamızda TMS/TFRS’lerin uygulanmaya başlanmasının tahakkuk kalitesi ve kar uyumlaştırılmasına etkisi, panel veri analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Panel veri analizi yöntemi, hem ülkemizde hem de dünyada muhasebe alanında son dönemlerde kullanılmaya başlanan bir yöntemdir. Çalışmamızın bu açıdan da ileride yapılacak olan çalışmalarda yol gösterici olması olanaklıdır.

Çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, denetimin muhasebe kalitesi açısından önemi, yakın tarihimizde meydana gelen işletme skandalları ve bu skandallar sonucunda dünyada ve Türkiye’de denetim alanında yapılmış olan düzenlemeler, Türkiye’de muhasebe sistemi ile ilgili olarak yapılmış olan düzenlemeler anlatılmaktadır. Çalışmamızın ikinci bölümünde, muhasebe kalitesi kavramı, muhasebe kalitesini etkileyen unsurlar olan muhasebe uygulamalarındaki farklılıklar, ülkelere kaynaklanan farklılıklar ve işletmelere özgü farklılıklar açıklanmaktadır. Üçüncü bölümde muhasebe kalitesinin ölçülmesinde kullanılan unsurlar anlatılarak, tahakkuk kalitesi ve karın uyumlaştırılması ile ilgili ayrıntılı bilgi verilmektedir. Çalışmamızın dördüncü bölümünde, çalışmamızın amacı, yöntemi, kapsamı ve çalışmamızda kullanılan verilerle ilgili bilgi verilmekte, TMS/TFRS’nin uygulanmaya başlanmasının tahakkuk kalitesine ve karın uyumlaştırılmasına etkisi panel veri analizi yöntemi

kullanılarak analiz edilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

DENETİM VE TÜRKİYE'DEKİ MUHASEBE SİSTEMİ

1.DENETİMİN TANIMI VE SINIFLANDIRILMASI

Küreselleşme sürecinde ülkeler arasındaki ticari sınırların ortadan kalkması ile birlikte, ekonomik yaşam çok daha karmaşık bir hale gelmiştir. Bu karmaşa, karar alıcıların ekonomik kararlar alırken kullanacakları, doğru ve güvenilir bilgiye duydukları ihtiyacı arttırmıştır. Çünkü ekonomik kararlar, başkaları tarafından hazırlanıp sunulan bilgilere dayanılarak verilmekte, verilmiş olan kararın doğruluğu da karara dayanak oluşturan bilgilerin geçerli ve güvenilir oluşuna bağlı olmaktadır.¹ Ancak bu bilgiler, gerek yapılabilecek hatalar, gerekse çıkar çatışmalarının neden olduğu ayarlamalar ve hileler nedeniyle her zaman gerçeği tam anlamıyla yansıtmayabilmektedir.² Tüm bu olasılıklar, denetime duyulan ihtiyacı ve denetimin önemini arttırmaktadır.

Denetim, iktisadi faaliyet ve olaylara ilişkin işlemlerin, önceden saptanmış ölçütlere uygunluk derecesini araştırmak ve elde edilen sonuçları ilgi duyanlara bildirmek amacıyla, tarafsızca kanıt toplayan ve bu kanıtları değerleyen sistematik bir süreç olarak tanımlanabilir.³ Literatürde, denetimin konusu ve amacına göre veya denetçinin niteliğine göre farklı şekillerde sınıflandırıldığı görülmektedir.⁴

1.1. KONUSU VE AMACINA GÖRE DENETİMİN TÜRLERİ

Denetim; konusu ve amacına göre, finansal tabloların denetimi, uygunluk denetimi ve yönetim denetimi (faaliyet denetimi) olarak sınıflandırılmaktadır.

Finansal tabloların denetimi, bir işletmeye ilişkin finansal tabloların belirli muhasebe standartlarına uygun olarak düzenlenip düzenlenmediği ve işletmenin mali durumunu doğru ve samimi bir şekilde yansıtip yansıtmadığı konusunda bir görüşe

---

¹ Ersin Güredin, **Denetim ve Güvence Hizmetleri: SMM ve YMM'lere Yönelik İlkeler ve Teknikler**, Arıkan Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti., İstanbul, 2007,s.4

² a.g.e, s.9

³ Committee on Basic Auditing Concepts, "Report of the Committee of Basic Auditing Concepts", **The Accounting Review**, Vol. 47, 1972, pp. 15-74, p.18

⁴ Ümit Gücenme, **Muhasebe Denetimi**, Aktüel Yayınları, İstanbul, 2004, s. 2

ulaşabilmek amacıyla, finansal tabloların denetlenmesidir.⁵ Finansal tabloların denetimi, bazı sektörlerde veya işletme türlerinde yetkili otoriteler tarafından zorunlu olarak yaptırılmakta, bazen de işletmeler ihtiyari olarak finansal tablolarını denetletmektedir. Ancak her iki durumda da denetimin bağımsız ve işletme dışından kimseler tarafından yapılması gerekir. Bu nedenle, finansal tabloların denetimi, bağımsız dış denetim olarak da adlandırılmaktadır.⁶ Finansal tabloların denetimi, ilgili tüm grupların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapılmakta, denetlenen finansal tablolar tüm grupların bilgisine sunulmaktadır.⁷

Uygunluk denetimi, işletme faaliyetlerinin yasalara, hukuk kurallarına ya da üst yönetim tarafından belirlenmiş işletme içi kurallara uygun olup olmadığının tespiti için yapılan denetimdir.⁸ Uygunluk denetimi hem işletme içindeki kişiler hem de işletme dışındaki kişiler tarafından yapılabilir. İşletme dışındaki kişiler tarafından yapılan uygunluk denetimine en iyi örnek, kamu idareleri tarafından yapılan, kamu denetimi olarak adlandırılan denetimdir.⁹ Uygunluk denetiminde elde edilen sonuçlar tüm gruplara değil, ilgili kişi ve kuruluşlara rapor edilmektedir.¹⁰

Yönetim denetimi ise, işletme faaliyetlerinin verimliliğinin ölçülmesi amacıyla faaliyet sonuçlarının verimlilik standartlarıyla yada önceden belirlenmiş hedeflerle karşılaştırılarak sistematik bir şekilde gözden geçirilmesi olarak tanımlanabilir.¹¹ Yönetim denetiminin ana amacı, yöneticilere ve ortaklara, yönetimin faaliyet sonuçları ve yeterlilik düzeyleri ile ilgili bilgiler vermektir.¹² Yönetim denetimi etkinliğin kontrolüdür ve etkinliğin kontrolünde amaç, produktivitenin ve rantabilitenin tespit ve analiz edilmesiyle, işletmenin rasyonel bir şekilde yönetimini sağlayacak davranışlara yön verilmesidir. Gerek etkililik, gerekse etkinlik kelimeleri organizasyonun belirlediği amaçlarla ilgilidir. Etkililik, amaçların başarılması ile ilgilidir. Etkinlik ise bu amaçlara minimum maliyetle

---

⁵ a.g.e., s.2

⁶ Hasan Kaval, **Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (IFRS/IAS) Uygulama Örnekleri İle Muhasebe Denetimi**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2005, s.10

⁷ Erkan Çalgan vd., **Muhasebe Denetimi**, İSMMM Yayın NO 113, İstanbul, 2008, s.36

⁸ Gücenme, **Muhasebe Denetimi**, a.g.e., s.2

⁹ Kaval, a.g.e, s.11

¹⁰ Çalgan, a.g.e, s.36

¹¹ Gücenme, **Muhasebe Denetimi**,a.g.e., s.3

¹² Kaval, a.g.e., s.9

ulaşmayı ifade etmektedir.¹³ Örneğin üretimin hatasız bir şekilde gerçekleştirilmesi etkililik ile, minimum maliyetle gerçekleştirilmesi ise etkinlikle ilgilidir.

1.2. DENETÇİNİN NİTELİĞİNE GÖRE DENETİMİN TÜRLERİ

Denetim türleri denetçinin niteliği açısından ele alındığında, iç denetim, kamu denetimi ve bağımsız muhasebe denetimi olarak sınıflandırılmaktadır.

İç denetim, işletme varlıklarının her türlü zarara karşı korunup korunmadığının, faaliyetlerin saptanmış politikalarla uyumlu bir şekilde devam ettirilip ettirilmediğinin ortaya konulması amacıyla yapılan bir denetim türüdür. İç denetim, kurumun risk yönetimi, kontrol ve yönetim süreçlerinin etkinliğini değerlendirmek ve geliştirmek amacıyla yönelik sistemli ve disiplinli bir yaklaşım getirerek kurumun amaçlarına ulaşmasına yardımcı olur.¹⁴ İşletme içinden kişiler tarafından yapılan iç denetim, tüm işletme fonksiyonları üzerinde gerçekleştirilen bir yönetim denetimi niteliği taşımaktadır.

Kamu denetimi, görev ve yetkilerini yasalardan alan ve kamu adına, kamunun ihtiyaçlarını karşılamak üzere denetim yapan kişi ve kurumlarca gerçekleştirilen finansal tablolar, uygunluk ve performans denetimlerini ifade eden kamusal bir fonksiyondur.¹⁵

Bağımsız muhasebe denetimi; işletmelerin finansal tablolarının ve diğer finansal bilgilerinin, finansal raporlama standartlarına uygunluğu ve doğruluğu hususunda, makul güvence sağlayacak yeterli ve uygun bağımsız denetim kanıtlarının elde edilmesi amacıyla bağımsız denetim standartlarında öngörülen gerekli tüm bağımsız denetim tekniklerinin uygulanarak, defter, kayıt ve belgeler üzerinden denetlenmesi ve değerlendirilerek rapora bağlanmasıdır.¹⁶

---

¹³ Jack C. Gray- Kenneth S. Johnstone, **Accounting and Management Action**, McGraw-Hill Book Company, US, 1977, p.2-4

¹⁴ http://www.tide.org.tr/page.aspx?nm=ic_denetim , (05.12.2009)

¹⁵ http://www.ydk.gov.tr/yuksekk_denetim.htm#DENETİMİN_SINIFLANDIRILMASI , (06.12.2009)

¹⁶ Sermaye Piyasası Kurulu, Seri: X, No: 22 “Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ”, , 12.06.2006, 26196 Sayılı Resmi Gazete, md. 4

2. MUHASEBE KALİTESİNİN DENETİM AÇISINDAN ÖNEMİ

İç denetim, işletme faaliyetlerinin etkin ve etkili bir şekilde devam ettirilişini, bağımsız muhasebe denetimi ise işletmelerin kamuya açıkladıkları bilgilerin doğruluğunun değerlendirilmesidir. Her iki denetim türü de, işletmelerin muhasebe kalitelerinin yükseltilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Enron skandalı ile başlayan ve etkisi tüm dünyada hissedilen küresel kriz, işletmelerin finansal tablolarının bağımsız denetimden başarılı bir şekilde geçmiş olmasının, faaliyetlerinin etkin ve verimli olduğunun bir göstergesi olmadığını ortaya koymuştur. Ayrıca 2008 yılında başlayarak kısa sürede tüm dünyayı etkisi altına alan kriz, muhasebe kural ve standartlarına harfiyen uygun görünmekle beraber, işletmelerin gerçek ekonomik durumunu yansıtmayan üstelik bağımsız denetimi yapılmış ve onaylanmış finansal tabloların muhasebe kalitelerinin düşük olduğunu gözler önüne sermiştir. Bu krizler skandallar, finansal tabloların denetiminin yeterliliğini ve güvenilirliğini tartışılır hale getirmiş, finansal tabloların bağımsız denetimle birlikte yönetim denetiminden geçirilmesi gerekliliğini açık bir şekilde ortaya çıkarmıştır.¹⁷

Yönetim denetimi temel olarak, bir organizasyonun faaliyetlerinin değerlendirilmesi ve yönetimin etkinliğinin ve etkililiğinin geliştirilmesi için yapılan organize çabaları ifade etmektedir.¹⁸ Yönetim denetimi, yönetimin etkinliğinin ve etkililiğinin yönetici olmayan kişiler tarafından değerlendirilmesini içermektedir. İşletmelerde, yöneticiliğin ve sahipliğin birbirinden ayrılması ve günümüzün dinamik iş yaşamı koşullarında, işletmelerin rekabet güçlerini koruyabilmeleri için değişikliklere hızlı bir şekilde cevap verebilmelerinin gerekliliği yönetim denetiminin önemini arttırmaktadır.¹⁹ Yönetim denetimi, işletme sahiplerinin, yöneticilerinin ve yatırımcıların işletme performansını daha sağlıklı bir şekilde değerlendirebilmelerine ve daha doğru kararlar alabilmelerine olanak vermektedir.²⁰

¹⁷ http://www.tide.org.tr/page.aspx?nm=ic_denetim , a.g.w.

¹⁸ Dale L. Flesher, - Marilyn Zarzeski, "The Roots of Operational (value- for- money) Auditing in English-Speaking Nations", **Accounting and Business Research**, Vol. 32, No. 2, 2002, pp. 93- 104, p.93

¹⁹ Jan Driessen – Arie Molenkamp, "The Perspective of Operational Auditing: A New Management Tool", **Managerial Auditing Journal**, Vol.8, No.5, 1993, pp. 19- 25, p.25

²⁰ Süleyman Uyar, "Faaliyet Denetimi",

http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:QRW4_pcvmuwJ:www.muhasabetr.com/yazarlarimiz/suleyman/017/+%22faaliyet+denetimi%22&cd=1&hl=tr&ct=clnk&gl=tr , (23.06.2010)

Yönetim denetiminin yapılabilmesi için ihtiyaç duyulan bilgiler, muhasebe verilerinden elde edilmektedir. Dolayısıyla, yönetim denetiminin sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi için muhasebe kalitesinin yüksek olması gerekmektedir. Finansal tablolarının ve diğer finansal bilgilerinin, finansal raporlama standartlarına uygunluğunun ve doğruluğunun denetimi olan finansal tabloların denetimi yönetim denetimi için bir altyapı sağlamakta, yönetim denetiminin başlangıcı niteliğinde olmaktadır.²¹

Finansal tabloların denetimi ve yönetim denetimi arasında üç önemli fark bulunmaktadır.²²

- Finansal tabloların denetimi, tarihi olayların muhasebe kayıtlarına doğru bir şekilde geçirilip geçirilmediğinin kontrol edilmesi amacıyla yapılmaktadır. Yönetim denetimi etkenlik ve etkililik derecesini vurgulamaktadır. Finansal tabloların analizi geçmişe odaklanır. Yönetim denetimi ise, gelecek için faaliyetlerin denetimi, muhtemel zararların veya olumsuz sonuçların ölçülmesi ile ilgilenmektedir.

- Finansal tabloların denetimi sonucunda ortaya çıkan raporlar, bir çok finansal tablo kullanıcısı tarafından kullanılmaktadır. Yönetim denetimi sonucunda oluşturulan raporlar ise öncelikle yöneticilere yönelik olarak hazırlanmaktadır.

- Yönetim denetimi etkenlik ve etkililikle ilgili bir çok konuyu kapsamaktadır. Bu nedenle, finansal olmayan alanları da içeren, çok geniş bir aktiviteler setini içermektedir. Finansal tabloların denetimi ise finansal tabloların sunumunun doğruluğunu etkileyecek konularla sınırlıdır.

3. DENETİMİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE ÜLKEMİZDEKİ DURUM

Muhasebe kalitesinin artırılmasında önemli bir faktör olan denetim işlemi çok eski zamanlardan beri yapılmakla birlikte, günümüze kadar geçen sürede gerek denetim işleminin yapılma şeklinde gerekse denetimin bir meslek olarak algılanma şeklinde bir çok değişiklik meydana gelmiştir. Endüstri Devrimi ile birlikte sermaye piyasaları harekete

---

²¹Şaban Uzay, “ Faaliyet Denetimine Genel Bakış”, http://iibf.erciyes.edu.tr/akademi/mh/suzay/SUZAY_Faaliyet_Denetimi.pdf, (23.06.2010), s.11

²² Alvin A. Arens- James K. Loebbecke, **Auditing: An Integrated Approach**, Eight Edition, Prentice Hall International Inc, USA, 2000, p.798

geçmiş, işletmeler ve işletmelerin faaliyet alanları gelişmiş, sahiplik ve yöneticilik kavramları birbirinden ayrılmıştır. Bu dönemde, işletme sahiplerinin sağladıkları kaynakları verimli bir şekilde kullanmakla yükümlü olan yöneticilerin, performanslarının ölçülmesi gerekliliği, denetim mesleğine önem kazandırmıştır.²³ Diğer taraftan, işletmelerin büyümesiyle birlikte hem işlem ve kayıt sayısı hem de finansal bilgilerin kaydedilmesi, işlenmesi ve yorumlanması ihtiyacında meydana gelen artış, endüstri devriminden önce tüm kayıtların tek tek denetlenmesi şeklinde gerçekleştirilen denetimin, örnekleme yoluyla yapılmaya başlanmasına neden olmuştur. Bu dönemde yürütülen denetim faaliyetleri hata, hile ve yolsuzlukların ortaya çıkarılmasına odaklanmıştır.²⁴

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ekonomisinde ortaya çıkan ve tüm dünyada etkisini gösteren 1929 ekonomik buhranının sonuçlarından biri de kamuyu aydınlatma prensibinin hayata geçirilmesi, içerden öğrenenlerin ticaretinin²⁵ önlenmesi ve kamu güveninin tekrar sağlanması için 1933 Menkul Kıymetler Yasası ve 1934 Menkul Kıymetler Borsası Yasasının yürürlüğe konulması olmuştur. 1934 Menkul Kıymetler Borsası Yasası ile ABD Sermaye Piyasası Kurumu' na (Securities and Exchange Commission- SEC) finansal raporlama standartlarını oluşturma görevi verilmiştir.²⁶ SEC, 1937 yılında standartları oluşturmaya başlamış ve halka açık firmalara her yıl bağımsız denetim yaptırılmaları yükümlülüğünü getirmiştir. Bu şekilde, ilgili taraflara, yöneticiler tarafından onaylanan finansal tabloların doğruluğu ve genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre hazırlandığı konusunda güvence sağlanması amaçlanmıştır.²⁷ ABD'de muhasebe standartları oluşturulmasına ilişkin gelişmeler düzenlemelerde etkili olan düzenleyici kuruluşlar açısından 3 döneme ayrılmaktadır. Bunlar Amerika Resmi Yeminli Mali Müşavirler Birliği (American Institute of Certified Public Accountants- AICPA) 'nin etkin rol aldığı 1939-1959 AICPA Muhasebe Prosedürleri Komitesi ve 1959 -1973

---

²³ Eugene A. Imhoff, "Accounting Quality, Auditing And Corporate Governance", **Accounting Quality, Accounting Horizons**, Vol.17, No. 1, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=374380, (04.12.2009), p.3

²⁴ Güredin, a.g.e, s. 15

²⁵ 28.07.1981 tarihli, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu' nun 47. maddesinde içeriden öğrenenlerin ticareti: Sermaye piyasası araçlarının değerini etkileyebilecek, henüz kamuya açıklanmamış bilgileri kendisine veya üçüncü kişilere menfaat sağlamak amacıyla kullanarak sermaye piyasasında işlem yapanlar arasındaki fırsat eşitliğini bozacak şekilde yarar sağlamak veya bir zararı bertaraf etmek olarak tanımlanmaktadır.

²⁶ Uğur Çolak, "Insider Trading Suçu", <http://www.yolsuzluklamucadele.org/yayinlar/MAKALE/28.doc>, (03.12.2009)

²⁷ Imhoff, "Accounting Quality, Auditing And Corporate Governance", a.g.m, p.4

Muhasebe Prensipleri Kurulu dönemleri ile 1973 yılında kurulan ve hala ABD'de muhasebe standartları oluşturulması fonksiyonunu yerine getiren Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (Financial Accounting Standards Board- FASB) dönemleridir.²⁸

20.yy boyunca, genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri ve Denetim Standartlarında yapılan değişiklikler ve gelişmelere rağmen, yönetim hata ve hileleri, zaman zaman, büyük skandallar şeklinde ortaya çıkmıştır. 1970'lerde uluslararası alanda faaliyette bulunan firmaların sayısında meydana gelen artışa paralel bir şekilde, bazı büyük serbest muhasebeci mali müşavir firmaları da büyümüş ve uluslararası alanda faaliyette bulunmaya başlamıştır. Büyüyen serbest muhasebeci mali müşavir firmaları, yeni müşteriler edinebilmek için daha stratejik ve maliyet odaklı bir şekilde hareket etmeye, bu doğrultuda maliyetlerini azaltabilmek için gerekli eğitimi almamış kişileri ve öğrencileri çalıştırmaya, denetim için gerekli süreyi kısa tutmaya ve çalışanlarının ücretlerini azaltmaya başlamıştır. Dolayısıyla, finansal tabloların denetimi etkinliğini kaybetmiş ve muhasebe kalitesinde düşme meydana gelmiştir. Nitekim, 1970'li yılların sonlarında, muhasebe ve denetim, bu problemleri önleyemediği, yatırımcı ve kreditorlerin ihtiyaçlarına cevap veremediği şeklinde eleştirilere maruz kalmıştır.²⁹

Muhasebe kalitesindeki düşüşün bir sonucu olarak, 2001 yılından itibaren ABD'de Enron, Worldcom, Qwest, Global Crossing, Tyco International, Adelphia Communications gibi şirketlerde muhasebe hata ve hilelerinden kaynaklanan krizler meydana gelmiştir. Bu krizler, kamuoyunun dikkatinin muhasebe ve denetim sorunları üzerinde yoğunlaşmasına neden olmuş, sermaye piyasası katılımcılarına bilgi aktarılmasını sağlayan ve birbiri ile iç içe geçmiş bir şekilde faaliyette bulunan muhasebe, denetim ve kurumsal yönetim bileşenlerinin esaslı bir şekilde geliştirilmesi gerektiğine işaret etmiştir.³⁰ Muhasebe hata ve hilelerinden kaynaklanan krizlerin tekrar etmesini önlemek, finansal piyasaların sağlıklı bir şekilde işlemesini, finansal tablolara ve muhasebe mesleğine tekrar güven duyulmasını sağlamak amacıyla, ABD'de 22.07.2002 tarihinde Sarbanes Oxley Yasası kabul edilmiştir.

---

²⁸ Ahmet Başpınar, "Türkiye'de ve Dünyada Muhasebe Standartlarının Oluşumuna Genel Bir Bakış", **Maliye Dergisi**, http://portal1.sgb.gov.tr/calismalar/maliye_dergisi/yayinlar/md/md146/muhasesestandard%C4%B1.pdf, (22.09.2010), s.43,

²⁹ Imhoff, "Accounting Quality, Auditing And Corporate Governance", a.g.m., p.6-8

³⁰ Imhoff, "Accounting Quality, Auditing And Corporate Governance", a.g.m, p.3

Muhasebe hata ve hilelerinden kaynaklanan krizler yalnızca ABD ekonomisinde meydana gelmemiştir. 2003 yılında Avrupa’da, Ahold, Parmalat vb. şirketlerde de, ABD’dekine benzer nedenlerden kaynaklanan şirket skandalları baş göstermiştir. Bunun sonucunda, 2003 yılında, Avrupa’da denetim alanındaki standartları belirleyen 8. Direktif değiştirilmiş, yeni haliyle 29.06.2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Bu krizler, ülkemizde de denetimle ilgili bazı düzenlemelerin yapılmasına neden olmuştur. Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından, 2002 yılında, Sarbanes Oxley Yasası’ndaki düzenlemelere paralel düzenlemeler içeren, Seri: X, No:19 sayılı “Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ” yayımlanarak, yürürlükte olan Seri: X No: 16 “Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Hakkında Tebliğ”’e bazı eklemeler yapılmıştır. SPK, 12.06.2006 tarihinde ise, uluslararası denetim standartlarına uyum sağlanması amacıyla, Seri: X, No: 22 “Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ” yayımlamıştır. Bu tebliğin yayımlanmasıyla, Seri: X No: 16 “Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Hakkında Tebliğ” yürürlükten kaldırılmıştır. Seri: X, No: 22 tebliğ üzerinde de 2006, 2008 ve 2009 yıllarında Seri X No.23, No.24 ve No 25 ile bir takım değişiklikler yapılmıştır.³¹

Finansal bilgilerin sermaye piyasalarına doğru ve samimi bir şekilde aktarılmasında ve kullanıcıların ilgisine sunulmasında muhasebe, denetim ve kurumsal yönetim bileşenlerinin büyük bir önemi vardır. Şirket skandallarıyla baş gösteren finansal krizler ve yakın geçmişte bankacılık krizleri ile başlayarak tüm dünyayı etkileyen krizler muhasebe, denetim ve kurumsal yönetim bileşenlerinin esaslı bir şekilde geliştirilmesi gerektiğine işaret etmiştir.

Kurumsal yönetim anlayışı, anonim şirketlerin yönetiminde ve faaliyetlerinde kar elde etme ve pay sahiplerine dağıtma ana unsuru ve amacını taşıyan geleneksel yapılarının yanında, gerek hissedarların gerekse yöneticilerin çıkarlarını gözetken, aynı zamanda diğer

---

³¹ SPK, “Seri: X, No: 23 Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ” 27/7/2006 tarihli ve 26241 sayılı Resmi Gazete; SPK, “Seri: X, No: 24 Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ”; 27/8/2008 tarihli ve 26980 sayılı Resmi Gazete; SPK, “Seri: X, No: 25 Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ” 25/10/2009 tarihli ve 27387 sayılı Resmi Gazete

çıkar sahiplerinin haklarının da önemsendiği bir anlayış olarak tanımlanabilir.³² Kurumsal yönetim muhasebe kalitesinin artırılması açısından büyük önem taşımaktadır. Finansal skandallar ve krizler nedeniyle sarsılan kamu güveninin yeniden kazanılması amacıyla, ülkeler, kendi değer ve ilkelerine uygun kurumsal yönetim uygulama rehberleri yayınlamışlardır. Bununla birlikte kurumsal yönetim, küresel çerçevede, şeffaflık, hesap verebilirlik, adillik ve sorumluluk ilkeleri etrafında şekillenmiştir.³³

4. TÜRKİYE'DE MUHASEBE SİSTEMİ İLE İLGİLİ DÜZENLEMELER

Türkiye’de, muhasebe alanında, günümüze kadar bir çok farklı düzenleme yapılmıştır ve hala tekdüzen muhasebe sistemine uygun ve TMS/ TFRS’ye uygun bilanço gibi farklı finansal tablo formatları bulunmaktadır. Bu durum işletmeleri, birden fazla muhasebe sistemine uymak ve dolayısıyla birkaç çeşit finansal tablo hazırlamak zorunda bırakmıştır. Örneğin, bir banka vergi mükellefi olarak vergi dairesine vereceği bilanço için “1 nolu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği” uyarınca belirlenen ilkeleri, bir aracı kurum olarak SPK’ya vereceği bilanço için SPK tarafından belirlenen hesap planını, bir banka olarak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme ve Kurulu (BDDK)’na vereceği bilanço için BDDK’nın belirlediği hesap planını ve nihayet alacağı bir uluslararası kredi için Uluslararası Muhasebe Standartları/ Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (IASs/ IFRSs)’ni esas alarak finansal tablolarını düzenlemek zorunda kalmıştır.³⁴ Diğer taraftan harmonizasyon doğrultusunda, IASs/IFRSs’lerin ülkemizde uygulanmaya başlanma aşamasında, farklı kuruluşlar muhasebe standartlarını oluşturma çabası içine girmiş ve standartlar konusunda bir çift başlılık ortaya çıkmıştır. Tüm bu durumlar, uzun yıllar ülkemizde muhasebe kalitesini olumsuz etkilemiştir. Bu problem standart belirleyici kurumların, Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) tarafından yayımlanan Türkiye Muhasebe Standartları/Türkiye Finansal Raporlama Satandartları (TMS/TFRS)’ nı kabul etmeleri ile çözülmüştür. Ülkemizdeki mevcut muhasebe sistemini analiz edebilmek ve muhasebe kalitesi ile ilgili bir yargıda bulunabilmek için geçmişte yapılmış olan düzenlemeleri ve çalışmalarını da incelemek gerekmektedir.

---

³² Ira M. Millstein, **Corporate Governance - Improving Competitiveness and Access to Capital in Global Markets**, OECD Yayınları, Paris, 1998, p.27

³³ Engin Dinç- Hasan Abdioğlu, “İşletmelerde Kurumsal Yönetim Anlayışı ve Muhasebe Bilgi Sistemi İlişkisi: İMKB-100 Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Araştırma”, **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. 12, S. 21, 2009, ss.157-184, s. 159

³⁴ Başpınar, a.g.m., s.42

Ülkemizde ticari kar tesbitine yönelik düzenlemeler Türk Ticaret Kanunu (TTK), Tekdüzen Muhasebe Sistemi, Sermaye Piyasası Mevzuatı ve TMS/TFRS içinde bulunmaktadır. Vergi karının tesbiti ise Vergi Usul Kanunu (VUK) ve diğer vergi kanunları kapsamındadır.³⁵ Genel düzenlemelerin ihtiyaca cevap vermediği veya uygun bulunmadığı durumlarda ise yasal statüye sahip bazı kuruluşlar, kendi etki alanına giren işletmeler için, muhasebe uygulamalarını yönlendirici düzenlemeler yapmıştır.³⁶ Aşağıda tüm bu düzenlemelerle ilgili bilgi verilmektedir.

4.1. İKTİSADİ DEVLET TEŞEKKÜLLERİNİ YENİDEN DÜZENLEME KOMİSYONU TARAFINDAN YAPILAN ÇALIŞMALAR

Ülkemizde, muhasebe ilkeleri konusunda yapılan ilk çalışma, Devlet Planlama Teşkilatı tarafından, İktisadi Devlet Teşekkülleri için geliştirilen hesap planıdır. Tüm kamu kuruluşlarını kapsayan bu tekdüzen muhasebe sistemi 1972 yılında zorunlu olarak uygulanmaya başlanmıştır. Ülkemizde, muhasebe sisteminin çatısını oluşturan bu tekdüzen hesap planının, banka ve sigorta işletmeleri dışındaki tüm işletmeler tarafından kullanılabilmesi belirtilmiştir. Tekdüzen Hesap Planını tamamlayıcı olarak, 1977 yılında maliyet muhasebesine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. “Tekdüzen Genel Hesap Planı ve Açıklamaları” günün ihtiyaçlarına göre gözden geçirilerek 1987 yılında yeniden yayınlanmıştır. Ancak Maliye Bakanlığı’nca bütün işletmeleri kapsamak üzere 1.1.1994 tarihinde yürürlüğe konan Tekdüzen Muhasebe Sistemi ile birlikte, uygulaması sona ermiştir.

4.2. TÜRK TİCARET KANUNU

Türkiye’de 29.06.1956 tarihinde, İsviçre, Fransız, Alman ve İtalyan ticaret kanunları temel alınarak hazırlanan 6762 Sayılı TTK kabul edilmiş³⁷ ve Şubat 2011’e kadar uygulanmıştır. 6762 sayılı TTK, büyük ölçüde VUK’nun etkisinde kalınarak hazırlanmıştır. Sınırlı yaptırım ve denetim nedeniyle, TTK’nun şirketler ve muhasebeciler üzerindeki etkisi de sınırlı olmuştur. 20.yy’ın ikinci yarısında, özellikle Avrupa Birliği (AB)’ ne üye ülkeler, uygulamakta oldukları kanunları, iş yaşamında meydana gelen

³⁵ Ümit Gücenme, **Envanter**, Aktüel Yayınları, , İstanbul, 2006, s.32-49

³⁶ Turhan Korkmaz- Halime Temel- Elif Birkan, “Uluslararası Muhasebe Standartları ve KOBİ’lere Etkileri”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, S.36, 2007, ss. 96- 105, s.100

³⁷ 6762 Sayılı TTK, 09.07.1956 tarihli ve 9353 sayılı Resmi Gazete (kabul tarihi 29.06.1956)

değişme ve gelişmelere paralel bir şekilde revize ederek, bu kanunların ihtiyaca cevap verebilirliklerini ve güncelliklerini koruma doğrultusunda çalışmalar yapmıştır. Ancak 6762 sayılı TTK’unda bu tür değişiklikler ve geliştirmeler yapılmamıştır. Bu nedenle, 6762 sayılı TTK, üye ülkelerin ulusal hukuklarında yaptıkları uyumlaştırmalar sonucunda ortaya çıkan ortak hukuka uzak kalmıştır. AB düzenlemelerine göre, AB’ne üye olan ülkelerin, topluluk bazında yapılmış olan tüm düzenleme ve kararları kabul ederek uygulamak zorunda olmaları, 03.10.2005 tarihinde AB ile müzakerelere başlayan ülkemiz için, TTK’nun, AB düzenlemeleri ile uyumlaştırılmasını bir zorunluluk haline getirmiştir. Ayrıca, teknolojik gelişmeler ve internet kullanımının yaygınlaşması, uluslararası piyasaların bir parçası olma ihtiyacı ve gereği, Türk Medeni Kanunu ve Türk Ceza Kanunu’nda yapılan değişiklikler de TTK’nun değiştirilmesi için bir tasarı hazırlanmasını gerekli kılmıştır.³⁸ Bunun üzerine 09.11.2005 tarihinde, büyük ölçüde İsviçre ve Alman Bilânço Hukuku’nu kaynak alan “TTK Tasarısı” hazırlanmıştır. Tasarı 13.01.2011 tarihinde yasalaşmıştır.³⁹

Yeni TTK’unda, muhasebe uygulamaları ile ilgili olarak IASs/IFRSs’ye ve TMS/TFRS’ye atıfta bulunmaktadır. Örneğin, TTK tasarısının genel gerekçesinde, bir ülkenin sermaye ve kredi piyasalarının, uluslararası piyasaların bir parçası olabilmesi, ülkenin yabancı sermayeyi çekebilmesi, rekabet piyasasında güçlü bir şekilde yer alabilmesi için tam şeffaflığa dayalı, IASs/ IFRSs’ ye göre hazırlanmış finansal tablolara ve Uluslararası Denetim Standartlarına göre hazırlanmış denetim raporlarına ihtiyacının olduğu belirtilmektedir.⁴⁰ Kanununun, 88. maddesinde, gerçek ve tüzel kişilerin gerek ticarî defterlerini tutarken, gerek münferit ve konsolide finansal tablolarını düzenlerken, TMSK tarafından yayımlanan, TMS/TFRS’ye, kavramsal çerçevede yer alan muhasebe ilkelerine ve bunların ayrılmaz parçası olan yorumlara aynen uymak ve bunları uygulamak zorunda olduğu, ve TMS/TFRS’nin IASs/ IFRSs’ ye tam uyumlu olacak şekilde, yalnız TMSK tarafından belirlenip, yayımlanacağı ifade edilmektedir.

---

³⁸ Türk Ticaret Kanunu Tasarısı, Genel Gerekçe, <http://www.vergiportali.com/doc/TTKGENELGEREKCE.pdf>, (13.08.2010)., s.2-4

³⁹ 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu, 14.02.2011 tarihli ve 27846 sayılı Resmi Gazete.

⁴⁰ Türk Ticaret Kanunu Tasarısı, Genel Gerekçe, a.g.w., s.27

4.3. VERGİ USUL KANUNU

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk vergi kanunu 1949 tarihinde kabul edilen 5432 sayılı VUK'dur.⁴¹ 5432 sayılı VUK, 1961 yılında yerini 213 sayılı VUK'na bırakarak yürürlükten kaldırılmıştır.⁴² 213 sayılı VUK üzerinde çeşitli değişiklikler yapılmıştır ve günümüzde hala kullanılmaktadır.

VUK'nda mevcut olan hükümlere uyulmaması durumunda, çeşitli cezai yaptırımların bulunmasına karşılık, 6762 nolu TTK'nun yaptırım açısından zayıflığı, Türkiye'de muhasebe uygulamalarının, ticaret kanunu çerçevesinde değil, vergi mevzuatı çerçevesinde yürütülmesine ve vergi muhasebesi anlayışının hakim olmasına neden olmuştur.⁴³

4.4. BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURULU'NUN DÜZENLEMELERİ

Bankalar için şeffaf bankacılık uygulamasının bir gereği olarak, 01.01.1986 tarihinde Türkiye Bankalar Birliği tarafından hazırlanmış olan "Bankalarda Tekdüzen Hesap Planı"nı kullanma zorunluluğu getirilmiştir.⁴⁴ Bu hesap planı 2002 yılına kadar kullanılmıştır. 1999 yılında, bankalarda düzenleme ve denetimin etkinliğinin artırılması ve bağımsız bir karar alma mekanizmasının oluşturulması amacıyla, BDDK kurulmuştur.⁴⁵ Kurul düzenleme faaliyetlerini, AB Direktifleri, Basel-II ve IASs/ IFRSs başta olmak üzere uluslararası standartlara ve en iyi uygulamalara uyum sağlama amacı ve güdüsüyle gerçekleştirmektedir.⁴⁶ BDDK, Türkiye'de faaliyet gösteren bütün bankalar için IASs/ IFRSs'ye uygun esas ve ilkelerin belirlenmesi amacıyla, 2002 yılında "Muhasebe

---

⁴¹ 5432 Sayılı Vergi Usul Kanunu, 15.06.1949 tarihli 7233 sayılı Resmi Gazete

⁴² 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu, 10.01.1961 tarihli 10703 sayılı Resmi Gazete

⁴³ Zafer Sayar, "Oluşturulmakta olan Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu'nun İşığı Altında Türkiye'de Muhasebe Standartlarının Mevcut Durumu ve Kamuyu Aydınlatma", **Muhasebe ve Denetim Bakış**, S. 7, Ekim 2002, ss. 73-80, s.77; Bülent Üstünel, "Türkiye'de Uluslararası Muhasebe Standartları Uygulamasına Geçiş", <http://bsy.marmara.edu.tr/Konferanslar/2004/16.pdf> (26.01.2010), s. 178- 181

⁴⁴ Ümit Gücenme, **Bankalarda Tek Düzen Hesap Planının Kullanılması**, Furkan Ofset, Bursa 1988, s.25

⁴⁵ Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, 4389 sayılı Bankacılık Kanunu, 23/6/1999 tarihli 23734 sayılı Resmi Gazete

⁴⁶ Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, BDDK'nın Kuruluş Yapısı, BDDK'nın faaliyetleri, Nisan 2010, http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Kurum_Bilgileri/BDDK_Hakkinda/5802BRSA-TR.pdf, (20.06.2010), s.19

Uygulama Yönetmeliği”ni⁴⁷ ve Muhasebe Uygulama Yönetmeliğine İlişkin 17 adet Tebliğ ve Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ olmak üzere, toplam 18 adet Tebliği yürürlüğe koymuştur.⁴⁸ 1 Kasım 2006 tarihinde yayımlanan “Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” ile, 2002 yılında yapılan düzenlemeler yürürlükten kaldırılmış ve bazı hususlar istisna olmak üzere, bankaların muhasebe işlemlerinde TMSK tarafından yayımlanan TMS/IFRS’yi esas alacakları kabul edilmiştir.⁴⁹

4.5. SERMAYE PİYASASI KURULU’NUN DÜZENLEMELERİ

SPK, 29 Ocak 1989 tarihli seri XI, No. 1 Tebliği ile muhasebe ilke ve standartlarını yayınlamıştır.⁵⁰ 18 Şubat 1992 tarihli seri XI No 9 Tebliği ile Sermaye Piyasası Kanunu’na tabi ortaklık ve kuruluşların finansal tablo ve rapor düzenleme, kamuya duyurma ve bağımsız denetleme yükümlülüklerine dair açıklamalar getirilmiştir.⁵¹ SPK 2003 yılında, 33 adet Uluslararası Muhasebe Standardı’nı esas alan, Seri XI No 25 “Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ”i yayınlamıştır.⁵² Bu Tebliğ, Tebliğ kapsamına giren işletmeler tarafından 01.01.2005 tarihinden sonra sona eren ilk ara finansal tablolardan itibaren geçerli olmak üzere zorunlu olarak uygulanmaya başlanmıştır. Ancak SPK, 09.04.2008 tarihinde Seri:XI, No:29 "Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliği"ni yayımlayarak, Seri XI No 25’i yürürlükten kaldırmıştır. Seri XI No 29 Tebliğinin 5. maddesine göre, işletmeler, AB tarafından kabul edilen haliyle IASs/ IFRSs ‘yi uygulayacaktır ve finansal tabloların AB tarafından kabul edilen haliyle IASs/ IFRSs’ ye göre hazırlandığı hususuna dipnotlarda yer verecektir. Bu

---

⁴⁷ Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, Muhasebe Uygulama Yönetmeliği, 22 Haziran 2002 tarih ve 24793 sayılı Resmi Gazete

⁴⁸ Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, 2002 Yılı Faaliyet Raporu, http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Kurum_Bilgileri/Yillik_Raporlar/4786bddk_yillik_rapor_2002_kur ul.pdf, s. 5, 20.06.2010

⁴⁹ Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 1 Kasım 2006 tarihli ve 26333 sayılı Resmi Gazete

⁵⁰ Sermaye Piyasası Kurulu, Seri:XI, No:1 “Sermaye Piyasasında Mali Tablo ve Raporlara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliğ”, 29 Ocak 1989 tarihli 30064 sayılı Resmi Gazete

⁵¹ Sermaye Piyasası Kurulu, Seri X No: 9 “Sermaye Piyasasında Mali Tablo ve Raporlara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliğ’in Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Tebliğ”, 18.02.1992 tarihli 21146 sayılı Resmi Gazete

⁵² Sermaye Piyasası Kurulu, Seri XI No 25 “Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ”, 15.11.2003 tarihli 25290 sayılı Resmi Gazete

kapsamda, benimsenen standartlara aykırı olmadığı sürece, TMSK tarafından yayımlanan TMS/IFRS'ler esas alınacaktır.

4.6. MUHASEBE SİSTEMİ UYGULAMA GENEL TEBLİĞLERİ

Maliye Bakanlığı 01.01.1994 tarihinde, ülke çapında bilanço esasına göre defter tutan bütün gerçek ve tüzel kişileri kapsamak üzere 1 Sıra No.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'ni yayınlamıştır.⁵³ Tebliğ, muhasebenin temel kavramları, muhasebe politikalarının açıklanması, finansal tablolar ilkeleri, finansal tabloların düzenlenmesi ve sunulması, tekdüzen hesap çerçevesi, hesap planı ve işleyişi olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır. Halen Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği içinde yer alan Tekdüzen Hesap Planı, faaliyetleri özellik arz eden işletmeler hariç kamu ve özel sektördeki işletmeler tarafından kullanılmakta ve vergi beyannamelerine bu sisteme uygun hazırlanan finansal tablolar eklenmektedir. Ancak Şubat 2011'de yayımlanan 6102 Nolu TTK'da 2013 yılından itibaren TMS/IFRS'lere göre raporlama yapılması zorunluluğu getirildiğinden, standartların gereklerini karşılamayan mevcut Tekdüzen Hesap Planı'nın revize edilmesi ve muhasebe standartlarına uygun raporlama yapılmasının sağlanması çalışmaları devam etmektedir.

4.7. SİGORTA VE REASÜRANS ŞİRKETLERİNE YÖNELİK DÜZENLEMELER

Sigorta ve reasürans şirketlerine uygulanacak tekdüzen muhasebe sistemine ilişkin ilk düzenleme, 01.01.1994 tarihinde çıkarılan "Tekdüzen Hesap Planı"dır. Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan Sigortacılık Muhasebe Sistemi Yönetmeliği ile, 01.01.2005 tarihinden itibaren, sigortacılık muhasebe sisteminde IASs/ IFRSs'ye uyum sağlanması karara bağlanmıştır.⁵⁴ Yönetmelik uyarınca, halka açık olsun ya da olmasın tüm sigorta şirketleri, Hazine Müsteşarlığınca sigorta sektörüne yönelik standartlar yayınlanana kadar, SPK tarafından uygulamaya konulan muhasebe standartlarında öngörülen hususlara tabi tutulmuştur. Yönetmelik çerçevesinde, hazırlanan

---

⁵³ Maliye Bakanlığı, "1 Sıra No.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği", 08.09.1994 tarih ve 22055 sayılı Resmi Gazete

⁵⁴ Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık Genel Müdürlüğü, Sigortacılık Muhasebe Sistemi Yönetmeliği, 31.12.2004 tarih ve 25687 sayılı Resmi Gazete

ilk tebliğ olan Sigortacılık Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ 30.12.2004 tarihli ve 25686 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak, 01.01.2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

4.8. ULUSLARARASI MUHASEBE STANDARTLARI VE ÜLKEMİZDEKİ UYUMLAŞTIRMA ÇALIŞMALARI

Ülkelerin kültürel, yasal ve politik yapıları, sermaye piyasalarının gelişmişlik dereceleri, işletmelerin sermaye ve sahiplik yapıları, vergi sistemleri, enflasyon oranları, ekonomik gelişmişlik düzeyleri, muhasebe mesleğine ve eğitime verdikleri önem gibi unsurların birbirinden farklılıklar göstermesi nedeniyle, farklı ülkelerde uygulanan muhasebe sistemleri farklı şekillerde yapılanmıştır. Ancak küreselleşme sürecinde uluslararası yatırımların ve çokuluslu şirketlerin sayılarının artması, finansal tabloların karşılaştırılabilir nitelikte olması ve kalitelerinin artırılması ihtiyacını arttırmış, muhasebe uygulamalarının uyumlaştırılması ve yakınsaması kavramlarını gündeme getirmiştir.

1957 yılında yapılan Roma Antlaşması doğrultusunda, uluslararası alanda faaliyet gösteren firmaların, hissedarların ve diğer ilgililerin AB içerisinde korunmasının sağlanması, dolayısıyla sermayenin dolaşımının teşvik edilmesi amacıyla şekillendirilen AB Ortak Endüstri Politikası, şirketler hukukunun ve vergilendirmenin uyumlaştırıldığı birleştirilmiş bir iş ortamı ve ortak bir sermaye piyasasının oluşturulmasını amaçlamaktadır.⁵⁵ Uyumlaştırma kavramı bu noktada gündeme gelmiştir. Uyumlaştırma, farklı ülkelerdeki işletmeler tarafından hazırlanan finansal tabloların karşılaştırılabilirliğini arttırmak amacıyla, mevcut uygulamalar arasındaki farkı azaltmak olarak tanımlanabilir.⁵⁶ Uyumlaştırma, AB Direktifleri ve IASs/ IFRSs ile gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. AB Komisyonu, uyumlaştırmayı sağlayabilmek için üye ülkeler arasında, sermaye, işgücü ve mal hareketlerinin serbestleşmesi amacıyla düzenlemeler yapmış ve direktifler yayımlamıştır. Direktifler, muhasebe kurallarını AB ülkelerinde yürürlüğe sokarak muhasebe uyumlaştırmasına katkıda bulunmuştur. Bu direktifler arasında dördüncü ve yedinci direktifler, muhasebe uygulamalarının uyumlaştırılması açısından özellikle önem

---

⁵⁵ Christopher Nobes- Robert Parker, **Comparative International Accounting**, Philip Allan Publishers Limited, Britain, 1983, p.341

⁵⁶ Ann B. Murphy, "The Impact of Adopting International Accounting Standards on the Harmonization of Accounting Practices", **The International Journal of Accounting**, Vol. 35, No. 4, 2000, pp. 471-493, p.472

taşımaktadır. Muhasebe uygulamalarının uyumlaştırılması ile ilgili direktiflerin konuları Tablo 1 de gösterilmektedir.⁵⁷

Tablo 1: Muhasebe Uygulamalarının Uyumlaştırılması İle İlgili Düzenlemeler ve Konuları

Direktif Numarası	Konusu
Dördüncü Direktif	Finansal tablo formatları ve muhasebe kuralları
Yedinci Direktif	Konsolide finansal tablolar
Sekizinci Direktif	Finansal tabloların denetimini yürütecek denetçiler ve nitelikleri

FASB, AB, Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (International Federation of Accountants- IFAC), Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonları Örgütü (International Organization of Securities Commissions-IOSCO) gibi muhasebe sistemleri arasındaki farklılıkları azaltmak için çalışmalar yapan kuruluşların çalışmalarını koordine etmek ve uluslararası bir standartlar seti oluşturmak amacıyla, 1973 yılında, Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi (International Accounting Standards Committee - IASC) kurulmuştur.⁵⁸ Zaman içinde AB' nin standart oluşturma çalışmalarından çekilmesi ile birlikte IASC bu konuda yetkili tek kuruluş olmuştur. IASC, finansal tabloların sunumuna ilişkin düzenlemelerin, muhasebe standartlarının ve prosedürlerinin geliştirilmesi ve uyumlaştırılması için ilke temelli standartlar yayımlayarak, mevcut ve uygulanmakta olan muhasebe alternatiflerini ortadan kaldırmaya ve firmanın ekonomik durumunu ve performansını daha iyi yansıtacak muhasebe ölçüleri geliştirmeye çalışmıştır.⁵⁹ 2001 yılında, IASC, bir üst yapı olarak IASC Vakfı'na (International Accounting Standards Committee Foundation-IASCF) dönüştürülmüş ve muhasebe standartlarını oluşturma, yayınlama ve Standart Yorumlama Komitesinin yorumlarını onaylama görevleri Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (International Accounting Standards Board - IASB)' na devredilmiştir.⁶⁰

2000'li yılların başında ABD ve bazı Avrupa ülkelerinde yaşanan muhasebe ve denetim skandallarının da etkisiyle, IASB'nin yayınladığı standartlara uyum yönünde

⁵⁷ Nobes, a.g.e., p.343

⁵⁸ Murphy, a.g.m., s.472

⁵⁹ Mary E. Barth et al. "Accounting Quality: International Accounting Standards and US GAAP", 2006, http://www.accountancy.smu.edu.sg/research/seminar/pdf/MaryBARTH_paper.pdf, (10.10.2009), p.1

⁶⁰ <http://www.iasplus.com/restruct/restruct.htm>, (15.12.2009)

dünya çapında bir görüş birliği oluşmaya başlamıştır.⁶¹ Bu gelişmelerin akabinde, IASB-FASB arasında, IASs/IFRSs ile Amerikan genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri arasındaki farkları giderme ve uluslararası finansal raporlamada kaliteyi artırma doğrultusunda çalışmalar yapmak üzere 18 Eylül 2002 tarihinde, Norwalk Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma, yakınsama (convergence) doğrultusunda atılan önemli bir adımdır.⁶²

Uyumlaştırma kavramı, farklı ülkelerdeki işletmeler tarafından hazırlanan finansal tablolar arasındaki farkı azaltmak için yapılan çalışmaları ifade ederken, yakınsama kavramı, ABD muhasebe standartlarını oluşturan FASB ile IASB tarafından oluşturulan standartlar arasındaki farkların giderilmesi çalışmalarını ifade etmektedir. Dolayısıyla, uyumlaştırma ve yakınsama dünya çapında uygulanabilecek tek bir muhasebe standartları seti oluşturulabilmesi için, ilgili kuruluşların birlikte çalışmalarını ifade etmektedir.⁶³ Dolayısıyla, uyumlaştırma kavramından çok daha sonraları gündeme gelen yakınsama kavramı, uyumlaştırma çalışmalarını da içeren, global boyutta çabaları ifade etmektedir.

Küreselleşmenin bir sonucu olarak, ülkemiz için uyumlaştırma hareketlerinin bir parçası olmak kaçınılmaz olmuştur. Türkiye’de muhasebe standartlarının oluşturulması için atılan ilk adım, 1994’te Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavir Odaları Birliği’nin desteği ile Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu’nun oluşturulmasıdır. Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu, 2003 yılına kadar, 19 adet Türkiye Muhasebe Standardı (TMS) oluşturmuştur ancak yasal bir yaptırım olmadığı için bu standartlar uygulama konusunda etkili olamamıştır.⁶⁴ 2002 yılında, BDDK tarafından bankalar için IASs/IFRS ile uyumlu hesap planı ve bunu takiben 15.11.2003 tarihinde, SPK tarafından “Seri XI No 25 Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ”i⁶⁵ yayımlanmış ve tebliğ SPK’ya tabi işletmeler için “Seri XI No 29 Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar” Tebliği ile 2008

---

⁶¹ Yavuz Çiftçi - Alper Erserim, “Muhasebe Standartlarında Uluslararası Uyumlaştırma Çalışmaları ve Türkiye’deki Durumun İncelenmesi”, Uluslararası Sermaye Hareketleri ve Gelişmekte Olan Piyasalar Uluslararası Sempozyumu, <http://bandirma.balikesir.edu.tr/bildiriler/kitap.doc>, (28.05.2010), s.233

⁶² Financial Accounting Standards Board, “Convergence with IASB”, http://www.fasb.org/intl/convergence_iasb.shtml, (01.03.2008)

⁶³ Sinan Aslan, “Global Muhasebe Sürecinde Yakınsama Eğilimleri”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, S.23, 2004, ss.93- 100, s. 94

⁶⁴ Ümit Gücenme Gençoğlu, **Türkiye Muhasebe Standartları ve Uygulamalar**, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2007, s.5

⁶⁵ Seri XI No 25 Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, a.g.tb.

yılından itibaren TMSK tarafından yayınlanan TMS/IFRS'lerin uygulanması zorunluluğu getirilinceye kadar uygulanmıştır. Muhasebe standartlarının farklı kurumlar tarafından oluşturulmasının sakıncası gidermek için, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'na 15.12.1999 tarih ve 4487 sayılı Kanun'la eklenen Ek-1'inci madde ile kurulan ve 07.03.2002 tarihinde faaliyete geçen TMSK, çağdaş dünya uygulamalarıyla ve AB mevzuatıyla uyum sağlamak amacıyla IASs/ IFRSs'i benimseme kararı almıştır. TMSK ile IASCF arasında yapılan telif ve lisans anlaşması uyarınca, IASs/ IFRSs'in, TMSK tarafından Türkçe çevirisinin yapılması ve bunların Türk mevzuatı içinde yer alması karara bağlanmıştır.⁶⁶ Nitekim 13.01.2011 tarihinde yasalaşan 6102 Sayılı TTK ile tüm işletmelere TMS/IFRS'leri uygulama zorunluluğu getirilmiş ve daha önce de belirttiğimiz gibi banka ve sigorta sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin hesap planlarının uyumlaştırılması ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Halen, banka ve sigorta işletmeleri gibi faaliyetleri özellik arzeden işletmeler dışındaki tüm yasal sektördeki ve kamu sektöründeki işletmelerin uyguladıkları tekdüzen muhasebe sisteminin TMS/IFRS ile uyumlaştırılması çalışmaları devam etmektedir.

---

⁶⁶ Veysi Seviğ, "Bize Göre", 01.05.2006 tarihli Dünya Gazetesi, http://www.tmsk.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=35:tke-muhasebe-standartlari&catid=16:bas-kan-haberler, (15.12.2009)

İKİNCİ BÖLÜM

MUHASEBE KALİTESİ VE MUHASEBE KALİTESİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

1. MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ VE MUHASEBE KALİTESİ İLİŞKİSİ

Finansal raporların ve bu raporlarda yer alan muhasebe bilgilerinin kalitesi, üretildikleri süreç olan muhasebe bilgi sisteminin yapısıyla ve kalitesiyle yakından ilgidir. Bu nedenle “muhasebe kalitesi” kavramının anlaşılabilmesi için öncelikle muhasebe bilgi sistemini anlamak gerekmektedir.

Günümüzde bilgi; birçok işletme, ekonomi ve toplum için temel kaynak niteliğindedir. İşletmelerin temel rekabet faktörü, elle tutulan ürünlerden fiziksel varlığı olmayan bilgi unsuruna, entelektüel değerlere dönüşmüştür.¹ Veri ve bilgi kelimeleri bazı durumlarda eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Ancak bu iki kelime arasında kesin ve önemli farklar bulunmaktadır. Veri kelimesi, belli bir görev veya amaçla ilgili olan yada olmayan olayları, şekilleri veya sesleri ifade etmektedir. Veri birkaç süreçten geçirilerek filtre edildiğinde ilgililer için bir değer ifade etmeye başlar ve bilgi niteliği kazanır. Dolayısıyla verinin ve bilginin ortaya çıkma anları birbirinden farklıdır. Bilgi, verilerin belli bir amaç için uygun veya kullanışlı hale getirilmiş şeklidir. İlgililerin karar verirken kullandıkları bilgilerdir.²

Sistem, dış çevre ve birbiri ile ilişki içerisinde olan parçalardan oluşan, kendisi de daha büyük bir sistemin parçası olan bir yapı olarak tanımlanabilir.³ İşletme bilgi sisteminin bir alt sistemi olan muhasebe bilgi sistemi, işletmenin varlıkları ve bu varlıkların kaynakları olan sermaye ve borçlar üzerinde değişiklik yaratan finansal nitelikli olaylara ait verileri toplayan, toplanan verileri işleyerek bilgiye dönüştüren ve ortaya çıkan bilgileri raporlayan bir sistemdir.⁴ Bu süreçte veriler, sisteme belgelerle dahil edilmekte,

---

¹ Dinç, a.g.m., s.158

² Charles S. Parker., **Management Information Systems: Strategy and Action**, McGraw-Hill International Editions, Singapore, 1989, p.12

³ Tamer Koçel, **İşletme Yöneticiliği**, 8. Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2001, s.186

⁴ Fevzi Sürmeli vd., **Muhasebe Bilgi Sistemi**, 2. Baskı, TC. Anadolu Üniversitesi Yayını No:1644, Eskişehir, 2006, s.43

daha sonra bir kayıt ortamı içinde bilgi işleme faaliyetleriyle bilgiye dönüştürülmektedir. Bilgiler raporlar halinde kullanıcılara iletilmektedir.⁵ Muhasebe bilgi sisteminde gerçekleştirilen faaliyetler belirli ilke ve standartlara göre yapılmaktadır. Dolayısıyla, muhasebe bilgilerinin elde edilmesi, işlenmesi, raporlanması ve sunulması aşamalarında uyulması gereken kurallar bütünü olarak tanımlanabilen muhasebe standartları, finansal tablolarda yer alan muhasebe bilgilerinin kalitesini yakından ilgilendirmektedir.⁶

Muhasebe bilgi sistemi tarafından üretilen bilgiler, şirketin mali yapısı, hedefleri, yatırımları, karlılığı, rekabet gücü, piyasalarda işlem gören araçların fiyatları, işlem hacmi gibi verileri içinde barındırmakta ve ilgililerin yatırım araçlarının riski ve getirisi hakkında analiz yapılabilmesini sağlayarak, tasarruf sahiplerinin doğru ve isabetli karar almalarına yardımcı olmaktadır.⁷ Bir başka ifade ile yatırımcıların yatırımlarının etkinliği büyük ölçüde muhasebe bilgilerinin kalitesine bağlı olmaktadır.

Muhasebe bilgisinin kaliteli olarak nitelendirilebilmesi için, muhasebe kayıtlarının doğru ve güvenilir olmasının yanında, işletme ile ilgili taraflara gereksinim duydukları bilgileri sorumluluk anlayışı ile, şeffaf, hesap verebilirlik yaklaşımı ile zamanında sunmaları gerekmektedir.⁸ Dolayısıyla, muhasebe bilgi kalitesinin yüksek olması ancak işletmelerde kurumsal yönetim anlayışının benimsenmiş olmasıyla mümkün olabilecektir.

2. MUHASEBE STANDARTLARI VE MUHASEBE KALİTESİ İLİŞKİSİ

Gerek kapsamındaki bilgiler gerekse biçimsel yapısı belirlenmiş ilke ve standartlara göre oluşturulan finansal tabloların amacı, ilgili tarafların karar almalarına yardımcı olacak şekilde, işletmenin finansal durumu, finansal performansı ve nakit akışları hakkında gerçeğe uygun bilgi sağlamaktır.

---

⁵ a.g.e., s.59

⁶ Abdülkerim Daştan, “Kurumsal Yönetim İlkeri ve Kurumsal Muhasebe Etkileşimi”, **Bankacılar**, S.72, 2010, ss. 3-18, s.15

⁷ Yıldız Akbulut, “Sermaye Piyasasının Gelişmesinde Muhasebe Bilgilerinin Önemi”, *Mevzuat Dergisi*, C.4, S.41, 2001, [http://www.mevzuatdergisi.com/2001/05a/01.htm_\(05.05.2009\)](http://www.mevzuatdergisi.com/2001/05a/01.htm_(05.05.2009)) / Sayar, “Oluşturulmakta olan Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu’nun Işığı Altında Türkiye’de Muhasebe Standartlarının Mevcut Durumu ve Kamuyu Aydınlatma”, a.g.m., s.74- 75

⁸ Dinç, a.g.e., s. 166

TMS/TFRS'ler ve kavramsal çerçevede, muhasebe kalitesine dair bir tanım yapılmamakla birlikte, finansal tabloların gerçeğe uygun bir şekilde temsil edilmesi için sahip olması gereken nitelikler belirtilmiştir.

2.1. MUHASEBE STANDARTLARINA GÖRE FİNANSAL TABLOLARIN SAHİP OLMASI GEREKEN NİTELİKLER

TMS/ TFRS'lerdeki kavramların açıklandığı kavramsal çerçevede, muhasebe kalitesinin yüksek olması için finansal tablolarda bulunması gereken temel nitelikler ihtiyaca uygunluk ve gerçeğe uygun sunum olarak belirtilmektedir. Diğer taraftan, karşılaştırılabilirlik, doğrulanabilirlik, zamanında sunum ve anlaşılabilirlik destekleyici diğer nitelikler olarak belirtilmiş ve bunların, ihtiyaca uygun olan ve gerçeğe uygun bir şekilde sunulan bilginin faydasını arttırdığı ifade edilmiştir. Bunlar kavramsal çerçevede aşağıdaki gibi açıklanmaktadır:⁹

- İhtiyaca uygunluk: Muhasebe bilgisinin kaliteli olabilmesi için kullanıcıların verecekleri kararlara ilişkin ihtiyaçlarını karşılaması gerekmektedir. Eğer kullanıcıların verecekleri ekonomik kararları etkileyebiliyorsa, finansal tablolar ihtiyaca uygunluk kalitesi taşımaktadır. İhtiyaca uygunluk kalitesi kapsamında ortaya çıkan diğer bir kavram, işletmeye özgü bir kavram olan önemlilik kavramıdır. Bilginin önemli olup olmadığı bilginin ilgili olduğu kalemlerin niteliğine ve/veya büyüklüğüne göre değerlendirilmektedir.

- Gerçeğe uygun sunum: Finansal tabloların bilgiyi gerçeğe uygun bir şekilde sunması için tam, tarafsız ve hatasız olması gerekmektedir. Muhasebe açısından bilginin tamlığı; ekonomik olayın kullanıcılar tarafından anlaşılması için, tanımlamalar ve açıklamalar da dâhil olmak üzere gerekli tüm bilgileri içermesidir. Tarafsız sunum; finansal bilginin kullanıcılar tarafından olumlu yada olumsuz olarak değerlendirilmesi olasılığını arttırmak amacıyla manipule edilmemesi anlamına gelmektedir. Hatasız sunum ise; ekonomik olayın tanımlanmasında hataların veya ihmallerin olmaması ve raporlanan bilginin elde edilmesinde kullanılan sürecin hatasız olarak seçilmiş ve uygulanmış olmasını ifade etmektedir.

---

⁹ Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu, "Finansal Tabloların Hazırlanma ve Sunulma Esaslarına İlişkin Kavramsal Çerçeve", 16/01/2005 tarih ve 25702 sayılı Resmi Gazete, NÖ:6-32

- Karşılaştırılabilirlik: Kullanıcıların bir işletmenin belli bir zaman içerisinde finansal durumundaki ve faaliyetlerindeki değişimleri ve işletme ile diğer işletmeleri karşılaştırarak, kendilerine özgü finansal durumlarını, faaliyet sonuçlarını ve finansal durumlarındaki değişimleri değerlendirebilme imkanına sahip olması gerekir. Finansal tabloların karşılaştırılabilir olmasındaki temel etkenlerden biri tutarlılıktır. Tutarlılık, raporlayan işletme bünyesinde dönemden döneme ya da işletmeler arasında tek bir dönemde, aynı kalemler için aynı yöntemlerin kullanılması anlamına gelmektedir.

- Doğrulanabilirlik: Doğrulanabilirlik, farklı bilgi düzeyindeki bağımsız gözlemcilerin belirli bir açıklamanın gerçeğe uygun sunulduğu hususunda görüş birliğine varabilmeleri anlamına gelir.

- Zamanında sunum: Zamanında sunum, bilginin, karar verenler açısından kararlarını etkileyebileceği zamanda sunulması anlamına gelmektedir.

- Anlaşılabilirlik: Finansal tablo kullanıcılarının işletmenin iş kolu ve ekonomik faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olduğu, muhasebe bilgisine sahip olduğu ve bu bilgileri de makul seviyede bir dikkatle incelediği varsayımı altında, finansal tabloların tam olarak anlaşılabilir olması anlamına gelmektedir. Ancak, karmaşık konularla ilgili olup kullanıcıların ekonomik kararlar verirken yararlanabilecekleri ve finansal tablolarda yer verilmesi gereken bilgiler, sadece bazı kullanıcılar için anlaşılması güç olacağı gerekçesi ile finansal tablolardan dışlanmamalıdır.

2.2. MUHASEBE KALİTESİ KAVRAMI VE MUHASEBE KALİTESİNİN ÖNEMİ

Muhasebe kalitesi kavramı, muhasebe uygulamalarının farklılığından, ülkeler arasındaki farklılıklardan ve işletmelere özgü faktörlerden etkilenen çok boyutlu bir kavramdır. Bu faktörlerin muhasebe kalitesine etkileri izleyen kısımda açıklanmaktadır. Ancak bu faktörlerin muhasebe kalitesine etkisi incelenmeden önce muhasebe kalitesi kavramı açıklanmalıdır.

Kalite kavramı, bir ürünün bilinen en iyi özellikleri bünyesinde taşıması olarak tanımlanabilir.¹⁰ 1950’li ve 60’lı yıllara kadar, işletmelerde belirli kişi ve departmanların sorumluluğunda olan bir iş olarak kabul gören kalite kavramı, küreselleşme sürecinde tüm işletme faaliyetlerine yön veren, işletmeler açısından stratejik öneme sahip bir kavram haline gelmiştir.¹¹ Kalite kavramının stratejik açıdan ele alınması, kalitenin, ürün ve hizmetlerin kullanıcıları durumunda olan müşteriler açısından ifade ettiği anlamın irdelenmesini ve dikkate alınmasını gerektirmektedir. Kalite kavramı kullanıcılar açısından ele alındığında “kullanıma uygunluk” olarak ifade edilmekte ve kullanıcı tarafından atfedilen subjektif bir değerlendirmeye dayanmaktadır.¹²

2008 yılında ABD’de, likidite bolluğu ve gevşek borçlanma kuralları, yüksek riskli mortgage kredilerinin menkulleştirilmesi gibi nedenlerle başlayan ekonomik kriz kısa sürede tüm dünyayı etkilemiştir. Muhasebe kural ve standartlarına harfiyen uygun görünmekle beraber, işletmelerin gerçek ekonomik durumunu yansıtmayan üstelik bağımsız denetimi yapılmış ve onaylanmış finansal tabloların baş rol oyuncusu olduğu bu kriz muhasebe kalitesinin önemini bir kez daha vurgulamıştır.¹³

Muhasebe kalitesi ile ilgili olarak yapılmış, kesin, açık ve genel kabul görmüş bir tanım bulunmamaktadır. Bununla birlikte, muhasebe kalitesi, muhasebe karı ile ekonomik kar arasında güçlü bir ilişki bulunması olarak ifade edilebilmektedir.¹⁴ Muhasebe kalitesi ile ilgili olarak yapılabilecek diğer bir tanım, muhasebe kalitesinin, finansal tablolardaki bilgilerin gerçeğe uygunluğu veya finansal raporların, sermaye yatırımcılarına, firma faaliyetleri ile ilgili olarak verdiği bilginin hassaslığı, doğruluğu şeklindedir.¹⁵ Diğer bir deyişle, muhasebe kalitesi, finansal tablolarda yer alan bilgilerin, finansal tablo kullanıcılarının ihtiyaçlarına uygun olmasıdır. Ancak, kullanıcıların ihtiyaçlarındaki çeşitlilik doğrultusunda, farklı ihtiyaçlar dikkate alındığında, muhasebe kalitesi kavramının

¹⁰ Büyük Türkçe Sözlük, <http://tdkterim.gov.tr/bts/>, (23.08.2011)

¹¹ Koçel, a.g.e, s.305

¹² İsmail Efil, Toplam Kalite Yönetimi ve ISO 9000 Kalite Güvence Sistemi, 5. Baskı, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1999, s.10

¹³ Ahmet Vecdi Can, “Krizin Muhasebesi ve Muhasebenin Krizi”, **Mali Çözüm**, S. 97, 2010, ss.21-48, s.25

¹⁴ Carlos Mello-e-Souza, “Quality of Accounting Information and International Comparison”, <http://www.playacct.com/presentations/lectures/FSA04-accQuality.pdf>, (21.10.2010)

¹⁵ Huifa Chen vd., “The Role of International Financial Reporting Standards in Accounting Quality: Evidence from the European Union”, **Journal of International Financial Management and Accounting**, Vol.21, No..3, 2010, pp. 220-278, p.222; Gary Biddle- Gilles Hillary, Rodrigo S. Verdi, “How Does Financial Reporting Quality Relate to Investment Efficiency?”, 2009, <http://management.bu.edu/academics/departments/documents/capalloc130409.pdf>, (03.04.2010), p.4

kapsamı değişmekte ve muhasebe kalitesinin ölçülmesi oldukça karmaşık bir hal almaktadır. Schiller ve Vegt, muhasebe kalitesindeki artışı, finansal raporların belli bir zamanlılık düzeyinde daha ihtiyaca uygun ve güvenilir bilgi sunması yada belli bir ihtiyaca uygunluk ve güvenilirlik düzeyinde daha zamanlı olması şeklinde tanımlamıştır.¹⁶ Barth, daha az kar yönetimi uygulanan, kayıpların daha zamanlı bir şekilde sunulduğu ve değer ilgisi daha yüksek olan muhasebe rakamlarını daha kaliteli olarak yorumlamıştır.¹⁷ Kar yönetimi, işletme yönetiminin istekleri doğrultusunda muhasebe karının olduğundan daha düşük veya yüksek gösterilmesi olarak, değer ilgisi ise, hisse senedi fiyatlarının muhasebe karlarını açıklama gücü olarak tanımlanmaktadır.

Muhasebe kalitesi kavramı işletmeler için stratejik bir öneme sahiptir. Örneğin, muhasebe kalitesinin yüksek olması işletmelerin sermaye maliyetini düşüren bir faktördür. Ekonomi açısından ise finans sektörünün gelişmesini ve ekonomik büyümeyi güdüleyen bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁸ Daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse şirketlerin gerçeği yansıtan, sağlıklı ve kaliteli finansal raporlar düzenlemeleri, yani muhasebe kalitesinin yüksek olması, bir taraftan finansal piyasaların daha sağlıklı işlemlerini sağlayarak kriz riskini azaltmakta, diğer taraftan da tasarrufları harekete geçirerek, yatırımcıların, şirketlerin genel finansal görünümünü daha kolay değerlendirmelerini ve yatırım kararları hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlayarak sermaye maliyetlerini azaltmakta ve kaynakların daha iyi dağıtılmasına yardımcı olmaktadır. Biddle ve Hilary, muhasebe kalitesinin yüksek olmasının, bilgi asimetrisini¹⁹ azaltarak, yatırımların etkinliğinin artmasına neden olduğunu ortaya koymuştur.²⁰ Diğer taraftan Bharath, Sunder ve Sunder, muhasebe kalitesinin, işletmelerin fon kaynaklarını belirleme konusunda etkili olduğunu ortaya koymuştur. Muhasebe kalitesi düşük olan firmalar genellikle bankalardan fon sağlamaktadırlar. Çünkü bu işletmelerin sermaye piyasalarından borçlanmaları durumunda, yatırımcılar ters seçim²¹ nedeniyle yanlış karar

---

¹⁶ Ulf Schiller- Marcel de Vegt, "Interim Reporting and Accounting Quality", Working Paper Series, 2010, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1661592, (10.10.2010), p. 2

¹⁷ Barth, "Accounting Quality: International Accounting Standards and US GAAP", a.g.m., p.3,

¹⁸ Mello-e-Souza, a.g.w.

¹⁹ Bilgi asimetrisi, yatırımcıların finansal piyasalar hakkında eşit bilgiye sahip olmamaları olarak tanımlanmaktadır.

²⁰ Garry C. Biddle- Gilles Hilary, "Accounting Quality and Firm- level Capital Investment", **Accounting Review**, 2006, pp. 1-40, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=910806, p.22

²¹ Ters seçim, herhangi bir işlemin taraflarından birinin karşı taraf açısından olumsuz sonuçlar meydana getirebilecek faaliyetlerde bulunma olasılığına sahip olması olarak tanımlanmaktadır.

verebileceklerinden işletmeye fon vermeye daha az istekli olacaklardır. Bankalar ise ihtiyaç duydukları bilgiye özel yollardan ulaşabilmekte böylece ters seçim maliyetlerini azaltabilmektedir. Diğer taraftan bankaların, muhasebe kaliteleri düşük olan işletmelerle yaptıkları borç sözleşmelerinde faiz ve vade ile ilgili şartlar daha katı olmaktadır.²²

Yatırımcılar, yatırım kararlarını verirken, finansal raporlarda yer alan kar rakamına, kar payı, nakit akımı vergi ve faiz öncesi gelir gibi diğer performans ölçülerinden daha fazla güvenmekte ve önem vermektedirler.²³ Diğer taraftan Graham, Harvey ve Rajgopal, yöneticilerin, yatırımcı ve analistlerin anahtar değerlendirme ölçütünün kar rakamı olduğunu düşündüklerini ortaya koymuştur.²⁴ Dolayısıyla, muhasebe kalitesi, gerek yatırımcıları gerekse yöneticileri kar rakamı vasıtasıyla etkilemektedir.

Kar, yöneticilerin ihtiyari tutumlarını kullanarak alternatif muhasebe uygulamaları arasından yaptıkları seçimlere, uygulama ile ilgili kararlarına ve işletmenin içsel niteliklerine göre değişmektedir.²⁵ Bu durum yöneticiler tarafından, yatırımcıların ve işletme ile ilgili diğer kişi ve kuruluşların kar rakamı kullanılarak istenilen doğrultuda yönlendirilebilmesi olasılığını ortaya çıkarmakta ve kar kalitesi kavramının önemini vurgulamaktadır.

Kar rakamının kaliteli olması, dolayısıyla da muhasebe kalitesinin yüksek olabilmesi için kar rakamının yedi unsuru içermesi gerekmektedir. Bu unsurlar, tahakkukların kalitesi, karın sürdürülebilirliği, karın tahmin edilebilirliği, karın uyumlaştırılması, değer ilgisi, zamanlılık ve ihtiyatlılıktır. Bu unsurlardan tahakkukların kalitesi, karın sürdürülebilirliği, karın tahmin edilebilirliği, karın uyumlaştırılması muhasebe temelli nitelikler olarak adlandırılmaktadır, çünkü yalnızca muhasebe bilgileri kullanılarak ölçülebilmektedir. Değer ilgisi, zamanlılık ve ihtiyatlılık ise piyasa temelli olarak nitelendirilmektedir, çünkü muhasebe bilgilerinin kullanılması ile birlikte, hisse

---

²² Sreedhar Bharath - Jayanthi Sunder - Shyam V. Sunder, , “Accounting Quality and Debt Contracting”, 2006, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=591342, (01.02.2010), p.2-3

²³ Jennifer Francis vd., “Cost of Equity and Earnings Attributes”, **The Accounting Review**, Vol.79, No.4, 2004, pp. 967- 1010, p.968

²⁴ John R. Graham- Campbell R. Harvey- Shiva Rajgopal, “ The Economic Implications of Corporate Financial Reporting”, **Journal of Accounting and Economics**, No. 40, 2005, pp.3-73, p.65

²⁵ Francis, “Cost of Equity and Earnings Attributes”, a.g.m.,p.968

senetlerinin piyasa fiyatı/getirisi arasındaki ilişkinin tahmin edilmesiyle ölçülmektedir.²⁶ Muhasebe kalitesinin ölçülmesinde kullanılan bu unsurlar çalışmamızın üçüncü bölümünde ele alınıp açıklanmaktadır.

3. MUHASEBE KALİTESİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Muhasebe kalitesi kavramının kazandığı önem doğrultusunda, tüm dünyada muhasebenin yakınsaması ve uyumlaştırılması ile ilgili çabalar sarfedilmekte, IAS/IFRS'lerin uygulanmaya başlanılmasının muhasebe kalitesini arttıracığı düşünülmektedir. Ancak, muhasebe kalitesi konusundaki problemin çözülmesi için yalnızca IAS/IFRS' lere odaklanılması resmin tamamını görmekten oldukça uzaktır. Problemin çözümü, sistemin içinde aranmalıdır. Çünkü muhasebe altyapısı, ekonomik, sosyal ve politik altyapıdan bağımsız bir şekilde değiştirilemez.²⁷

Muhasebe kalitesini etkileyen faktörler, muhasebe uygulamalarındaki farklılıklar, ülkelere özgü faktörler ve işletmelere özgü faktörler olarak incelenmektedir.

3.1. MUHASEBE UYGULAMALARININ MUHASEBE KALİTESİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Muhasebe uygulamaları genel olarak ilke bazlı muhasebe uygulamaları ve kural bazlı muhasebe uygulamaları olarak sınıflandırılmaktadır. İlke ve kural kavramları zaman zaman birbirinin yerine kullanılsa da muhasebe uygulamaları açısından ele alındığında önemli farklılıklar içermektedir. Literatürde IASs/IFRSs'nin ilke bazlı, Amerikan genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinin ise kural bazlı olduğu kabul edilmektedir. İlkeler, içinde bulunulan duruma göre, yorumların da eklenebileceği temel nitelikte prensipleri, kurallar ise ilkelere göre yorum gerektirmeyen, katı, kesin hükümleri ifade etmektedir.²⁸

İlke bazlı standartların daha az kural içermesi ve belirledikleri genel ilkelerin kullanıcılar tarafından yorumlanması “mesleki yargı” ve niyet kavramlarını ön plana

²⁶ Jennifer Francis- Per M. Olsson- Katherine Schipper, **Earnings Quality**, Now Publisher Inc., Netherlands, 2008, p.38

²⁷ Ray Ball, “Infrastructure Requirements for an Economically Efficient System of Public Financial Reporting and Disclosure”, Brookings- Wharton Papers on Financial Services, Düzenleyenler: Robert E. Litan- Richard Herring, 2001, pp.127- 169, p. 128

²⁸ Çağnur Kaytmaz Balsarı, A.Fatih Dalkılıç, “Kural Bazlı ve İlke Bazlı Finansal Raporlama Standartlarının Karşılaştırılması”, **Muhasebe ve Denetim Bakış Dergisi**, S.22, 2007, ss. 105- 118, s. 106.

çıkarmaktadır. Kurallara dayanan standartlar ise daha fazla koşul içermektedir. Tüm tarafların tamamen iyi niyetli oldukları varsayımı altında, ilke bazlı standartlar, yöneticilerin, alternatifler arasından işletmenin gerçek durumunu yansıtacak alternatifi seçmelerine fırsat vermektedir. Ancak, geçmişte meydana gelen işletme skandalları düşünüldüğünde, bu şekilde bir varsayım yapmak oldukça güçtür. Kural bazlı standartlar ise, kişisel yargıya dayanan uygulamalara daha az yer vererek, fırsatçı davranışlarda bulunma ihtimalini azaltmaktadır.²⁹ İlke bazlı standartlarda ilkelerin yorumlanması, yorum yapmanın bilgisi, tecrübesi gibi değişkenlerden etkilenmekte bu nedenle benzer işlemler, farklı kişiler tarafından farklı şekillerde yorumlanabilmektedir. Dolayısıyla ilke bazlı standartların finansal raporların karşılaştırılabilirliğini azaltma olasılığı bulunmaktadır. Kural bazlı standartlar ise, kuralların muhasebeciler tarafından mekanik bir şekilde uygulanmasını gerektirir. Bol miktarda kural ve şekil şartı farklı işlemleri belli formata uydurularak benzer işlem gibi raporlanmasını sağlayacaktır. Bu yolla sağlanan karşılaştırılabilirlik ise sadece yüzeysel düzeyde olabilecektir. Ayrıca, olaylar karşısında uygulanması gereken yöntemleri açık ve ayrıntılı olarak belirleyen, kural bazlı standartlar günümüzün hızlı değişim koşullarında, ihtiyacı karşılama konusunda yetersiz kalabilmektedir.

Barth, Landsman ve Lang, muhasebe kalitesinin, yöneticiler tarafından kar yönetiminde kullanılan ve firma performansının doğru bir şekilde yansıtılmasını zorlaştıran alternatif muhasebe yöntemlerinin elimine edilmesi ile artırılabilirliğini ileri sürmektedir.³⁰ Bu fikir, kural bazlı standartların uygulanmasının muhasebe kalitesini yükselteceği şeklinde yorumlanabilir. FASB'in kural bazlı standartlar oluşturmasının temelinde, yöneticilerin ve denetçilerin, muhasebe ile ilgili sorularına açık ve net cevaplar almak istemeleri yatmaktadır. Yöneticiler ve denetçilerin bu taleplerinin nedeni detaylı kuralların, yöneticilerin kar yönetimi doğrultusundaki fırsatlarını sınırlandırması ve dolayısıyla onları olası eleştiri ve davalardan korumasıdır.³¹ Ancak, son dönemlerde ABD'de yaşanan şirket skandalları, kamuoyunun dikkatlerini ABD'de uygulanan

---

²⁹ Barth, "Accounting Quality: International Accounting Standards and US GAAP", a.g.e., s.10

³⁰ Marry Barth- Wayne R. Landsman, Mark H. Lang, "International Accounting Standards and Accounting Quality", Research Paper No. 1976, 2006, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=688041, (08.08.2010), p.2

³¹ George J. Benston - Michael Bromwich, - Alfred Wagenhofer, "Principles- Versus Rules-Based Accounting Standards: The FASB's Standard Setting Strategy", **Abacus**, Vol.42, No..2, 2006, pp. 165- 188, p. 168

muhasebe sisteminin diğ er bir deyiş le kural bazlı muhasebe uygulamalarının üzerine çekmiştir. Yakın geçmiş te yaşanan Enron skandalı sonrasında, kural bazlı standartlar yoğun eleştirilere maruz kalmıştır. Nitekim, skandal sonrasında yayımlanan Sarbanes Oxley Yasası'nda Amerikan finansal raporlama sisteminin, ilke temelli standartlarla uyumlaştırılmasına yönelik bir hüküm bulunmaktadır.³² Bu gelişmeler sonucunda, FASB, kural bazlı standartların maliyetinin faydalarını aştığına karar vererek, ilke bazlı standartların savunucularından biri olmuştur.³³ Nitekim IASB ve FASB, 2002 yılında, iki kurulun oluşturdukları standartların uyumlaştırılması ve kalitelerinin daha da arttırılması konusunda ortak çaba harcama konusunda anlaşmıştır.

ABD'de ilke bazlı standartlarla ilgili bakış açısının değış mesine neden olan olaylar, diğ er bir çok ÷lkede normal kabul edilmektedir. Yöneticiler ve denetçiler finansal raporları hazırlarken, kazanç ve kayıpları gizleme eğ ilimi gösterebilmektedir. Dolayısıyla, bu şekilde hazırlanan raporların kalitesi düşük olmakta ve ekonomik etkinsizlikler ortaya çıkmaktadır.³⁴

3.2. MUHASEBE KALİTESİNİ ETKİLEYEN ÜLKELER ARASI FARKLILIKLAR

Ulusal muhasebe sistemlerinin diğ erlerinden farkını inceleyen çalışmalarda, muhasebe sistemlerinin, muhasebe standartları, yasal ve politik sistem, finansal raporlamayı teşvik eden unsurlar (finansal piyasaların gelişmişlik düzeyi, işletmelerin sermaye ve sahiplik yapısı, vergi sistemi), kültür, ÷lkede muhasebe mesleğine verilen önem ve ekonomik koşullar gibi faktörlerden etkilendiğini ortaya konmuştur. Tablo 2' de, bu alanda yapılmış olan bazı çalışmalarda muhasebe sistemlerinin farklılığını açıklayabilmek için hangi faktörlerin kullanıldığı özetlenmektedir.

---

³² Sarbanes Oxley Act, md.108/d, 30 Haziran 2002

³³ Benston, a.g.m, p. 168

³⁴ a.g.m., p.168

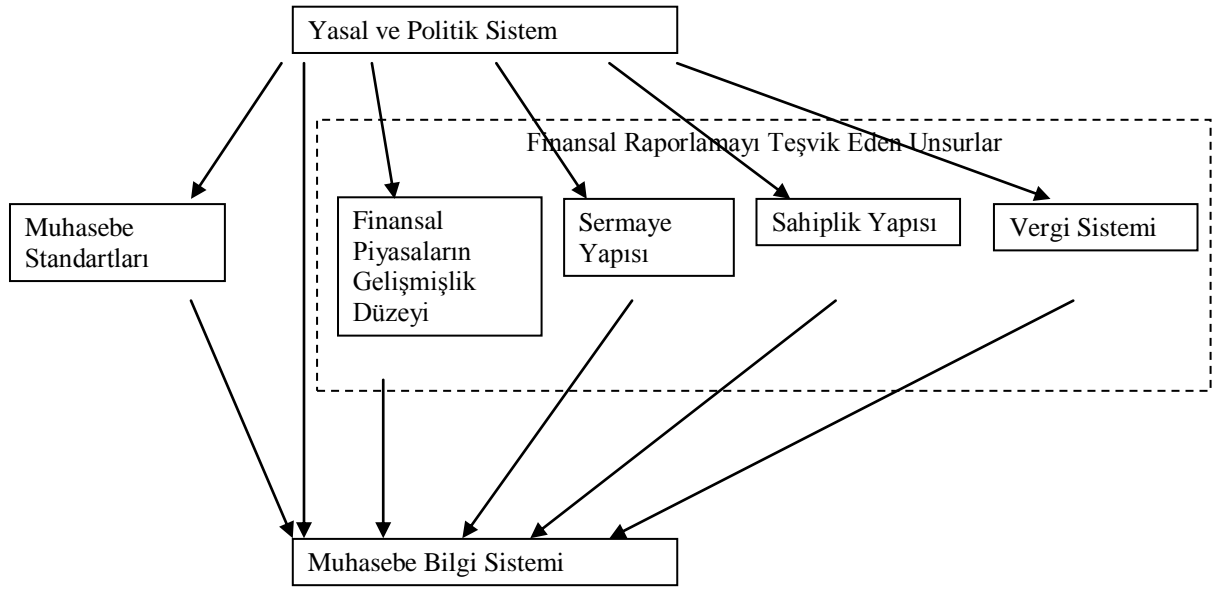
Tablo 2: Ulusal Muhasebe Sistemlerinin Birbirinden Farklılaşmasının Nedenlerini Ortaya Koymak Üzere Yapılmış Olan Çalışmalar ve Bu Çalışmalarda İncelenen Faktörler

Yazar	Yasal Sistem	Politik	Finansal Piyasaların Gelişmişlik Düzeyi	Finansman Kaynakları	Vergi Sistemi	Kültür	Muhasebe Mesleğinin Gelişmişlik Düzeyi	Ekonomik Faktörler
Choi- Mueller (1978)	X			X				X
Goldberg – Godwin (1997)	X			X	X		X	X
Nobes (1998)	X	X		X	X	X	X	X
Soderstrom- Sun- (2007)	X	X	X		X			
Ding- Lean Stolovy- (2007)	X			X			X	X
Nobes- Parker (2008)	X			X	X	X	X	X
Şensoy- 2008	X			X	X	X	X	X

3.2.1. Yasal ve Politik Sistemin Muhasebe Kalitesine Etkisi

Yasal ve politik sistem, muhasebe bilgi sistemini ve dolayısıyla muhasebe kalitesini hem direkt olarak hem de finansal piyasaların gelişmesi, sermaye yapısı, sahiplik yapısı ve vergi sistemi vasıtasıyla endirekt olarak etkilemektedir. Bu etkileşim Şekil 1’de açık bir şekilde görülmektedir.

Şekil 1: Yasal ve Politik Sistemin Muhasebe Kalitesine Etkisi

Kaynak: Soderstorm, a.g.e., s. 688

3.2.1.1. Yasal sistemin muhasebe kalitesine direkt etkisi

Yasal sistemler ortak hukuk (common law) sistemleri ve yasalara dayalı hukuk (code law) sistemleri olmak üzere ikili bir gruptandır. ³⁵ Yasalara dayalı hukuk sistemleri, Roma hukukuna dayanmaktadır. Bu sistemlerde öncelikli olarak vatandaşlar arasındaki ilişkiler düzenlenmekte, kişi ve kuruluşlar, arzu edilen davranış doğrultusunda zorlanmaktadır. Yasalara dayalı hukuk sistemlerini benimseyen ülkelerde, hukuku yasa koyucular yapmaktadır. İçtihatlar (yargı kararları) tamamlayıcı normlardır. Yasalara dayalı hukuk sistemleri, ticaret hukuku açısından incelendiğinde, ticaret

³⁵ La Porta vd., “Law and Finance”, *Journal of Political Economy*, Vol.106, No. 6, 1998, pp. 1113- 1155, p.1121

kanunlarının Fransız, Alman ve İskandinav hukuk aileleri olmak üzere üç gruba ayrıldığı görülmektedir.³⁶ Ortak hukuk sistemi ise 11. yüzyılda İngiltere'de gelişmiştir. Bu sistemlerde hukukun yaratıcısı yargıçlardır. Ortak hukuk sistemlerinde, kişi ve kuruluşlar arzu edilmeyen davranışlardan caydırılmaya çalışılmaktadır.³⁷

Yasal sistemler, işletmelerin muhasebe standartlarını uygulamalarını zorlayarak ve yöneticilerin ve denetçilerin faaliyetlerinin kontrol edilmesini sağlayarak muhasebe kalitesini direkt olarak etkilemektedir. IASB, IASs/IFRSs'yi oluşturmakta ve yayımlamaktadır ancak standartların uygulanmasını sağlama konusunda yaptırım gücüne sahip değildir. Yaptırım gücü menkul kıymetler borsasına veya mahkemelere intikal ettirilmiştir. Ayrıca IASs/IFRSs'nin ilke bazlı standartlar olması, yani denetçiler ve muhasebecilere detaylandırılmış standartlar değil genel ilkeler sunması ve bu genel ilkelerin özel durumlara uygulanmasını öngörmesi, yöneticilerin fırsatçı davranışlarda bulunmasına da imkan vermektedir. Bu durum, yasal sistemin standartların uygulanması konusundaki zorlayıcı gücünün önemini arttırmaktadır. Dolayısıyla, denetçilerin ve yöneticilerin muhasebe standartlarını ne şekilde uyguladıklarının incelenmesi, alternatifler arasından yapacakları seçimle, gerek işletmelerin gerekse yatırımcıların kaynaklarını fırsatçı bir şekilde kullanmaları olasılığının önlenmesi açısından önemlidir.³⁸ La Porta, Alman ve İskandinav yasalara dayalı hukuk sistemlerinin yasal zorlama konusunda en yüksek kaliteye sahip olduklarını, bu ülkeleri ortak hukuk sistemlerinin takip ettiğini ve Fransız yasalara dayalı hukuk sistemlerinde ise yasal zorlama kalitesinin en düşük olduğunu ortaya koymuştur.³⁹

Muhasebe kalitesinin sağlanması için, uygulanan muhasebe standartlarının kaliteli olması, uygulayıcılar ve kullanıcılar tarafından kabul görmesi ve etkin bir şekilde uygulanması gerekmektedir. Standartların uygulanmasının yasal otoriteler tarafından kontrol altına alınması, uygun bir şekilde uygulanmasını sağlayacaktır.⁴⁰ Saudagaran ve

---

³⁶ a.g.m., p.1118

³⁷ Shahrokh M.Saudagaran, **International Accounting: A User Perspective**, 3. Edition, Wolters Kluwer Business, Chicago, 2009, p.5

³⁸ Naomi S. Soderstorm- Kevin Jialin Sun, "IFRS Adoption and Accounting Quality: A Review", **European Accounting Review**, Vol. 16, No.4, 2007, pp. 675-702, p. 690

³⁹ La Porta, "Law and Finance", a.g.m., p.1121

⁴⁰ Etty R. Wulandari- Asheq R.Rahman, "A Cross-Country Study On The Quality, Acceptability, And Enforceability Of Accounting Standards And The Value Relevance Of Accounting Earnings", 2004, <http://www.oecd.org/dataoecd/6/16/33735584.pdf> (16.03.2011), p.8

Diga (2000), uygulama mekanizmalarını caydırıcı (ex-ante) uygulama mekanizmaları ve cezalandırıcı (ex-post) uygulama mekanizmaları olarak ikiye ayırmıştır. Caydırıcı mekanizmalar, standartlara uyumu destekleyen teşvik eden uygulamaları, cezalandırıcı uygulamalar da uyumu zorlayan ve uyumsuzlukları cezalandıran uygulamaları kapsamaktadır.⁴¹ Wulandari'nin 2004 yılında yaptığı çalışmada, muhasebe standartlarının kalitesinin yüksek olmasının, kabul görmesinin ve etkin cezalandırıcı uygulama mekanizmalarının varlığının muhasebe rakamlarının değer ilgisini olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuştur. Caydırıcı uygulamalar ve değer ilgisi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür. Bunun anlamı piyasada etkin cezalandırıcı uygulamaların varlığının, diğer bir deyişle, muhasebe standartlarından sapmaların tolere edilmeyeceği sinyallerinin pazara yollanmasının, finansal raporların, firmaların gerçek ekonomik durumunu yansıtacak şekilde hazırlanmasını sağlayacağıdır.⁴² Diğer taraftan, kanunların uygulanmasının sağlanması konusundaki hassasiyet de ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. La Porta vd., kanunların uygulanma kalitesinin Alman ve İskandinav yasalara dayalı hukuk sistemlerinde en yüksek olduğunu, bu sistemleri ortak hukuk sistemlerinin takip ettiğini ve Fransız hukuk sistemlerinde uygulama kalitesinin en düşük olduğunu ortaya koymuştur.⁴³

Yasal sistemin muhasebe kalitesi üzerindeki direkt etkisinin diğer bir nedeni de, muhasebe bilgilerinin açıklanması ve ölçülmesine ilişkin genel esasların yer aldığı şirketler hukukunun ve vergi kanunlarının yasal düzenlemelerin bir parçası olmasıdır.⁴⁴ Ayrıca, IASs/IFRSs'de açıkça tanımlanmamış olan durumlarda yasal düzenlemeler devreye girerek boşluğu doldurmaktadır.

Günümüzde, Türkiye'de muhasebe standartlarını yayınlamaya yetkili tek kuruluş TMSK'dır. IASB gibi TMSK'nın da standartların uygulanmasını sağlama konusunda herhangi bir yaptırım gücü yoktur. SPK, sermaye piyasası kanununa tabi işletmelerin TMSK tarafından oluşturulmuş muhasebe standartlarını uygulamalarını şart koşarak,

---

⁴¹ Shahrokh M. Saudagaran, - Joselito D. Diga, "The Institutional Environment of Financial Reporting Regulation in ASEAN", **The International Journal of Accounting**, <http://202.116.0.134:82/gate/big5/portal.jnu.edu.cn/publish/uploadFile/2970/eWebEditor/20100706003923148.pdf> (16.03.2011), p.16

⁴² Wulandari, a.g.e., p.17

⁴³ La Porta, "Law and Finance", p.1138- 1140

⁴⁴ Bikki Jaggi- Pek Yee Low, "Impact of Culture, Market Forces and Legal System on Financial Disclosures", **The International Journal of Accounting**, Vol.35, No.4, 2000, pp. 495- 519, p.500

uygulamanın sağlanmasına çalışmaktadır. Diğer taraftan yakın zamana kadar yürürlükte olan 6762 sayılı TTK'nda, muhasebe standartlarının uygulanmasını sağlayacak düzenlemeler bulunmaması nedeniyle muhasebe ile ilgili konularda, yaptırım gücü daha fazla olan VUK etkili olmuş, bu nedenle ülkemizde muhasebe uygulamaları vergi odaklı bir hale gelmiştir. 2011 yılında yasalaşan 6102 sayılı TTK da muhasebe ile ilgili konularda TMS/TFRS'lere atıfta bulunulmakta, işletmeler TMS/TFRS'leri uygulamaları doğrultusunda yönlendirilmektedir. 6102 sayılı TTK'nın yürürlüğe girmesi ile birlikte, yasaların muhasebe standartlarını uygulama konusundaki zorlayıcı gücü artmıştır. İzleyen süreçte, işletmeler vergi odaklı muhasebe anlayışını terk ederek, bilgi odaklı muhasebe anlayışına yönelmek zorunda kalacak ve dolayısıyla muhasebe kalitesi artacaktır.

3.2.1.2. Politik sistemin muhasebe kalitesine direkt etkisi

Politik sistemin yapısı ve sağlıklı bir şekilde işleyip işlememesi muhasebe kalitesini direkt olarak etkileyen faktörlerden biridir. Düzgün işlemeyen, yozlaşmış politik sistemlerde, politik karar aranabilmekte, yöneticiler ve işletme sahipleri, devlet ihalelerini alabilmek, monopol statüsü elde edebilmek veya daha düşük tutarlarda vergi ödemek gibi amaçlarla hükümete rüşvet verebilmekte ve doğal olarak bu tutarları finansal tablolarına yansıtmaktan kaçınabilmektedirler.⁴⁵ Bu tür davranışlar da muhasebe kalitesini olumsuz etkilemektedir. Watts ve Zimmerman, yüksek politik maliyetlerle karşı karşıya kalan firmaların yöneticilerinin, karları daha düşük raporlama doğrultusunda eğilim gösterdiklerini ortaya koymuştur.⁴⁶

Türk politik sistemi yolsuzluklar ve rüşvet açısından incelendiğinde, ne yazık ki olumlu bulgular elde etmek pek mümkün olmamaktadır. Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği tarafından yapılan bir araştırmanın sonucunda, toplumumuzda "kişisel çıkar elde etmek için yasa ve kuralları çiğneyebilirim" düşüncesini taşımayan çok az kişi olduğuna inanıldığı ortaya konmuştur. Aynı çalışmada örneklem, yolsuzluk eğiliminin yaygınlığına göre meslekleri, siyasetçiler, üst düzey memurlar, işveren kesimi, alt düzey memurlar, esnaf kesimi, işçi kesimi, çiftçi kesimi olarak sınıflandırmış, örneklem alt düzey

⁴⁵ Soderstorm, a.g.m., p. 691

⁴⁶ Ross L Watts, - Jerold L. Zimmerman, "Towards a Positive Theory of the Determination of Accounting Standards", **The Accounting Review**, Vol.53, No.1, 1978, pp.112- 134, p.115

memurlardan başlayarak siyasetçilere doğru "dürüstlük" algılamasının zayıfladığını düşündükleri görülmüştür.⁴⁷

3.2.1.3. Yasal ve politik sistemin muhasebe kalitesine endirekt etkisi

Yasal ve politik sistem muhasebe kalitesini, muhasebe standartları ve finansal raporlamaya etki eden unsurlar vasıtasıyla endirekt bir şekilde de etkilemektedir. Muhasebe standartlarının oluşturulması politik bir süreçtir. Bu süreçte, vergi otoriteleri, bankalar, hissedarlar, yöneticiler ve işçi birlikleri etkili olabilmektedir.⁴⁸ Uluslararası Muhasebe Standartları (International Accounting Standards- IAS) 'nı oluşturma görevi, 1973'ten 2001 yılına kadar IASC tarafından yürütülmüştür. IASC'ye üye olan kuruluşların çoğunun kendi ülkelerinde muhasebe standardı oluşturma yetkisine sahip olmaları ve önemli ölçüde politik baskıya maruz kalması nedeniyle, IASC'nin belirlediği standartların uygulaması etkili olmamıştır.⁴⁹ Standartlar üzerindeki politik etkinin azaltılabilmesi, daha kaliteli IASs/IFRS'in oluşturulması ve organizasyon yapısındaki eksikliğin giderilmesi gibi amaçlarla, 1997 yılında IASC tarafından "Strateji Çalışma Grubu" kurulmuştur. Bu grubun çalışmaları sonucunda IASC Tüzüğü değiştirilerek, IASC, bir üst yapı olarak IASC Vakfı'na (International Accounting Standards Committee Foundation-IASCF) dönüştürülmüş ve 01.04.2001 tarihinden itibaren, muhasebe standartlarını oluşturma sorumluluğu IASB'ye verilmiştir.⁵⁰ Ancak, bağımsızlığındaki artışa rağmen, IASB üzerindeki global politik baskı devam etmektedir.⁵¹ Örneğin, 2002 yılında, Avrupa Finansal Raporlama Danışma Grubu'nun, IASs/ IFRSs'in tam set olarak uygulanmasının uygun olduğunu açıklamasının ardından kamuoyunda IASs/IFRSs'in uygulanmasının doğru mu yanlış mı olduğu konusunda tartışmalar baş göstermiştir.⁵² Fransız Bankalarının yürüttüğü lobi faaliyetleri sonucunda, Fransız Başkanı Jaques Chirac, Avrupa Komisyonu Başkanı Romano Prodi'ye bir mektup yazarak, IAS 39'un uygulanmasının AB' deki

---

⁴⁷ Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği, Kamu Reformu Araştırması, Yayın No. TÜSİAD-T/2002-12/335, 2002, s.104- 109

⁴⁸ Stephen A.Zeff, "Political Lobbying on Proposed Standards: A Challenge to the IASB", **Accounting Horizons**, Vol.16, No.1, 2002, pp.43- 54 , p.46

⁴⁹ Orhan Çelik, "Uluslararası Muhasebe Standartlarına İlişkin Gelişmeler: Dünya Ve Türkiye", <http://www.tmsk.org.tr/makaleler/Diger/ULUSLARARASIMUHASEBESTANDARTLARINA%C4%B0L%C4%B0C5%9EK%C4%B0NGEL%C4%B0C5%9EMELER.pdf>, (4.12.2009)

⁵⁰ <http://www.iasplus.com/restruct/restruct.htm>, (5.12.2009)

⁵¹ Soderstorm, a.g.m., p. 689

⁵² Christopher Armstrong vd, " Market Reaction to the Adoption of IFRS in Europe", 2008, <http://www.nd.edu/~carecob/May2008Conference/Papers/RiedlABJR02152008.pdf> , (28.07.2010), p.5

firmaların finansal durumu açısından çok kötü sonuçlara neden olacağını düşündüğünü ifade etmiştir.⁵³

IASC'nin özellikle politik baskılar nedeniyle, muhasebe standartlarını oluşturma görevini IASB'ye devretmesine benzer bir gelişme çok daha önceleri ABD'de meydana gelmiştir. 1972 yılında, ABD'de, AICPA'nın bir komitesi olan Muhasebe İlkeleri Kurulu politik baskıların azaltılması amacıyla, FASB ile yer değiştirmiştir.⁵⁴

TMSK, idari ve mali özerkliği bulunan bir kuruldur ve karar organı; Maliye Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, SPK, BDDK, Yükseköğretim Kurulu ile Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinden birer, TÜRMOB'dan 1 yeminli malî müşavir ve bir serbest muhasebeci malî müşavir olmak üzere 9 üyeden oluşmaktadır.⁵⁵ Karar organında çeşitli çıkar gruplarının yararına çalışabilecek üyeler bulunmasına rağmen, bu üyelerin yetkilerini bir politik baskı aracı olarak kullanmaları pek olası değildir. Çünkü TMSK ile Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi Vakfı arasında yapılan telif ve lisans anlaşması uyarınca, TMS/IFRS'ler, IASs/IFRSs'lerin birebir Türkçe çevirisi yapılarak yayımlanmaktadır.⁵⁶

AB'ye üye ülkeler, güçlü bir ekonomik birlik ve serbest ticaret yapabilecekleri bir pazar oluşturabilmek amacıyla, muhasebe uygulamalarını uyumlaştırmaya çalışmış ve 2005 yılından itibaren, AB sermaye piyasalarında işlem gören firmaların IASs/IFRSs'yi uygulamaları zorunluluğunu getirerek, bu amaç büyük ölçüde başarılmıştır. AB'ye üye ülkeler arasına girmeyi hedefleyen ülkemiz de, muhasebe uygulamalarını AB uygulamaları ile tam uyumlu hale getirmek zorunda kalmıştır.⁵⁷ Nitekim ülkemizde de, 2005 yılından itibaren, sermaye piyasalarında işlem gören firmaların IASs/IFRSs'yi uygulamaları zorunlu tutulmuştur. Bu durum, ülkemizde de, politik sistemin muhasebe standartları vasıtasıyla muhasebe kalitesini etkilediğini göstermektedir. Türkiye'de politik sistemin muhasebe kalitesine indirekt etkisiyle ilgili olarak verilebilecek bir diğer örnekte, AB ile

---

⁵³ http://www.gsb.stanford.edu/news/research/acctg_jagolinzerbarth_intlacctgstds.shtml+chirac+%22ias+39%22&cd=1&hl=tr&ct=clnk&gl=tr, (01.11.2009)

⁵⁴ Soderstorm, a.g.m, p. 689

⁵⁵ http://www.tmsk.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=12&Itemid=59, (15.12.2009)

⁵⁶ Seviğ, a.g.e.

⁵⁷ Çelik, a.g.e.; Orhan Çelik, "Avrupa Birliği'nde Sermaye Piyasalarının Entegrasyonu ve Muhasebe Uygulamalarının Uyumlaştırılması Süreci: Türkiye'nin Uyumlaştırma Sürecindeki Konumu", **Ankara Üniv. SBF Dergisi**, C.60, S.1, 2005, ss.89-118, s.111

müzakerelere başlayan ülkemiz için, TTK'nun AB müktesebatı ile uyumlaştırılmasının bir zorunluluk haline gelmesi ve 6762 sayılı TTK'nın yerini almak üzere, 09.11.2005 tarihinde TTK tasarısı hazırlanarak meclise sunulmasıdır. Diğer taraftan, muhasebe uygulamaları ile ilgili olarak TMS/TFRS'ye atıfta bulunan ve ülkemizde hakim olan vergi odaklı muhasebe anlayışının, bilgi odaklı muhasebe anlayışı olarak değişmesini sağlayacak diğer bir deyişle muhasebe kalitesinin artmasını sağlayacak olan bu tasarının yasalaşmasının 6 yıla yakın bir süre alması da yine politik sebeplerden kaynaklanmaktadır.

Yasal sistem muhasebe kalitesi üzerinde endirekt bir etkiye sahiptir. Ortak hukuk sisteminin ve yasalara dayalı hukuk sisteminin hakim olduğu ülkelerde, muhasebe sistemlerinin taşıdığı özellikler aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 3: Farklı Yasal Sistemlerde Muhasebe Sistemlerinin Taşıdığı Özellikler

YASALARA DAYALI HUKUK SİSTEMİNİN UYGULANDIĞI ÜLKELER	ORTAK HUKUK SİSTEMİNİN UYGULANDIĞI ÜLKELER
Muhasebe; yasal düzenlemeler çerçevesinde, yetersiz ve şeffaf olmayan açıklamalar ile şekillenmiştir.	Muhasebe sistemleri; gerçeğe uygun sunum, şeffaflık ve tam açıklama kavramları etrafında şekillenmiştir. Finansal raporlar yasalara dayalı hukuk sistemlerine göre daha zamanlıdır.
Finansal muhasebe ve vergi muhasebesi uygulamaları birbirinin içine geçmiştir.	Finansal muhasebe ve vergi muhasebesi arasında ayırım bulunmaktadır.
İşletmelerin finansman kaynakları, genellikle bankalar, kredi kuruluşları ve hükümetlerdir. Muhasebe kurallarının ve finansal raporların odak noktası kreditorleri korumaktır.	İşletmeler ihtiyaç duydukları finansmanı ağırlıklı olarak sermaye piyasalarından sağlamaktadır, finansal raporlar yatırımcıların bilgi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak hazırlanmaktadır.
Muhasebe ve finansal raporlama standartlarını hazırlayan kurumlar genellikle kamu sektörü faaliyetleri ile ilgilenmektedir, standartların hazırlanmasında muhasebe mesleğinin çok az etkisi	Muhasebe ve finansal raporlama standartlarını hazırlayan kurumlar, özel sektör faaliyetleri ile ilgilenmektedir. ⁵⁸

⁵⁸ Frederick Choi, An Introduction to Multinational Accounting, Prentice Hall, New Jersey, 1978, p.43

bulunmaktadır. Bu ülkelerde, muhasebe standartları hükümetin önceliklerinden etkilenmekte ve muhasebe, hükümetin vergi alacağını belirleme, hissedarların karpayını belirleme, bankaların faizini belirleme ya da işçi birliklerinin ücret veya maaşlarını belirlemede bir ölçü haline gelmektedir. Ayrıca bu ülkelerde hükümetler, muhasebe standartlarını kendilerine rant elde ettirecek bir şekilde yönlendirebilmektedir.	Muhasebe uygulamalarında ve standartların hazırlanmasında muhasebe mesleği önemli bir rol oynamaktadır.
Her türlü duruma cevap verebilecek açık kurallar oluşturulur. Şirketler hukuku oldukça detaylandırılmıştır ve muhasebe standartları şirketler hukukunun bir parçası olan ticaret hukukunun bir parçasıdır.	Muhasebe standartları, uygulamalar sonucunda şekillenen genel kabul görmüş standartlardır. Muhasebe kuralları hukukun bir parçası değildir. Şirketler hukuku düzenlemeleri minimum düzeyde tutulmaktadır.
Muhasebe sistemleri daha az piyasa odaklıdır ve özel bilgiye daha çok güvenilir.	Kamunun bilgilendirilmesine daha fazla önem verilmektedir.
Muhasebe sistemi, yöneticilere çeşitli muhasebe tahminleri yapabilmeleri için önemli ölçüde takdir yetkisi sunmaktadır.	

Kaynak: Choi, a.g.e.,p.43; Saudagaran, a.g.e., p.6; Soderstorm, a.g.m, p.689; Alexander, a.g.e., p.28

Kavramsal çerçeveye göre, finansal tabloların amacı, çeşitli kullanıcıların ekonomik kararlar verirken faydalanmaları için işletmenin finansal durumu, performansı ve finansal durumundaki değişiklikler hakkında bilgi sağlamaktır.⁵⁹ Kavramsal çerçevede belirtilen bu amaç, IASs/IFRSs'in, ortak hukuk sisteminin benimsendiği ülkelerdeki hukuk kuralları ile aynı paralelde olduğunu göstermektedir.⁶⁰ Ancak bu standartlar, Türkiye gibi yasalara dayalı hukuk sistemlerine sahip ülkeler tarafından da uygulanmaktadır. Bu durum, IASs/IFRSs'lerin uygulanması sonucunda muhasebe kalitesinde yükselme meydana geleceği doğrultusundaki fikirlerin sorgulanmasını gerektirmektedir.

⁵⁹ Finansal Tabloların Hazırlanma ve Sunulma Esaslarına İlişkin Kavramsal Çerçeve, a.g.tb., md.12

⁶⁰ Yuan Ding vd., "Differences Between Domestic Accounting Standards and IAS: Measurement, Determinants and Implications", 2006, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=869844, (23.09.2010), p.13

Ülkemizde, 1956 yılında yürürlüğe konan 6762 sayılı TTK, İsviçre, Fransız, Alman ve İtalyan ticaret kanunlarını temel almaktadır. Kanunların oluşturulması aşamasında İsviçre, Fransız ve Alman Kanunları temel alındığı için 6762 sayılı TTK, yasalara dayalı hukuk sistemlerinin özelliklerini göstermektedir. Yukarıda belirtildiği gibi, yasalara dayalı hukuk sistemlerini uygulayan ülkelerin ana karakteristiklerinden biri, muhasebe kurallarının ve düzenlemelerinin ülkenin yasal sisteminin bir parçası olmasıdır. Nitekim, uzun bir dönem Türkiye’deki tüm muhasebe kuralları ve standartları yasal otoriteler tarafından geliştirilmiştir.⁶¹ 6102 sayılı TTK da büyük ölçüde İsviçre ve Alman Kanunlarını temel almıştır.⁶²

Yasal ve politik sistem, finansal piyasaların gelişimini etkileyerek, muhasebe kalitesini de endirekt olarak etkilemektedir. Yasalar, yatırımcıların haklarını korumaya yöneldiğinde ve iyi bir şekilde uygulandıklarında, yatırımcılar işletmelere fon sağlama konusunda daha fazla istekli olacaktır. Çünkü yatırımcılar, sermaye veya borç şeklinde kullandıkları fonların karşılığı olan kar paylarını veya faizleri elde edebileceklerine inanacaktır.⁶³ Kanunların yatırımcıları korumaması veya iyi uygulanmaması durumda ise finansal piyasalarda işlem yapan işlemci ve işlem sayısı az olacaktır.

Ortak hukuk sistemine tabi olan ülkelerde, hissedarlar, yasalara dayalı hukuk sistemlerine tabi ülkelere göre daha fazla korunmaktadır. Dolayısıyla, ortak hukuk sistemine tabi ülkelerde, sermaye sahipleri işletmelere yatırım yapmaya daha istekli olmakta, sermaye piyasaları daha fazla gelişmekte, yasalara dayalı hukuk sistemine tabi ülkelerde ise fon akımı genellikle az sayıda grup arasında yapılan sözleşmelerle gerçekleşmektedir.⁶⁴ Muhasebe literatüründeki yaygın kanı, ortak hukuk sistemlerinde

---

⁶¹ Serdar Özkan- M. Banu Durukan- Fatih Dalkılıç, “Approaches to Measuring Quality of Earnings and Discussion of the Applicability of these Approaches to Istanbul Stock Exchange (ISE) Companies, 1. Uluslararası Muhasebe Denetimi Sempozyumu ve 7. Türkiye Muhasebe Denetimi Sempozyumu, <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/sempozyum/07Sempozyum/kitap/06%20genel%20oturum2.pdf>, (09.09.2009), p.162

⁶² Ali Çelebi, - Fırat Coşkun Güçlü, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve T.M.S.K, <http://www.tmsk.org.tr/makaleler/Diger/TURK%20TICARET%20KANUNU%20TASARISI%20VE%20T.M.S.K.doc>, (03.05.2009)

⁶³ Rafael La Porta vd., “Investor Protection and Corporate Valuation”, NBER Working Paper No 7403, 1999, <ftp://all.repec.org/RePEc/fth/harver/hier1882.pdf>, (02.02.2009), p.3; Soderdstorm, a.g.m., p. 691; La Porta, “Law and Finance”, a.g.m., p.1117

⁶⁴ Ding, a.g.e., p.11,

muhasabe kalitesinin daha yüksek olduğu yönündedir.⁶⁵ Yatırımcı korumasının yüksek olduğu ortamlarda, fon talep eden işletmeler yaptıkları muhasabe açıklamalarının derecesini ve kalitesini arttırma durumunda kalmaktadır.⁶⁶

Yasal ve politik sistem muhasabe kalitesini sermaye yapısı yoluyla endirekt bir şekilde etkilemektedir. Kredi verenlerin yasalar tarafından iyi bir şekilde korunduğu ülkelerde, işletmeler daha kolay ve daha düşük maliyetli bir şekilde banka finansmanı elde edebilirler. Diğer taraftan bir ülkede, kamulaştırmanın ve yolsuzlukların yoğun olması, sosyal ve politik incelemelerden kaçınmak için sözleşmelerin gizlice tamamlanması olasılığını arttırmaktadır. Bu ülkelerde, bilgi asimetrisini azaltmak için, finansal raporlara oldukça az başvurulmakta, talebin azlığı da muhasabe kalitesinin düşmesine neden olmaktadır.

Yasal ve politik sistem, muhasabe kalitesini, sahiplik yapısı vasıtasıyla endirekt bir şekilde etkilemektedir. Yatırımcı korumasının yüksek olduğu ülkelerde, sahiplik konsantrasyonu daha düşüktür. Sahiplik konsantrasyonunun yüksek olması, yatırımcıların yasalar tarafından az korunuyor olmasını ikame etmektedir.⁶⁷ Çünkü koruma derecesinin düşük olması durumunda yatırımcılar, suistimal edilmemek için, işletmeler üzerinde kontrol sahibi olmak isteyecek ve küçük yatırımcılar için hisse senedi yatırımları cazibesini kaybedecektir.⁶⁸

Yasal ve politik sistem, vergi sistemi vasıtasıyla muhasabe kalitesini etkilemektedir. Yasalara dayalı hukuk sistemlerine sahip ülkelerde finansal raporlar hükümetin vergi alacağını tesbit etmeye odaklanırken, ortak hukuk sistemlerine sahip ülkelerde finansal raporlama bilgi asimetrisini azaltmak için kullanılmaktadır. Ayrıca vergi oranları politik bir süreç sonucunda belirlenmektedir. Ülkede meydana gelen yolsuzlukların derecesi, vergi toplama sürecinin etkinliğini etkilemektedir. Neticede, yasal

---

⁶⁵ Frederick Lindahl- Hannu Schadewitz, "Accounting Quality and the Law", 2008, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1275971, (02.09.2010), p.2,

⁶⁶

⁶⁷ Rafael La Porta- Florencio Lopez-de-Silanes, "Capital Markets and Legal Institutions", 1998, http://www.wcfia.harvard.edu/sites/default/files/lap_paper.pdf, (13.03.2009), p.23

⁶⁸ Murat Kıyılar- Muhammet Belen, "Kurumsal Yönetim Kavramı ve İlkeleri: Bir Kurumsal Yönetim Formu Olarak Türkiye'de Holding Yapılanma Biçimlerinin Değerlendirilmesi", <http://arhive.ismmmo.org.tr/docs/sempozyum/07sempozyum/10-murat%20k%C4%B1y%C4%B1lar%20muhammed%20belen.doc>, (25.04.2009), s.17

ve politik sistemler vergi sistemini etkileyebilmektedir, muhasebe kalitesi de bundan dolayı bir şekilde etkilenecektir.⁶⁹

3.2.2. Finansal Piyasaların Gelişmişlik Düzeyinin Muhasebe Kalitesine Etkisi

Finansal piyasalara fon arz edenler, yatırımlarını yönlendirebilmek adına piyasada bulunan firmaları olumlu özelliklere sahip olanlar ve olumsuz özelliklere sahip olanlar olarak ayırabilmek için bilgiye ihtiyaç duymaktadır. Piyasa katılımcılarının bilgi talebi, finansal piyasaların gelişmişlik düzeyine paralel bir şekilde artış göstermektedir ve yöneticilerin muhasebe kalitelerini arttırmaları için bir teşvik unsuru niteliğindedir.

İşletmelerin fon ihtiyacını ağırlıklı olarak sermaye piyasalarından sağladığı ülkelerde, yatırım kararları halka açıklanan bilgilere bağlı olarak verildiği için, muhasebe kalitesi, ekonomide daha önemli bir role sahip olmaktadır. Fonların ağırlıklı olarak borçlanma yoluyla sağlandığı ülkelerde, işletmelerle bankalar arasında yakın bağlar bulunmaktadır. Bu bağlar sayesinde bankalar, işletmelerin performansları ve geleceğe dair planları ile ilgili stratejik bilgilere, finansal tablolarındaki bilgilere ihtiyaç duymaksızın, direkt olarak ulaşabilmektedir. Dolayısıyla işletmelerin, fonlarını bankalarla yapılan anlaşmalarla elde edebilmesi durumunda, yöneticilerin kamuya bilgi açıklama doğrultusundaki teşvikleri de azalmaktadır. Nitekim, Archambault ve Archambault, (2003) finansal piyasalarının büyüklüğü ile finansal tablo açıklamaları arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur.⁷⁰

Türkiye’de bir çok holdingin bünyesinde kendi bankaları bulunmaktadır ve bir çok özel banka varlıklı ailelerin kontrolündedir.⁷¹ Dolayısıyla bankalar bilgi asimetrisi problemini⁷² firma bilgilerine direkt olarak ulaşarak çözebilmektedir. Hatta bazı durumlarda bankalar, işletmelerin finansal durumunu dikkate almaksızın krediler

---

⁶⁹ Soderstorm, a.g.m., p. 694

⁷⁰ Jeffrey J.Archambault, - Marie E. Archambault, “A multinational test of determinants of corporate disclosure”, **The International Journal of Accounting**, Vol. 38, 2003, pp. 173–194, p.189-190

⁷¹ Özkan, a.g.e., p.63

⁷² 1970 yılında George Akerlof tarafından “The Market For Lemons: Quality Uncertainty And The Market Mechanism” başlıklı çalışmada; temel iktisat teorisinde tam rekabet, homojen ürün, çok sayıda firma gibi basitlestirici varsayımların gerçek hayatta tam olarak doğru olmadığını; genellikle olaylar karşısında taraflardan birinin bilgisi varken, diğerinin bilgisinin olmadığı veya tam olmadığı, yani asimetrik bilgi problemini söz konusu olduğu ve bu durumun ters seçim ve ahlaki tehlike olarak adlandırılan durumlara neden olduğu ortaya konmuştur.

verebilmektedir. Nitekim, 2001 krizinde birçok işletme aldıkları kredilerin geri ödemesini yapamamıştır. Krizden sonra banka sahipliği ve bankalarda daha yüksek sermaye bulundurulmasına dair düzenlemeler yapılarak, bankalar daha sağlıklı bir yapıya kavuşturulmaya çalışılmıştır.

Sermaye piyasalarının gelişmişlik düzeyinin belirlenmesinde genellikle, piyasa kapitalizasyonu⁷³, işlem hacmi, sermaye pazarına gelen yurt içi tasarrufların gayri safi milli hasılaya oranı, yerel ve kurumsal yatırımcı tabanı, türev piyasaların varlığı, borsada işlem gören menkul kıymet çeşitliliği, akışkanlık, yoğunlaşmalar, dışa açıklık derecesi, yeni ihraç miktarları, borsaya kote şirket sayısı, ortalama şirket büyüklükleri, teknolojik altyapı ve borsanın kuruluş tarihi gibi kriterler kullanılmaktadır.⁷⁴ Tablo 4'te İMKB ve bazı gelişmiş ülkelerin sermaye piyasalarının gelişmişlik düzeyleri, piyasa kapitalizasyonu ve işlem gören firma sayısı baz alınarak karşılaştırılmaktadır.

Tablo 4: Piyasa Kapitalizasyonu (milyon \$)

Menkul Kıymet Borsası	Aralık 2010 (milyon \$)	% Değişim/ Aralık 09
NASDAQ OMX	3 889 369.9	20.1%
NYSE Euronext	13 394 081.8	13.1%
İMKB	307 052.0	31.2%

Kaynak: World Federation of Exchange, <http://www.world-exchanges.org/statistics/ytd-monthly>

Tablo da görüldüğü gibi Aralık 2010 tarihinde NYSE Euronext Borsasının piyasa kapitalizasyonu 13.394.081,80 milyon \$, NASDAQ'ın piyasaya kapitalizasyonu 3.889.369,90 milyon \$ iken İMKB'nin piyasa kapitalizasyonu yalnızca 307.052 milyon \$ olarak belirlenmiştir. Bu rakamlar, piyasa kapitalizasyonları ele alındığında, İMKB ve dünyadaki en büyük iki borsa olan NASDAQ ve NYSE'in gelişmişlik düzeylerinin birbirinden çok farklı olduğunu ve İMKB'nin diğer iki borsadan çok daha az gelişmiş olduğunu göstermektedir. Finansal piyasaların gelişmişlik düzeyleri, piyasa kapitalizasyonu açısından değerlendirildiğinde, Amerika'daki muhasebe kalitesinin Türkiye'deki muhasebe kalitesinden daha yüksek olması beklenmektedir. Diğer taraftan

⁷³ Piyasa kapitalizasyonu, borsalarda, hisse senetleri işlem gören firmaların çıkarılmış nominal sermayelerinin hisse fiyatları bazında piyasa değerini belirtir.

⁷⁴ Metin Aktaş, "Türkiye'de Sermaye Piyasalarının Gelişme Trendi ve Ekonomik Büyüme ile İlişkisi", **Yönetim**, S.55, Yıl 17, 2006, ss.46- 54, s.47

Aralık 2009 tarihinden Aralık 2010 tarihine kadar piyasa kapitalizasyonundaki değişim incelendiğinde, İMKB'nin diğer iki borsaya göre daha fazla geliştiği görülmektedir.

Tablo 5: İşlem Gören Firma Sayısı

Menkul Kıymet Borsası	.Aralık 2010 (million \$)		% Değişim/ Aralık 2009
	Toplam	Yerel Yabancı	
NASDAQ OMX	2.778	2.480 298	-2.59%
NYSE Euronext	2.317	1.799 518	-0.43%
İMKB	339	338 1	7.62%

Kaynak: World Federation of Exchange, <http://www.world-exchanges.org/statistics/ytd-monthly>

Tablo 5’de NASDAQ, NYSE ve İMKB’ de Aralık 2010 tarihi itibarı ile işlem gören firma sayısı ve bu sayıların Aralık 2009 tarihine göre değişimi gösterilmektedir. Görüldüğü gibi, İMKB’de işlem gören işletme sayısı, NASDAQ ve NYSE Borsalarında işlem gören firma sayısından çok daha azdır. Aralık 2010 itibarı ile İMKB’de yalnızca 1 tane yabancı firma işlem görmektedir. Diğer taraftan, İMKB’de işlem gören işletme sayısı Aralık 2009’a göre %7,62 artmıştır. Finansal piyasaların gelişmişlik düzeyi işlem gören firma açısından incelendiğinde de, Amerika’daki muhasebe kalitesinin Türkiye’deki muhasebe kalitesinden daha yüksek olması beklenmektedir. Diğer taraftan İMKB, zayıf formda etkin bir piyasa niteliğindedir. İMKB, piyasanın uzun dönemli istikrara ulaşamaması sebebiyle yatırımcıların piyasaya daha az güven duyduğu, kontrol edilemeyen dalgalanmaların yaşandığı bir menkul kıymet piyasası olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Son yıllarda ekonomik ve politik faktörler sebebiyle piyasada aşırı derecede oynaklık görülmüş, yatırımcılar aşırı kazanç ve kayıplarla karşı karşıya kalmış sonuç olarak da İMKB uzun dönemli bir yatırım aracı olma özelliğini önemli ölçüde kaybetmiştir.⁷⁵

3.2.3. Vergi Sisteminin Muhasebe Kalitesine Etkisi

Bir ülkede, muhasebe uygulamaları ve vergi düzenlemeleri arasında yakın bir ilişki bulunması, muhasebe kalitesini düşürmektedir. Çünkü, vergi yasaları hükümet için vergi toplamak gibi politik amaçlara hizmet etmekte, yatırımcılar için bilgi kalitesinin sağlanmasıyla ilgilenmemektedir. Ayrıca vergi oranının yüksek olması, işletmelerin

⁷⁵ Sibel Duman Atan - Zeynel Abidin Özdemir - Murat Atan, “ Hisse Senedi Piyasasında Zayıf Formda Etkinlik: İMKB Üzerine Ampirik Bir Çalışma”, **Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C. 24, S. 2, 2009, ss.33-48, s.45

vergilendirilebilir geliri düşük hesaplanma doğrultusunda hareket etmelerine neden olarak muhasebe kalitesini düşürmektedir.⁷⁶

Ülkemizde 1956 yılından 2011 yılına kadar uygulanan 6762 sayılı TTK'nun, muhasebe ile ilgili konularda ayrıntılı düzenlemeler içermemesi, ancak VUK'nda, vergi matrahının tespitine yönelik ayrıntılı değerlendirme ölçütlerinin yanında, işletmelerin hazırlayacakları muhasebe kayıt, belge ve finansal tablolara ilişkin hükümlerin yer alması ve bu hükümlere uyulmaması durumunda çeşitli cezai yaptırımların getirilmiş olması, muhasebe uygulamalarının vergi mevzuatı çerçevesinde yürütülmesine sebep olmuştur.⁷⁷ Vergilendirme amaçlı hükümler içeren VUK'na göre hazırlanan finansal bilgiler, doğal olarak işletmeyle ilgili diğer grupların bilgi ihtiyacını karşılayamamaktadır.⁷⁸

3.2.4. Kültürün Muhasebe Kalitesine Etkisi

Kültür, bir toplumu ya da halkı duyuş, düşünüş, yaşayış bakımından öbürlerinden ayıran ürünlerin tümü olarak tanımlanabilir.⁷⁹ Karşılaştırmalı uluslararası muhasebe alanında yapılan araştırmalar, muhasebe sistemlerinin çevresel faktörlerden etkilenecek şekilde şekillendiğini ortaya koymuştur. Kültür ve kültürel değerler ise çevresel faktörlerin önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Hofstede, ülkelerin kültürlerini şekillendiren dört değer boyutu olduğunu öne sürmüştür. Bu boyutlar otorite mesafesi düzeyi, bireysellik- kolektiflik, belirsizlikten kaçınma derecesi ve erillik- dişilik olarak sıralanabilir. Otorite mesafesi, toplumda yer alan kurum ve örgütlerdeki eşit olmayan güç ve otorite dağılımına olan kabullenme derecesini ifade etmektedir.⁸⁰ Bireysellik – Kolektiflik: Toplum oluşturulan bireylerin birbirine bağlılık derecesini ifade etmektedir. Bireysellik, toplumdaki bireylerin birbirlerine olan bağlılıklarının zayıf olduğu durumlarda yüksektir. Kolektiflik ise bireyselliğin aksine bireylerin birbirlerine sıkıca bağlı olduğu bir sosyal ortamı ifade etmektedir.⁸¹

⁷⁶ Soderstorm, a.g.m., p. 693

⁷⁷ Sayar, "Oluşturulmakta olan Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu'nun Işığı Altında Türkiye'de Muhasebe Standartlarının Mevcut Durumu ve Kamuyu Aydınlatma", a.g.m., s.77

⁷⁸ Yavuz Çiftçi, "Türkiye'de Cumhuriyet Döneminden Bugüne Kadar Yapılan Muhasebe Düzenlemeleri", <http://www.mu.edu.tr/private/yciftci/calismalar/yciftci2beiw.pdf>, (21.08.2009), s.2

⁷⁹ Türk Dil Kurumu, Eğitim Terimleri Sözlüğü, <http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=k%FClt%FCr&ayn=tam>, (12.12.2009)

⁸⁰ Geert Hofstede, Cultures and Organizations- Software of the Mind, Mcgraw- Hill, New York, 1991, p.28

⁸¹ a.g.e., p:51

Belirsizlikten kaçınma düzeyi, toplumu oluşturan bireylerin belirsizlikten ne derece rahatsızlık duydukları ile ilgilidir. Belirsizlikten kaçınma düzeyi yüksek toplumlarda davranış ve inanç kuralları daha katıdır ve aykırı kişi ve fikirler toplum tarafından reddedilir.⁸² Erillik, toplumda başarı, iddiacılık ve maddi başarılar elde edilmesinin öncelikli olması durumudur. Dişil toplumlar ise ilişkilerde başarıyı ve alçak gönüllülüğü ön planda tutar ve yaşam kalitesinin yüksek olmasını tercih ederler. Eril toplumlarda kurumlar performans ve başarıya dayalı olarak kurulur ve yönetilirler. Dişil toplumlar ise refah toplumlarıdır, yaşam kalitesine önem verir, güçsüzü korumaya çalışırlar.⁸³

Hofstede'in önerdiği kültür değerleri Gray tarafından, ülkelerin finansal raporlama sistemleri arasındaki farklılıkların açıklanmasında kullanılmıştır. Gray aşağıda belirtilen muhasebe değerlerini öne sürmüştür:⁸⁴

- Profesyonellik ve yasal kontrol: Hofstede'in bireysellik ve belirsizlikten kaçınma boyutları ile ilişkilendirilmiş olan bu değer boyutu bireysel ve profesyonel yargıyı kanuni gerekliliklere ve kontrole tercih etme derecesini ifade etmektedir. Toplumda profesyonel yargıya karşı olan tercih bireyselliği ve belirsizlikten kaçınma derecesinin düşük olduğunu göstermektedir. Kültürün bu boyutunda kurallar daha esnektir. Ayrıca belirsizlikten kaçınma derecesi yüksek olan toplumlar Hofstede tarafından belirtildiği üzere, detaylı kural ve kanunları tercih etmektedir.

- Tekdüzen – Esneklik: Tüm işletmeler tarafından tutarlı bir biçimde uygulanacak tekdüzen uygulamalarının veya esnek muhasebe uygulamalarının tercih derecesini ifade etmektedir. Tekdüzen muhasebe uygulamalarının tercih edilmesi belirsizlikten kaçınma eğilimini ifade etmektedir. Kolektif toplumlarda tekdüzen muhasebe uygulamalarının tercih edilmesi beklenebilir. Gray, otorite mesafesi yüksek toplumların otoriteyi sorgulamamaları nedeniyle tekdüzen uygulamaları daha kolay benimseyebileceklerini öne sürmüştür.

- İhtiyatlılık-İyimserlik: Gelecekteki belirsiz olaylara karşı temkinli veya daha riskli yaklaşımların benimsenmesi derecesini ifade etmektedir. Gray'e göre muhasebe

---

⁸² a.g.e., p.113

⁸³ a.g.e., p.82

⁸⁴ S. J. Gray, "Towards a Theory of Cultural Influence on the Development of Accounting System Internationally", **Abacus**, Vol. 24, No.1, 1988, pp. 1-15, p.9-11

uygulamalarındaki muhafazakar eğilimler, vergi kanunlarının muhasebe kurallarına etki oranı, sermaye piyasalarının gelişmişlik düzeyi gibi unsurlar nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Gray'e göre, belirsizlikten kaçınma düzeyi yükseldikçe muhasebe uygulamaları daha ihtiyatlı olmaktadır.

- Gizlilik-Şeffaflık: Finansal bilgilerin yalnızca yönetim ile yakından ilgili kişilerle paylaşılması veya şeffaflık ve hesap verilebilirlik yanlısı yaklaşımların benimsenmesi derecesini ifade etmektedir. Gizliliğin tercih edilmesi belirsizlikten kaçınma ile yakın ilişki içindedir. Finansal bilgi açıklamalarını sınırlandırarak, çatışmalardan ve rekabetten kaçınma isteğini ifade etmektedir. Yüksek güç mesafesine sahip toplumlar, bilgileri gizleyerek güç dağılımındaki eşitsizliği koruma eğilimindedir. Kolektif toplumlarda da gizlilik doğrultusunda bir eğilim görülmektedir.

Askary ve Yazdifar, Gray'in kültürün, muhasebe uygulamalarına etkisi üzerine kurduğu hipotezi Türkiye'de test etmiştir. Türkiye, Gray'in teorisine göre ele alındığında, muhasebe uygulamalarının yasal kontrol, finansal tablolardaki açıklamalar konusunda gizlilik, finansal tablo unsurlarının ölçümü konusunda tekdüzen ve tutucu muhasebe uygulamaları doğrultusunda eğilim göstermesi beklenmektedir. Çalışmanın sonucunda, Türkiye'deki muhasebe uygulamalarının tekdüzen ve tutuculuk doğrultusunda eğilim gösterdiği, muhasebe otoritesinin profesyonellik ve finansal bilgi açıklamalarının şeffaflık eğilimi gösterdiği ortaya konmuştur. Yazarlar, sonuçları, Türkiye'de AB üyeliği doğrultusunda gösterdiği çabalarının, kültürün muhasebe uygulamaları üzerindeki etkisini azalttığı şeklinde yorumlamıştır.⁸⁵

3.2.5. Ekonomik Faktörlerin Muhasebe Kalitesine Etkisi

Ulusal ekonomiler, ülkeden ülkeye farklı nitelikler göstermektedir. Örneğin bazı ülkelerin ekonomileri tarıma, bazı ülkelerin ekonomileri ise, petrol, doğal gaz vb. doğal kaynaklara dayanmakta, bazı ülkelerde ekonominin dayanağı turizm bazı ülkelerde ise endüstrileşme olmaktadır. Ülkelerin ekonomileri büyüdükçe ve güçlendikçe, ülkede daha fazla ekonomik ve finansal aktivite yapılmaktadır. Dolayısıyla muhasebe uygulamaları da

---

⁸⁵ Saeed Askary- Hassan Yazdifar- Davood Askarany, "Culture and Accounting Practices In Turkey", **International Journal of Accounting, Auditing and Performance Evaluation**, Vol.5, No.1, 2008, pp.66-88, p.86

çeşitlenmekte ve gelişmektedir.⁸⁶ Diğer taraftan, bir ülkede ekonomi ne kadar gelişirse, içinde bulundurduğu işletmelerin kaynak ihtiyacı artacağından muhasebe kalitesinin de artması beklenecektir. Salter 1998 yılında yaptığı çalışmasında, gelişmiş ülkelerdeki işletmelerin finansal tablolarında yer alan açıklamaların gelişmekte olan ülkelerdeki işletmelere oranla daha fazla olduğunu belirlemiştir.⁸⁷

Muhasebe uygulamalarını etkileyen bir diğer ekonomik faktör de enflasyondur.⁸⁸ Fiyatlar genel düzeyindeki sürekli artış anlamına gelen enflasyon, tarihi maliyet muhasebesi yöntemini anlamsızlaştırmakta ve fiyat değişimlerinin hesaplara yansıtılması gereğini ortaya çıkarmaktadır.⁸⁹ Enflasyonun ortaya çıkardığı etkinin dikkate alınmaması durumunda, finansal tablolardan yararlanarak karar verecek olan üçüncü kişiler ve bizzat işletmenin kendisi, enflasyonun finansal tablolar üzerindeki bozucu etkisinden zarar görmektedir. Örneğin, tarihi maliyet rakamlarının cari gelir rakamlarıyla karşılaştırılması sonucunu doğuran enflasyon, nominal karın yüksek hesaplanmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla, nominal kar üzerinden ödenecek olan vergi, olması gerekenden daha yüksek olarak hesaplanmaktadır.⁹⁰ Ülkeler, enflasyonun finansal tablolar üzerinde neden olduğu tahribatın etkisini azaltmak için, çeşitli yöntemlere başvurmakta ve bu yöntemler muhasebe uygulamalarının farklılaşmasının nedenlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ülkemizde, uzun yıllar yüksek enflasyon yaşanmıştır. 2003 yılına kadar, finansal tablolardaki rakamları enflasyonun etkisinden koruyabilmek için, son giren ilk çıkar (Last in First Out- LIFO) yönteminin kullanılması, gizli ve açık otofinansman ayrılması, azalan bakiyelerle amortisman yönteminin uygulanması ve karşılıklar ayrılması gibi geleneksel muhasebe anlayışı içindeki kısmi korunma yöntemleri uygulanmıştır.⁹¹ SPK, ülkemizde

---

⁸⁶ Choi, a.g.e., p.23; Ahmet Ağca-Rafet Aktaş, “Uluslararası Muhasebe/Finansal Raporlama (IAS/IFRS) Standartları İMKB’de Yer Alan Firmaların Finansal Tablolarını Nasıl Etkiledi?”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 18, 2007, <http://sbe.dpu.edu.tr/18/227.pdf> (17.03.2011); Jaggi, a.g.m., p.498

⁸⁷ S. B. Salter, , “Corporate Financial Disclosure in Emerging Markets: Does Economic Development matter?” **The International Journal of Accounting**, Vol..33, No.. 2, 1998, pp.211-234, p.211

⁸⁸ Nobes, a.g.e., p.35

⁸⁹ Hatice Belgin Şensoy, “Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının Ortaya Çıkışı Ve Gelişimi İle Muhasebe Standartlarının Türkiye’deki Durumu”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2008, s.46; Stephen R. Goldberg – Joseph H. Godwin, “International Differences in Financial Reporting: What U.S. CFOs Need To Know”, **Journal of Corporate Accounting and Finance**, Vol.8, No.2, 1997, pp.93-102, p.100

⁹⁰ Ümit Gücenme, **Mali Tablolar Analizi ve Enflasyon Muhasebesi**, Aktüel Yayınları, İstanbul, 2005, s.71

⁹¹ Gücenme, **Mali Tablolar Analizi ve Enflasyon Muhasebesi**, a.g.e., s.86- 88

uzun yıllar etkili olan enflasyonun finansal tablolar üzerindeki bozucu etkisinin ortadan kaldırmak için enflasyon muhasebesi uygulamasını 2003 yılında başlatmıştır. Ayrıca 2003 yılında VUK'nun mükerrer 298. maddesi ile getirilen enflasyon düzeltmesinin uygulanması, fiyat endeksindeki artışın, üçer aylık dönemlerin son ayı dahil önceki otuz altı ay için % 100'den ve son on iki ay için % 10'dan fazla olması koşuluna bağlanmıştır.⁹²

Ülkelerdeki muhasebe kalitesini etkileyen ekonomik faktörlerden biri de ekonomik krizlerdir. İşletme yöneticileri ve sahipleri, ekonomik kriz dönemlerinde, finansal tablolardaki kötü göstergeleri gizleme, karları belirli hedefler doğrultusunda yönetme gibi çabalar içerisine girebilmekte ve bu çabalar da muhasebe kalitesini olumsuz etkilemektedir. Diğer taraftan, muhasebe kalitesinin ve muhasebe standartlarının kalitelerinin düşük olması da finansal krizleri tetikleyebilmektedir.

3.2.6. Muhasebe Mesleğinin Sahip Olduğu Altyapının ve Muhasebe Mesleğine Verilen Önemin Muhasebe Kalitesine Etkisi

Muhasebe alanındaki uluslararası farklılıkların nedenlerinden biri de muhasebe mesleğinin ülkedeki konumudur. Muhasebe mesleğine verilen önem ve muhasebe mesleğinin gelişmişlik seviyesi, muhasebe uygulamalarını etkilemektedir.⁹³ Güçlü meslek kuruluşları raporlama uygulamalarının geliştirilmesinde aktif rol almakta, profesyonel yargılarını kullanarak, muhasebe kalitesinin artmasını sağlamaktadırlar.⁹⁴ İyi örgütlenmiş bir muhasebe mesleğinin olmadığı ülkelerde, muhasebe yöntemleri genellikle diğer ülkelerden ithal edilmektedir. Örneğin İngiltere, dünyadaki en eski muhasebe mesleği geçmişine sahip ülkelerden biri olarak, dünyadaki muhasebe ilkelerinin oluşturulmasında, önemli bir etkiye sahiptir.⁹⁵ Diğer taraftan, bir ülkede uygulamaya yönelik olan, etik değerlerin öneminin benimsenmesi amacını taşıyan ve çağın koşullarına uygun bir muhasebe eğitim sisteminin olması, meslek mensuplarının yetkinliğini arttırmakta ve muhasebe kalitesini olumlu yönde etkilemektedir.

⁹² 213 sayılı Vergi Usul Kanunu, Mükerrer 298/A/1

⁹³ Nobes, a.g.e., p.36; David Alexander- Christopher Nobes, **Financial Accounting An International Introduction**, 2nd Edition, Printice Hall, England, 2004, p.94; Goldberg, a.g.m., p.99

⁹⁴ Goldberg, a.g.m., p.99; Ashio Ali- Lee Seok Hwang, "Country- Specific Factors Related to Financial Reporting and the Value Relevance of Accounting Data", 1999, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=181279, (29.05.2010), p.1

⁹⁵ Şensoy, a.g.e, s.47

3.3. MUHASEBE KALİTESİNİ ETKİLEYEN İŞLETMELERE ÖZGÜ FAKTÖRLER

Muhasebe kalitesi, ülkelere özgü faktörlerin yanında, işletmelerin büyüklükleri, sermaye ve sahiplik yapıları, çalıştıkları denetim firmaları, yabancı menkul kıymet borsalarında kote olma durumları ve işletmede kurumsal yönetime verilen önem gibi işletmelere özgü faktörlerden de etkilenmektedir.

3.3.1. İşletmelerin Büyüklüğünün Muhasebe Kalitesine Etkisi

İşletmelerin büyüklüğü, muhasebe kalitelerini etkileyen faktörlerden biridir.⁹⁶ Bununla birlikte işletme büyüklüğünün muhasebe kalitesine etkisi ile ilgili farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bazı araştırmalar ve araştırmacılara göre, büyük firmalar, aşağıda belirtilen nedenlerle küçük firmalardan daha fazla açıklama yapma eğilimindedirler:

- Büyük firmalarda sahiplik küçük firmalardakine göre daha fazla sayıda kişinin veya grubun elindedir, bu kişi veya grupların bilgi ihtiyacını karşılamak için daha kapsamlı açıklamalar yapılması gerekmektedir.⁹⁷
- Büyük firmalar genellikle sağlam temeller üzerine kurulmuştur. Finansal tablolarında açıkladıkları bilgilerin yatırımcılar tarafından yanlış anlaşılacağından ve olumsuz bir yatırım tepkisi yaratacağından çekinmeden kapsamlı bir şekilde açıklama yapabilmektedirler.⁹⁸
- Büyük işletmelerde yöneticiler ve sahipler arasındaki bilgi asimetrisi daha fazladır dolayısıyla temsil maliyetleri de daha fazladır. Büyük firmalar temsil maliyetlerini azaltmak için daha fazla açıklama yapma eğilimindedirler.⁹⁹
- Büyük firmalar dış sermayeye çok daha fazla ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle de daha fazla ve kaliteli finansal açıklamalarda bulunmaları beklenmektedir.¹⁰⁰

⁹⁶ Jaggi, a.g.m., p. 502-503/ Francis, “Cost of Equity and Earnings Attributes”, a.g.m., p. 985

⁹⁷ a.g.m., p. 502-503

⁹⁸ a.g.m., p.502-503

⁹⁹ Orhan Çelik- Alaattin Ecer- Hakan Karabacak, “Impact of Firm Specific Characteristics on the Web Based Business Reporting: Evidence from the Companies Listed in Turkey”, **Problems and Perspectives in Management**, Vol.4, No. 3, 2006, pp.100- 133, p.108

Diğer taraftan, politik maliyet hipotezine göre, büyük firmalar, kazançlarını düşük gösterme doğrultusunda bir eğilim göstermektedirler. Çünkü firma büyüdükçe ve karlılığı arttıkça, işletme hükümetin dikkatini daha çok çekmekte ve işletme ile ilgili olarak yapılan hükümet incelemeleri de artmaktadır.¹⁰¹ Paiva ve Lourenço, kar yönetimin muhasebe kalitesinin göstergesi olarak kabul ettikleri çalışmalarında, muhasebe kalitesinin firma büyüklüğü ile negatif bir ilişki içinde olduğunu diğer bir deyişle, firmaların büyüklüğü arttıkça, muhasebe kalitelerinin azaldığını ortaya koymuştur.¹⁰²

3.3.2. İşletmelerin Sermaye Yapılarının Muhasebe Kalitesine Etkisi

Sermaye yapısı kavramı, finansal kaynakların öz sermaye ve yabancı kaynaklar arasındaki dağılımını ifade etmektedir. Literatürde, işletmelerin sermaye yapılarının muhasebe kalitesine etkisi ile ilgili farklı görüşler bulunmaktadır.

Bir kısım araştırmacı, sermaye yapısı içerisinde borçların payının yüksek olmasının muhasebe kalitesini azalttığını savunmaktadır. İşletmelerin, toplam borçlarının özsermayelerine oranlarının yüksek olması, kredi verenler açısından emniyet marjının dar olduğunu, işletmenin faiz ve borç ödeme açısından zor durumlara düşme olasılığının yüksek olduğunu göstermektedir. Borç-özsermaye hipotezine göre, borçlarının özsermayelerine oranları yüksek olan işletmeler, yapmış oldukları borç sözleşmelerinin koşullarını yerine getirebilmek ve borç verenlerle ilişkilerini sürdürebilmek için, karlarını yükseltme doğrultusunda yönetmektedir.¹⁰³ Dolayısıyla muhasebe kaliteleri düşmektedir. Bayırlı, finansal kaldıraç endeksi yükseldikçe firmaların borçlarını idare edebilmek için yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurma güdülerinin arttığını ve dolayısıyla

---

¹⁰⁰ Çelik, “Impact of Firm Specific Characteristics on the Web Based Business Reporting: Evidence from the Companies Listed in Turkey”, a.g.m., p.108

¹⁰¹ Ross L. Watts- Jerold L. Zimmerman, “Positive Accounting Theory: A Ten Years Perspective”, **The Accounting Review**, Vol.65, No. 1, 1990, pp.131-156, p.139

¹⁰² Inna Choban Paiva- Isabel Costa Lourenço, “Determinants of Accounting Quality: Empirical Evidence From the European Union After IFRS Adoption”, http://www.aeca.es/pub/on_line/comunicaciones_xivencuentroaeca/cd/85a.pdf

¹⁰³ Brenda Van Tendelo- Ann Vanstraelen, “Earnings Management Under German GAAP versus IFRS”, **European Accounting Review**, Vol.14, No. 1, 2005, pp.155- 180, p.165, Cemal Küçüksozen, Finansal Bilgi Manipülasyonu: Nedenleri, Yöntemleri, Amaçları, Teknikleri, Sonuçları ve İMKB Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2004, s.175

tahakkukların değişkenliğinin de arttığını ortaya koymuştur.¹⁰⁴ Habib, Bangladeş’ te kar uyumlaştırması faaliyetlerini incelemek için yaptığı çalışmada, kaldıraç derecesi yüksek firmaların daha fazla kar uyumlaştırması yaptıklarını ortaya koymuştur.¹⁰⁵ Ayrıca, daha önce de belirtildiği gibi, fon ihtiyaçlarını bankalar vasıtasıyla gideren işletmelerin, finansal raporlama konusundaki teşvikleri de düşük olmaktadır. Dolayısıyla, sermaye yapısında borçlarının payı yüksek olan işletmelerin, muhasebe kalitelerinin düşük olması beklenmektedir.¹⁰⁶ Gönenç ve Arslan, İMKB’de işlem gören reel sektör firmaları üzerinde yaptığı çalışmanın sonucunda, reel sektör firmalarının çoğunluğunun bir şirket grubuna bağlı olduğunu ve genellikle bir bankanın bu şirket grubunun ana sermaye kaynağı olarak hizmet verdiğini tesbit etmiştir.¹⁰⁷

Bir kısım araştırmacılar ise, sermaye yapısı içinde borçların payının yüksek olmasının veya borçlanma yoluyla fon elde etme talebinin muhasebe kalitesini arttırdığını ileri sürmektedir. Larcker ve Richardson’a göre, işletmenin borçlarının bulunması durumunda, fon sahipleri borçlarının anapara tutarını ve faizlerini geri alıp alamayacaklarını belirleyebilmek için, işletmenin yöneticilerini ve finansal tablolarını daha yakından incelemektedir. Bu durum da işletmeleri muhasebe kalitelerini artırma doğrultusunda teşvik etmektedir.¹⁰⁸ Nitekim Li, işletmelerde karın sürdürülebilirliği ve tahmin edilebilirliği arttıkça, kaldıraç derecesinin de arttığını ortaya koymuştur.¹⁰⁹ Iaridis’e göre muhasebe kalitesinin yüksek olması, yatırımcıların işletmelere daha fazla güven duymalarını sağlamaktadır. Bunun sonucunda da, yatırımcılar işletmeye fon sağlama konusunda daha fazla istekli olmakta, işletmelerin sermaye veya borç şeklinde fon bulabilmeleri kolaylaştırmakta, sermaye maliyetlerini azalmakta ve borç sözleşmelerinin

---

¹⁰⁴ Rıdvan Bayırlı, Yaratıcı Muhasebe, Etik, Firma Değeri ve Örnek Bir Uygulama, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2006, s.290

¹⁰⁵ Ahsan Habib, “Firm- Specific Determinants of Income Smoothing In Bangladesh: An Empirical Evaluation”, **Advances in International Accounting**, Vol. 18, 2005, pp.53-71, p.70

¹⁰⁶ Soderdstorm, a.g.m., p. 693

¹⁰⁷ Halit Gönenç, - Özgür Arslan, “Uluslararası ve Türk Reel Sektör Firmalarının Sermaye Yapısı”, **İMKB Dergisi**, C.7, S.25-26, 2003, ss: 41- 63, s.48

¹⁰⁸ Stefano Cascino vd., “The Influence of Family Ownership on the Quality of Accounting Information”, **Family Business Review**, Vol.23, No.3, pp. 246- 265, p.258

¹⁰⁹ Tegang Li, Earnings Management & Corporate Governance, Tilburg University, Master Thesis Accountancy, 2009, p.55

koşulları iyileşmektedir. Bu nedenle, sermaye veya borç şeklinde fon talep eden firmalar, daha kaliteli finansal raporlar hazırlama doğrultusunda güdülenmektedir.¹¹⁰

3.3.3. İşletmelerin Sahiplik Yapısının Muhasebe Kalitesine Etkisi

Muhasebe kalitesini etkileyen işletmelere özgü faktörlerden biri de işletmelerin sahiplik yapılarıdır. Sahiplik yapısı yoğunlaşmış olan işletmelerde, az sayıda ancak büyük paylara sahip hissedar bulunmaktadır. Bu tür işletmelerde, hissedarlar yönetimde aktiftir, ihtiyaç duydukları bilgilere direkt olarak ulaşabilmektedir, dolayısıyla finansal raporlara olan talep düşüktür. Diğer taraftan bazı durumlarda kontrol sahibi hissedarlar işletme kaynaklarını fırsatçı bir şekilde kullanma eğilimi gösterebilmekte, işletmenin kişilik kavramını ihlal edebilmekte ve bunu diğer hissedarlardan ve sermaye sahiplerinden saklamak için finansal raporları değiştirebilmektedir. Kontrol haklarının ve nakit akım haklarının ayrılması sonucunda ortaya çıkan bu gibi durumlar, muhasebe kalitesinin düşmesine neden olmaktadır.¹¹¹

La Porta 1998 yılında yaptığı çalışmada, halka açık işletmelerde yatırımcı korumasının düşük olmasının sahiplik yapısının yoğunlaşmasıyla ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Çünkü yatırımcı korumasının düşük olması durumunda, yatırımcılar, ancak bir işletmenin hisselerinin büyük bir kısmına sahip olduklarında, yöneticilerin faaliyetleri ile ilgili doğru bilgiler edinebilmekte, işletme faaliyetleri hakkında söz sahibi olabilmekte ve yatırımları üzerinden getiri elde etmeyi garanti edebilmektedir.¹¹²

Türkiye’de piramit ve kompleks sahiplik yapılarının yaygın olduğu, holdinglerin, piramit yapılar yoluyla birçok şirket üzerinde kontrol hakkı elde ettikleri görülmektedir.¹¹³ Demirağ ve Serter 2003 yılında, İMKB’de 1999 sonu itibariyle işlem gören piyasa değerine göre en büyük 100 şirketin sahiplik ve kontrol yapılarını incelemiştir. Çalışmanın sonuçları Türkiye’de, işletmelerin sahiplik yapısında yoğunlaşmış olduğunu ortaya koymuştur. Çalışmada incelenen 100 şirkette en büyük hissedar, ortalama olarak %45,10

---

¹¹⁰ George Emmanuel Iaridis, “Accounting Disclosures, Accounting Quality and Conditional and Unconditional Conservatism”, **International Review of Financial Analysis**, No.20, 2011, pp. 88-102, p.89; Michael E. Bradbury- Dean Graeme- Frank Clarke, “Incentives for Non-Disclosure by Corporate Groups”, 2007, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1088113, (28.07.2011), p.7

¹¹¹ Soderstorm, a.g.m., p. 693

¹¹² La Porta, “Capital Markets and Legal Institutions”, a.g.e, p.1131

¹¹³ Kıyılar, a.g.e., s.25

paya sahiptir. 38 şirkette, en az %50 paya sahip olan bir hissedar bulunmaktadır. Şirketlerin doğrudan ortaklık yapısına yani birinci seviyedeki sahipliğine bakıldığında, holding şirketlerin Türkiye’de şirketlerin doğrudan sahipleri arasında en büyük grubu oluşturduğu görülmektedir. Ayrıca çalışmada, 100 firmanın 9’unun banka olduğunu ve 9 bankanın 7’sinin kontrolünün de tek bir ailede olduğunu ortaya konmuştur. Bankalar dışındaki işletmelerin 53’ünün ağırlıklı kontrolü de ailelere aittir.¹¹⁴

Fettahoğlu ve Okuyan 2009 yılında yaptıkları çalışmada, hisse senetleri İMKB ikinci ulusal pazarda işlem gören 194 üretim işletmesi üzerinde yaptığı araştırmada, sahiplik yapısında yoğunlaşma arttıkça, borçlanma seviyesinin de arttığını ortaya koymuştur. Daha az ortağın bulunması durumunda işletme daha yüksek oranda riski göze alabilmektedir. Diğer taraftan bu durum, işletmenin çok sayıda ortağa sahip olması durumunda daha dengeli bir finansman ve yatırım politikası izleyeceği şeklinde de yorumlanabilir.¹¹⁵

3.3.4. Denetim Firmaları ve Muhasebe Kalitesi Arasındaki İlişki

Muhasebe kalitesini etkileyen işletmeye özgü bir diğer faktör de işletmenin denetimini yapan denetim firmasının büyüklüğüdür. Büyük denetim firmalarında, ihmalleri sonucunda doğru olmayan bir denetim raporu yayımladıklarının duyulması nedeniyle doğabilecek müşteri ve itibar kaybı veya denetim ücretlerinde azalma gibi olumsuz sonuçlar daha fazla olacaktır. Buna göre, denetçilerin varlık düzeyleri ne kadar yüksekse, bu varlıklarını herhangi bir dava açılma ihtimaline karşı korumak için, doğru denetim raporları yayımlama çabaları da o kadar fazla olacaktır.¹¹⁶ Diğer taraftan Van Tendelo 2005 yılında yaptığı çalışmada, IASs/IFRSs’yi gönüllü olarak uygulayan firmaların kar yönetimi davranışlarının IASs/IFRSs’yi uygulamaya başladıktan sonra nasıl değiştiğini araştırmıştır. Çalışmanın sonucunda, IASs/IFRSs uygulamalarının kar yönetimi üzerinde belirgin bir sınırlama meydana getirmediğini, aksine bu uygulamaların ihtiyari tahakkukların büyüklüğünü arttırdığını, IASs/IFRSs uygulayan firmaların daha fazla kar

---

¹¹⁴ İstemi, Demirağ- Mehmet Serter, “Ownership Patterns and Control in Turkish Listed Companies”, **Corporate Governance**, Vol.11, No.1, 2003, pp. 40-51, p.43

¹¹⁵ Abdurrahman Fettahoğlu - H. Aydın Okuyan, “İşletmelerde Sahiplik Yapısının Kaynak Bileşimi Üzerindeki Etkisi”, Econ Anadolu 2009: Anadolu Uluslararası İktisat Kongresi, 17-19 Haziran 2009, Eskişehir, http://econ.anadolu.edu.tr/fullpapers/Fettahoglu_Okuyan_econanadolu2009.pdf, (04.04.2009)

¹¹⁶ C. S. Lennox, “Audit Quality and Auditor Size: An Evaluation of Reputation and Deep Pockets Hypotheses”, **Journal of Business Finance & Accounting**, Vol.26, No. 7-8, pp. 779-805, p.780.

uyumlaştırması yaptıklarını ortaya koymuştur. Gerçi bu çalışmada, 4 büyük denetim firması¹¹⁷ tarafından denetlenen işletmelerde bu etkinin önemli ölçüde az olduğu belirtilmiştir.¹¹⁸ Karacaer ve Özek İMKB’de işlem gören işletmelerin, 4 büyük denetim firması tarafından denetlenmiş olmalarının kar yönetimi davranışlarına olan etkilerini inceledikleri çalışmalarında, isteğe bağlı tahakkuklar ile denetim firmasının büyüklüğü arasında negatif bir korelasyon olduğunu ortaya koymuştur.¹¹⁹ Diğer bir ifadeyle, çalışmanın sonucunda dört büyük denetim firması tarafından denetleniyor olmak işletmelerin kar yönetimi davranışlarını sınırlandırmaktadır.

3.3.5. Yabancı Menkul Kıymetler Borsalarında Kote Olma ve Muhasebe Kalitesi Arasındaki İlişki

Yabancı menkul kıymet borsalarında kote olmaları da işletmelerin muhasebe kalitesini etkilemektedir. NASDAQ, New York Stock Exchange, London Stock Exchange gibi köklü, büyük ve gelişmiş menkul kıymet borsalarında kote olan işletmelerin daha şeffaf finansal tablolar hazırlamaları ve muhasebe ilke ve standartlarını uygulama konusunda daha özenli davranmaları beklenmektedir. Çünkü hazırladıkları finansal tablolar, farklı ülkelerin borsaları tarafından belirlenen sınırlamalara ve farklı ülkelerdeki farklı yasalara tabi olmaktadır.¹²⁰ Dolayısıyla bu firmaların muhasebe kalitelerinin daha yüksek olması beklenmektedir. Van Tendelo, işletmelerin gelişmiş sermaye piyasalarında da işlem görmelerinin kar uyumlaştırılması faaliyetlerini azaltıcı etkisinin olduğunu ortaya koymuştur.¹²¹

3.3.6. İşletmelerde Kurumsal Yönetime Verilen Önemin Muhasebe Kalitesine Etkisi

Kurumsal yönetim, firma dışındaki yatırımcıların, fonlarının yanlış kullanılmasından korunmasını sağlayacak bir ilkeler setidir.¹²²

---

¹¹⁷ Literatürde Deloitte & Touch, Ernst& Youngs, KPMG ve Price Waterhouse Coopers 4 büyük denetim firması olarak isimlendirilmektedir.

¹¹⁸ Van Tendelo, a.g.m, p.156

¹¹⁹ Semra Karacaer- Pelin Özek, “Denetim Firmasının Büyüklüğü ve Kar Yönetimi İlişkisi: İMKB Şirketleri Üzerinde Ampirik Bir Araştırma”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, S.48, 2010, ss.60-74, s.73

¹²⁰ Van Tendelo, a.g.m, p.162

¹²¹ a.g.m, p.172

¹²² La Porta vd., “Investor Protection and Corporate Governance”, **Journal of Financial Economics**, Vol. 58, 2000, pp.3- 27, p.4

Kurumsal yönetimin en önemli fonksiyonu finansal raporlama sürecinin kaliteli olmasını sağlamaktır.¹²³ Finansal raporlama sürecinin kalitesinin artması, muhasebe kalitesinin de artması sonucunu doğuracaktır. Nitekim bu varsayım, yapılmış bazı çalışmalarla doğrulanmıştır. Byard, Li ve Weintrop, 2006 yılında yaptıkları çalışmada, finansal analistlerin yaptıkları tahminlerin doğruluğu ile kurumsal yönetim arasındaki ilişkiyi incelemiş, işletmede kurumsal yönetim kalitesi arttıkça, gelecekte elde edilecek gelirlere dair bilgilerin kalitesinin de arttığını belirtmiştir.¹²⁴ Li, 2009 yılında yaptığı çalışmada, kurumsal yönetim mekanizmasının muhasebe kalitesini arttırdığını ortaya koymuştur.¹²⁵ Ancak kurumsal yönetimle ilgili tüm düzenlemelere ve gelişmelere rağmen, günümüzde yöneticiler hala kazançları yönetme veya kötü haberleri gizleme/erteleme doğrultusunda eğilim gösterebilmektedir. Bazı yöneticiler için finansal tablolar, servetlerini maksimize etme stratejilerinin anahtar bileşeni rolünü üstlenmektedir.

---

¹²³ Jeffrey Cohen- Ganesh Krisnamoorthy- Arnie Wright, “The Corporate Governance Mosaic and Financial Reporting Quality”, **Journal of Accounting Literature**, 2004, pp. 87-152, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1086743, (12.09.2009), p.87

¹²⁴ Donald Byard- Ying Li- Joseph Weintrop, “Corporate Governance and the Quality of Financial Analysts’ Information”, **Journal of Accounting and Public Policy**, Vol. 25, 2006, pp.609- 625, p.624

¹²⁵ Li, a.g.e.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MUHASEBE KALİTESİNİN ÖLÇÜLMESİ

1. MUHASEBE KALİTESİNİN (KAR KALİTESİNİN) UNSURLARI VE KAR YÖNETİMİ

Literatürde muhasebe kalitesi ile ilgili olarak yapılmış kesin bir tanım bulunmamaktadır. Çünkü, muhasebe kalitesinin algılanması, kullanıcı gruplarının finansal tablolardan beklentilerine göre farklılıklar göstermektedir. Yapılan araştırmalara göre, yöneticiler, yatırımcıların, işletme ile ilgili değerlendirme yaparlarken ağırlıklı olarak kar rakamını kullandıklarını düşünmektedirler.¹ Kar rakamı, finansal analistler için cari performansı tam olarak yansıtan ve firma değerlemesinde kullanabilecekleri özet bir ölçü niteliğindedir. Finansal analistler, işletmenin cari performansının gelecekteki performansının bir göstergesi olmasından yola çıkarak, işletme performansı ve hisse senedi fiyatlarının işletmenin içsel değerini yansıtıp yansıtmadığını değerlendirmektedir.² Farklı kullanıcı grupları açısından, kar rakamının taşıdığı önem nedeniyle, muhasebe kalitesi ile ilgili olarak yapılmış olan çalışmalarda, kar rakamının kalitesinin ölçülmesi üzerinde odaklanılmakta ve muhasebe kalitesi ile kar kalitesi çoğu zaman eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Kar rakamı, yöneticilerin değer tahminlerinde yapacakları hatalarla ve/veya alternatif muhasebe politikaları arasından yapacakları tercihlerle değiştirilebilmektedir.³ Bu nedenle, gerek yatırımcılar gerekse finansal analistler için kullanışlı olabilmesi için kar rakamının kaliteli olması gerekmektedir. Diğer bir deyişle, dönem sonucunun kullanıcı grupları için bir değer ifade edebilmesi için işletmenin gerçek ekonomik performansını yansıtmaması gerekmektedir.

Francis 2004 yılında yaptığı çalışmada, kar kalitesinin yedi unsur tarafından belirlendiğini ortaya koymuştur. Bu unsurlar, tahakkukların kalitesi, karın sürdürülebilirliği, karın tahmin edilebilirliği, karın uyumlaştırılması, değer ilgisi, zamanlılık ve ihtiyatlılık olarak belirtilmiştir. Bunlardan tahakkuk kalitesi, sürdürülebilirlik, tahmin edilebilirlik, karın uyumlaştırılması muhasebe temelli nitelikler olarak adlandırılmaktadır. Çünkü yalnızca muhasebe bilgileri kullanılarak

¹ Francis, "Cost of Equity and Earnings Attributes", a.g.m., p.968

² Patricia M. Dechow- Catherine M. Schrand, **Earnings Quality**, The Research Foundation of CFA Institute, USA, 2004, a.g.e., p.6

³ Francis, "Cost of Equity and Earnings Attributes", a.g.m., p.968

ölçülebilmektedirler. Değer ilgisi, zamanlılık ve ihtiyatlılık ise piyasa temelli unsurlar olarak nitelendirilmektedir. Çünkü bu unsurlar muhasebe bilgileri ile birlikte, piyasa koşullarındaki değişikliklerden de etkilenmektedir.⁴

Tahakkuk kalitesi kavramı, tahakkuk kavramından yola çıkılarak açıklanabilir. Genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri içinde yer alan tahakkuk ve dönemsellik kavramına göre döneme ait gelir ve giderler saptanmakta ve dönem karı belirlenmektedir. Tahakkuk kavramı, bir faaliyete ilişkin gelir veya giderin ortaya çıktığında kayda alınması gereğini ifade eder ve bir faaliyete ilişkin nakit giriş ve çıkışının gerçekleşmiş olup olmadığına bakılmaksızın döneme ait tahakkuk etmiş gelir ve giderler arasındaki fark ile dönem karı hesaplanır.⁵ Dönemsellik kavramı; işletmenin sürekliliği kavramı uyarınca sınırsız kabul edilen ömrünün, belli dönemlere bölünmesinin ve her dönemin faaliyet sonuçlarının diğer dönemlerden bağımsız olarak saptanmasının gereğini ifade etmektedir. Gelir ve giderlerin tahakkuk esasına göre muhasebeleştirilmesi, hasılat, gelir ve kârların aynı döneme ait maliyet, gider ve zararlarla karşılaştırılması gerekir.⁶ Tahakkuk eden döneme ait gelirler ve giderler, işletme performansının kar rakamına yansıtılmasını sağlamaktadır. Ancak tahakkukların tespiti için bir takım tahminlerin yapılması gerekmekte, bu da çoğu zaman subjektif uygulamalara yol açmaktadır. Tahminlerde yapılan hatalar kar rakamının kalitesinin düşmesine neden olmaktadır. Diğer taraftan bazen, tahakkuklar kar yönetimi aracı olarak kullanılmakta, yöneticiler tarafından kar hedeflerinin tutturulması, zarar raporlanmasının önlenmesi gibi amaçlarla, bilinçli olarak olduğundan düşük veya fazla gösterilebilmekte, bu durum da karın kalitesini azaltıcı bir unsur olmaktadır. Bilinçli olarak kar rakamının olduğundan yüksek ve düşük hesaplanması için yapılan uygulamalar kar yönetimi olarak adlandırılmaktadır.

Kar yönetimi kapsamında ele alındığında, tahakkuklar, normal tahakkuklar ve isteğe bağlı tahakkuklar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Literatürde, isteğe bağlı tahakkuklar, kar yönetimi faaliyetlerinin bir göstergesi olarak kabul edilmekte ve kar rakamının kalitesini düşürdüğü kabul edilmektedir. Diğer taraftan, normal tahakkukların tahmin edilmesinde yapılan hatalar da isteğe bağlı olmamalarına rağmen kar kalitesini

---

⁴ a.g.m., p.969

⁵ Selim Aren, Yöneticilerin Kar Yönetimi İle İlgili Tutumları ve MKB’de Bir Uygulama, Gebze İleri teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2003, s.7

⁶ Gücenme, **Envanter**, a.g.e., s.26

düşürmektedir. Tahakkukların kaliteli olarak nitelendirilebilmesi için, isteğe bağlı tahakkukların olmaması ve normal tahakkukların tahminlerinin gerçekçi ve doğru bir şekilde yapılmış olması gerekmektedir. Literatürde muhasebe kalitesinin belirlenmesinde, tahakkuk kalitesi bir unsur olarak ele alınmış, tahakkukların büyüklüğü ve değişkenliği incelenmiştir. Çalışmamızın tahakkuk kalitesi ile ilgili kısmında, normal tahakkuklar ve isteğe bağlı tahakkuklar birlikte ele alınmıştır. Çünkü hem kar yönetimi amacıyla isteğe bağlı tahakkuklarda yapılan oynamalar hem de normal tahakkuk tutarının hesaplanmasında yapılan hatalar, tahakkukların kalitesini düşürmektedir.

Kar kalitesinin belirleyici unsurlarından olan süreklilik, karların devamlılığını ifade etmektedir. Karların kaliteli olarak nitelenmesi için, süreklilik göstermesi gerekmektedir. Karların sürekliliği, cari dönem karının oluşmasına neden olan faaliyetlerin, gelecek dönemlerde de gerçekleşme olasılığını göstermektedir.⁷ Durak 2010 yılında yaptığı çalışmada, İMKB’de işlem gören işletmeler üzerinde yaptığı çalışmada, TMS/TFRS uygulanan dönemde karların sürekliliğinin tarihi maliyetlere göre raporlama yapılan döneme göre arttığını ortaya koymuştur.⁸

Tahmin edilebilirlik, geçmiş dönemlerdeki kar rakamlarına dayanılarak karın tahmin edilebilmesini ifade etmektedir. İlk bakışta süreklilik ve tahmin edilebilirlik kavramları aynı şeyi ifade ediyor gibi görünse de süreklilik cari dönemin karını etkileyen faaliyetler ve gelecek dönemin karları arasındaki zaman serisi ilişkisidir. Tahmin edilebilirlik ise, karları etkileyen faaliyetlerin varyansını yansıtmaktadır.⁹

Karın uyumlaştırılması, dönemler itibariyle işletmenin raporladığı kar tutarlarındaki değişimin azaltılması amacıyla yapılan kar yönetimi faaliyetlerini ifade etmektedir. Muhasebe ilkelerinin sahip olduğu esneklik, yöneticilere muhasebe politikaları arasından seçimler yaparak, geçmiş ve gelecek dönemlerle daha uyumlu bir kar trendi yaratma

---

⁷ Jennifer Francis- Michael Smith, “A Reexamination of the Persistence of Accruals and Cash Flows”, **Journal of Accounting Research**, Vol.43, No.3, 2005, pp.413- 451, p.414; Stephen H. Penman- Xiang- Jun Zhang, “Accounting Conservatism, the Quality of Earnings, and Stock Returns”, *The Accounting Review*, Vol.77, No.2, 2002, pp.237- 264, p.237

⁸ Durak, Gürol, Türkiye’de Uluslar arası Finansal Raporlama Standartları’na Geçişin Tahakkukların Güvenilirliği ve Kazançların Süreğenliği Üzerindeki Etkileri: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) Uygulamaları, Dokuz Eylül Üniversitesi, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2010, s.260

⁹ Robert Lipe, “The Relation Between Stock Returns and Accounting Earning Given Alternative Information”, **The Accounting Review**, Vol.65, No.1, 1990, pp.49-71, p.50

olanağı vermektedir.¹⁰ Karın uyumlaştırılmasının, kar kalitesine etkisi ile ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. Bir kısım araştırmacılar, karın uyumlaştırılmasına yönelik faaliyetlerin, yöneticilerin işletme ile ilgili sahip oldukları özel bilgilerin kara yansımalarını sağladığını dolayısıyla, karın işletme performansını daha doğru bir biçimde yansıtmasına olanak verdiğini ifade ederek, karın uyumlaştırılmasının kaliteyi arttırdığını savunmuştur.¹¹ Ancak Cahan, Liu ve Sun, yatırımcı koruması güçlü olan ülkelerde kar uyumlaştırılmasının daha çok yöneticilerin sahip oldukları özel bilgileri kara yansıtılabilmek amacıyla yapıldığını, yatırımcı korumasının zayıf olduğu ülkelerde ise daha çok yönetimin fırsatçı davranışlarından kaynaklandığını ortaya koymuştur.¹² Gelişmekte olan bir ülke olan Türkiye’de yatırımcıların korunması düşük düzeydedir. Bu nedenle yapılan uyumlaştırma faaliyetlerinin gerçek performansı yansıtmak amacını taşımaktan ziyade yöneticilerin fırsatçı davranışlarının bir ürünü olması muhtemeldir. Karın uyumlaştırılması kavramı ilerleyen kısımlarda ayrıntılarıyla incelenecektir.

Finansal tabloların amacı, işletmenin gerçek ekonomik durumunu yansıtılmasını sağlamaktır. Hisse senetlerinin getirileri ve piyasa değerleri işletmenin gerçek ekonomik durumunu ifade etmektedir.¹³ Değer ilgisi, karın, işletmenin hisse senetlerinin getirilerindeki değişimi açıklayabilmesi olarak tanımlanmaktadır. Değer ilgisinin yüksek olması, karın, hisse senedinin piyasa değerini ve hisse başına karı açıklayabilme gücünün yüksek olduğunu gösterir ve muhasebe kalitesinin yüksek olması için gerekli bir unsurdur.¹⁴

Piyasa temelli bir diğer unsur olan zamanlılık unsuru, bilgilerin, karar vericiler tarafından, kararlarını etkileme gücünü kaybetmeden, bir gecikme olmaksızın elde edilebilmesi olarak tanımlanabilir. Finansal tablolarda zamanlılık arttıkça, muhasebe kalitesi de artmaktadır.¹⁵

---

¹⁰ Steven P. Cahan- Guoping Liu- Jerry Sun, “Investor Protection, Income Smoothing and Earnings Informativeness”, Journal of International Accounting Research, Vol.7, No.1, 2008, pp.1-24, p.3

¹¹ Francis, “Cost of Equity and Earnings Attributes”, a.g.m., p. 972

¹² Cahan, a.g.m., p.1

¹³ Katerina Hellstrom, “The Value Relevance of Financial Accounting Information in a Transition Economy: The Case of the Czech Republic”, **European Accounting Review**, Vol.15, No.3, 2006, pp.325-349, p.326

¹⁴ Francis, “Cost of Equity and Earnings Attributes”, a.g.m., p.972

¹⁵ Ray Ball- L. Shivakumar, “Earnings Quality in UK Private Firms: Comparative Loss Recognition Timeliness”, Journal of Accounting and Economics, No.39, 2005, pp.83-128, p.85

İhtiyatlılık, karın olduğundan yüksek hesaplanmaması için, muhasebe uygulamalarında ihtiyatlı davranılması, işletme gelirlerinin kayıtlanmasında giderlerin ve zararların kayıtlanmasından daha fazla kontrol, inceleme ve ispatın istenmesi olarak tanımlanmaktadır. Karların ihtiyatlı olması istenen bir durumdur, çünkü yöneticilerin karları manipüle etme olasılığını düşürerek, karların daha kaliteli olmasını sağlamaktadır.¹⁶

Çalışmamızda, muhasebe kalitesinin TMS/TFRS uygulanmaya başlandıktan sonra ne şekilde değiştiği, muhasebe temelli unsurlar arasında yer alan tahakkuk kalitesi ve karın uyumlaştırılması unsurlarını dikkate alınarak analiz edilmektedir.

2. TAHAKKUK KALİTESİ

Tahakkuk kavramı, bir işlemin gerçekleşmesi, bir alacak hakkının yada borç yükümlülüğünün doğması olarak tanımlanabilmektedir.¹⁷ İşletmelerin faaliyetleri ile ilgili olaylarda, işlemin gerçekleşmesi ve muhasebe kaydının yapılma zamanı ile nakit akımlarının gerçekleşme zamanı farklı olabilir. Tahakkuk esaslı muhasebeleştirme uyarınca, nakit giriş-çıkışları farklı bir dönemde gerçekleşmiş olsa bile, işletme faaliyetleri, işletmenin varlıklarını ve kaynaklarını etkilediği için kaydedilmektedir.¹⁸ Örneğin kredili olarak yapılan bir satış sözleşmesinde, satışın yapılmasıyla gelir tahakkuk ettirilmekte ancak nakit girişi, tahsilat yapıldığında gerçekleşmektedir.

Healy, 1984 yılında yaptığı çalışmasında, tahakkuk tutarını raporlanan karlar ile, aynı dönemde ortaya çıkan faaliyet nakit akımları arasındaki fark olarak hesaplamıştır.¹⁹ Tahakkuk muhasebesi, finansal raporlarda işletmenin gerçek ekonomik performansı ile ilgili daha kaliteli bilgi verilmesini sağlamaktadır. Ancak tahakkukların tahmininde hataların yapılması veya tahminlerin bilinçli olarak saptırılması, bilginin güvenilirliğinin azalmasına neden olmaktadır. Bu noktada tahakkuk kalitesi kavramı ortaya çıkmaktadır.²⁰ Tahakkuklar işletme faaliyetleri sonucunda ortaya çıktığına göre, belirli bir dönemde tahakkuklarda meydana gelen değişim, işletme faaliyetlerinde meydana gelen değişimle

¹⁶ Ryan Lafond- Ross L. Watts, "The Information Role of Conservatism", 2006, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=921619, (14.03.2009), p.2

¹⁷ Türk Dil Kurumu, Büyük Türkçe Sözlük, <http://www.tdkterim.gov.tr/bts/>, (21.12.2009)

¹⁸ Finansal Tabloların Hazırlanma ve Sunulma Esaslarına İlişkin Kavramsal Çerçeve, a.g.tb., A17

¹⁹ Paul M. Healy, "The Effect of Bonus Schemes on Accounting Decisions", MIT Sloan School of Management Working Paper, 1984, http://www.archive.org/stream/effectsofbonuscc00heal/effectsofbonuscc00heal_djvu.txt, (12.04.2011), p.2

²⁰ Scott A. Richardson vd., "Accrual Reliability, Earnings Persistence and Stock Prices", **Journal of Accounting and Economics**, Vol.39, No.3, 2005, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=521062, (02.02.2011), p.5

tutarlı olmalıdır.²¹ Diğer bir ifadeyle tahakkuk tutarında meydana gelen bir artış, işletmelerin varlıkları ve kaynaklarında meydana gelen bir değişimle ilişkilendirilebilir olmalıdır. Aksi takdirde tahakkukların kalitesi düşük olacaktır.

Tahakkuklar, işletme performansının finansal tablolarda daha doğru bir şekilde gösterilmesini sağlamak için kullanılan araçlardır. Ancak bunun sağlanabilmesi için, tahakkuk tutarının bilinçli olarak değiştirilmemesi diğer bir deyişle isteğe bağlı tahakkukların olmaması ve tahakkuk tutarları belirlenirken hata yapılmamış olması gerekmektedir. Örneğin, bir alacağın kaydedilmesi, gelecekte meydana gelecek olan bir nakit akımının, cari dönemin finansal tablolarına taşınmasını sağlamaktadır. Ancak, zaman zaman alacağın tahsilatı, tahakkuk eden tutarlardan farklı olabilmektedir. Bu durum, alacak tahakkuk ettirilirken bir tahmin hatasının yapıldığı anlamına gelmektedir. Bu tip hatalar, tahakkukların performansı doğru olarak yansıtmaya yönündeki faydasını azaltmaktadır. Tahmin hatalarının tutarı büyüdükçe, tahakkukların ve dolayısıyla da karın kalitesi düşmektedir.²²

2.1. TAHAKKUKLARIN SINIFLANDIRILMASI

Literatürde tahakkukların farklı şekillerde sınıflandırıldıkları görülmektedir. Healy 1984 yılında yaptığı çalışmada, tahakkukları, normal tahakkuklar ve isteğe bağlı tahakkuklar olarak sınıflandırmıştır.²³ Diğer taraftan tahakkuklar, çalışma sermayesi tahakkukları (CST), uzun dönemli faaliyet tahakkukları (UDFT) ve finansal tahakkuklar (FT) olarak da sınıflandırılabilir.

2.1.1. Normal Tahakkuklar- İsteğe Bağlı Tahakkuklar

Kar yönetimi ile ilgili olarak yapılmış olan çalışmalarda toplam tahakkuklar, normal tahakkuklar ve kar yönetimi faaliyetlerinden kaynaklanan isteğe bağlı tahakkuklar olarak sınıflandırılmıştır.

---

²¹ Özkan, a.g.e, p.146

²² Patricia M.Dechow- İlia D. Dichew, “The Quality of Accruals and Earnings: The Rule of Accrual Estimation Errors”, 2001, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=277231, (02.02.2011), p.1

²³ Healy, “The Effect of Bonus Schemes on Accounting Decisions”, a.g.m., p.6

Normal tahakkuklar, işletmenin gerçekleştirdiği faaliyetler sonucunda ortaya çıkan, işletmenin performans derecesi, işletme stratejisi, içinde bulunduğu endüstri ve ekonomik durum dikkate alındığında “normal” olarak nitelendirilen tahakkuklardır.²⁴

İsteğe bağlı tahakkuklar ise kar yönetimi amacıyla yapılan faaliyetlerden ve/veya muhasebe uygulamalarına dair yapılan seçimlerinden kaynaklanan tahakkuklardır. İsteğe bağlı tahakkuklar, kar rakamını değiştirmek için, yöneticiler tarafından bilinçli olarak oluşturulmakta ve işletmeye dair ekonomik gerçekleri yansıtmamaktadır. Örneğin, uluslararası muhasebe standartları paralelindeki TMS 16'nın²⁵ 62. maddesine göre işletmeler, amortisman yöntemini doğrusal amortisman yöntemi, azalan bakiyeler yöntemi ve üretim miktarı yöntemleri arasından tercih edecekleri bir yöntemle hesaplayabilmektedir. TMS 16'nın 51. maddesine göre işletmeler varlıkların yararlı ömrünü ve hurda değerini kendileri belirlemekte ve yaptıkları bu tahminleri her dönem sonunda gözden geçirmeleri gerekmektedir. Muhasebe ilke ve standartlarının yöneticilere kullanabilecekleri alternatif amortisman yöntemleri sunmaları, yöneticilerin tahakkukları fazla veya eksik göstermek istemelerine göre, bu alternatifler arasından seçim yapma imkanı vermektedir.²⁶ Yöneticilerin takdir haklarını kullanmaları sonucunda ortaya çıkan bu gibi isteğe bağlı tahakkuklar, literatürde kar yönetiminin bir göstergesi olarak kabul görmüştür.²⁷ Ancak, finansal tablo verileri kullanılarak, yalnızca toplam tahakkuklar hesaplanabilmektedir. İsteğe bağlı tahakkukların ayrı olarak hesaplanabilmesi için bazı modeller geliştirilmiştir.

2.1.2. Çalışma Sermayesi Tahakkukları- Uzun Dönemli Faaliyet Tahakkukları- Finansal Tahakkuklar

İşletmelerin gerçekleştirdiği faaliyetler kısa vadeli faaliyetler, uzun vadeli faaliyetler ve finansal faaliyetler olmak üzere üç kısımda incelenebilir. Buna göre tahakkuklarda, çalışma sermayesi tahakkukları (CST), uzun dönemli faaliyet tahakkukları (UDFT) ve finansal tahakkuklar (FT) olarak sınıflandırılabilir.

²⁴ Joshua Ronen- Varda Yaari, **Earnings Mangement. Emerging Insights in Theory, Practice and Research**, Springer, England, 2008, p.372

²⁵ Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu, Maddi Duran Varlıklara İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı- TMS 16, 31/12/2005 tarihli ve 26040 sayılı Resmi Gazete

²⁶ Healy, “The Effect of Bonus Schemes on Accounting Decisions”, a.g.e., p.6

²⁷ Mekmet Akif Ayarlıoğlu, Kar Yönetimi Uygulamaları ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda Test Edilmesi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2007, s.3; Özkan, a.g.e., p.146; Shenaz Badloe, The Quality of Accounting Information: A Case of the Netherlands, Erasmus University Rotterdam, Master Thesis Accounting, Auditing & Control, 2010- 2011, p.33

Healy'nin yaptığı tahakkuk tanımında, maddi duran varlıkların ve maddi olmayan duran varlıkların edinilmesine ilişkin tahakkuklar ve araştırma- geliştirme giderlerine ilişkin aktifleştirilen harcamalar gibi duran varlıklardaki değişimden kaynaklanan tahakkuklar ve FT ihmal edilmektedir. Dolayısıyla, toplam tahakkuklar eksik ve hatalı olarak hesaplanmaktadır.

Richardson vd. 2005, tahakkukların güvenilirliği ve karların sürekliliği arasındaki ilişkiyi araştırmak için yaptıkları çalışmalarında, Healy tarafından yapılan dar tahakkuk tanımını genişletmiş ve bilanço kalemlerinin tahakkuklar açısından güvenilirliklerini belirlemiştir. Richardson, Healy'nin tahakkuk tanımı yaparken ihmal ettiği birçok tahakkuk kaleminin güvenilirlik derecesinin düşük olduğunu ve tahakkuk kalitesi ile ilgili çalışmalarda dikkate alınmaları gerektiğini ifade etmiştir.²⁸

Tahakkuk muhasebesinin uygulanmaması durumunda bilançoda yer alacak olan tek hesap grubu hazır değerle hesap grubu olacaktır. Diğer tüm kalemler tahakkuk muhasebesinin sonucunda ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla tahakkuklar, hazır değerler dışındaki varlık hesaplarındaki değişimden, borç hesaplarında meydana gelen değişimin çıkarılmasıyla hesaplanabilmektedir.²⁹

CST, işletmelerin cari faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan tahakkuklardır. CST'ndeki değişim, gayrinakdi çalışma sermayesindeki değişimi ifade etmektedir. Gayrinakdi çalışma sermayesindeki değişim, işletmenin bir dönem içerisinde, nakit ve kısa vadeli yatırımlar dışında kalan dönen varlıkları ile kısa vadeli mali borçlar dışında kalan kısa vadeli borçlarına ilişkin olarak ortaya çıkan tahakkuklardır. CST, bilanço hesapları kullanılarak aşağıdaki gibi hesaplanabilmektedir:³⁰

$$\Delta\text{CST} = \Delta\text{FDV} - \Delta\text{FKVB}$$

Yukarıdaki eşitlikte yer alan değişkenlerin ifade ettikleri anlamlar aşağıdaki gibidir:

$$\Delta\text{CST} = \text{Çalışma sermayesindeki değişim}$$

$$\Delta\text{FDV} = \text{Faaliyetlere ilişkin dönen varlıklardaki değişim}$$

$$\Delta\text{FKVB} = \text{Faaliyetlere ilişkin kısa vadeli borçlardaki değişim}$$

---

²⁸ Richardson, a.g.m., p.2

²⁹ a.g.m., p.2

³⁰ a.g.m., p.14

Δ FDV, alacaklar hesabında, stoklar hesabında ve diğer dönen varlıklar hesabında meydana gelen değişimlerin toplanmasıyla hesaplanabilmektedir. Diğer bir deyişle dönen varlıklardaki değişimden, hazır değerlerdeki değişimin ve menkul kıymetler hesabındaki değişimin çıkarılmasıyla hesaplanmaktadır. Δ FDV'in hesaplanmasında hazır değerlerin dikkate alınmamasının nedeni, hazır değerler hesap grubu için tahakkuk muhasebesinin kullanılmamasıdır. Menkul kıymetler hesap grubunun dikkate alınmama nedeni de, bu gruba ilişkin tahakkukların, işletmenin esas konusu ile ilgili olmaması, FT olmasıdır. Alacaklar hesabı ve stok hesabı, gayri nakdi çalışma sermayesine ilişkin tahakkukların ana kalemleridir. Alacak hesabı, şüpheli alacaklara ilişkin tahminleri içermekte ve kazançların yönetilmesinde en çok kullanılan hesap kalemi olma özelliği göstermektedir. Dolayısıyla analistler açısından güvenilirlik düzeyi düşüktür. Stoklar hesabı da, işletmelere stok maliyetinin belirlenmesinde alternatif değerlendirme yöntemleri arasından seçim yapma hakkı verildiği için subjektif bir özellik göstermektedir, güvenilirlik düzeyi düşüktür.³¹

Δ FKVB, faaliyetlere ilişkin kısa vadeli borçlarındaki değişimi ifade etmektedir. Ticari borçlar hesabında, gelir vergisi ödemelerinde ve diğer kısa vadeli borçlarda meydana gelen değişimin toplanmasıyla, diğer bir deyişle, kısa vadeli borçlardaki değişimden mali borçlardaki değişimin çıkarılmasıyla hesaplanmaktadır. Mali borçlar hesap grubunun dikkate alınmama nedeni, bu hesap grubundaki tutarların değişmesi sonucunda ortaya çıkan tahakkukların, FT olmasıdır. FKVB'ı oluşturan ana kalem ticari borçlardır. Ödenecek borç miktarı ve bu borç miktarı üzerinden uygulanacak olan iskontolar, alıcı ve satıcı arasında yapılan karşılıklı anlaşmalarla belirlenmiş olduğu için, karşı taraf tarafından teyit edilebilir niteliktedir. Bu nedenle analistler açısından ticari borçlar kaleminin güvenilirlik derecesi yüksektir.³²

Δ UDFT, uzun vadeli faaliyet tahakkuklarındaki değişimi ifade etmektedir ve bilanço hesapları kullanılarak aşağıdaki şekilde hesaplanabilmektedir:³³

$$\Delta UDFT = \Delta FDUV - \Delta FUVY$$

Yukarıdaki eşitlikte yer alan değişkenlerin ifade ettikleri anlamlar aşağıdaki gibidir:

$$\Delta UDFT = \text{Uzun vadeli faaliyet tahakkuklarındaki değişim}$$

---

³¹ a.g.m., p.14

³² a.g.m., p.15

³³ a.g.m., p.15-16

$\Delta FDUV$ = Faaliyetlere ilişkin duran varlıklardaki değişim

$\Delta FUVB$ = Faaliyetlere ilişkin uzun vadeli borçlardaki değişim

$\Delta FDUV$, maddi ve maddi olmayan duran varlıklarda ve diğer duran varlıklarda meydana gelen değişimin toplamından mali duran varlıklardaki değişim çıkarılmasıyla hesaplanmaktadır. Mali duran varlıklar hesap grubunun dikkate alınmamasının nedeni, bu hesap grubunda meydana gelen değişikliklerin FT olmasıdır. $FDUV$ 'ın ana kalemi maddi ve maddi olmayan duran varlıklardır. Maddi ve maddi olmayan duran varlıklarla ilgili olarak yöneticilerin tercihine bırakılmış durumlar subjektifliğe neden olmaktadır. İşletmelerin amortisman yöntemlerini kendilerinin seçmeleri, yararlı ömrü ve hurda değerini kendilerinin belirlemeleri gibi unsurlar bu kalemlerin güvenilirliklerini düşürmektedir.

$\Delta FUVB$, uzun vadeli borçlardan mali borçlar hesap grubunun çıkarılması ile hesaplanmaktadır. Mali borçlar hesabının dikkate alınmamasının nedeni, bu grupta ilgili tahakkukların FT olmasıdır. $FUVB$ 'nin içinde yer alan kıdem tazminatı karşılığı gibi karşılık kalemleri önemli derecede subjektiflik içermekte ve bu hesap grubunun güvenilirliğini düşürmektedir.

FT, işletmenin finansman faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan tahakkuklardır. ΔFT , finansal varlıklardaki değişimi ifade etmektedir ve bilanço hesapları kullanılarak aşağıdaki gibi hesaplanabilmektedir:³⁴

$$\Delta FT = \Delta KVVY + \Delta UVVY - \Delta FB$$

Denklemden $\Delta KVVY$, kısa vadeli yatırımlardaki diğer bir deyişle menkul kıymetler hesabındaki değişimi ifade etmektedir. $\Delta UVVY$, uzun vadeli yatırımlardaki değişimi diğer bir deyişle mali duran varlıklar hesabındaki değişimi ifade etmektedir. ΔFB , finansal borçlardaki değişimi ifade etmektedir ve kısa ve uzun vadeli mali borçlarda, finansal kiralama borçlarında ve imtiyazlı hisse senetlerinde meydana gelen değişimin toplanmasıyla hesaplanmaktadır. Sonuç olarak FT, finansal varlıklarda meydana gelen değişimden, finansal borçlarda meydana gelen değişimin çıkarılmasıyla hesaplanmaktadır.

---

³⁴ a.g.m., p.18

İşletmeler, muhasebe kayıtlarında kendi finansal borçları ile ilgili değişiklik yapamayacakları için, bu grubun güvenilirlik düzeyi yüksektir.³⁵

2.2. TAHAKKUK KALİTESİNE İLİŞKİN LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Literatürde, tahakkukların kalitesinin belirlenebilmesine ilişkin bir çok çalışma yapılmıştır.

Tahakkuk kalitesinin ölçülmesine ilişkin öncü modellerden biri Healy tarafından 1984 yılında yapılan çalışmada oluşturulmuştur. Healy, çalışmasında, belirli bir kar rakamı üzerinden teşvik primleri ile ödüllendirilen yöneticilerin, teşvik primi alabilmek için toplam tahakkukları kullanıp kullanmadıklarını araştırmıştır. Çalışmada tahakkuklar raporlanan dönem karı ile faaliyet nakit akımları arasındaki fark olarak tanımlanmıştır.³⁶ Bu tanımlamaya göre çalışmada kullanılan toplam tahakkuk rakamları, yalnızca CST' nı içermekte ve normal tahakkukların ve isteğe bağlı tahakkukların toplamını ifade etmektedir. Healy, toplam tahakkukları; nakdi olmayan çalışma sermayesindeki değişimden (alacaklar+ stoklar- borç) vergi ve yasal yükümlülükler karşılıklarındaki değişimi, ertelenen vergiler tutarını, gelir tablosundaki olağandışı giderler tutarını ve amortisman tutarını çıkararak hesaplamıştır. Healy'nin toplam tahakkukları hesaplarken kullandığı model aşağıdaki gibidir.

$$TT_t = -AM_t - ODG_t.TP_1 + \Delta A_t + \Delta ST_t - \Delta B_t - (\Delta GV_t + EV_t).TP_2$$

TT= Toplam Tahakkuklar

AM_t = t yılının amortisman tutarı

ODG_t = t yılındaki olağandışı giderler

ΔA_t = Alacak tutarındaki değişim

ΔST_t = Stok tutarındaki değişim

ΔB_t = Borçlar tutarındaki değişim

ΔGV_t = Dönem karı vergi ve yasal yükümlülük karşılığı tutarındaki değişim

EV_t = t yılındaki ertelenen vergi tutarı

---

³⁵ a.g.m., p.17

³⁶ Healy, "The Effect of Bonus Schemes on Accounting Decisions", a.g.e., p.2

TP_1 = Yöneticilere ödenen teşvik primleri tutarı, gelir tablosunda olağandışı kalemlerden sonra yer alıyorsa 1, önce yer alıyorsa 0 değerini alan kukla değişken

TP_2 = Yöneticilere ödenen teşvik primleri tutarı, gelir tablosunda, dönem karı vergi ve yasal yükümlülük karşılıklarından sonra yer alıyorsa 1, önce yer alıyorsa 0 değerini alan kukla değişken

İzleyen yıllarda tahakkukların tutarını ve kalitesini tesbit etmek için yapılmış olan çalışmalarda genellikle Healy tarafından yapılan, bu dar tahakkuk tanımı kullanılmıştır. Ancak tahakkuk kalitesi isteğe bağlı olarak ortaya çıkarılan tahakkuklarla birlikte, normal tahakkuk tutarının belirlenmesinde yapılan hataları da içermektedir. Tahakkuk kalitesinin belirlenmesinde her iki tahakkuk türü de dikkate alınmalıdır.

Literatürde tahakkuk kalitesi ile ilgili olarak yapılmış olan çalışmalarda oldukça fazla kullanılan modellerden biri de Dechow- Dichew tarafından 2002 yılında tahakkuk kalitesini belirlemek için oluşturulan modeldir. Dechow- Dichew modelinin hareket noktası, firmanın tüm yaşam dönemi düşünüldüğünde, tahakkukların toplamının sıfır olması diğer bir ifadeyle, tahakkukların cari dönemde veya izleyen dönemlerde tersine dönmesidir. Örneğin avans alınarak yapılan, kredili bir satış sözleşmesinde, avansın alınması, işletmenin kazanılmamış gelirlere dair bir yükümlülük altına girmesine neden olmaktadır. Malın müşteriye gönderilmesiyle birlikte, alınan avans nedeniyle ortaya çıkan kazanılmamış gelirlere ait yükümlülük ortadan kalkacaktır. Diğer taraftan malın müşteriye gönderilmesiyle birlikte alacak kaydı yapılmakta ve alacak tahakkuk ettirilmektedir. Mal bedelinin tahsil edilmesiyle birlikte de daha önce yapılmış olan alacak kaydı kapatılacak böylece alacağa ilişkin olarak yapılmış olan tahakkuk geri dönecek, diğer bir deyişle 0 olacaktır.³⁷

CST üzerine kurmuş olan Dechow- Dichew modelinde, Healy'nin çalışmasına benzer şekilde, toplam tahakkuklar, dönem karlarının faaliyet nakit akımlarından farkları olarak tanımlanmıştır. Toplam tahakkukların, CST'na eşit olarak varsayılmasının nedeni, çalışma sermayesine ilişki nakit akımlarının bir yıl içinde gerçekleşmesidir.³⁸ Cari dönemin CST, tahakkuku bir önceki dönem yapılmış ancak cari dönemde gerçekleşmiş nakit akımlarını, cari yılda tahakkuk eden ve gerçekleşen nakit akımlarının ve cari

---

³⁷ Ronen, a.g.e., p.372

³⁸ Dechow, "The Quality of Accruals and Earnings: The Rule of Accrual Estimation Errors", a.g.m., p. 3

dönemde tahakkuk eden ancak bir sonraki dönemde gerçekleşecek olan nakit akımlarının değerlendirilmesi ile tesbit edilebilmektedir.³⁹ Diğer taraftan UDFT'nin nakit akımları işlemin, işletmenin ve endüstrinin özelliklerine göre daha uzun dönemlerde gerçekleşmektedir. Bu nedenle uzun dönemli tahakkukların kalitesi Dechow- Dichew tarafından oluşturulan modelde ihmal edilmiş, daha sonra yapılacak olan çalışmalarda bu etkinin de incelenmesi önerilmiştir.

Dechow- Dichew, uygulamada, bir dönemde meydana gelen nakit akımlarını geçmiş dönemden aktarılanlar, cari dönemde ortaya çıkanlar ve gelecek dönemde ortaya çıkacak olanlar olarak ayırmanın mümkün olmadığını belirtmiş ve tahakkuk kalitesinin belirlenebilmesi için aşağıdaki ekonometrik modeli geliştirmiştir:

$$\Delta \text{CST} = \beta_0 + \beta_1 \text{FNA}_{t-1} + \beta_2 \text{FNA}_t + \beta_3 \text{FNA}_{t+1} + \varepsilon_t$$

Modeldeki değişkenlerin ifade ettikleri anlamlar aşağıdaki gibidir:

β_0 = Sabit terim

ε_t = Hata terimi

FNA_{t-1} = Geçmiş dönemin faaliyet nakit akımları tutarı

FNA_t = Cari dönemin faaliyet nakit akımları tutarı

FNA_{t+1} = Gelecek dönemin faaliyet nakit akımları tutarı

Dechow Dichew, ΔCST 'i aşağıdaki gibi hesaplanmıştır:

$$\Delta \text{CST} = \Delta A + \Delta \text{ST} - \Delta B - \Delta \text{ÖV} + \text{Diğer Varlıklar}$$

ΔA = Alacaklar hesabındaki değişim

ΔST = Stoklar hesabındaki değişim

ΔB = Borçlar hesabındaki değişim

$\Delta \text{ÖV}$ = Ödenecek Vergiler

Modelin hata terimlerinin standart sapması tahakkuk kalitesinin göstergesi olarak kabul edilmiştir. Standart sapma büyüdükçe tahakkukların kalitesi azalmaktadır.⁴⁰

---

³⁹ a.g.m., p.4

⁴⁰ a.g.m., p.42

İzleyen yıllarda, tahakkuk kalitesine ilişkin olarak yapılan çalışmalarda Dechow-Dichev modeli oldukça fazla ilgi görmüştür. Dechow- Dichev tahakkuk kalitesini tesbit etmek üzere geliştirdikleri modelde yalnızca CST'ni dikkate almıştır. Ancak işletme faaliyetleri sonucunda, CST ile birlikte UDFT ve FT'da ortaya çıkmaktadır. Üstelik UDFT'ni oluşturan amortismanlar, kıdem tazminatı karşılıkları gibi tahakkuk kalemlerinin bazılarının güvenilirlik düzeyi oldukça düşüktür. Dolayısıyla toplam tahakkukların ve tahakkuk kalitesinin hesaplanmasında UDFT'nin ve FT'ın ihmal edilmesi, Dechow-Dichev modelinin kullanılması durumunda, tahakkuk kalitesine ilişkin eksik ve yanıltıcı sonuçlar ortaya çıkmasına neden olmaktadır.⁴¹

Ecker vd. 2005 yılında yaptıkları çalışmada, toplam tahakkukların, kar kalitesini ölçmede CST'ye göre daha iyi bir ölçüt olduğunu, UDFT'nin yargı ve uygulama ile ilgili olarak alınacak kararlar yoluyla yönetilmeye daha açık olduğunu ifade etmiştir. Örneğin, yöneticiler amortisman yöntemleri, varlığın yararlı ömrü veya hurda değeri gibi konularda verecekleri kararlarla tahakkuk tutarını etkileyebilmektedirler. Ecker vd. yalnızca CST'nin dikkate alındığı Dechow- Dichev modelini, UDFT'ni de içerecek şekilde geliştirmiştir.⁴²

Faaliyet nakit akımları, işletmenin işletme faaliyetlerine ilişkin olarak ortaya çıkmış olan nakit akımlarını ifade etmektedir. Net nakit akımları ise, işletmenin, işletme faaliyetlerine ilişkin olarak ortaya çıkmış olan nakit akımları ile birlikte yatırım ve finansman faaliyetlerine ilişkin olarak ortaya çıkmış olan nakit akımlarını da kapsayan toplam nakit akımlarını ifade etmektedir. Dechow- Dichev modelinde tahakkuk kalitesinin belirlenmesinde yalnızca CST kullanılmış ve bu tahakkukların geri dönüşünün 1 yıl içinde gerçekleşeceğinden yola çıkılarak modelde geçmiş dönem, cari dönem ve gelecek döneme ait faaliyet nakit akımları bağımsız değişken olarak eklenmiştir. UDFT ve FT da dikkate alınarak, toplam tahakkukların kalitesinin değerlendirilebilmesi için, UDFT'nin ve FT'nin geri dönüş sürelerinin bilinmesi gerekmektedir. UDFT'nin ve FT'nin geri dönüş süresi CST'nin geri dönüş sürelerine göre daha uzundur ve işletmenin faaliyette bulunduğu sektöre, faaliyet ve yatırım modeline göre farklılıklar göstermektedir. Bu durum, toplam tahakkukların kalitesinin ölçülmesinde Dechow- Dichev modelinin kullanılmasını engellemektedir. Ecker vd. toplam tahakkukları, CST ve UDFT'nin toplamı olarak, bir

---

⁴¹ Richardson, a.g.m., p.2

⁴² Frank Ecker- Jennifer Francis- Per Olsson- Katherine Schipper, "Comparing Total and Current Accruals Quality", 2005, http://faculty.fuqua.duke.edu/~fecker/EFOS_2005.pdf, (04.04.2010), s.1

diğer ifadeyle toplam faaliyet tahakkukları olarak ele almış, uzun dönemli borçlar gibi FT'leri ihmal etmiştir. Oluşturulan modelde, yalnızca CST değil toplam tahakkuklar değerlendirdiği için, bağımsız değişken olarak faaliyet nakit akımları değil serbest nakit akımlarını kullanılmıştır. Serbest nakit akımı, nakit akımlarından, işletmenin menkul kıymetlerini ellerinde bulunduranlara, hak ettikleri getiriler ödendikten sonra kalan kısmı ifade etmektedir. Çalışmada toplam tahakkuk kalitesi, McNichols 2002 tarafından Dechow- Dichev modeline eklenen bağımsız değişkenler (gelirlerdeki değişim ve maddi duran varlıkların büyüklüğü) dikkate alınarak, modelin hata teriminin standart sapması ile ölçülmüştür. Buna göre Ecker vd.'nin oluşturduğu model aşağıdaki gibidir:

$$TT_{j,t} = \beta_0 + \beta_1 \Delta H_{j,t} + \beta_2 MDV_{j,t} + \sum \lambda_{lag} SNA_{j,t+lag} + \eta_0 SNA_{j,t} + \sum \gamma_{lead} SNA_{j,t+lead} + \varepsilon_{j,t}$$

$TT_{j,t}$ = j firmasının t yılındaki toplam tahakkuk tutarı

ΔH = j firmasının t yılındaki hasılat tutarındaki değişim

$MDV_{j,t}$ = j firmasının t yılındaki maddi duran varlıklarının brüt tutarı

$SNA_{j,t}$ = Cari dönemdeki serbest nakit akımı

Ecker vd. çalışmalarında, TT'nin, CST'den önemli derecede fazla olduğunu ve UDFT'nin, CST'den düşük kaliteli olduğunu ortaya koymuştur.⁴³ Toplam tahakkukların kalitesinin değerlendirilmesi için, Dechow- Dichev modelinde kullanılan 3 dönemlik periyottan çok daha uzun bir zaman dönemine ihtiyaç duyulmaktadır.⁴⁴ Çalışmada her bir endüstri ayrı ayrı incelenerek, genel olarak tahakkukların geri dönüş süresi 20 yıl olarak belirlenmiştir.

FT' kısa vadeli mali borçlar, uzun dönemli mali borçlar gibi kalemleri içermektedir. Bu kalemlerde yer alan tutarlar, genellikle karşı tarafla yapılan yazılı anlaşmalarla ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla teyit edilebilmektedir. Richardson (2005), bu özellikleri nedeniyle FT'ların güvenilirlik düzeyinin çok yüksek olduğunu ileri sürmüştür. Ancak FT'lerin güvenilirlik düzeyinin çok yüksek olduğu ve ihmal edilmelerinin tahakkuk kalitesi ile ilgili olarak yapılan bir analizde olumsuz bir sonuç yaratmayacağı kabul edilse bile, Türkiye'de TMS/TFRS uygulamalarının tahakkuk kalitesine etkisinin incelendiği bu

⁴³ a.g.e., p.27

⁴⁴ a.g.e., p. 2

çalışmada, Ecker modelini kullanmak mümkün olmamaktadır. Çünkü analizimizde, TMS/IFRS'nin tahakkuk kalitesinde meydana getirdiği değişim, TMS/IFRS'ler uygulanmaya başlamadan önceki 5 yıla ve uygulanmaya başladıktan sonraki 6 yıla ilişkin veriler kullanılarak hesaplanmıştır. Çalışmamızda, Ecker modeli kullanılabilmesi için yeterli zaman serisi verisi mevcut değildir.

Chaney vd., 2007 yılında yaptıkları çalışmada, politik bağları olan ve olmayan işletmelerin ve muhasebe kalitelerini, tahakkuk kalitelerini ele alarak incelemiştir. Çalışmada tahakkuk kalitesi yalnızca isteğe bağlı tahakkuklar kullanılarak hesaplanmıştır. Sonuç olarak, politik bağları olan işletmelerde, tahakkuk kalitesinin daha düşük olduğunu tesbit etmiştir.⁴⁵

2005 yılından itibaren birçok ülkede, IASs/IFRSs uygulamalarının zorunlu hale gelmesiyle birlikte, muhasebe kalitesinin IASs/IFRSs uygulamalarından nasıl etkilendiğini ortaya koymaya çalışan çalışmaların sayısında da artış meydana gelmiştir. IASs/IFRSs uygulamalarının tahakkuk kalitesine etkisini araştıran çalışmaların bir kısmı ülkeler arasında yapılan analizler şeklinde, bir kısmı da yalnızca bir ülkeye odaklanan analizler şeklinde yürütülmekle birlikte, çoğunun hareket noktası, yeterli kurumsal alt yapı sağlanmadan IASs/IFRSs uygulamalarına başlanması ve muhasebe kalitesi adına bu uygulamalardan bir mucize bekleniyor olmasıdır. Ülkemiz açısından ele alındığında durum çok farklı değildir. Ülkemizde de TMS/IFRS uygulamaları Şubat 2011 tarihine kadar yürürlükte olan 6072 sayılı TTK tarafından tam anlamıyla desteklenmemiş, kalite odaklı değil, vergi odaklı bir muhasebe anlayışı hüküm sürmüştür. Diğer taraftan, muhasebe uygulamacılarının, TMS/IFRS uygulamaları konusunda yeterince bilgilendirildiklerinin söylenmesi de güçtür. Aşağıda, IASs/IFRSs uygulamalarının tahakkuk kalitesine etkisini inceleyen çalışmalara yer verilmektedir.

Paiva çalışmasında IAS/IFRSs uygulamalarının tahakkuk kalitesine etkisini, tahakkuk kalitesini etkileyen işletmelere özgü faktörleri de dikkate alarak, panel veri analizi yöntemiyle ölçmüştür.⁴⁶ Çalışmada kullanılan ekonometrik model aşağıdaki gibidir:

---

⁴⁵ Paul K. Chaney- Mara Faccio- David C. Parsley, "The Quality of Accounting Information in Politically Connected Firms", AFA 2010 Atlanta Meetings Paper, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=966379, (29.09.2010), p.1

⁴⁶ Paiva, a.g.e.

$$\text{İsteğe Bağlı Tahakkuk Tutarı} = \beta_0 + \beta_1 \text{BUY}_{i,t} + \beta_2 \text{B/O}_{i,t} + \beta_3 \text{SER}_{i,t} + \beta_4 \text{B}_{i,t} + \beta_5 \text{FNA}_{i,t} + \beta_6 \text{YMKB}_{i,t} + \beta_7 \text{DF}_{i,t} + \beta_8 \text{VDH} + \beta_9 \text{BO} + \beta_{10} \text{S} + \varepsilon_t$$

Modeldeki bağımlı değişken isteğe bağlı tahakkuk tutarıdır. Diğer değişkenlerin ifade ettikleri anlamlar aşağıdaki gibidir:

BUY= İşletmenin büyüklüğü- yıl sonu bilançosunda yer alan toplam varlık tutarı

B/O= Toplam borçların özsermayeye oranı

SER= Sermaye tutarındaki değişimin

B= Borç tutarındaki değişimin

FNA= Faaliyet Nakit Akımları

DF= Denetim firmasının niteliğini belirten, işletmenin çalıştığı denetim firması büyük olarak nitelendirilen denetim firmalarından biri ise 1, değil ise 0 değerini alan, kukla değişken

YMKB= İşletmenin yabancı bir menkul kıymet borsasında işlem görüp görmediğini belirten, yabancı bir menkul kıymet borsasında işlem görüyorsa 1, görmüyorsa 0 değerini alan kukla değişken

VDH= Varlık devir hızı

BO= Büyüme Oranı (Net satışlar/ Hasıllattaki artış)

S= İşletmenin içinde yer aldığı sektör

Paiva çalışmasında, panel veri analizi yöntemini kullanarak, tahakkuk kalitesini etkileyen faktörlerin, isteğe bağlı tahakkuk tutarını açıklama gücünü ölçmüştür. Modelin hata terimlerinin standart sapması muhasebe kalitesinin göstergesi olarak kullanılmıştır.

Van Tandeloo ve Vanstraelen 2005 yılında, 1999- 2001 yılları arasındaki verileri kullanarak, Almanya'da IASs/IFRSs gönüllü olarak uygulayan işletmeler üzerinde yaptıkları araştırmada, IASs/IFRSs uygulayan firmaların, Alman genel kabul görmüş muhasebe ilkelerini uygulayan firmalara göre daha büyük tutarlarda isteğe bağlı tahakkuk

raporladıklarını, bir diğer ifadeyle muhasebe kalitelerinin daha düşük olduğunu ortaya koymuştur.⁴⁷

Meulen vd., Almanya’da, Amerikan genel kabul görmüş muhasebe ilkelerini ve IASs/IFRSs’leri uygulayan işletmelerin muhasebe kalitesini karşılaştırdıkları çalışmalarında, iki standart setinin tahakkuk kalitesi açısından benzer sonuçlara sahip olduğunu ortaya koymuştur.⁴⁸

Yoon 2007 yılında yaptığı çalışmada, IASs/IFRSs’leri zorunlu olarak uygulayan işletmelerde istatistiki olarak anlamlı olmamakla birlikte, tahakkuk kalitesini arttırdığını ortaya koymuştur.⁴⁹

Chen vd. 2010 yılında, AB’ye üye 15 ülkede, IASs/IFRSs uygulanmaya başlanmasının isteğe bağlı tahakkuk tutarını düşürdüğü ve tahakkuk kalitesini arttırdığı ortaya konmuştur.⁵⁰

Gordon vd. 2010 yılında yaptıkları çalışmada, IASs/IFRSs uygulamalarının, Amerikan genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre daha yüksek bir tahakkuk kalitesi sağladığını ortaya koymuştur.⁵¹

Kabir 2010 yılında yaptığı çalışmada, zorunlu IASs/IFRSs uygulamalarının isteğe bağlı tahakkuk tutarını önemli ölçüde arttırdığını ortaya koymuştur.⁵²

Durak, 2010 yılında yaptığı tez çalışmada TMS/IFRS uygulamalarının Türkiye’de tahakkukların güvenilirliği ve karların sürekliliği üzerindeki etkilerini incelemiştir. CST dikkate alınarak yapılan çalışmada, tahakkuk kalitesi Jones Modeli, Mc

---

⁴⁷ Van Tendelo, a.g.m.

⁴⁸ Sofia Van der Meulen- Ann Gaeremynck- Maleen Willekens, “Attribute Differences Between US GAAP and IFRS Earnings: An Exploratory Study”, 2006, http://www.business.illinois.edu/accountancy/research/vkzcenter/conferences/france/papers/Van_der_Meulen_Gaeremynck_Willekens.pdf

⁴⁹ Sora Yoon, Accounting Quality and International Accounting Convergence, Oklahoma State University, (2007),<http://proquest.umi.com/pqdlink?Ver=1&Exp=08-17-2016&FMT=7&DID=1453169231&RQT=309&attempt=1&cf=1>, (07.04.2010), p.38

⁵⁰ Chen, “The Role of International Financial Reporting Standards in Accounting Quality: Evidence from the European Union”, a.g.m., p.221

⁵¹ Elizabeth A. Gordon- Bjorn N. Jorgensen- Cherly L. Linthicum, “Could IFRS Replace US GAAP? A Comparison of Earnings Attributes and Informativeness in the US Market, 2010, <http://www.insead.edu/facultyresearch/areas/accounting/events/documents/CouldIFRSReplaceUSGAAP-JORGENSEN.pdf>, (12.12.2010), p.22

⁵² M. D. Humayun Kabir- Fawzi Laswad- MD Ainul Islam, “Impact of IFRS in New Zealand on Accounts and Earnings Quality”, **Australian Accounting Review**, Vol.20, No.4, 2010, pp.343- 357

Nichols Modeli ve Dechow- Dichew modeline göre ayrı ayrı ölçülmüş, Dechow- Dichew modeli dışındaki modellere göre tahakkuk kalitesinde artış olduğu ortaya konmuştur.⁵³

3. KARIN UYUMLAŞTIRILMASI

Muhasebe kalitesi belirleyen unsurlardan biri olan ve ayrıca kar yönetimi amacıyla da kullanılabilen kar uyumlaştırılması kavramı ayrıntılı olarak incelenmeden önce, muhasebe manipülasyonu ve kar yönetimi kavramları açıklanacaktır.

3.1. MUHASEBE MANİPÜLASYONU

Muhasebe manipülasyonu, işletme yöneticilerinin, raporlanan dönem karını arttırabilme ve azaltabilme kabiliyeti olarak tanımlanabilir.⁵⁴ Yöneticileri muhasebe manipülasyonu yapmaya iten bir çok faktör bulunmaktadır. Örneğin yöneticiler; düşük maliyetle fon sağlamak, vergi tutarını azaltmak gibi amaçlarla, işletmenin yararına olacak şekilde manipülasyona başvurabilmektedir. Diğer taraftan, belirli bir kar rakamı üzerinden prim alarak çalışan yöneticiler teşvik primlerinden pay alabilmek, işletme sahiplerinin ve yöneticilerin daha önce yaptıkları tahminlerle uyum sağlayabilmek gibi amaçlarla, kendi çıkarlarını korumak için de manipülasyon yapabilmektedir.⁵⁵ Ayrıca, analistlerin tahminleriyle uyum sağlamak, karın belli bir trendi sürdürmesini sağlamak, yatırımcıların işletmenin hisse senetlerini almalarını teşvik etmek ve firmanın piyasa değerini yükseltmek gibi hem işletmenin yararına olacak hem de kendi çıkarlarının korunmasını sağlayacak amaçlar da yöneticilerin manipülasyona başvurmalarını sağlayabilmektedir.⁵⁶

Muhasebe manipülasyonunda hisse başına düşen kar ve borç/özsermaye oranları üzerinde değişiklikler yapılarak, servet transferine yön verilmeye çalışılmaktadır. Hisse başına düşen kar, gelirlerin/giderlerin eklenmesi/çıkarılması ile net kar rakamının değiştirilmesi yoluyla değiştirilebilmektedir. Borç/özsermaye oranı ise kar rakamının suni

---

⁵³ Durak, a.g.e., s.272

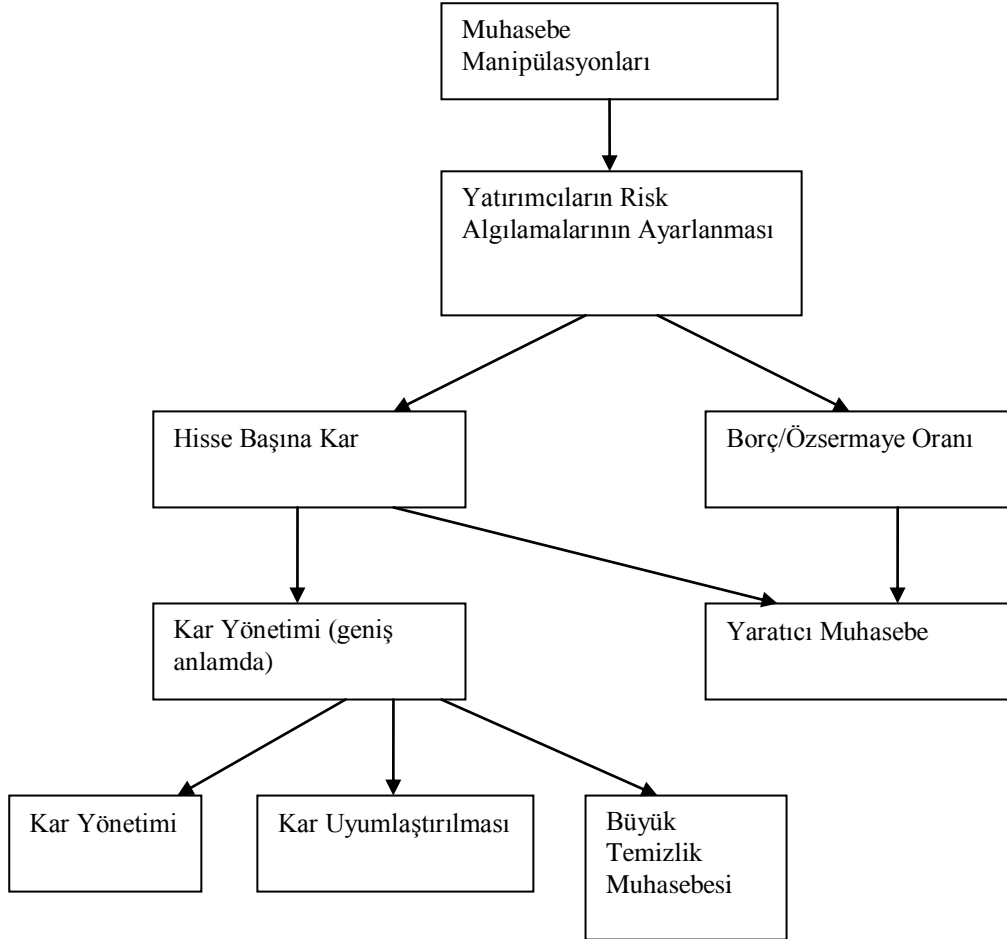
⁵⁴ Ronald M. Copeland- Ralph D. Licastro, “ A Note on Income Smoothing”, **The Accounting Review**, Vol. 43, No. 3, 1968, pp. 540-545, p. 543

⁵⁵ Herve Stolowy- Gaeton Breton, “Accounts Manipulation: A Literature Review and Proposed Conceptual Framework”, 2003, http://www.drbaranes.com/FinanceBusinessPerformance/articles/ISOX/accounts_manipulation.pdf, (07.07.2010), p.3

⁵⁶ Stolowy, “Accounts Manipulation: A Literature Review and Proposed Conceptual Framework”, a.g.e., p.8

bir şekilde arttırılması ve/veya bilançoda yer almayan fon kaynaklarının kullanılması yoluyla değiştirilebilmektedir.⁵⁷

Şekil 2: Muhasebe Manipülasyonlarının Sınıflandırılması

Kaynak: Herve Stolowy, 2000, p.4

Muhasebe manipülasyonu, yöneticiler tarafından yasalarda ve muhasebe ilke ve standartlarında var olan esnekliklerden yararlanılarak, ilke ve düzenlemelere aykırı olmayan bir şekilde yapılabileceği gibi, düzenlemelere aykırı bir şekilde finansal bilgilerle

⁵⁷ Herve Stolowy- Gaeton Breton, “A Framework for the Classification of Accounts Manipulations”, HEC Accounting & Management Control Working Paper No. 708/2000, 2000, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=263290&http://www.google.com.tr/url?sa=t&source=web&cd=2&ved=0CCkQFjAB&url=http%3A%2F%2Fpapers.ssrn.com%2Fsol3%2Fdelivery.cfm%2FSSRN_ID263290_code010321540.pdf%3Fabstractid%3D263290&ret=j&q=A%20Framework%20for%20the%20Classification%20of%20Accounts%20Manipulations&ei=RgIPTsWvIubT4QTM5dzbBw&usg=AFQjCNFBR43Y54Vh28DVyb0BRZrrmfABuA, (02.08.2010), p.3

oyunması ve faaliyet sonuçlarını değiştirmesi şeklinde de yapılabilmektedir.⁵⁸ Yasalara ve muhasebe ilke ve standartlarına aykırı olarak yapılan manipülasyonlar, hile olarak isimlendirilmektedir. Yasalara ve muhasebe ilke ve standartlarına aykırı olmayan manipülasyonlar ise Şekil 2’de görüldüğü gibi servet transferini etkileme yollarına göre kar yönetimi ve yaratıcı muhasebe uygulamaları olarak sınıflandırılmaktadır.⁵⁹ Kar yönetimi uygulamaları da, karın önceden belirlenen bir hedef doğrultusunda yönetilmesi, kar uyumlaştırılması ve büyük temizlik muhasebesi olarak sınıflandırılmaktadır.

İşletmelerde yönetici değişikliklerinin yapılması durumunda, yeni yöneticilerin uyguladıkları olağan dışı kar uygulamalarına “büyük temizlik muhasebesi” ismi verilmektedir.⁶⁰ Büyük temizlik muhasebesi, gelecekte elde edilecek karların arttırılmasını sağlayabilmek için, bilançoda yer alan varlıkların ve borçların bilanço dışı bırakılması yoluyla yapılmaktadır.⁶¹ Sonuç olarak, büyük temizlik muhasebesi, firmalarda yönetimin değiştiği dönemlerde, yeni yönetimin bazı verimsiz aktifleri gider yazmak suretiyle bilançosundan çıkarması, böylece bir taraftan geçmiş yönetimin görevde olduğu dönemlerin olduğundan daha zararlı, diğer taraftan gelecek dönemlerin daha karlı olduğu izlenimi yaratılmasına yönelik bir muhasebeleştirme manipülasyonudur.⁶²

Yaratıcı muhasebe, ilke ve kuralları, değerlendirme ölçüleri ve uygulamaya yönelik düzenlemelerin eksikliğinden yararlanarak, muhasebe rakamları ile oynamak finansal tabloların biçimini veya finansal tablolarda yer alan bilgilerin sunuluşunu değiştirerek finansal durumu olduğundan farklı göstermek amacıyla yapılan işlemler olarak tanımlanabilir.⁶³ Yaratıcı muhasebe uygulamalarının yapılmasının amacı, yatırımcılara, devamlı artan bir kar rakamı gibi, görmek istedikleri şeyi sunarak, yatırımlarını yönlendirmektir. Yaratıcı muhasebe kavramı zaman zaman hile ve manipülasyon kavramıyla eş anlamlı olarak kullanılabilir. Yaratıcı muhasebe uygulamalarının

---

⁵⁸ Cemal Küçüksözen- Güray Küçükkocaoğlu, “Finansal Bilgi Manipülasyonu: İMKB Şirketleri Üzerinde Ampirik Bir Çalışma” <http://www.baskent.edu.tr/~gurayk/kisiselearningmanipulation2.pdf>, (23.12.2010), s.4

⁵⁹ Mulford ve Comiskey tarafından yazılan “The Financial Number Games: Detecting Creative Accounting Practices” isimli kitapta, yaratıcı muhasebe uygulamaları terimi, manipülasyon terimi ile eş anlamlı olarak ifade edilmiş ve hile, kar yönetimi ve karın uyumlaştırılması gibi teknikleri de kapsadığı belirtilmiştir. Ancak çalışmamızda, Stolowy (2003) tarafından yapılan manipülasyon sınıflandırılması temel alınmıştır.

⁶⁰ Küçüksözen, Finansal Bilgi Manipülasyonu: Nedenleri, Yöntemleri, Amaçları, Teknikleri, a.g.e., s.96

⁶¹ Charles W. Mulford- Eugene E Comiskey; **The Financial Numbers Game: Detecting Creative Accounting Practices**, John Wiley and Sons, New York, 2002, p.14

⁶² Ayarlıoğlu, a.g.e., s.21

⁶³ Müge Saltoğlu, “Yaratıcı Muhasebede Özel Amaçlı Şirketlerin Rolü ve Enron Örneği”, **Muhasebe ve Denetim Bakış**, Y. 3, S. 10, 2003, ss. 107-116.

hileler ile ortak özelliği, her ikisinde de kasıt unsurunun bulunmasıdır. Diğer taraftan, yaratıcı muhasebe uygulamaları yasalara aykırı olmayan uygulamalardır ve bu yönüyle de hileden farklılaşmaktadır.⁶⁴ Manipülasyon kavramı ise, yukarıda da belirtildiği gibi hem yasaların ve muhasebe standartlarının sınırları içinde hem de sınırları dışında kalan uygulamalarla finansal tablolar üzerinde yapılan değişiklikleri kapsamaktadır. Literatürde, kar yönetimi ile yaratıcı muhasebe uygulamaları kavramlarının da zaman zaman eş anlamlı olarak kullanıldığı görülmektedir. Ancak kar yönetimi uygulamaları temelde, hisse başına düşen karın ayarlanabilmesi için yapılan uygulamalar olup, hedefi kar rakamının değiştirilmesidir. Yaratıcı muhasebe uygulamalarının hedefi ise kar rakamının değiştirilmesi olabileceği gibi, bilançoda yer alan hesap kalemlerinin değiştirilerek, borç/özsermaye oranının ayarlanması da olabilmektedir.⁶⁵

3.2. KAR YÖNETİMİ

Kar yönetimi kavramı işletme performansı ile ilgili farklı izlenim yaratabilmek için, muhasebe sonuçlarının manipüle edilmesi olarak tanımlanabilir.⁶⁶ Literatürde, yapılaş amacına ve ortaya çıkardığı sonuca göre kar yönetimi ile ilgili olarak yapılmış farklı tanımlara rastlanmaktadır. Örneğin Healy (1999), kar yönetimini, yöneticilerin, finansal tablo kullanıcılarını yanıltmak amacıyla, yasaların ve muhasebe standartlarının kendilerine tanıdığı takdir yetkilerini kullanarak veya gerçek işletme faaliyetlerini yapılandırarak/düzenleyerek finansal raporlarda değişiklik yapmaları olarak tanımlamıştır.⁶⁷ Bu tanıma göre kar yönetimi, finansal tabloların güvenilirliğini ve şeffaflığını azaltan faaliyetleri ifade etmektedir ve muhasebe kalitesini azaltan bir unsur olmaktadır. Tanımda dikkati çeken diğer bir unsur, kar yönetiminin muhasebe ilke ve standartlarının tanıdığı esneklikten yararlanılarak yapılabildiği gibi, gerçek işletme faaliyetlerinin yapılandırılması yoluyla da yapılabilmesidir. Örneğin, işletme varlıklarının satılması durumunda, varlıkların elde etme maliyeti ile satış fiyatı arasındaki fark, satışın yapıldığı dönemde gelir veya gider olarak raporlanmaktadır. Yöneticiler, varlıkların satış

---

⁶⁴ Nermin Çıtak, “Yaratıcı Muhasebe Hileli Finansal Raporlama mıdır?”, **Mali Çözüm**, S.91, 2009, ss. 81-112, s.86

⁶⁵ Stolowy, “A Framework for the Classification of Accounts Manipulations”, a.g.e., p.4

⁶⁶ Charles W. Mulford; Eugene E. Comiskey, **Financial Warning**, John Wiley and Sons, New York, 1996, p.360

⁶⁷ Paul M. Healy- J. M. Wahlen, “A Review of the Earnings Management Literature and Its Implications for Standard Setting”, **Accounting Horizons**, Vol.13, 1999, pp. 365–383, p. 368

zamanını ayarlayarak karı yönetebilmektedirler.⁶⁸ Diğer taraftan Sankar ve Subrahmanyam, kar yönetimini, yöneticilerin yasa ve standartların kendilerine tanıdıkları takdir yetkisini kullanarak, sahip oldukları özel bilgileri finansal tablolara yansıtılmaları ve dolayısıyla firmanın gerçek ekonomik durumunu daha iyi yansıtılmalarını sağlayan faaliyetler olarak ifade etmiştir.⁶⁹ Bu açıdan ele alındığında kar yönetimi muhasebe kalitesini arttıran bir unsur olmaktadır.

Evert ve Wagenhofer, daha az esnek olan muhasebe uygulamalarının kar yönetimine etkisini araştırdıkları çalışmalarında, muhasebe ilkelerindeki esneklikten yararlanılarak yapılan kar yönetimi faaliyetleri ve yöneticilerin gerçek işletme faaliyetlerini yapılandırarak yaptıkları kar yönetimi faaliyetleri birbirinden ayrılmıştır. Çalışmada, muhasebe ilkelerinin tanıdığı esneklikler azaldıkça, bu esneklikler kullanılarak yapılan kar yönetimi faaliyetlerinin de azaldığı ancak bu durumda gerçek işletme faaliyetleri yapılandırılarak yapılan kar yönetimi faaliyetlerinin marjinal faydasının artması nedeniyle, daha fazla yapıldığı ortaya konmuştur.⁷⁰

Literatürde kar yönetiminin, karın daha önceden yönetici tarafından belirlenmiş ya da finansal analistler tarafından tahmin edilmiş bir noktaya doğru manipüle edilmesi olarak da tanımlandığı görülmektedir.⁷¹ Ancak, Şekil 2’de de görüldüğü gibi, geniş anlamda kar yönetimi kavramı, karların daha önceden belirlenmiş bir noktaya manipüle edilmesine ilişkin faaliyetlerin yanında, karın uyumlaştırılmasına ve büyük temizlik muhasebesine ilişkin faaliyetleri de kapsamaktadır.

3.3. KARIN UYUMLAŞTIRILMASI VE MUHASEBE KALİTESİ

Kar yönetimi uygulamalarının bir türü olan kar uyumlaştırılmasının amacı, karların yıllar itibarıyla birbiri ile uyumlu olduğu bir kojunktür yaratmaktır. Karın uyumlaştırılması, raporlanan kar tutarlarında yıllar itibarı ile ortaya çıkan dalgalanmanın hafifletilmesi anlamına gelmektedir. Copeland karın uyumlaştırılmasını, karların yüksek

---

⁶⁸ Eli Bartov, “The Timing of Asset Sales and Earnings Manipulation”, **The Accounting Review**, Vol. 68, No. 4, 1993, pp. 840-855, p.842

⁶⁹ Mandira Roy Sankar- K. R. Subramanyam, “Reporting Discretion and Private Information Communication through Earnings”, **Journal of Accounting Research**, Vol.9, No.2, 2001, pp.365- 386, p.386

⁷⁰ Ralf Evert- Alfred Wagenhofer, “Economic Effects of Tightening Accounting Standards to Restrict Earnings Management”, **The Accounting Review**, Vol. 80, No. 4, 2005, pp. 1101-1124, p.1101

⁷¹ Charles W. Mulford; Eugene E. Comiskey; "**The Financial Numbers Game: Detecting Creative Accounting Practices**", John Wiley&Sons, Inc., New York, 2002, s.3

olduğu dönemlerden düşük olduğu dönemlere aktarılması olarak tanımlamıştır.⁷² Kar uyumlaştırılması ile ilgili olarak yapılmış olan diğer bir tanım da, kar uyumlaştırılmasının, kar rakamında ortaya çıkan dalgalanmaların, işletmeler için normal kabul edilen bir seviyeye indirilmesi olduğu şeklindedir.⁷³ Yöneticileri kar uyumlaştırması yapmaya iten faktör, devamlı bir kar trendi yaratarak, yatırımcıları işletmeye yatırım yapmalarını konusunda teşvik etmektedir. Kar rakamının dalgalanırılığının fazla olması, kara ilişkin riskin fazla olduğu anlamına gelmektedir. Kardaki dalgalanırılığın azalması, yatırımcılara, işletmeye yaptıkları yatırım sonucunda katlandıkları riskin azalmış olduğu izlenimini vermektedir.⁷⁴ Nitekim, Lev 1974 yılında yaptığı çalışmada hisse senetlerinin riskleri arttıkça uyumlaştırma faaliyetlerinin de arttığını ortaya koymuştur.⁷⁵

Karın uyumlaştırılması, dönemler itibariyle işletmenin raporladığı kar tutarlarındaki değişimin azaltılması amacıyla yapılan kar yönetimi faaliyetlerini ifade etmektedir. Yöneticiler, muhasebe ilkelerinin kendilerine sunduğu alternatif muhasebe uygulamaları arasından yapacakları seçimlerle, geçmiş ve gelecek dönemlerle daha uyumlu bir kar rakamı raporlayabilmektedirler.⁷⁶

Karın uyumlaştırılmasının, muhasebe kalitesine etkisi ile ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. Bir kısım araştırmacılar, karın uyumlaştırılmasına yönelik faaliyetlerin, yöneticilerin işletme ile ilgili sahip oldukları özel bilgilerin kara yansımalarını sağladığını, dolayısıyla, karın işletme performansını daha doğru bir biçimde yansıtmasına olanak verdiğini ifade ederek, karın uyumlaştırılmasının muhasebe kalitesini arttırdığını savunmuştur.⁷⁷ Ancak, kar uyumlaştırılması faaliyetleri yatırımcıların yasalar tarafından güçlü bir şekilde korunması durumunda da, yatırımcıların lehine olan faaliyetleri ifade ederken, yatırımcıların yasalar tarafından zayıf bir şekilde korunması durumunda, yatırımcıları yanıltmak için yapılan, yatırımcıların aleyhine olan faaliyetleri ifade

---

⁷² Ronald M. Copeland, "Income Smoothing", **Journal of Accounting Research**, Vol. 6, 1968, p.101-116.

⁷³ Carl R. Beidleman, "Income Smoothing: The Role of Mangement", **The Accounting Review**, Vol.18, No.4, 1973, pp.653- 667, p.653, Joshua Ronen- Simcha Sadan, "Do Corporations Use Their Discretion in Classifying Accounting Items to Smooth Reported Income?", **Financial Analysts Journal**, Vol. 31, No.5, 1975, pp.62- 68, p.62

⁷⁴ Stolowy, "A Framework for the Classification of Accounts Manipulations", a.g.e., p.18

⁷⁵ Baruch Lev- Sergius Kunitky, "On the Association Between Smoothing Measures and the Risk of Common Stocks", **The Accounting Review**, Vol.49, No. 2, 1974, pp. 259- 270, p.269

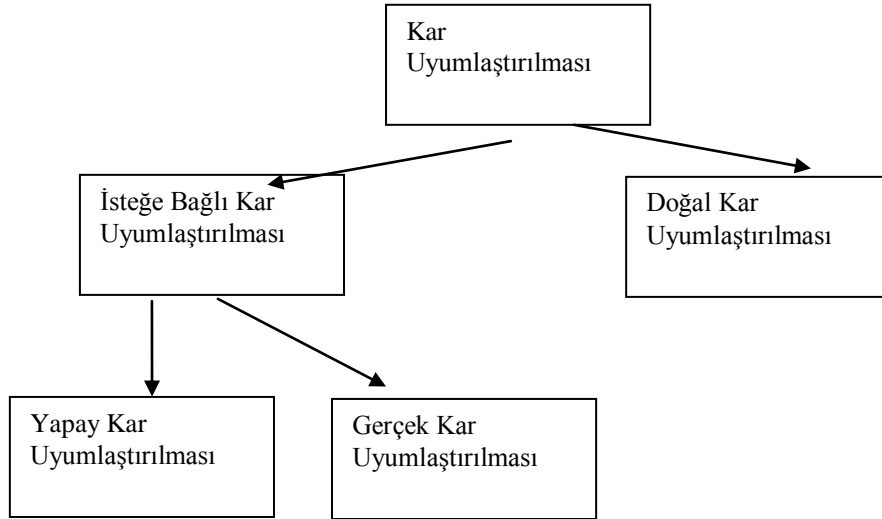
⁷⁶ Cahan, a.g.m., p.3

⁷⁷ Francis, "Cost of Equity and Earnings Attributes", a.g.m., p. 972

edebilmektedir.⁷⁸ Sermaye piyasalarında işlem yapan yatırımcıların kanunlar tarafından zayıf bir şekilde korunduğu ülkelerde, yöneticilerin fırsatçı davranışlarını engelleyecek daha az kısıt bulunmaktadır. Bir ülkede yatırımcı korumasının düşük düzeyde olması, kurumsal yönetim kalitesini olumsuz etkilemektedir. Kurumsal yönetim yapısının zayıf olması da, hesapların daha az denetlenmesine yöneticilerin takdir yetkilerini daha rahat kullanabilmelerine neden olmaktadır.⁷⁹ Gelişmekte olan bir ülke olan Türkiye’de yatırımcıların korunma seviyesi düşük düzeydedir. Dolayısıyla, kar uyumlaştırılması faaliyetlerinin nedeninin işletmenin gerçek performansını yansıtmak değil, yöneticilerin fırsatçı davranışları olması muhtemeldir. Bu doğrultuda çalışmamızda, ülkemizde kar yönetimi faaliyetlerinin artmasının muhasebe kalitesini düşürdüğü görüşü benimsenmiştir.

Yöneticilerin kar uyumlaştırması yaptıklarına dair ilk hipotez, 1953 yılında Hepworth tarafından ortaya atılmıştır. Hepworth, yöneticilerin vergi avantajı sağlamak ve kreditorler, işverenler ve yatırımcılarla olan ilişkilerini devam ettirmek ve geliştirmek gibi amaçlarla kar uyumlaştırması yaptıklarını ileri sürmüştür.⁸⁰ Eckel 1981 yılında yaptığı çalışmada, kar uyumlaştırılmasını Şekil 3’de görüldüğü gibi sınıflandırmıştır.

Şekil 3: Kar Uyumlaştırılmasının Sınıflandırılması

Kaynak: Norm Eckel, “The Income Smoothing Hypothesis Revisited”, Abacus, Vol. 17, No.1, 1981, pp. 28-40, p.29

⁷⁸ Cahan, a.g.m., p.1; Christian Leuz- Dhananjay Nanda- Peter D. Wysocki, “Earnings Management and Investor Protection: An International Comparison”, **Journal of Financial Economics**, Vol.69, 2003, pp. 505- 527, p.506

⁷⁹ Cahan, a.g.m., p.4

⁸⁰ Samuel R. Hepworth, “Smoothing Periodic Income, **The Accounting Review**, Vol.28, No.1, 1953, pp.32-39, p.32

Şekil 3 de görüldüğü gibi kar uyumlaştırılması isteğe bağlı kar uyumlaştırılması (intentionally income smoothing) ve doğal kar uyumlaştırılması (naturally income smoothing) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Doğal kar uyumlaştırılması, tahakkuk muhasebesi sonucunda, karın oluştuğu süreçte doğal olarak ortaya çıkan, raporlanan ekonomik olaydan kaynaklanan uyumlaştırmadır.⁸¹ İsteğe bağlı kar uyumlaştırılması, yapay kar uyumlaştırılması (artificial income smoothing) ve gerçek kar uyumlaştırılması (real income smoothing) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Gerçek kar uyumlaştırılması, yönetimin faaliyetleri sonucunda ortaya çıkmakta ve işletmenin nakit akımlarını etkilemektedir. Örneğin işletmeler araştırma geliştirme giderlerini azaltarak veya iskontolu fiyatlarla satış yapıp satış gelirlerini arttırarak raporladıkları karı arttırabilmektedir.⁸² Yapay kar uyumlaştırması ise, yöneticilerin karın uyumlaştırılması için manipülasyona başvurduğu durumları ifade etmektedir. Bu tür kar uyumlaştırılması, gelir ve giderlerin bir dönemden diğer bir döneme aktarılmasıyla gerçekleşmekte, herhangi bir ekonomik olaya dayanmamakta ve işletmelerin nakit akımlarını etkilememektedir.⁸³

3.4. KAR UYUMLAŞTIRILMASINA İLİŞKİN LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

IASs/IFRSs uygulamalarının 2005 yılından itibaren AB'ye üye ülkelerle birlikte, dünya üzerinde birçok ülkede zorunlu hale gelmesiyle birlikte, IASs/IFRSs uygulamalarının kar uyumlaştırılması faaliyetlerini nasıl etkilediği sorgulanmaya başlanmış ve kar uyumlaştırılması kapsamında muhasebe kalitesinin nasıl değiştiğini belirlemeye yönelik olarak yapılmış olan çalışmaların sayısında artış meydana gelmiştir. Bununla birlikte kar uyumlaştırılması ile ilgili olarak yapılmış olan çalışmalar, çok daha eski tarihlerde başlamıştır.

Copeland 1968 yılında yaptığı çalışmada, bir dönemde uyumlaştırma ile ilgili yapılmış olan tüm faaliyetlerin net kar rakamında özetlendiğini ifade ederek, kar uyumlaştırılmasını net kar rakamını kullanarak ölçmüştür. Ayrıca, kar uyumlaştırılması ile

---

⁸¹ Paul Zarowin, "Does Income Smoothing Make Stock Prices More Informative?", 2002, <http://archive.nyu.edu/bitstream/2451/27592/3/SSRN-id315099.pdf.txt>, (08.08.2011)

⁸² Dechow, **Earnings Quality**, a.g.e., p.39; Bartov, a.g.m., p.841

⁸³ Norm Eckel, "The Income Smoothing Hypothesis Revisited", **Abacus**, Vol. 17, No.1, 1981, pp. 28-40, p.29

ilgili olarak yapılacak çalışmalarda ele alınacak zaman döneminin önemine dikkat çekmiş ve incelenen dönem sayısı arttıkça kar uyumlaştırılmasına ilişkin olarak yapılan analizlerin daha geçerli sonuçlar verdiğini ortaya koymuştur.⁸⁴

Eckel (1981) satış gelirlerinin işletmenin gerçek faaliyetleri sonucunda ortaya çıktığını ve gerçek kar uyumlaştırmasının bir göstergesi olduğunu vurgulamıştır. İşletmenin net karındaki değişimin varyansının, satışlarındaki değişimin varyansından küçük olmasının, yapay kar uyumlaştırılması yapılmış olduğunun göstergesi olduğunu ileri sürmüştür.⁸⁵

Dechow 1994 yılında yaptığı çalışmasında, kar rakamının, net nakit akımlarının ve faaliyet nakit akımlarının, hisse senedi getirileri ile ilişkisini inceleyerek, işletmenin performansını yansıtmaya yeteneklerini açısından karşılaştırmıştır. Kar rakamının işletme performansını daha iyi yansıttığını ortaya koymuştur. Bununla birlikte, yöneticiler tahakkukları, işletmenin performansının kötü olduğu dönemlerde, kötü performansı gizlemek yada işletmenin performansının iyi olduğu dönemlerde, gelecek için rezervler yaratmak amacıyla iyi performansı daha düşük göstermek için kullanabilmektedir. Daha önceki kısımlarda da ifade edildiği gibi, tahakkuklar izleyen dönemlerde tersine dönmektedir. Örneğin işletmenin kredili bir satış yapması durumunda kaydettiği alacaklar tahakkukların artmasına neden olmakta, nakit akımlarında ise bir değişiklik olmamaktadır. Satış tutarının tahsil edilmesiyle birlikte, alacak hesabında meydana gelecek olan azalışa paralel olarak tahakkuklar azalmakta, nakit akımlarında ise bir artış meydana gelmektedir. Dolayısıyla, tahakkuk muhasebesi sonucunda, doğal olarak, tahakkuklarla nakit akımları arasında negatif bir korelasyon ortaya çıkmaktadır.⁸⁶ Skinner ve Myers (1999), tahakkuklar ve nakit akımları arasındaki negatif korelasyonun artmasının, kar uyumlaştırması faaliyetlerinin arttığını ve finansal tabloların işletmenin gerçek ekonomik durumunu

---

⁸⁴ Copeland , “Income Smoothing, a.g.m., p.113

⁸⁵ Eckel, a.g.m., p.34

⁸⁶ Patricia M. Dechow, “Accounting Earnings and Cash Flows as Measures of Firm Performance : The Role of Accounting Accruals”, **Journal of Accounting and Economics**, Vol. 18, No.1, 1994, pp.3-42, p.13

yansitmaktan uzaklaştığının bir göstergesi olduğunu ortaya koymuştur.⁸⁷ Skinner ve Myers tarafından geliştirilen bu yöntem, literatürde oldukça geniş bir uygulama alanı bulmuştur.⁸⁸

Leuz, Nanda ve Wysocki (2003), 31 farklı ülkede kar yönetimi davranışlarını incelediği çalışmasında, karın uyumlaştırılmasını, kar rakamını oluşturan bilanço ve gelir tablosu kalemlerinin tahakkuklar kullanılarak değiştirilmesi olarak tanımlamıştır. Kar uyumlaştırılmasını, faaliyetlerden elde edilen gelirlerin standart sapmasını, faaliyet nakit akımlarının standart sapmasına bölerek ölçmüştür. Ölçüm sonucunda, düşük değerlerin bulunması, faaliyetlerden elde edilen gelirlerdeki değişimin, faaliyet nakit akımlarında meydana gelen değişimden daha az olduğunun diğer bir deyişle karın uyumlaştırıldığının bir göstergesi olduğu ifade edilmiştir.⁸⁹ Leuz çalışmasında, toplam tahakkukları CST olarak kabul etmiş, UDFT'ni ve FT'ı ihmal etmiştir. Ayrıca çalışmada, kar uyumlaştırılmasının yatırımcı koruması düşük düzeyde olan ülkelerde daha yaygın olduğu ortaya konulmuştur.⁹⁰ Leuz tarafından geliştirilen yöntem izleyen yıllarda birçok araştırmada kullanılmıştır.⁹¹

---

⁸⁷ Linda A. Myers- Douglas J. Skinner, "Earnings Momentum and Earnings Management", 1999, <http://quod.lib.umich.edu/b/busadwp/images/b/2/0/b2014099.0001.001.pdf>, p.22

⁸⁸ David Burgstahler- Luzi Hail- Christian Leuz, "The Importance of Reporting Incentives: Earnings Management in European Private and Public Firms", Wharton Financial Institution Center, 2004, <http://fic.wharton.upenn.edu/fic/papers/04/0407.pdf>, (06.08.2010); Mark Lang- Jana Smith Ready- Michelle Higgins Yetman, "How Representative Are Firms That Are Cross- Listed in the United States? An Analysis of Accounting Quality", **Journal of Accounting Research**, Vol. 41, No.2, 2003, pp.363- 386; Barth, "International Accounting Standards and Accounting Quality", a.g.e., p.18; Van Tendeloo, a.g.m, pp. 155–180; Yoon, a.g.e.; Linda H. Chen, Income Smoothing, Information Uncertainty, Stock Returns, And Cost Of Equity, The University of Arizona, <http://www.scribd.com/doc/25115819/Income-smoothing-information-uncertainty-stock-returns-and-cost-of-equity>, (04.08.2010); Anwer S. Ahmed- Michael Neel- Dechun Wang, Does Mandatory Adoption of IFRS improve Accounting Quality? Preliminary Evidence, Texas A&M University, 2010, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1502909, (03.08.2011); Paola Paglietti, "Earnings Management, Timely Loss Recognition And Value Relevance In Europe Following The IFRS Mandatory Adoption: Evidence From Italian Listed Companies", **Economia Aziendale**, Vol.4, 2009, pp. 97-117; Hans B.Christensen- Edward LEE - Martin WALKER, "Incentives or standards: What determines accounting quality changes around IFRS adoption?" AAA 2008 Financial Accounting and Reporting Section Paper, 2008, (http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm%5C?abstract_id=1013054), (27.09.2010).; Cahan, a.g.m.; Mari Paananen- Henghsiu Lin, "The Development of Accounting Quality of IAS nad IFRS Over Time: The Case of Germany", 2008, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1066604, (04.04.2011)

⁸⁹ Leuz, a.g.m., p.509

⁹⁰ a.g.m., p. 525

⁹¹ Burgstahler, a.g.e.; Chaney, a.g.e.; Chen, "The Role of International Financial Reporting Standards in Accounting Quality: Evidence from the European Union", a.g.m.; Lang, a.g.m.; Barth, "International Accounting Standards and Accounting Quality", a.g.e., p.18; Chen, Income Smoothing, Information Uncertainty, Stock Returns, And Cost Of Equity, a.g.e.; Ahmed, a.g.e.; Paglietti, a.g.m.; Christensen, a.g.e.; Alexandra Tudor, Income Smoothing and Earnings Informativeness: A Matter of Institutional Characteristics or Accounting Standards?", http://repub.eur.nl/res/pub/20019/72-90_tudor.pdf, (08.04.2011); Chen, "The

Barth 2006 yılında, Skinner ve Myers (1999) ve Leuz, Nanda ve Wysocki (2003) tarafından, kar uyumlaştırması faaliyetlerinin ölçülmesi için geliştirilen yöntemleri, muhasebe kalitesini etkileyen faktörleri de dikkate alarak geliştirmiştir. Çalışmada, IASs/IFRSs’yi uygulayan ve uygulamayan firmaların kar uyumlaştırma faaliyetlerini karşılaştırmış ve IASs/IFRSs’yi uygulayan firmaların, kar uyumlaştırılması faaliyetlerinin IASs/IFRSs uygulamalarından nasıl etkilendiği panel veri analizi yöntemi kullanılarak incelemiştir.⁹² Çalışmada kar uyumlaştırılması faaliyetleri net kar rakamı, net kar rakamının faaliyet nakit akımlarına oranı ve tahakkuklarla nakit akımları arasındaki korelasyon değerlendirilerek ölçülmüştür. Çalışmada, kar uyumlaştırılması faaliyetlerinin, muhasebe uygulamalarında meydana gelen değişimin yanında, ülkelere ve işletmelere özgü bazı faktörlerden de etkilendiği dikkate alınarak, net kardaki değişimin varyansının ölçülebilmesi için aşağıdaki ekonometrik model oluşturulmuştur:

$$\Delta NK = \beta_0 + \beta_1 BUY_{i,t} + \beta_2 B/O_{i,t} + \beta_3 SER_{i,t} + \beta_4 B_{i,t} + \beta_5 FNA_{i,t} + \beta_6 YMKB_{i,t} + \beta_7 DF_{i,t} + \beta_8 VDH + \beta_9 BO + \beta_{10} H + \beta_{11} MKBS_{i,t} + \varepsilon_t \quad (8)$$

Modeldeki bağımlı değişken olan ΔNK , net kar tutarındaki değişimi ifade etmektedir. Diğer değişkenlerin ifade ettikleri anlamlar aşağıdaki gibidir:

BUY= İşletmenin büyüklüğü- yıl sonu bilançosunda yer alan toplam varlık tutarı

B/O= Toplam borçların özsermayeye oranı

SER= Sermaye tutarındaki değişimin

B= Borç tutarındaki değişimin

FNA= Faaliyet Nakit Akımları

DF= Denetim firmasının niteliğini belirten, işletmenin çalıştığı denetim firması büyük olarak nitelendirilen denetim firmalarından biri ise 1, değil ise 0 değerini alan, kukla değişken

---

Role of International Financial Reporting Standards in Accounting Quality: Evidence from the European Union”, a.g.m.; Paananen, a.g.m.

⁹² Barth, “Accounting Quality: International Accounting Standards and US GAAP”, a.g.e.

YMKB= İşletmenin yabancı bir menkul kıymet borsasında işlem görüp görmediğini belirten, yabancı bir menkul kıymet borsasında işlem görüyorsa 1, görmüyorsa 0 değerini alan kukla değişken

VDH= Varlık devir hızı

BO= Net satışlar/ Hasıllattaki artış

H= İşletmede kontrol hakkına sahip hissedarlarının, hisse senetleri tutarının yüzdesi

MKBS= İşletmenin hisse senetlerinin işlem gördüğü borsa sayısı

Çalışmada, kar uyumlaştırılması faaliyetleri modelin hata terimlerinin varyansı ile ölçülmüştür. Hata terimlerinin varyansın azalması, kar uyumlaştırılması faaliyetlerinin arttığının göstergesi olarak değerlendirilmiştir.

Barth (2006), çalışmasında kar uyumlaştırması faaliyetlerinin diğer bir göstergesi olarak net kar rakamının faaliyet nakit akımlarına oranını değerlendirmiştir. Çalışmada, net kar rakamının faaliyet nakit akımlarına oranı saptanırken de, ülkelere ve işletmelere özgü faktörlerin muhasebe kalitesine etkisi dikkate alınmış, faaliyet nakit akımları için aşağıdaki ekonometrik model oluşturulmuştur:

$$\Delta FNA = \beta_0 + \beta_1 \text{BUY}_{i,t} + \beta_2 \text{B/O}_{i,t} + \beta_3 \text{SER}_{i,t} + \beta_4 \text{B}_{i,t} + \beta_5 \text{FNA}_{i,t} + \beta_6 \text{YMKB}_{i,t} + \beta_7 \text{DF}_{i,t} + \beta_8 \text{VDH} + \beta_9 \text{BO} + \beta_{10} \text{H} + \beta_{11} \text{MKBS}_{i,t} + \varepsilon_t \quad (9)$$

Net kar (denklem (8)) ve faaliyet nakit akımları (denklem (9)) için oluşturulan ekonometrik modellerin hata terimlerinin varyanslarının oranının küçük olması kar uyumlaştırılması yapıldığının göstergesi olarak kabul edilmiştir.

Bart (2006) çalışmasında kar uyumlaştırmasını faaliyetlerini değerlendirirken kullandıkları üçüncü ölçüt, tahakkuklar ve nakit akımları arasındaki korelasyondur. Çalışmada nakit akımları ve tahakkuklar arasındaki korelasyonun ölçülmesi için aşağıdaki modeller oluşturulmuştur:

$$\Delta FNA = \beta_0 + \beta_1 \text{BUY}_{i,t} + \beta_2 \text{B/O}_{i,t} + \beta_3 \text{SER}_{i,t} + \beta_4 \text{B}_{i,t} + \beta_5 \text{YMKB}_{i,t} + \beta_6 \text{DF}_{i,t} + \beta_7 \text{VDH} + \beta_8 \text{BO} + \beta_9 \text{H} + \beta_{10} \text{MKBS}_{i,t} + \varepsilon_t \quad (10)$$

$$\Delta TT = \beta_0 + \beta_1 \text{BUY}_{i,t} + \beta_2 \text{B/O}_{i,t} + \beta_3 \text{SER}_{i,t} + \beta_4 \text{B}_{i,t} + \beta_5 \text{YMKB}_{i,t} + \beta_6 \text{DF}_{i,t} + \beta_7 \text{VDH} + \beta_8 \text{BO} + \beta_9 \text{H} + \beta_{10} \text{MKBS}_{i,t} + \varepsilon_t \quad (11)$$

Tahakkuklar için oluşturulan ekonometrik modelde ΔT , tahakkuk tutarını ifade etmektedir.

Faaliyet nakit akımları ve tahakkuklar arasındaki korelasyonu ölçmek için, modellerin hata terimleri arasındaki korelasyon hesaplanmıştır. Tahakkuk muhasebesinin sonucunda, tahakkuklar ve faaliyet nakit akımları arasındaki korelasyonun negatif olması doğal bir sonuçtur. Negatif korelasyonun artması ise kar uyumlaştırılması faaliyetlerinin arttığının bir göstergesi olarak kabul edilmiştir.

Çalışmanın sonucunda, IASs/IFRSs'yi uygulayan işletmelerde daha az kar uyumlaştırılması yapıldığı tesbit edilmiştir.⁹³ Ayrıca, IASs/IFRSs'yi uygulamalarının, işletmelerin kar uyumlaştırması davranışlarında azalma meydana getirdiği ortaya konmuştur.⁹⁴

Lang –Ready ve Yetman (2003) yılında yaptıkları çalışmada, ABD sermaye piyasalarında işlem gören yabancı işletmelerin ve ABD sermaye piyasalarında işlem görmeyen yabancı işletmelerin kar uyumlaştırma davranışlarını incelemiştir. Çalışmada, ABD sermaye piyasalarında işlem gören işletmelerin diğer işletmelere göre daha az kar uyumlaştırması yaptıkları ortaya konmuştur.⁹⁵

Burgstahler, Hail ve Leuz (2004), çalışmalarında, 1997-2001 yılları arasında, AB' ye üye 13 ülkedeki halka açık olan ve olmayan işletmelerin kar uyumlaştırılması davranışlarını incelemiş ve kar uyumlaştırılmasının halka açık olmayan işletmelerde, halka açık işletmelere göre daha yaygın olduğu ortaya konmuştur.⁹⁶

Van Tendeloo ve Vanstraelen 2005 yılında Almanya'da, 1999-2011 yılları arasında gönüllü olarak IASs/ IFRSs uygulayan işletmelerin Alman genel kabul görmüş muhasebe ilkelerini uygulayan işletmelere göre kar uyumlaştırılması davranışlarını incelemiştir. Çalışmanın sonucunda, gönüllü olarak IASs/ IFRSs uygulayan işletmeler ve Alman genel kabul görmüş muhasebe ilkelerini uygulayan işletmelerin kar uyumlaştırılması faaliyetleri arasında bir farklılık olmadığı ortaya konmuştur.⁹⁷

---

⁹³ a.g.e., p.18

⁹⁴ a.g.e., p.20

⁹⁵ Lang, a.g.m.

⁹⁶ Burgstahler, a.g.e.

⁹⁷ Van Tendeloo, a.g.m, p.175

Christensen, Lee ve Walker 2007 yılında, yaptığı çalışmada IASs/IFRSs uygulamalarının bu uygulamaları gönüllü olarak yapmaya başlayan işletmelerde kar uyumlaştırmasının azalttığını ancak zorunlu olarak uygulayan işletmelerde kar uyumlaştırmasının arttığını ortaya koymuştur.⁹⁸

Lang 2007 yılında yaptığı çalışmada, kurumsal yönetimin kalitesinin artmasının kar uyumlaştırılması faaliyetlerini azalttığını ortaya koymuştur. Yatırımcı korumasının düşük olduğu ülkelerde, kar uyumlaştırılması daha yaygın olduğunu bulmuştur.⁹⁹

Yoon 2007 yılında yaptığı çalışmada, 41 ülkede 1999- 2005 yılları arasında IASs/IFRSs uygulamalarının kar uyumlaştırılması faaliyetlerini ne şekilde etkilediğini araştırmış. Çalışmada kar uyumlaştırması faaliyetlerinin artmasının muhasebe kalitesini azalttığı görüşü benimsenmiştir. Çalışmanın sonucunda, IASs/IFRSs uygulanmaya başlandıktan sonra, kar uyumlaştırması faaliyetlerinin arttığı, diğer bir deyişle muhasebe kalitesi, kar uyumlaştırma faaliyetleri açısından değerlendirildiğinde, kalitenin azaldığı ortaya konmuştur.¹⁰⁰

Zhou vd. çalışmasında, Çin’de IFRS’lerin uygulanmaya başlanmasının kar uyumlaştırılması faaliyetlerini azalttığını ortaya koymuştur.¹⁰¹

Tudor çalışmasında kar uyumlaştırılmasını, net kardaki varyansı, faaliyet nakit akımlarındaki varyansa oranlayarak ölçmüştür. Yatırımcı korumasının yüksek olduğu ülkelerde kar uyumlaştırmasının daha az olduğunu ve IASs/IFRSs uygulamalarıyla birlikte kar uyumlaştırılmasının arttığını ortaya koymuştur.¹⁰²

Paananen 2008 yılında yaptığı çalışmada, Alman işletmelerinin, IAS uyguladıkları dönemde (2000-2002), IFRS’leri gönüllü olarak uyguladıkları dönemde (2002-2004) ve IFRS uygulamalarının zorunlu olduğu dönemde muhasebe kalitesinin nasıl değiştiğini

---

⁹⁸ Christensen, a.g.m., p.17-18

⁹⁹ Ryan LaFond- Mark Lang- Hollis A. Skaife, “Earnings Smoothing, Governance and Liquidity: International Evidence”, 2007, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=975232, (09.07.2011), p.27

¹⁰⁰ Yoon, a.g.e., p.39

¹⁰¹ Haiyan Zhou- Yan Xiong- Gouran Ganguli, “Accounting Standads and Earnings Management: Evidence From An Emergence Market”, <http://www.lby100.com/ly/200806/P020080627325798658107.pdf>

¹⁰² Tudor, a.g.e., p.62

incelemiştir. Çalışmanın sonucunda, kar uyumlaştırılmasında yıllar itibarıyla bir düşüş meydana geldiği ortaya konmuştur.¹⁰³

Morais 2008 yılında yaptığı çalışmada, Portekiz de IFRS uygulanmaya başlamasının kar uyumlaştırılmasını azalttığını konmuştur.¹⁰⁴

Paglietti 2009 yılında yaptığı çalışmada 2002- 2007 yıllarına ait verileri kullanarak, IASs/IFRSs uygulamalarının İtalya’da kar uyumlaştırması faaliyetlerini nasıl etkilediğini incelemiş ve IASs/IFRSs uygulanmaya başladıktan sonra kar uyumlaştırılmasının arttığını ortaya koymuştur.¹⁰⁵

Ahmed- Neel ve Wang (2009), 2002- 2007 yılları arasındaki verileri kullanarak, 21 ülke üzerinde zorunlu IASs/IFRSs uygulamalarının etkilerini araştırmıştır. IASs/IFRSs uygulanan dönemde kar uyumlaştırılmasının önemli ölçüde arttığını ortaya koymuştur.¹⁰⁶

Atik 2009 yılında, 1998- 2003 yılları arasındaki verileri kullanarak yaptığı çalışmada, Türkiye’de halka açık işletmelerin, 1998-2003 yılları arasında, kar uyumlaştırılmasına dair davranışlarını incelemiştir. Çalışmada, kar uyumlaştırılmasının, muhasebe değişiklikleri açısından önemli bir faktör olduğu, Türk işletmelerinde isteğe bağlı tahakkukların ortaya çıkmasının en büyük nedeninin, karıngelirin uyumlaştırılmasının istenmesi, ekonominin durum ve 0’a yakın net gelir raporlama isteği olduğu ortaya konmuştur.¹⁰⁷

Chen 2009 yılında yaptığı çalışmada, kar uyumlaştırılmasının finansal tablolardaki bilginin ilgililiğini azalttığını ortaya koymuştur.¹⁰⁸

Chen vd. 2010 yılında yaptıkları çalışmada, Avrupa Birliği’ne üye olan 15 ülkenin, 2000- 2007 yılları arasındaki muhasebe kalitelerinin, IASs/IFRSs’lerin uygulanmaya başlamasından nasıl etkilendiğini araştırmıştır.¹⁰⁹ Kar uyumlaştırılması faaliyetlerinin muhasebe kalitesini olumsuz etkilediği görüşünün benimsenmiş olduğu bu çalışmanın

---

¹⁰³ Paananen, a.g.e.

¹⁰⁴ Anna Isabel Morais- Jose Dias Curto, “Accounting Quality and The Adoption of IASB Standards- Portuguese Evidence”, <http://www.eac.fea.usp.br/cadernos/completos/48/ana-jose-pg103a111.pdf>

¹⁰⁵ Paglietti, a.g.m., p.110

¹⁰⁶ Ahmed, a.g.e.

¹⁰⁷ Asuman Atik, “Detecting Income- Smoothing Behaviors of Turkish Listed Companies Through Empirical test Using Discretionary Accounting Changes”, *Critical Perspectives on Accounting*, Vol. 20, pp.591-613, p.591

¹⁰⁸ Chen, *Income Smoothing, Information Uncertainty, Stock Returns, And Cost Of Equity*, a.g.e., p.6

¹⁰⁹ Chen, “The Role of International Financial Reporting Standards in Accounting Quality: Evidence from the European Union”, a.g.m., p.221

sonucunda, IFRS uygulamalarının, kar uyumlaştırılması faaliyetlerini arttırdığı ortaya konmuştur.

Gordon vd. 2010 yılında yaptıkları çalışmada, Amerikan genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinin karın uyumlaştırması doğrultusundaki faaliyetlere, IASs/IFRSs'den daha az imkan verdiğini ortaya koymuştur.¹¹⁰

---

¹¹⁰ Gordon, a.g.e.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ZORUNLU IAS/ IFRS UYGULAMALARININ İMKB'DE İŞLEM GÖREN İŞLETMELERİN TAHAKKUK KALİTESİNE VE KAR UYUMLAŞTIRMA DAVRANIŞLARINA ETKİSİ: PANEL VERİ ANALİZİ

1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Dünya üzerinde, muhasebe alanında genel geçerli bir dil oluşturma ve finansal tabloların kalitesini arttırma amacını taşıyan IASs/IFRSs'in çevirisi niteliğinde olan TMS/TFRS 2005 yılından bu yana, Türkiye'de borsada işlem yapan işletmeler tarafından uygulanmaktadır. Araştırmamızın amacı, IASs/IFRSs'nin oluşturulduğu ülkelerden farklı yasal ve kurumsal dinamiklere sahip olan Türkiye'de TMS/TFRS'nin zorunlu olarak uygulanmasının işletmelerin finansal tablolarının kalitesini ne şekilde etkilediğini tesbit etmektir. Daha önce de belirtildiği gibi, muhasebe kalitesi kavramının tanımı, finansal tablo kullanıcılarının amaçlarına ve finansal tablolardan beklentilerine göre değişmektedir. Kar rakamı, gerek yatırımcılar gerek finansal analistler açısından taşıdığı önem nedeniyle, yöneticiler açısından en çok önem atfedilen finansal tablo rakamıdır. Karın kalitesi belirleyen 7 unsur bulunmaktadır. Bu unsurlar; tahakkukların kalitesi, kar rakamının sürdürülebilirliği, kar rakamının tahmin edilebilirliği, kar uyumlaştırılması, değer ilgisi ve ihtiyatlılıktır. Çalışmamızda, bu unsurlar arasından, tahakkuk kalitesi ve kar uyumlaştırılması unsurlarının, TMS/TFRS'nin uygulanmaya başlanmasından nasıl etkilendiği incelenmiştir.

TMS/TFRS'nin oluşturulma ve uygulanma amacı, finansal tabloların daha doğru bilgi vermesini sağlamak ve karşılaştırılabilirliklerini arttırmak olarak özetlenebilir. Diğer bir deyişle TMS/TFRS uygulamalarından beklenen sonuç, muhasebe kalitesinin artmasıdır. Bu doğrultuda araştırmamızın birinci hipotezi aşağıdaki gibidir:

$H_1 =$ TMS/TFRS'ye göre raporlama yapılan dönemde, tarihi maliyetlerle raporlama yapılan döneme göre toplam tahakkuklarının kaliteleri artmıştır.

Karın uyumlaştırılması, muhasebe kalitesi açısından ele alındığında farklı anlamlara gelebilmektedir. Örneğin, yöneticiler, firma ile ilgili sahip oldukları bilgileri

daha doğru finansal raporlar hazırlamak için kullanarak karı uyumlaştırabilmektedir. Diğer bir görüşe göre ise karın uyumlaştırılması, firmanın veya yöneticilerin çıkarlarını korumak amacıyla da yapılabilmektedir. Bu doğrultuda, ikinci görüş benimsendiğinde ülkemizde, TMS/TFRS'nin uygulandığı dönemde, kar uyumlaştırması faaliyetlerinin azalmış olması muhasebe kalitesinin yükseldiğinin bir göstergesi olacaktır. Bu doğrultuda çalışmamızın ikinci hipotezi aşağıdaki gibidir:

$H_2 =$ TMS/TFRS'ye göre raporlama yapılan dönemde, tarihi maliyetlerle raporlama yapılan döneme göre, işletmelerin karın uyumlaştırılması doğrultusundaki faaliyetleri azalmıştır.

Günümüze kadar, ülkemizde, TMS/TFRS uygulamalarının muhasebe kalitesine etkisini araştırmak üzere oldukça sınırlı sayıda çalışma yapılmıştır. Bununla birlikte, analizimiz, Türkiye'de, tahakkuk kalitesini ve tahakkuk kalitesinin uluslararası muhasebe standartlarının uygulanmaya başlanmasıyla ne şekilde değiştiğini inceleyen çalışmalardan önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Bu farklılık, tahakkuk ve tahakkuk kalitesi kavramına atfedilen anlamdan kaynaklanmaktadır. Türkiye'de, taradığımız, daha önce yapılmış olan çalışmalarda, tahakkuk kavramı yalnızca CST'ni içerecek şekilde ele alınmış, uzun dönemli tahakkuklar ve FT önemsiz olarak kabul edilmiştir. Ancak, çalışmamızda tahakkuklar, toplam tahakkuklar olarak ele alınmıştır. Çalışmamızda benimsenen tahakkuk kalitesi kavramı, her ikisi de tahakkuk kalitesini azalttığı için, hem kar yönetimi amacıyla tahakkuk tutarlarının farklılaştırılması çabalarını hem de isteğe bağlı olmaksızın yapılan hataları içermektedir. Ayrıca, araştırmamızda, Türkiye'de TMS/TFRS'nin karın uyumlaştırmasına etkisi analiz edilmektedir. Çalışmamızın, karın uyumlaştırılması faaliyetlerinin değişimini incelemeye ilişkin kısmı, tahakkuk kavramının toplam tahakkukları içerecek şekilde genişletilmesinden dolayı yalnızca faaliyetlerden elde edilen gelirlerin uyumlaştırılmasını değil net kar rakamının uyumlaştırılmasını ölçmektedir ve çalışmamız bu yönüyle yabancı literatürden farklılaşmaktadır.

Çalışmamızda kar uyumlaştırılması faaliyetlerinin TMS/TFRS'lerin uygulanmaya başlamasından nasıl etkilendiği iki farklı şekilde ölçülmüştür. İlk olarak tarihi maliyetlerle raporlama yapılan dönemde ve TMS/TFRS'ler ile raporlama yapılan dönemde tahakkuklar ve nakit akımları arasındaki korelasyon hesaplanmış ve korelasyonlar karşılaştırılmıştır.

Daha önce de belirtildiği gibi, tahakkuklar ve nakit akımları arasındaki negatif korelasyonun artması, kar uyumlaştırması faaliyetlerinin arttığını göstermektedir. Çalışmamızın ikinci hipotezi doğrultusunda, TMS/TFRS uygulamalarının yapıldığı dönemde tahakkuklar ve nakit akımları arasındaki negatif korelasyonun, tarihi maliyetlerle raporlama yapılan döneme göre daha düşük olması beklenmektedir.

Çalışmamızda, karın uyumlaştırılması faaliyetlerinin TMS/TFRS uygulandığı dönemde ne şekilde değiştiğinin tesbit edilmesinde kullanılan diğer bir ölçüt, net gelirlerdeki değişimin standart sapmasının, nakit akımlarındaki değişimin standart sapmasına oranıdır. Daha önce de belirtildiği gibi, bu oranın düşük değerlerde olması, net gelirlerdeki değişimin, nakit akımlarında meydana gelen değişimden daha az olduğunun diğer bir deyişle karın uyumlaştırıldığı bir göstergesi olmaktadır. Çalışmamızın ikinci hipotezi doğrultusunda, TMS/TFRS uygulamalarının yapıldığı dönemde, net gelirlerdeki değişimin standart sapmasının nakit akımlarındaki değişimin standart sapmasına oranının, tarihi maliyetlerle raporlama yapılan döneme göre daha yüksek olması beklenmektedir.

2. YÖNTEM

Araştırmamızda, İMKB’de işlem gören işletmelerin 1999-2003 yılları arasında ve 2005-2010 yılları arasında hazırladıkları finansal tablolar incelenerek, muhasebe kaliteleri açısından karşılaştırılmıştır. 2004 yılına ait finansal tablolar, Türkiye’de 2004 yılında enflasyon muhasebesinin uygulanmış olması ve dolayısıyla verilerin enflasyona göre düzeltilmiş rakamlar olmaları nedeniyle analize dahil edilmemiştir. Araştırmada kullanılan veriler İMKB’nin web sayfasından elde edilmiştir.

Veri setimiz, hem farklı firmalara ait kesit verilerini hem de incelenen dönem boyunca oluşmuş olan zaman serilerini içermektedir. Dolayısıyla analizimiz için uygun yöntem, kesit verilerinin ve zaman serilerinin birleştirilerek analiz edilmesine imkan veren bir yöntem olan panel veri analizi olarak belirlenmiştir.

Panel veriler, hane halkı, ülkeler, firmalar vb.'ne ilişkin kesit verilerinin belirli zaman dönemleri boyunca gözlemlenmesi sonucunda oluşan veri setleri olarak tanımlanabilir.¹ Basit bir panel veri regresyon modeli aşağıdaki gibi gösterilebilir:

$$y_{it} = \alpha_i + \beta_{1it} x_{1it} + \dots + \beta_{kit} x_{kit} + \varepsilon_{it} \quad i=1,2,\dots,N$$
$$t=1,2,\dots,T$$

Modelde, i firma, hane, ülke gibi kesit birimlerini, t ise zaman dönemini göstermektedir. Panel veri analizlerinde örneklem boyutu $N \times T$ olmaktadır. Modelde, y bağımlı değişkeni, x bağımsız değişkeni, α_i , t zaman ve i yatay kesitine özgü bireysel etkileri içeren sabiti, β_{it} , eğim katsayılarını, ε_{it} , sıfır ortalama ve sabit bir varyansa sahip olan hata terimini ifade etmektedir.

Hem zaman serilerinin hem de yatay kesit verilerinin birleşiminden oluşan panel verilerin, zaman serileri verilerine ve yatay kesit verilerine göre birçok avantajı bulunmaktadır. Örneğin panel veriler araştırmacılara, daha fazla sayıda veriyle çalışma imkanı vermektedir. N kesit sayısı, T dönem sayısı olarak ifade edildiğinde, bir panel veri setinde veri sayısı $N \times T$ olmaktadır. Ayrıca panel veriler kullanılarak yapılan araştırmalarda, kesit verileri ve/veya zaman serileri kullanılarak açıklanamayacak ekonomik ilişkiler analiz edilebilmekte, serbestlik derecesi artmakta ve açıklayıcı değişkenler arasındaki korelasyon azalmaktadır. Dolayısıyla ekonometrik tahminlerin etkinliğini artmaktadır.² Diğer taraftan, panel veriler kullanılarak yapılan analizler, hem zaman serileri kullanılarak yapılan analizlerde çözülmesi gereken bir problem olan durağanlık³ problemini hem de kesit veriler kullanılarak yapılan analizlerde çözülmesi gereken bir problem olan değişen varyans problemini içermektedir.⁴ Panel veri analizinin

---

¹ Adi H. Baltagi, **Econometric Analysis of Panel Data**, John Wiley and Sons, Ltd., 2005, p.1

² Hsiao Cheng, **Analysis of Panel Data**, Cambridge University Press, 2003, p.3

³ Durağanlık: Bir sürecin, ortalamasının ve varyansı zaman içinde değişmemesi ve iki dönem arasındaki ortak varyansının bu ortak varyansın hesaplandığı döneme değil, iki dönem arasındaki döneme bağlı olmasıdır.

⁴ Mehmet Nargeleçekenler, Makroekonomik ve Finansal Zaman Serilerinin Ekonometrik Analizi: Panel Veri Yaklaşımı, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2009, s.12

sağlıklı sonuçlar verebilmesi için durağanlık, değişen varyans ve otokorelasyon⁵ problemlerinin çözülmesi gerekmektedir.

Panel veriler, verilerin elde edilebilme durumuna göre dengeli panel veya dengesiz panel olarak adlandırılmaktadır. Eğer her bir yatay kesit birimi, aynı sayıda zaman serisi gözlemine sahip ise panel dengeli panel adını alır, aksi takdirde ise (her bir yatay kesit birimi, aynı sayıda zaman serisi gözlemine sahip değil ise) dengesiz panel olarak adlandırılır.⁶ Çalışmamızda uyulanan panel veri analizi yöntemi dengeli panel veri analizidir.

Panel veriler kullanılarak yapılan analizlerde oluşturulan modeller, modelin sabiti, eğim katsayıları ve hata terimi ile ilgili olarak yapılan varsayımlara göre havuz modeli, sabit etkiler modeli veya rassal etkiler modeli olarak adlandırılmaktadır.

Havuz modelinde kesme ve eğimler birimlere veya birime veya zamana göre farklılık göstermemektedir. Diğer bir ifadeyle, havuz modelinde α 'nın tüm kesit birimleri için aynı olduğu varsayılmaktadır.⁷

Sabit etkiler modeli, kesme veya eğimleri birim veya zaman boyunca değişen doğrusal regresyon modeli olarak tanımlanabilir.⁸ Panel veri kullanılarak yapılan çalışmalarda birimler arasındaki farklılıklardan veya birimler arasında ve zaman içinde meydana gelen farklılıklardan kaynaklanan değişmeyi, modele dahil etmenin bir yolu; mevcut değişimin regresyon modelinin katsayılarının bazılarında veya tümünde değişmeye yol açtığını varsaymaktadır. Katsayıların birimlere veya birimler ile zamana göre değiştiğinin varsayıldığı modellere “Sabit Etkili Modeller” denmektedir.⁹

Sabit etkiler modelinde, kesit birimlerine özel olan ve zaman boyunca değişmeyen modele dahil edilmemiş değişkenlerin ve tüm birimler için aynı olan ancak zaman dönemlerine özgü olan modele dahil edilmemiş değişkenlerin etkileri, modele kukla

---

⁵ Otokorelasyon, hataterimlerinin ardışık değerleri arasında bir ilişkinin varlığı anlamına gelmektedir.

⁶ Gujarati Damador, Basic Econometrics, 4 th, Edition, Mc. Graw Hill Companies, Boston, 2003, p.640

⁷ http://www.nyu.edu/its/pubs/connect/fall03/yaffee_primer.html, (19.07.2011)

⁸ Nargeleçekenler, a.g.e., s.25

⁹ M. V. Pazarlıoğlu- Ö.K. Gürler, “Telekomünikasyon Yatırımları ve Ekonomik Büyüme: Panel Veri Yaklaşımı”, **Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar**, C.44, S.508, 2007, ss.35-43, s.37-38

değişkenlerle dahil edilmektedir.¹⁰ Sabit etkiler modelinde olduğu gibi eğim ve kesmenin zaman ve birim boyunca değişmesi, modele birçok kukla değişkenin katılmasını gerektirmektedir. Çok sayıda birim söz konusu olduğundan sabit etkiler modelinde serbestlik derecesi sorunu ortaya çıkabilmektedir. Rassal etkiler modelinde kesmenin rassal olduğu varsayılmakta ve böylece serbestlik derecesi problemi ortadan kaldırılmaktadır.¹¹ Rassal etkiler modelinde önemli olan birime veya birime ve zamana özel katsayıların bulunması değil, birime veya birime ve zamana özel hata bileşenlerinin bulunmasıdır.¹²

Panel veriler kullanılarak yapılan analizlerde öncelikle, mevcut veri seti için havuz modelinin mi, sabit etkiler modelinin mi yoksa rassal etkiler modelinin mi kullanılması gerektiği saptanmalıdır. Breusch ve Pagan 1980 yılında yaptıkları çalışmalarında havuz modeli ile rassal etkiler modeli arasında seçim yapılmasında kullanılabilecek, Lagrange Çarpanları testini geliştirmiştir. Testin sıfır hipotezi panel veri modelinin havuz modeliyle tahmin edilmesinin daha uygun olduğunu ifade etmektedir. Sıfır hipotezinin red edilmesi rassal etkiler modelinin kullanılmasının daha uygun olduğunu göstermektedir. Bu durumda rassal etkiler modeli ve sabit etkiler modeli karşılaştırılarak, uygun model seçilmelidir.¹³ Hausman 1978 yılında sabit etkiler ve rassal etkiler modellerinin karşılaştırılmasını ve aralarından seçim yapılmasını sağlayan bir test geliştirmiştir.¹⁴ Testin sıfır hipotezi, rassal etkiler modelinin uygulanması gerektiği üzerine kurulmuştur.¹⁵ Diğer bir deyişle Hausman testinin sıfır hipotezi, regresyon denklemindeki bağımsız değişkenler ile hata terimi arasında bir ilişkinin olmadığını ifade etmektedir. Sıfır hipotezinin red edilmesi durumunda ise sabit etkiler modelinin kullanılması gerekmektedir.

Son yıllarda, panel veriler kullanılarak yapılan çalışmaların sayısında büyük bir artış olduğu görülmektedir. Çünkü panel veri analizleri, kesit verilerin veya zaman serisi verilerinin kullanılmasıyla ortaya konulamayacak ekonometrik ilişkilerin incelenmesine olanak vermektedir. Panel veri analizi kullanılarak yapılan çalışmalarda önemli olan unsurlardan biri, veri seti için uygun olan modelin seçilmesidir. En az modelin seçilmesi kadar önemli olan bir konu da modelin otokorelasyon ve değişen varyans açısından

---

¹⁰ Hsiao, a.g.e., p.30

¹¹ Baltagi, a.g.e., p.14

¹² Pazarlıoğlu, a.g.m., s.38

¹³ William H. Greene, **Econometric Analysis**, Prentice Hall, New Jersey, 2003, p.299.

¹⁴ Jeffrey M. Wooldridge, **Econometric Analysis of Cross Section and Panel Data**, The MIT Press, USA, 2002, p.288

¹⁵ Christopher F. Baum, **An Introduction to Modern Econometrics Using Stata**, Stata Pres, Texas 2006, s.230

değerlendirilmesi, otokorelasyon ve/veya değişen varyansın varlığı durumunda modelin düzeltilmesidir. Tablo 1 Tablo 2 Tablo 3 Tablo 4 Tablo 5

Klasik doğrusal regresyon modelinin varsayımlarından biri hata terimleri arasında otokorelasyonun olmamasıdır. Doğrusal panel veri modellerinde otokorelasyonun varlığı, standart hataların sapmalı olmasına ve parametrelerde etkinlik kaybına neden olmaktadır. Sabit etkiler veya rassal etkiler modelinde otokorelasyonu ölçmede Wooldridge (2002) testi kullanılabilir. ¹⁶ Testin sıfır hipotezi modelde birinci dereceden otokorelasyonun olmadığıdır.

Panel veri analizlerinde, sabit etkiler modelleri tahmin edilirken kullanılan önemli varsayımlardan biri, yatay kesit birimleri arasında değişen varyans probleminin olmamasıdır. Sabit etkiler modellerinde değişen varyansın varlığı Düzeltmiş Wald testi ile ölçülebilmektedir. Düzeltmiş Wald testinin sıfır hipotezi, modelde değişen varyans olmadığı şeklindedir. ¹⁷

3. KAPSAM VE VERİLER

Çalışmamızın amacı, İMKB’de işlem gören işletmelerin, tahakkuk kalitelerinin ve kar uyumlaştırması davranışlarının, TMS/TFRS’nin uygulanmaya başlanmasından nasıl etkilendiğini araştırılmaktadır. Çalışmamızda, benimsenen yöntem dengeli panel veri analizidir. Bu nedenle, öncelikle İMKB’de 1999 yılından 2010 yılına kadar kesintisiz olarak işlem görmüş olan firmalar belirlenmiştir. Bu firmalar arasından, tabii oldukları raporlama düzenlemeleri farklı olduğu için mali kuruluşlar analiz dışında tutulmuştur. Daha sonra bu firmalardan 1999- 2003 yılları arasında finansal tablolarını tarihi maliyetlere göre, 2005- 2010 yılları arasında ise TMS/TFRS’ye göre hazırlamış olan işletmeler belirlenmiştir. TMS/TFRS’yi 2005 yılından önce uygulamaya başlayan, diğer bir deyişle TMS/TFRS’yi gönüllü olarak uygulayan işletmeler, finansal raporlama güdeleri, TMS/TFRS’yi zorunlu olarak uygulayan işletmelerden farklı olduğu için analiz dışı bırakılmıştır. Sonuç olarak analize dahil edilebilecek olarak saptanan firma sayıları ve dahil oldukları endüstriler Tablo 6’da gösterilmektedir:

¹⁶ David M. Drukker, “Testing for Serial Correlation in Linear Panel Data Models”, **The Stata Journal**, Vol. 3, No. 2, 2003, pp. 168- 177, p.168

¹⁷ Oscar Torres- Reyna, Panel Data Analysis, Fixed and Random Effect: Using Stata 10.x, <http://dss.princeton.edu/training/Panel101.pdf>, (04.05.2011)

Tablo 6: Analize Dahil Edilebilecek İşletme Sayıları ve Dahil Oldukları Sektörler

İşletme Sayısı	Sektör
24	İmalat
1	Teknoloji
4	Toptan ve Perekende Ticaret
1	Ulaştırma Haberleşme ve Depolama

Tablo 6’da da görüldüğü gibi imalat sektöründe faaliyette bulunan 24 işletme, teknoloji sektöründe faaliyette bulunan 1 işletme, toptan ve perakende ticaret sektöründe faaliyette bulunan 4 işletme, ulaştırma haberleşme ve depolama sektöründe faaliyette bulunan 1 işletme, analizimize dahil edilebilecektir. İşletme sayılarının azlığı nedeniyle teknoloji, toptan ve perakende ticaret, ulaştırma haberleşme ve depolama sektöründe faaliyette bulunan işletmeler analize dahil edilmemiş, yalnızca imalat sektöründe faaliyette bulunan işletmeler incelenmiştir.

4.ANALİZ

4.1. TMS/TFRS’NİN UYGULANMAYA BAŞLANMASININ TAHAKKUK KALİTESİNE ETKİSİ

Tahakkuk kalitesindeki değişikliğin belirlenebilmesine ilişkin olarak geliştirilen modelde kullanılan değişkenler, muhasebe kalitesini etkileyen faktörler ile ilgili daha önce yapılmış olan çalışmalar dikkate alınarak belirlenmiştir. Daha önce ayrıntılarıyla açıklandığı gibi, muhasebe kalitesini etkileyen faktörler ülkelere özgü faktörler ve işletmelere özgü faktörler olarak sınıflandırılabilir. Çalışmamızın amacı, TMS/TFRS’nin uygulanmaya başlanmasının Türkiye’de halka açık işletmelerin muhasebe kalitelerinde nasıl bir değişiklik ortaya çıkardığını analiz etmektir. Yapılan analiz, tek bir ülkeyi kapsadığı için, ülkelere özgü politik sistem, yasal sistem, finansal piyasaların gelişmişlik düzeyi, vergi sistemi, kültür, ekonomik faktörler, muhasebe mesleğinin gelişmişlik düzeyi gibi faktörler modelin dışında tutulmuş, işletmelere özgü faktörler modele dahil edilmiştir. Ayrıca, muhasebe kalitesini etkileyen işletmelere özgü faktörlerden biri olan “işletmelerin sahiplik yapıları”, büyük ölçüde yasal ve politik sistem tarafından şekillendirildiği ve dolayısıyla ülkelere özgü faktörlerden önemli ölçüde etkilendiği için analize dahil edilmemiştir. Muhasebe kalitesini etkileyen işletmelere özgü diğer faktörler, işletmenin büyüklüğü, borç-özsermaye oranı, toplam sermaye tutarları, toplam borç tutarları, nakit

akımları, denetim firmasının niteliği, işletmenin yabancı bir menkul kıymetler borsasında işlem görüp görmediği olarak sıralanabilir.

Çalışmamızda tahakkuk kalitesindeki değişmeyi belirlemek için kullanılan fonksiyon aşağıda belirtildiği gibidir:

$$TT = f(\text{BUY}, \text{B/O}, \text{SER}, \text{B}, \text{NA}, \text{DF}, \text{YMKB})$$

Modeldeki değişkenlerin açılımları aşağıdaki gibidir:

TT= Toplam tahakkuk tutarındaki değişim

BUY= İşletmenin büyüklüğündeki değişim

B/O= Toplam borçların özsermayeye oranı

SER= Sermaye tutarı

B= Borç tutarındaki değişim

NA= Net Nakit akımlarındaki değişim

DF= Denetim firmasının niteliği

YMKB= İşletmenin yabancı bir menkul kıymet borsasında işlem görüp görmediği

Çalışmamızda, tahakkuk kalitesindeki değişmeyi tesbit etmek için kurulan ekonometrik model aşağıda gösterildiği gibidir:

$$TT_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 \text{BUY}_{i,t} + \beta_2 \text{B/O}_{i,t} + \beta_3 \text{SER}_{i,t} + \beta_4 \text{B}_{i,t} + \beta_5 \text{NA}_{i,t} + \beta_6 \text{YMKB}_{i,t} + \beta_7 \text{DF}_{i,t} + \varepsilon_t \quad (1)$$

Tahakkuk kalitesinin hesaplanması için oluşturulan modelin bağımsız değişkeni, TT, toplam tahakkuk tutarında bir önceki yıla göre meydana gelen değişimi ifade etmektedir. İMKB’de işlem gören işletmelerin 2005 yılından önceki dönemlere ait nakit akım tablolarına ulaşamaması nedeniyle, bu dönemin tahakkuk tutarları Richardson tarafından 2004 yılında ortaya konan yöntemle hesaplanmıştır. Tahakkuk tutarının

hesaplanmasına ilişkin ayrıntılı bilgi ekte (EK-1) sunulmaktadır. İşletmelerin 2005-2010 yıllarına ilişkin tahakkuk tutarları ise dönem net kar/zararları tutarlarından nakit giriş/çıkışlarının çıkarılmasıyla hesaplanmıştır.

Modeldeki bağımsız değişkenlerden biri olan BUY, işletmelerin bilançolarında raporlanan toplam varlık tutarlarının bir önceki yıla göre değişimini ifade etmektedir. B/O değişkeni, işletmelerin bilançolarında raporlanan toplam borçlarının toplam özsermayelerine oranlanmasıyla hesaplanmıştır. Modeldeki diğer bir bağımsız değişken olan SER, işletmelerin bilançosundaki özsermaye tutarlarını ifade etmektedir. B değişkeni, işletmelerin toplam borçlarında bir önceki yıla göre meydana gelen değişimi ifade etmektedir. NA değişkeni ise, net nakit akımları tutarında bir önceki yıla göre meydana gelen değişimi ifade etmektedir. Daha önce yapılmış olan çalışmalarda, “büyük” olarak nitelendirilen denetim şirketleri (Price Waterhouse Coopers, KPMG; Deloitte ve Ernst & Young) tarafından denetlenen işletmelerin muhasebe kalitelerinin daha yüksek olduğu ortaya konmuştur. Ancak uygun modelin tesbit edilmesi aşamasında DF değişkeninin istatistiksel olarak anlamlı çıkmaması nedeniyle, DF değişkeni ekonometrik modelimize dahil edilmemiştir. Diğer taraftan, yapılan araştırma sonucunda, örneklemimizde, hisse senetleri yabancı bir menkul kıymetler borsasında işlem gören hiçbir firma olmadığı saptanmıştır. Dolayısıyla ekonometrik modelimizde, YMKB değişkenlerinin yer almasına gerek kalmamıştır. Bu doğrultuda tahakkuk kalitesini belirlemek için kurduğumuz model aşağıdaki şekli almıştır:

$$TT_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 BUY_{i,t} + \beta_2 B/O_{i,t} + \beta_3 SER_{i,t} + \beta_4 B_{i,t} + \beta_5 NA_{i,t} + \varepsilon_t \quad (2)$$

Modelin anlamlılık seviyesi (R^2), tahakkuk tutardaki değişimin, bu tutarı etkileyen faktörler olan işletmenin büyüklüğü, borç-özsermaye oranı, sermaye tutarı, borç tutarı ve nakit akımları tarafından açıklanabilen kısmını göstermektedir. Modelin açıklanamayan kısmı ise muhasebe kalitesini etkileyen diğer faktörler ve muhasebe uygulamalarında yapılan değişikliğin muhasebe kalitesine etkisini ifade etmektedir. Dolayısıyla, modelin açıklanamayan kısmının büyüklüğünün, tarihi maliyetlere göre raporlama yapılan dönemde, TMS/TFRS’ye göre raporlama yapılan döneme göre fazla olması, TMS/TFRS’ye göre raporlama yapılan dönemde muhasebe kalitesinin arttığının göstergesidir.

Çalışmamızda, İMKB’de işlem gören 24 işletmenin TMS/TFRS’i uygulamaya başlamaları ile muhasebe kalitelerinde meydana gelen değişim incelenmiştir. Bu amaçla TMS/TFRS uygulanmaya başlamadan önceki 5 yıllık (1999- 2003) ve uygulanmaya başladıktan sonraki 6 yıllık dönem (2005-2010) incelenmiş ve karşılaştırılmıştır. Dolayısıyla panel veri analizinde tarihi maliyetlerle raporlama yapılan dönemde 120 ($N \times T = 24 \times 5$) veri, TMS/TFRS’ye göre raporlama yapılan dönemde 144 ($N \times T = 24 \times 6$) veri bulunmaktadır. Çalışmamızda panel veri analizi, EVIEWS 6.0 ve STATA 10 programları kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Tanımlayıcı İstatistikler

Çalışmamızın tahakkuk kalitesindeki değişimin ölçüldüğü kısmında, tahakkuk kalitesini toplam tahakkuklar kullanılarak değerlendirilmektedir. Ancak daha önce de belirtildiği gibi, çeşitli nedenlerle, literatürde yapılmış olan çalışmalarda, tahakkuk kalitesi yalnızca CST dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Tablo 7’de örneklemimizi oluşturan işletmelerin CST’na, UDFT’rına ve FT’na ilişkin tanımlayıcı istatistikler görülmektedir.

Tablo 7: Çalışma Sermayesi Tahakkukları, Uzun Dönemli Faaliyet Tahakkukları, Finansal Tahakkuklar ve Toplam Tahakkuklara İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	Ortalama	Medyan	Standart Sapma
CST	3.044.035	1.447.475	9.746.711
UDFT	7.467.683	2.707.419	20.884.880
FT	-2.250.147	-690.054	9.243.843
TT	8.261.571	2.117.810	25.104.158

Tablo 7’de CST, CST’rında bir önceki yıla göre meydana gelen değişimi, UDFT, UDFT’nda bir önceki yıla göre meydana gelen değişimi, FT, FT’da bir önceki yıla göre meydana gelen değişimi ifade etmektedir. Görüldüğü gibi, analizimizin yapıldığı dönemde CST’nin ortalaması (3.044.035), UDFT’nin ortalamasından (7.467.683) oldukça düşüktür. Ayrıca FT’nin ortalaması da (-2.250.147), CST’nin ortalamasından niteliksel olarak az ve negatif olmakla birlikte, yinede oldukça büyük bir değerdedir. TT’nin ortalaması (8.261.571) ile, CST’nin ortalaması karşılaştırıldığında ise aralarında oldukça büyük bir fark olduğu görülmektedir. Bu durum, tahakkuk kalitesinin belirlenmesi için yapılacak olan çalışmalarda, UDFT’nin ve FT’nin ihmal edilerek, yalnızca CST’nin dikkate

alınmasıyla yapılacak olan çalışmalarda, TT dikkate alınarak yapılan çalışmalara göre oldukça farklı sonuçlar ortaya çıkacağını göstermektedir.

Tablo 8’de tahakkuk kalitesini ölçmede kullanılan değişkenlerin, tarihi maliyetlerle raporlama yapılan döneme ve TMS/TFRS uygulanan döneme ait tanımlayıcı istatistikleri görülmektedir.

Tablo 8’ de görüldüğü gibi TT’in ortalaması tarihi maliyetlerle raporlama yapılan dönemde (8.261.571), TMS/TFRS’ye göre raporlama yapılan döneme göre (5.061483) daha fazladır. TT büyüdükçe, işletmelerin bu tutarların hesaplanmasında hata yapma olasılıkları ve yapılan hataların niceliksel büyüklüklerinin artma olasılıkları da artmaktadır. Tablo 8’de görüldüğü gibi, işletmelerin B/O oranları tarihi maliyetlerle raporlama yapılan dönemde (3,117083), TMS/TFRS’ye göre raporlama yapılan döneme göre (2,216018) daha fazladır. Bunun anlamı, işletmelerin, sermaye yapılarında borçlarının tutarının özsermayelerine oranlarının, tarihi maliyetlerle raporlama yapılan dönemde, IASs/IFRSs’ye göre raporlama yapılan döneme göre daha fazla olduğudur.

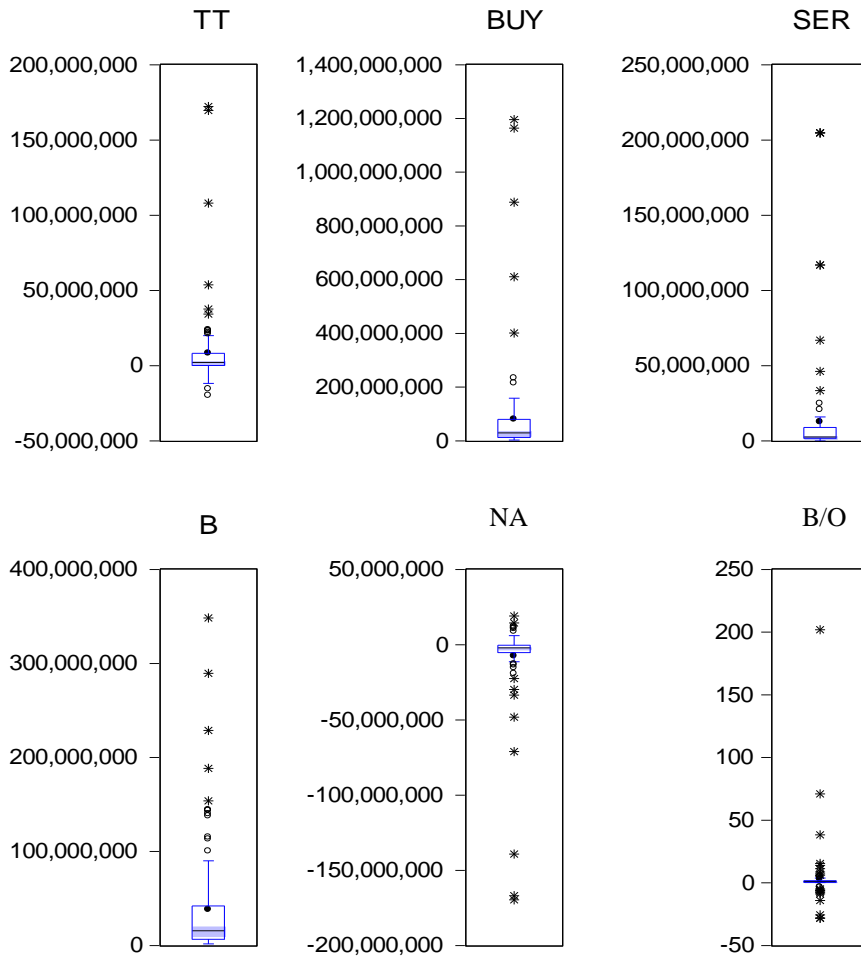
Tablo 8: Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	Tarihi Maliyetlerle Raporlama Yapılan Dönem			TMS/TFRS’ ye Göre Raporlama Yapılan Dönem		
	Ortalama	Medyan	Std. Sapma	Ortalama	Medyan	Std. Sapma
TT	8.261.571	2.117.810	25.104.158	5.061.483	999.661	26.482.161
BUY	80.579.059	29.758.876	1.79E+08	2.12E+08	1.23E+08	3.83E+08
B/O	3,117083	1,160000	20,47941	2,216018	0,637667	16,53722
SER	12.616.944	2.600.000	35.109.396	47.053.447	14.276.790	1.07E+08
B	38.359.600	15.713.717	55.861.055	81.424.698	46.797.909	1.08E+08
NA	-7.590.833	-2.037.267	2.636.5472	1.995.440	35.081,50	19.672.405

Şekil 4’de tahakkuk kalitesini ölçmede kullanılan değişkenlerin, tarihi maliyetlerle raporlama yapılan döneme ait verilerinin kutu- bıyık grafikleri görülmektedir. Grafiklerden görüldüğü gibi, her bir değişken için aykırı değerlerin varlığı söz konusudur. Analizimizde kullanılan veriler, işletmelerin bağımsız denetimden geçmiş finansal tablolarından elde edilmiştir. Dolayısıyla, her ne kadar yöneticiler tarafından farklı amaçlarla

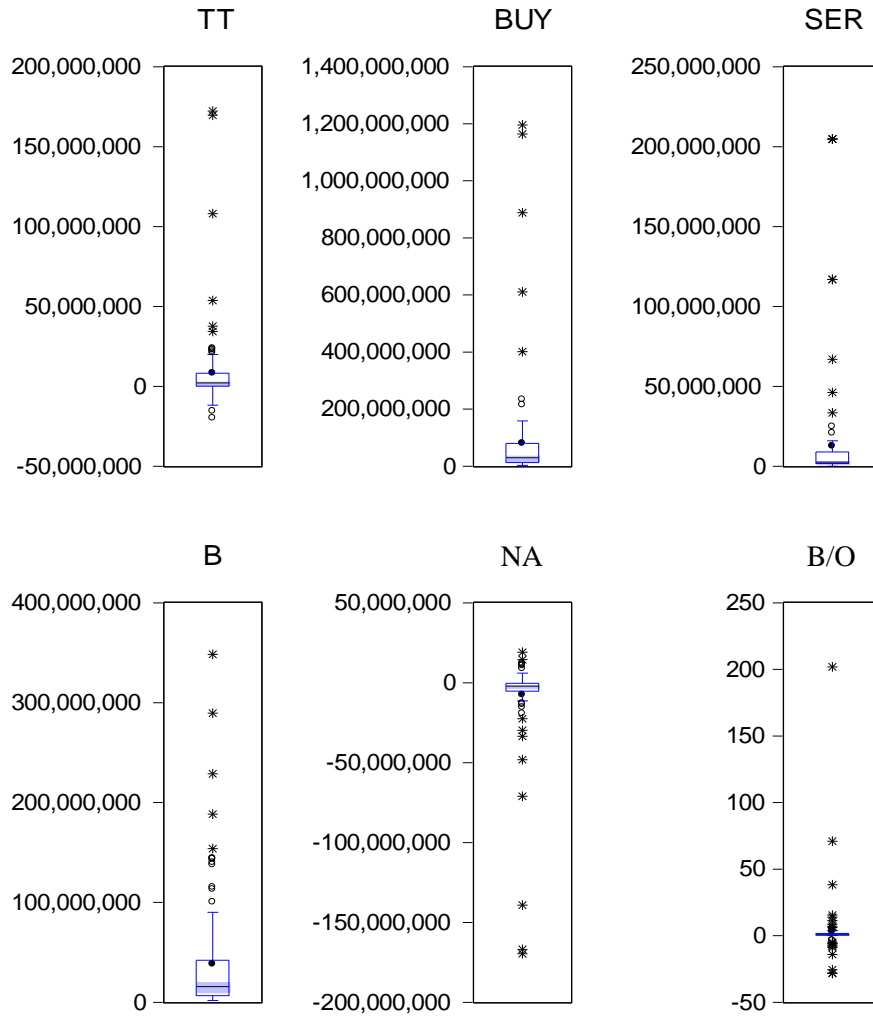
değiştirilebilselerde bu veriler işletmelerin gerçek verileridir. Bu nedenle aykırı değerler analizden çıkarılmamıştır. Diğer taraftan, değişkelere ait aykırı değerler, değişkenlerin, tahakkuk tutarını etkilemek için ilgili dönemde ilgili firma tarafından kullanılmış olması sonucunda ortaya çıkmış olabilmektedir. Bu nedenle aykırı değerlerin analizden çıkarılması, tahakkuk kalitesine ilişkin analizimizin sonuçlarını olumsuz etkileyebilecektir. Şekil 4’de de görüldüğü gibi, TT, NA ve B/O değişkenlerinde hem maksimum değer üzerinde hem de minimum değer altında aykırı değerler bulunmaktadır. BUY, SER ve B değişkenlerinde ise yalnızca maksimum değer üzerinde aykırı değerler vardır. TT, BUY, SER ve B değişkenleri düşük değerlere, NA değişkeni ise yüksek değerlere eğilimlidir.

Şekil 4: Tarihi Maliyetlerle Raporlama Yapılan Döneme İlişkin Kutu Bıyık Grafikleri

Şekil 5'te, tahakkuk kalitesinin ölçülmesine ilişkin analize dahil edilen değişkenlerin, TMS/TFRS'ye göre raporlama yapılan döneme ait verileri kullanılarak oluşturulmuş kutu bıyık grafikleri yer almaktadır. Grafiklerde görüldüğü gibi her bir değişken için aykırı değerler söz konusudur. Analizin geçerliliğini olumsuz etkileyeceği düşünülerek aykırı değerler veriler arasından çıkarılmamıştır. Şekil 5'teki grafiklerde görüldüğü gibi, TT, NA, B/O değişkenlerinde hem maksimum değer üzerinde hem de minimum değer altında aykırı değerler vardır. B, SER ve BUY değişkenlerinde ise yalnızca maksimum değer üzerinde aykırı değerler bulunmaktadır. TT, BUY, SER, B, B/O düşük değerlere, NA ise yüksek değerlere eğilimlidir. Tarihi maliyetlerle raporlama yapılan dönemde ve TMS/TFRS ile raporlama yapılan dönemde verilerin eğilimleri değişmemiştir.

Şekil 5: TMS/TFRS'ye Göre Raporlama Yapılan Döneme İlişkin Kutu Bıyık Grafikleri

Panel Veri Analizi

Panel veri analizinin sağlıklı sonuçlar verebilmesi için zaman serilerinin durağan olması gerekmektedir. Analimize dahil edilen verilerin tarihi maliyetlerle raporlama yapılan döneme ve TMS/TFRS'lere uygun raporlama yapılan döneme ait zaman serileri grafikleri EK(2) ve EK(3)' de yer almaktadır. Analimizde serilerin durağanlığı Hadri (2000) testi uygulanarak değerlendirilmiştir. Hadri (2000) testinin sıfır hipotezi, serilerin durağan olduğu üzerine kurulmuştur.¹⁸ Tablo 9'da tarihi maliyetlerle raporlama yapılan döneme ait verilerin birim kök testi sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 9: Tarihi Maliyetlerle Raporlama Yapılan Döneme Ait Hadri Birim Kök Testi Sonuçları

Değişken	BUY	SER	B	NA	B/O	TT
Hadri Testi p değeri	0,7307	0,8739	0,6697	0,9221	0,9979	0,8964

Tablo 9'da görüldüğü gibi tarihi maliyetlerle raporlama yapılan dönemde, BUY, SER,B,NA, B/O ve TT değişkenlerine ait zaman serileri durağandır.

TMS/TFRS'lere uygun raporlama yapılan döneme ait verilerin Hadri birim kök testi sonuçları Tablo 10'da yer almaktadır.

Tablo 10: TMS/TFRS'ye Göre Raporlama Yapılan Döneme Ait Hadri Birim Kök Testi Sonuçları

Değişken	BUY	SER	B	NA	B/O	TT
Hadri Testi p değeri	0,0796	0,276	0,0276	0,0126	0,9993	0,8697

Tablo 10'da görüldüğü gibi TMS/TFRS'lere uygun raporlama yapılan döneme ait BUY, B/O ve TT değişkenlerine ait veriler durağandır. Ancak B ve NA değişkenlerine ait veriler durağan değildir. Durağanlığın sağlanabilmesi için bu verilerin ilk farkları alınarak durağanlığın sağlanıp sağlanmadığı test edilmiştir.

¹⁸ Kaddour Hadri, "Testing for Stationary in Heterogeneous Panel Data", **Econometrics Journal**, Vol. 3, 2000, pp. 148- 161.

Tablo 11: TMS/TFRS'ye Göre Raporlama Yapılan Döneme Ait B ve NA Değişkenlerinin Birinci Farkları Alınarak Yapılan Hadri Birim Kök Testi Sonuçları

Değişken	B	NA
Hadri Testi p değeri	0,0115	0,0526

Tablo 11'de görüldüğü gibi B ve NA değişkenlerinin ilk farkları alınarak yapılan Hadri birim kök testinin sonuçlarına göre seriler durağan hale gelmemiştir. Ancak, TMS/TFRS uygulamalarının 2005 yılında başlaması ve analizimiz gerçekleştirilmesi için oldukça kısa bir zaman serisinin bulunması nedeniyle fark alma işlemine devam edilmemiştir.

Tarihi maliyetlerle raporlama yapılan dönemde, tahakkuk kalitesini belirlemek üzere kurulan modelin havuz modeli ile tahmin edilmesinin uygun olup olmadığı Lagrange Çarpanları testi ile değerlendirilmiştir. Testin sonucunda ($\chi^2(276)=416,623$ ve $p=0,0000$) H_0 hipotezi red edilmiştir. Diğer bir ifadeyle, modelin havuz modeli ile tahmin edilmesi uygun değildir. Daha sonra model, sabit etkiler modeliyle ve daha sonra rassal etkiler modeliyle ayrı ayrı tahmin edilmiştir. Sabit etkiler modelinin modelin açıklayıcı gücü %96,98'dir. Diğer bir deyişle muhasebe kalitesindeki değişim %96,98'i işletmenin büyüklüğü, borç-özserme oranı, sermaye tutarı, borç tutarı ve nakit akımları tarafından açıklanabilmektedir. Tüm değişkenler, %1 anlam derecesinde istatistiki olarak anlamlıdır. Ayrıca her bir bağımsız değişken de %1 anlam düzeyinde anlamlıdır. Rassal etkiler modeline göre ise modelin açıklayıcı gücü %91,63'dir. %1 anlam derecesinde tüm değişkenler istatistiki olarak anlamlıdır. Ayrıca her bir bağımsız değişken %1 anlam düzeyinde anlamlıdır. Sabit etkiler modeli ve rassal etkiler modelinin hangisinin kullanılması gerektiğini belirlemek için Hausman testi yapılmıştır. Hausman testi ile ölçülmüştür. Hausman testinin sonuçları Tablo 12'de görüldüğü gibidir.

Tablo 12: Tarihi Maliyetlerle Raporlama Yapılan Dönemde Tahakkuk Kalitesinin Belirlenmesine İlişkin Kurulan Modelin Hausman Testi Sonuçları

Test Summary	Chi-Sq. Statistic	Chi-Sq. d.f.	Prob.
Cross-section random	104.499436	5	0.0000

Tablo 12’de görüldüğü gibi Hausman testi sonucunda p değeri (probability), %1’den küçük çıkmıştır. Bunun anlamı Hausman testinin H_0 hipotezinin red edildiğidir. Diğer bir ifadeyle Hausman testine göre modelin sabit etkiler modellerleri ile tahmin edilmesi gerekmektedir.

Sabit etkiler modelinin sağlıklı sonuçlar verip vermediğinin belirlenebilmesi için model otokorelasyon açısından incelenmelidir. Modelde otokorelasyonun olup olmadığı Wooldridge testi ile ölçülmüştür. Wooldridge testinin sonucunda p değerinin (Prob > F = 0.3647) %1’den büyük olduğu görülmüştür. Dolayısıyla modelin 1. dereceden otokorelasyon içermediğine dair H_0 hipotezi red edilememiştir. Diğer bir ifadeyle modelde otokorelasyon yoktur.

Modelin sağlıklı sonuçlar vermesi için otokorelasyonun olmaması ile birlikte modelde değişen varyans probleminin de olmaması gerekmektedir. Modelde değişen varyansın olup olmadığı Ayarlanmış Wald Testi İle ölçülmüştür. Test sonucunda p değerinin (Prob>chi2 = 0.0000) %1’den küçük olduğu görülmüştür. Dolayısıyla, modelde değişen varyans olmadığı şeklindeki H_0 hipotezi red edilmiştir. Diğer bir deyişle modelde değişen varyans problemi vardır. Bu nedenle sabit etkiler modeline ilişkin tesbit edilen R^2 değerleri sağlıklı değerler değildir. Sağlıklı değerler elde edilebilmesi için model düzeltilmelidir. Bu amaçla, PCSE (Panel Corrected Standard Errors) ile model tekrar tahmin edilmiştir. Düzeltilmiş modeldeki değişkenlerin katsayıları, R^2 ve p değerleri Tablo 13’de gösterildiği gibidir:

Tablo 13: Tarihi Maliyetlere Göre Raporlama Yapılan Dönemde Tahakkuk Kalitesinin Belirlenmesine İlişkin Modelin Panel Veri Analizi Sonuçları

TT	BUY	B/O	SER	B	NA	c
Coef.	0,5849392	54.782,03	-0,5242416	-0,7115209	-0,8945582	1410131
Std.Error	0,074618	26.941,1	0,0646816	0,0942175	0,0748456	684327,7
Prob.	0,000	0,042	0,000	0,000	0,000	0,039
R^2	=	0.9164				
Prob > chi2	=	0.0000				
S.E. of Regression=		4.576.819				

Tablo 13’de görüldüğü gibi, model bir bütün olarak %1 anlamlılık seviyesinde ve her bir değişken %5 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Değişkenlerin modeli açıklayabilme gücü ($R^2= 0,9164$) yaklaşık olarak %92’dir. Değişkenlerin katsayıları incelendiğinde, BUY ve TT arasında pozitif bir ilişki olduğu, BUY’da meydana gelen bir birimlik artışın, TT’nı

yaklaşık olarak 0,58 birim arttırdığı görülmektedir. B/O ile TT arasında pozitif bir ilişki vardır ve B/O’da meydana gelen 1 birimlik artış, TT’i yaklaşık olarak 54.782 birim arttırmaktadır. Diğer taraftan SER, B ve NA değişkenleri TT’i negatif etkilemektedir ve SER, B ve NA’da meydana gelecek olan 1 birimlik artış, TT’i sırasıyla 0,52 birim, 0,71 birim ve 0,89 birim azaltmaktadır. Modelin hata terimlerinin standart sapması (S.E. of Regression) 4.576.819 olarak tesbit edilmiştir. Modelin hata terimlerinin standart sapması, TT’ de, bağımsız değişkenler tarafından açıklanamayan değişimlerin standart sapmasını ifade etmektedir. Tarihi maliyetlerle raporlama yapılan dönemde modelin hata terimlerinin standart sapmasının, TMS/TFRS uygulanan döneme ilişkin modelin hata terimlerinin standart sapmalarından büyük olması, tahakkuk kalitesinin arttığının göstergesi olacaktır.

Tarihi maliyetlerle raporlama yapılan dönemde ve TMS/TFRS’ye göre raporlama yapılan dönemde tahakkuk kalitesine ilişkin değişimin belirlenebilmesi için, tarihi maliyetlerle raporlama yapılan dönemi analiz etmede kullanılan modelin aynısı TMS/TFRS’ye göre raporlama yapılan dönem için de kullanılmıştır. Lagrange Çarpanları testinin sonucuna göre ($\chi^2(276) = 407,887$ ve $p=0,0000$) H_0 hipotezi red edilmiş, regresyon denkleminin havuz modeli ile tahmin edilmesinin uygun olmadığı ortaya konmuştur. Sabit etkiler modelinin sonucuna göre model, %86,42 oranında anlamlıdır. Model tüm değişkenler açısından ele alındığında, %1 anlamlılık düzeyinde bile anlamlı olmakla birlikte, değişkenler tek tek ele alındığında borç-özsermaye oranının anlamsız olduğu görülmektedir. Ancak, tarihi maliyetlerle raporlama yapılan dönemle karşılaştırma yapılabilmesi için borç-özsermaye oranı modelden çıkarılmamıştır. Rassal etkiler modelinin sonuçlarına göre model, %80,21 oranında anlamlıdır. %1 anlamlılık seviyesinde model bütün olarak anlamlı olmakla birlikte, tek tek değişkenler ele alındığında borç-özsermaye oranının anlamsız olduğu görülmektedir. Modelin tahmin edilmesinde sabit etkiler modelinin mi yoksa rassal etkiler modelinin mi kullanılmasının uygun olduğunu belirlemek için Hausman testi yapılmıştır. Tablo 14’de Hausman Testi Sonuçları görülmektedir.

Tablo 14: TMS/TFRS’ye Göre Raporlama Yapılan Dönemde Tahakkuk Kalitesinin Belirlenmesine İlişkin Kurulan Modelin Hausman Testi Sonuçları

Test Summary	Chi-Sq. Statistic	Chi-Sq. d.f.	Prob.
Cross-section random	36.969118	5	0.0000

Tablo 14’de görüldüğü gibi Hausman testi sonucunda p değeri (probability), %1’den küçük çıkmıştır. Bunun anlamı Hausman testinin H_0 hipotezinin red edildiği, modelin sabit etkiler modellerleri ile tahmin edilmesinin daha uygun olduğudur.

Sabit etkiler modelinin sağlıklı sonuçlar verip vermediğinin belirlenmesi için model otokorelasyon ve değişen varyans açısından incelenmiştir. Otokorelasyonun ölçülmesi için yapılan Wooldridge testi sonucunda p değerinin (Prob > F = 0.9939) %1’den büyük olduğu görülmüştür. H_0 hipotezi red edilememiştir. Diğer bir ifadeyle modelde otokorelasyon problemi yoktur. Değişen varyans probleminin olup olmadığı Düzeltilmiş Wald testi ile ölçülmüş ve p değerinin (Prob>chi2 = 0.0000) olduğu görülmüştür. Modelde değişen varyans probleminin olmadığı şeklindeki H_0 hipotezi red edilmiştir. Değişen varyans probleminin ortadan kaldırılması için yapılan PCSE sonucunda, modeldeki değişkenlerin katsayılarının Tablo 15’deki gibi olduğu görülmüştür:

Tablo 15: TMS/TFRS’ye Göre Raporlama Yapılan Dönemde Tahakkuk Kalitesinin Belirlenmesine İlişkin Modelin Panel Veri Analizi Sonuçları

TT	BUY	B/O	SER	B	NA	c
Coef.	0,9953716	45.671,73	-0,8635115	-0,5357257	-0,0494886	-321481
Std.Error	0,117838	30.500,78	0,1594812	0,0575606	0,0174577	1.446.287
Prob.	0,000	0,134	0,000	0,000	0,005	0,824
R ² = 0,8022						
Prob > chi2 = 0.0000						
S. E. of Regression= 12.749.884						

Tablo15’de görüldüğü gibi model bütün olarak %1 anlamlılık seviyesinde anlamlıdır. Değişkenler tek tek ele alındığında B/O değişkeninin istatistiksel olarak anlamsız olduğu görülmektedir. Ancak tarihi maliyetlerle raporlama yapılan dönemle karşılaştırma yapılabilmesi için B/O değişkeni modelden çıkarılmamıştır. Modeldeki diğer bağımsız değişkenlerin, TT’e etkisi, incelendiğinde, BUY ve B/O değişkenleri ile TT arasında pozitif bir ilişki olduğu, SER, B ve NA değişkenleri ile TT arasında ise negatif bir ilişki olduğu görülmektedir. Tarihi maliyetlere göre raporlama yapılan dönemle karşılaştırıldığında, bağımsız değişkenler ve TT arasındaki ilişkinin yönünün değişmediği görülmektedir. Diğer taraftan tarihi maliyetlerle raporlama yapılan döneme göre, BUY değişkeninde meydana gelen bir birimlik değişimin, TT’e olan etkisinin (0,9953716) arttığı, B/O değişkeninde meydana gelen bir birimlik değişimin TT’e etkisinin (45.671,73) azaldığı, SER değişkeninde meydana gelen bir birimlik değişimin TT’e etkisinin (-0,8635115) arttığı, B değişkeninde meydana gelen bir birimlik değişimin TT’e etkisinin (-

0,5357257) azaldığı, NA değişkeninde meydana gelen bir birimlik değişimin TT'e etkisinin (-0,0494886) azaldığı görülmüştür.

Tarihi maliyetlerle raporlama yapılan dönemde, modelin toplam tahakkukları açıklama gücü (R^2) %91,64, IASs/IFRSs'ye göre raporlama yapılan dönemde modelin açıklama gücü %80,22 olarak bulunmuştur. Tahakkuk tutarındaki değişimin bağımsız değişkenler tarafından açıklanamayan kısmı diğer bir deyişle kar yönetimi güdüsünden ve/veya tahakkuklarla ilgili olarak yapılmış hatalardan kaynaklanan kısmı, tarihi maliyetlerle raporlama yapılan dönemde yaklaşık olarak %8, TMS/TFRS'ye göre raporlama yapılan dönemde yaklaşık olarak %20'dir. TMS/TFRS'ye göre raporlama yapılan dönemde, modelin açıklayıcı gücünün azalmış olması, tahakkuk kalitesinin tarihi maliyetlerle raporlama yapılan döneme göre azaldığını göstermektedir. Diğer taraftan tarihi maliyetlere göre raporlama yapılan dönemde modelin hata terimlerinin standart sapması (4.576.819), TMS/TFRS ile raporlama yapılan döneme göre (12.749.884) daha azdır. Bu durum da tarihi maliyetlere göre raporlama yapılan dönemde tahakkuk kalitesinin daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

4.2. TMS/TFRS'NİN UYGULANMAYA BAŞLANMASININ KARIN UYUMLAŞTIRILMASINA ETKİSİ

Çalışmamızda TMS/TFRS'nin uygulanmaya başlanmasının tahakkuk kalitesine etkisi iki farklı şekilde ölçülmüştür. İlk olarak, tarihi maliyetlerle raporlama yapılan dönemde ve TMS/TFRS'ler ile raporlama yapılan dönemde tahakkuklar ve nakit akımları arasındaki korelasyon hesaplanmış ve karşılaştırılmıştır. İkinci olarak da net gelirlerdeki değişimin standart sapmasının, nakit akımlarındaki değişimin standart sapmasına oranı dönemler arasında karşılaştırılmıştır.

4.2.1. Nakit Akımları ve Toplam Tahakkuklar Arasındaki Korelasyon

Tahakkuk muhasebesinin bir sonucu olarak, tahakkuklar ve nakit akımları arasında negatif bir korelasyon ortaya çıkmaktadır. Çünkü tahakkuklar izleyen dönemlerde tersine dönmekte ve tahakkuk tutarındaki artışlar/azalışlar, nakit akımlarında azalışların/artışların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Diğer taraftan negatif korelasyonun artması, kar uyumlaştırılması yapıldığının bir göstergesi olmaktadır. Ayrıca, daha önce de belirtildiği

gibi muhasebe kalitesinde meydana gelen değişim, uygulanan raporlama standartları ile birlikte BUY,B/O,SER,B,NA,YMKB ve DF gibi faktörlerden de etkilenebilmektedir. TT ve NA arasındaki korelasyon ölçülürken bu faktörlerin etkisi de dikkate alınmalıdır. Bu nedenle öncelikle TT ve NA'nin işletmelere özgü faktörlerden nasıl etkilendiğini açıklayan denklemler oluşturulacak ve denklemlerin hata terimleri arasındaki korelasyon ölçülecektir. Daha önce de belirtildiği gibi örneklemimizde yabancı bir menkul kıymet borsasında işlem gören işletme bulunmamaktadır. Dolayısıyla, TT ve NA arasındaki korelasyonun belirlenmesi için oluşturulacak modelde bu değişkenlerin yer almasına gerek yoktur. Bu noktadan hareketle, tahakkuk tutarındaki değişimin ve nakit akımlarındaki değişimin, muhasebe kalitesini belirleyen işletmelere özgü faktörlerle ilişkisinin belirlenebilmesi için aşağıdaki denklemler oluşturulmuştur:

$$NA_{i,t} = \beta_0 + \beta_1BUY_{i,t} + \beta_2 B/O_{i,t} + \beta_3 SER_{i,t} + \beta_4B_{i,t} + \varepsilon_t \quad (3)$$

$$TT_{i,t} = \beta_0 + \beta_1BUY_{i,t} + \beta_2 B/O_{i,t} + \beta_3 SER_{i,t} + \beta_4B_{i,t} + \varepsilon_t \quad (4)$$

Her iki modelde, tarihi maliyetlerle raporlama yapılan dönemde ve TMS/TFRS ile raporlama yapılan dönemde panel veri analizi ile ayrı ayrı tahminlenerek, modellerin hata terimleri hesaplanmış ve hata terimleri arasındaki korelasyon ölçülmüştür.

Tarihi maliyetlere göre raporlama yapılan dönemde nakit akımlarındaki değişim ve tahakkuk tutarlarındaki değişim arasındaki korelasyon

Nakit akımlarındaki değişimin hata terimlerinin hesaplanabilmesi için öncelikle nakit akımlarına ilişkin olarak oluşturulmuş olan model sabit etkiler modeline ve rassal etkiler modeline göre tahmin edilmiştir. B/O değişkenleri istatistiksel olarak anlamsız olduğu için modelden çıkarılmış ve NA 'in muhasebe kalitesini etkileyen işletmelere özgü faktörlerle ilişkisini belirlemek için oluşturduğumuz model gibi olmuştur.

$$NA_{i,t} = \beta_0 + \beta_1BUY_{i,t} + \beta_2 SER_{i,t} + \beta_3 B_{i,t} + \varepsilon_t \quad (5)$$

Lagrange Çarpanları testi sonucunda (Chi2(276)= 437,498 ve p= 0,0000) regresyon denkleminin havuz modeli ile tahmin edilmesinin uygun olmadığı belirlenmiştir. Hausman testi sonucunda, tarihi maliyetlere göre raporlama yapılan dönemde, nakit

akımlarına ilişkin olan modelin rassal etkiler modeliyle tahminlenmesinin daha uygun olduğu belirlenmiştir (p= 0,2023). Model, rassal etkiler modeliyle tahmin edilip, modelin hata terimleri hesaplanmıştır.

Tahakkuklardaki değişimin hata terimlerinin hesaplanabilmesi için oluşturulan modelin Lagrange Çarpanları testinin sonucu ($\chi^2(276)= 401,791$ ve $p= 0,0000$) havuz modelinin uygulanmasının uygun olmadığını ortaya koymuştur. Denklem sabit etkiler modeliyle ve rassal etkiler modeliyle ayrı ayrı tahmin edilmiş ve Hausman testi uygulanmıştır. Hausman testi sonucunda sabit etkiler modelinin daha uygun olduğu ortaya konmuştur (p= 0,0034). Model, sabit etkiler modeliyle tahmin edilerek, modelin hata terimleri hesaplanmıştır.

NA ve TT arasındaki korelasyon, Spearman sıra korelasyon katsayıları hesaplanarak belirlenmiştir. Tablo 16’da tarihi maliyetlerle raporlama yapılan döneme ait Spearman Sıra Korelasyonu sonuçları görülmektedir.

Tablo 16: Tarihi Maliyetlerle Raporla Yapılan Dönemde NA ve TT Arasındaki Korelasyon

Kovaryans Korelasyon	NA	TT
NA	767.8438 1.000000	
TT	-592.2500 -0.771287	767.9010 1.000000

Tablodan da görüldüğü gibi, tarihi maliyetlerle raporlama yapılan dönemde nakit akımlarındaki değişim ve tahakkuklardaki değişim arasındaki korelasyon -0,771287’dir (p=0,0023).

IASs/IFRSs’ye göre raporlama yapılan dönemde nakit akımları ve tahakkuk tutarları arasındaki korelasyon

Tarihi maliyetlere göre raporlama yapılan dönemle karşılaştırma yapılabilmesi için, TMS/IFRS’nin uygulandığı döneme ilişkin modellerde, tarihi maliyetlere göre raporlama yapılan dönemde modellere dahil edilen değişkenler kullanmıştır. Nakit akımlarına ilişkin modelin hata terimlerinin hesaplanabilmesi için, model sabit etkiler modeline ve rassal etkiler modeline göre tahmin edilmiştir. Tarihi maliyetlere ilişkin oluşturulan modelle

karşılaştırılma yapılabilmesi için B/O bağımsız değişkeni modele dahil edilmemiştir. Lagrange Çarpanları testi sonucunda ($\chi^2(276)= 408,305$ ve $p= 0,0000$) regresyon denkleminin havuz modeli ile tahmin edilmesinin uygun olmadığı ve Hausman testi sonucunda ($p= 0,8591$), rassal etkiler modelinin uygulanmasının daha uygun olduğu tesbit edilmiştir. Nakit akımlarına ilişkin model sabit etkiler modeliyle tahmin edilmiş ve modelin hata terimleri hesaplanmıştır.

Tahakkuk tutarına ilişkin modelin terimlerinin hesaplanabilmesi için oluşturulan model de Lagrange testi sonucunda ($\chi^2(276)= 375,379$ ve $p= 0,0001$) havuz modelinin kullanılmasının uygun olmadığı ortaya konmuştur. Regresyon denklemi sabit etkiler modeliyle ve rassal etkiler modeliyle ayrı ayrı tahmin edilmiş ve Hausman testi uygulanmıştır. Hausman testi sonucunda ($p= 0,0371$) rassal etkiler modelinin daha uygun olduğu ortaya konmuştur. Tahakkuk tutarına ilişkin model rassal etkiler modeliyle tahmin edilmiş ve modelin hata terimleri hesaplanmıştır.

NA ve TT arasındaki korelasyon modellerin hata terimleri arasındaki Spearman sıra korelasyon katsayıları hesaplanarak belirlenmiştir. TMS/TFRS uygulanan dönemde NA ve TT arasındaki korelasyona ilişkin bulgular aşağıdaki tabloda gösterildiği gibidir.

Tablo 17: TMS/TFRS'ye Göre Raporlama Yapılan Dönemde NA ve TT Arasındaki Korelasyon

Kovaryans Korelasyon	NA	TT
NA	1199.892 1.000000	
TT	-679.7125 -0.566492	1199.833 1.000000

Tablodan da görüldüğü gibi, TMS/TFRS'ye göre raporlama yapılan dönemde NA ve TT arasındaki korelasyon -0,566492'dir ($p=0,0001$).

Nakit akımlarındaki değişim ve tahakkuk tutarındaki değişim arasındaki korelasyonun TMS/TFRS'ye göre raporlama yapılan dönemde (-0,566492), tarihi maliyetlere göre raporlama yapılan döneme göre (-0,771287) azalmış olması, kar uyumlaştırması faaliyetlerinin azalmış olduğunu göstermektedir.

4.2.2. Net Karın Standart Sapmasının, Nakit Akımlarının Standart Sapmasına Oranı

Çalışmamızda, karın uyumlaştırılması faaliyetlerinin TMS/TFRS'lerin uygulandığı dönemde ne şekilde değiştiğini tesbit etmede kullanılan ikinci ölçüt, net karın standart sapmasının nakit akımlarının standart sapmasına oranıdır. Bu oranın TMS/TFRS uygulanan dönemde tarihi maliyetlere göre raporlama yapılan döneme göre daha yüksek olması karın uyumlaştırılması faaliyetlerinin azaldığının bir göstergesi olacaktır. Ancak, gerek karda meydana gelen değişim gerekse nakit akımlarında meydana gelen değişim muhasebe uygulamaları ile birlikte işletmeye özgü bazı faktörlerden de etkilenmektedir. Bu faktörlerin etkilerinin elimine edilebilmesi için net kardaki değişime ve nakit akımlarındaki değişime ilişkin olarak aşağıdaki modeller oluşturulmuştur:

$$NK_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 BUY_{i,t} + \beta_2 B/O_{i,t} + \beta_3 SER_{i,t} + \beta_4 B_{i,t} + \beta_5 NA_{i,t} + \epsilon_t \quad (6)$$

Modelde NK bağımlı değişkeni net karda bir önceki döneme göre meydana gelen değişimi ifade etmektedir.

$$NA_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 BUY_{i,t} + \beta_2 B/O_{i,t} + \beta_3 SER_{i,t} + \beta_4 B_{i,t} + \epsilon_t \quad (7)$$

Her iki model, tarihi maliyetlerle raporlama yapılan dönem için TMS/TFRS'ye göre raporlama yapılan dönem için ayrı ayrı panel veri analizi ile analiz edilmiştir. Modelin hata terimlerini standart sapmaları (S.E. of regression) hesaplanmıştır. Tablo 18'de panel veri analizi sonucunda hesaplanan hata terimlerinin standart sapmaları görülmektedir:

Tablo 18: Net Kar ve Nakit Akımlarına İlişkin Modellerin Hata Terimlerinin Standart Sapmaları

Hata Terimlerinin Standart Sapması	Tarihi Maliyetlere Göre Raporlama Yapılan Dönem	TMS/TFRS'ye Göre Raporlama Yapılan Dönem
NK	4576846	12749884
NA	11688346	13837100
NK/NA	0.391573453	0.921427467

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi, net kardaki değişimin standart sapmasının nakit akımlarındaki değişimin standart sapmasına oranı tarihi maliyetlerle raporlama yapılan dönemde 0,391573453, TMS/TFRS'ye göre raporlama yapılan dönemde ise

0,921427462 olarak hesaplanmıştır. TMS/TFRS uygulanan dönemde bu oranın daha yüksek olması, kar uyumlaştırılması faaliyetlerinin azaldığını göstermektedir.

SONUÇ

Kalite kavramı, küreselleşme sürecinde tüm işletme faaliyetlerine yön veren, işletmeler açısından stratejik öneme sahip bir kavram haline gelmiştir. Muhasebe kalitesi, finansal tablolarda yer alan bilgilerin, kullanıcıların verecekleri kararlara ilişkin ihtiyaçlarını karşılaması gerekmektedir. Ancak, kullanıcıların ihtiyaçlarındaki çeşitlilik dikkate alındığında, muhasebe kalitesi kavramının kapsamı değişmekte ve muhasebe kalitesinin ölçülmesi oldukça karmaşık bir hal almaktadır. Kar rakamı, gerek yatırımcılar gerek finansal analistler açısından taşıdığı önem nedeniyle, yöneticiler tarafından en çok önem atfedilen finansal tablo rakamıdır. Bu nedenle muhasebe kalitesinin yüksek olması, işletmenin kar veya zarar rakamının kalitesinin yüksek olmasını gerektirmektedir.

Dünya üzerinde, muhasebe alanında genel geçerli bir dil oluşturma ve finansal tabloların kalitesini arttırma amacını taşıyan IASs/IFRSs'in çevirisi niteliğinde olan, TMS/TFRS 2005 yılından bu yana, Türkiye'de borsada işlem yapan işletmeler tarafından uygulanmaktadır. Araştırmamızın amacı, IASs/IFRSs'nin oluşturulduğu ülkelerden farklı yasal ve kurumsal dinamiklere sahip olan Türkiye'de TMS/TFRS'nin zorunlu olarak uygulanmasının işletmelerin muhasebe kalitelerini ne şekilde etkilediğini tespit etmektir. Bu amaçla çalışmamızda, karın kalitesini belirleyen unsurlardan, tahakkuk kalitesi ve kar uyumlaştırılması unsurlarının, TMS/TFRS'nin uygulanmaya başlanmasından nasıl etkilendiği incelenmiştir.

Çalışmamızda, 1999- 2010 yılları arasında İMKB'de kesintisiz olarak işlem gören işletmelerin 1999-2003 yılları arasında ve 2005-2010 yılları arasında hazırladıkları finansal tablolar incelenerek, muhasebe kaliteleri açısından karşılaştırılmıştır. 2004 yılına ait finansal tablolar, Türkiye'de 2004 yılında enflasyon muhasebesinin uygulanmış olması ve dolayısıyla verilerin enflasyona göre düzeltilmiş rakamlar olmaları nedeniyle analize dahil edilmemiştir. Ayrıca, TMS/TFRS'yi 2005 yılından önce uygulamaya başlayan, diğer bir deyişle TMS/TFRS'yi gönüllü olarak uygulayan işletmeler, finansal raporlama güdülerini, TMS/TFRS'yi zorunlu olarak uygulayan işletmelerden farklı olduğu için analiz dışı bırakılmıştır. Yapılan inceleme sonucunda, imalat sektöründe faaliyette bulunan 24 işletme, teknoloji sektöründe faaliyette bulunan 1 işletmenin, toptan ve perakende ticaret sektöründe faaliyette bulunan 4 işletmenin, ulaştırma haberleşme ve depolama sektöründe faaliyette bulunan 1 işletmenin yaptığımız analize dahil edilebileceği tespit edilmiştir.

İşletme sayılarının azlığı nedeniyle teknoloji, toptan ve perakende ticaret, ulaştırma haberleşme ve depolama sektöründe faaliyette bulunan işletmeler analize dahil edilmemiş, imalat sektöründe faaliyette bulunan işletmeler incelenmiştir.

Çalışmamızda kullanılan veriler İMKB'nin web sayfasından elde edilmiştir. Veri setimiz, hem farklı firmalara ait kesit verilerini hem de incelenen dönem boyunca oluşmuş olan zaman serilerini içermektedir. Dolayısıyla analizimiz için uygun yöntem, kesit verilerinin ve zaman serilerinin birleştirilerek analiz edilmesine ve yalnızca kesit verilerin ya da zaman serilerinin kullanılmasıyla ortaya konulamayacak ekonometrik ilişkilerin incelenmesine olanak veren bir yöntem olan “panel veri analizi” olarak belirlenmiştir. Panel veri analizi yöntemi, muhasebe alanında son dönemlerde kullanılmaya başlanan bir yöntemdir. Bu açıdan tezimizin ileride yapılacak olan çalışmalarda yol gösterici nitelikte olması olanaklıdır. Çalışmamızın analizi, Eviews 6 ve Stata 11.0 programları kullanılarak yapılmıştır.

TMS/TFRS'nin oluşturulma ve uygulanma amacı, finansal tabloların daha doğru bilgi vermesini sağlamak ve karşılaştırılabilirliklerini arttırmak olarak özetlenebilir. Diğer bir deyişle TMS/TFRS uygulamalarından beklenen sonuç, muhasebe kalitesinin artmasıdır. Bu doğrultuda araştırmamızın birinci hipotezi, “TMS/TFRS'ye göre raporlama yapılan dönemde, tarihi maliyetlerle raporlama yapılan döneme göre toplam tahakkuklarının kaliteleri artmıştır” şeklinde olmuştur. Muhasebe kalitesini etkileyen faktörler, muhasebe uygulamalarındaki farklılıklar, ülkelere özgü faktörler ve işletmelere özgü faktörler olarak sınıflandırılabilir. Çalışmamızın amacı, TMS/TFRS'nin uygulanmaya başlanmasının Türkiye'de hisse senetleri borsada işlem gören işletmelerin muhasebe kalitelerinde nasıl bir değişiklik ortaya çıkardığını analiz etmektir. Yapılan analiz, tek bir ülkeyi kapsadığı için, ülkelere özgü faktörler dikkate alınmamış, yalnızca işletmelere özgü faktörlerin muhasebe kalitesine etkisi değerlendirilmiştir.

Çalışmamızda, TMS/TFRS'nin uygulanmaya başlanmasının Türkiye'de hisse senetleri borsada işlem gören işletmelerin muhasebe kalitelerinde etkisi, Barth tarafından 2006 yılında yapılan çalışmada geliştirilen metodoloji kullanılarak ölçülmüştür. Buna göre tahakkuk kalitesindeki değişim, muhasebe kalitesinde farklılığa neden olan işletmelere özgü özellikler de dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Literatürde tahakkuk tutarlarının belirlenmesi ve isteğe bağlı tahakkuk tutarının hesaplanması için birçok model

geliştirilmiştir. Bu modellerin büyük bir kısmında tahakkuk kalitesi yalnızca çalışma sermayesi tahakkukları dikkate alınarak ölçülmüştür. Ancak işletmelerin faaliyetleri sonucunda, çalışma sermayesi tahakkukları ile birlikte, uzun dönemli faaliyet tahakkukları ve finansal tahakkuklar da ortaya çıkmaktadır. Çalışmamızda tahakkuk kalitesi toplam tahakkuklar üzerinden değerlendirilmiştir. Çalışmamız bu açıdan yerli ve yabancı literatürden farklılaşmaktadır. Yapılan analizde işletmelerin çalışma sermayesi tahakkuklarının ortalamasının (3.044.035), toplam tahakkukların ortalamasından (8.261.571) önemli ölçüde farklı oldu ortaya konmuştur. Dolayısıyla, tahakkuk kalitesinin, yalnızca çalışma sermayesi tahakkukları kullanılarak ölçülmesi eksik ve yanıltıcı sonuçlar ortaya çıkaracaktır. Diğer taraftan toplam tahakkuklar, tahakkuklar hesaplanırken yapılan isteğe bağlı olmayan hatalarda ve işletme yöneticilerinin kar yönetimi güdüsüyle hareket ederek yaptıkları değişiklik ve düzenlemelerin toplamından oluşmaktadır. Hem tahakkuklarla ilgili olarak yapılan hatalar hem de isteğe bağlı tahakkuklar, tahakkuk kalitesini düşürmektedir. Bu noktadan hareketle çalışmamızda, literatürde sıklıkla rastlanan çalışmaların aksine toplam tahakkukların kalitesi değerlendirilmiştir.

Çalışmamızda, tahakkuk kalitesi, yıllar boyunca toplam tahakkuk tutarındaki değişimin, işletmelere özgü faktörler tarafından açıklanamayan kısmı dikkate alınarak ölçülmüştür. İMKB’de işlem gören bazı işletmelerin 1999-2003 yıllarına ilişkin nakit akım tabloları elde edilememiştir. Bu dönemin tahakkuk tutarları Richardson tarafından 2004 yılında ortaya konan yöntemle hesaplanmıştır. İşletmelerin 2005-2010 yıllarına ilişkin tahakkuk tutarları ise dönem net kar/zararları tutarlarından nakit giriş/çıkışlarının çıkarılmasıyla hesaplanmıştır. Tahakkuk kalitesini ölçmek için oluşturduğumuz ekonometrik modelin bağımlı değişkeni toplam tahakkuk tutarındaki değişimdir, bağımsız değişkenler ise muhasebe kalitesini etkileyen işletmelere özgü faktörlerdir. Ancak uygun modelin tespit edilmesi aşamasında denetim firmasının niteliğine ilişkin değişkenin istatistiksel olarak anlamlı çıkmaması nedeniyle, denetim firmasının niteliğine ilişkin değişken ekonometrik modelimize dahil edilmemiştir. Ayrıca, örneklemimizde, hisse senetleri yabancı bir menkul kıymetler borsasında işlem gören firma bulunmamaktadır. Dolayısıyla ekonometrik modelimizde, İşletmenin yabancı bir menkul kıymet borsasında işlem görüp görmediğine ilişkin değişkenin yer almasına gerek kalmamıştır. Kurulan ekonometrik model, tarihi maliyetlerle raporlama yapılan dönem için ayrı ve TMS/TFRS ile raporlama yapılan dönem için ayrı tahmin edilmiştir. Panel veri analizi sonucunda, elde

edilen modelin anlamlılık seviyesi (R^2), tahakkuk tutarındaki değişimin, bu tutarı etkileyen faktörler tarafından açıklanabilen kısmını göstermektedir. Modelin açıklanamayan kısmı ise muhasebe kalitesini etkileyen diğer faktörler ve muhasebe uygulamalarında yapılan değişikliğin muhasebe kalitesine etkisini ifade etmektedir. Tarihi maliyetlere göre raporlama yapılan döneme ve TMS/IFRS'nin uygulandığı döneme ilişkin olarak yapılan panel veri analizi sonucunda, bağımsız değişkenler ve toplam tahakkuklar arasındaki ilişkinin yönünün değişmediği görülmektedir. Tarihi maliyetlerle raporlama yapılan dönemde, modelin toplam tahakkukları açıklama gücü (R^2) %91,64, IASs/IFRSs'ye göre raporlama yapılan dönemde modelin açıklama gücü %80,22 olarak bulunmuştur. Tahakkuk tutarındaki değişimin bağımsız değişkenler tarafından açıklanamayan kısmı diğer bir deyişle kar yönetimi güdüsünden ve/veya tahakkuklarla ilgili olarak yapılmış hatalardan kaynaklanan kısmı, tarihi maliyetlerle raporlama yapılan dönemde yaklaşık olarak %8, TMS/IFRS'ye göre raporlama yapılan dönemde yaklaşık olarak %20'dir. TMS/IFRS'ye göre raporlama yapılan dönemde, modelin açıklayıcı gücünün azalmış olması, tahakkuk kalitesinin tarihi maliyetlerle raporlama yapılan döneme göre azaldığını göstermektedir. Tarihi maliyetlere göre raporlama yapılan dönemde modelin hata terimlerinin standart sapması (4.576.819), TMS/IFRS ile raporlama yapılan döneme göre (12.749.884) daha azdır. Bu durum da göstermektedir ki, tarihi maliyetlere göre raporlama yapılan dönemde tahakkuk kalitesi daha yüksektir..

Karın uyumlaştırılması, muhasebe kalitesi açısından ele alındığında farklı anlamlara gelebilmektedir. Örneğin, yöneticiler, firma ile ilgili sahip oldukları bilgileri kullanarak ilgili tarafların firma ile ilgili projeksiyonlarını yapabilmesi için karı uyumlaştırabilmektedir. Diğer bir görüşe göre ise, yatırımcı korumasının düşük olması durumunda, karın uyumlaştırılması, firmanın veya yöneticilerin çıkarlarını korumak amacıyla da yapılabilmektedir. Gelişmekte olan bir ülke olan Türkiye'de yatırımcı koruması düşük düzeydedir. Bu noktadan hareketle çalışmamızın ikinci hipotezi, "TMS/IFRS'ye göre raporlama yapılan dönemde, tarihi maliyetlerle raporlama yapılan döneme göre, işletmelerin karın uyumlaştırılması doğrultusundaki faaliyetleri azalmıştır" şeklindedir. Çalışmamızın, karın uyumlaştırılması faaliyetlerinin değişimini incelemeye ilişkin kısmı, tahakkuk kavramının toplam tahakkukları içerek şekilde genişletilmesinden dolayı yalnızca faaliyetlerden elde edilen gelirlerin uyumlaştırılmasını değil net kar rakamının uyumlaştırılmasını ölçmektedir ve çalışmamız bu yönüyle yabancı literatürden

farklılaşmaktadır. Diğer taraftan çalışmamız süresince yaptığımız kaynak araştırmasında, Türkiye’de muhasebe standartlarının uygulanmaya başlanmasının kar uyumlaştırılması faaliyetleri üzerindeki etkisini ölçen bir çalışmaya da rastlanmamıştır. Çalışmamızda TMS/TFRS’nin uygulanmaya başlanmasının tahakkuk kalitesine etkisi iki farklı şekilde ölçülmüştür. İlk olarak, tarihi maliyetlerle raporlama yapılan dönemde ve TMS/TFRS’ler ile raporlama yapılan dönemde tahakkuklar ve nakit akımları arasındaki korelasyon hesaplanmış ve karşılaştırılmıştır. Kar uyumlaştırılması faaliyetlerinin ölçülmesinde Barth tarafından 2006 yılında yaptığı çalışmada oluşturulmuş olan metodoloji kullanılmıştır. Oluşturulan ekonometrik modelde, kar uyumlaştırması faaliyetlerindeki değişimde işletmelere özgü işletmelerin büyüklüğü, toplam borçlarının toplam özsermayelerine oranı, sermaye tutarı, borç tutarı, nakit akımları, denetim firmasının niteliği ve yabancı bir menkul kıymet borsasında işlem görüp görmediği gibi faktörlerin etkisi de dikkate alınmıştır. Tahakkuk muhasebesinin bir sonucu olarak, tahakkuklar ve nakit akımları arasında negatif bir korelasyon ortaya çıkmaktadır. Çünkü tahakkuklar izleyen dönemlerde tersine dönmekte ve tahakkuk tutarındaki artışlar/azalışlar, nakit akımlarında azalışların/artışların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Diğer taraftan negatif korelasyonun artması, kar uyumlaştırılması yapıldığının bir göstergesi olmaktadır. Toplam tahakkuklar ve nakit akımları arasındaki korelasyonun ölçülmesi için toplam tahakkuklar ve nakit akımları için iki ayrı ekonometrik model oluşturulmuştur. En uygun modelin belirlenmesi aşamasında, Toplam borçlarının toplam özsermayelerine oranını ifade eden ve denetim firmasının niteliğini ifade eden değişkenlerin anlamsız çıkması nedeniyle bu değişkenler modellere dahil edilmemiştir. Diğer taraftan örneğimizde, yabancı bir menkul kıymet borsasında işlem gören firma bulunmadığı için bu değişken de modele dahil edilmemiştir. Toplam tahakkuklar ve nakit akımları için oluşturulan modellerin hata terimleri arasındaki korelasyon, Spearman sıra korelasyon katsayıları hesaplanarak belirlenmiştir. Analiz sonucunda, nakit akımlarındaki değişim ve toplam tahakkuk tutarındaki değişim arasındaki korelasyonun TMS/TFRS’ye göre raporlama yapılan dönemde (-0,566492), tarihi maliyetlere göre raporlama yapılan döneme göre (-0,771287) azaldığı ortaya konmuştur. Bulgular, hipotezimizi doğrular nitelikte olup, TMS/TFRS uygulanan dönemde kar uyumlaştırması faaliyetlerinin azalmış olduğunu göstermektedir.

Çalışmamızda kar uyumlaştırılması faaliyetlerinin ölçülmesinde kullanılan ikinci ölçüt, net gelirlerdeki değişimin standart sapmasının, nakit akımlarındaki değişimin

standart sapmasına oranıdır. Bu oranın TMS/TFRS uygulanan dönemde tarihi maliyetlere göre raporlama yapılan döneme göre daha yüksek olması karın uyumlaştırılması faaliyetlerinin azaldığının bir göstergesi olacaktır. İşletmelere özgü faktörlerin muhasebe kalitesine etkisi dikkate alınarak net kar ve nakit akımları için iki ayrı ekonometrik model oluşturulmuş, modellerin hata terimlerinin standart sapmaları tarihi maliyetlerle raporlama yapılan dönem için ve TMS/TFRS'ye göre raporlama yapılan dönem için ayrı ayrı, panel veri analizi yöntemiyle tahmin edilmiştir. Analizimizin sonucunda, net kardaki değişimin standart sapmasının nakit akımlarındaki değişimin standart sapmasına oranının tarihi maliyetlerle raporlama yapılan dönemde 0,391573453, TMS/TFRS'ye göre raporlama yapılan dönemde ise 0,921427462 olduğu görülmüştür. TMS/TFRS uygulanan dönemde bu oranın daha yüksek olması, hipotezimizi doğrular nitelikte olup, kar uyumlaştırılması faaliyetlerinin azaldığını göstermektedir.

Çalışmamızda, TMS/TFRS'lerin uygulanmaya başlanmasından sonra, Türkiye'de toplam tahakkukların kalitesinin düştüğü ancak kar uyumlaştırılmasına ilişkin faaliyetlerin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. IASs/IFRSs'in oluşturulma amacı, yüksek kaliteli ortak bir muhasebe dilinin oluşturulmasıdır. Ancak, TMS/TFRS'lerin uygulanmaya başlanmasıyla Türkiye'de toplam tahakkukların kalitesi azalmıştır. Bu sonuç, TMS/TFRS'lerin uygulanmasında yaşanan güçlüklerle bağlanabilir. Mevcut uygulamalarımızdan farklı düzenlemeler içeren TMS/TFRS'lerin uygulanmasının henüz geçiş aşamasında olması, gerçeğe uygun değer kavramının subjektif ölçütler içermesi, işletmelerde bu standartları uygulayanlara, uygulama konusunda eğitim verilmemiş olması da tahakkuk kalitesindeki düşüşün nedenleri arasındadır. Ayrıca, 2008 yılında ABD'de ortaya çıkan ve ülkemizde de etkisi hissedilen kriz, işletmelerde isteğe bağlı tahakkukların arttırılması doğrultusunda bir eğilim ortaya çıkarmış olabilmektedir. Borsada işlem gören işletmeler TMS/TFRS'leri 2005 yılından beri uygulamaktadır. Ancak, 1956 yılından beri uygulanmakta olan 6762 sayılı TTK'da muhasebe standartlarının uygulanmasına yönelik bir düzenleme bulunmamaktadır. Şubat 2011'de yasalaşan 6102 sayılı TTK da muhasebe ile ilgili konularda TMS/TFRS'lere atıfta bulunulmakta, işletmeler TMS/TFRS'leri uygulamaları doğrultusunda yönlendirilmektedir. 6102 sayılı TTK'nın yürürlüğe girmesi ile birlikte, yasaların muhasebe standartlarını uygulama konusundaki zorlayıcı gücü artmıştır. Bu sayede, TMS/TFRS'lerin uygulanması yaygınlaşarak, uygulamalar daha etkin bir hale gelecektir.

Çalışmamızda elde edilen diğer bir sonuçta, TMS/TFRS'lerin uygulanmaya başlanmasının kar uyumlaştırılması faaliyetlerini azalttığıdır. Muhasebe kalitesi kar uyumlaştırılması açısından ele alındığında, muhasebe kalitesinin arttığı ortaya konmuştur. Ancak tahakkuk kalitesinde meydana gelen düşme dikkate alındığında, karın uyumlaştırılmasında meydana gelen azalmanın, karın belli bir hedef doğrultusunda yönetilmesi ve diğer yaratıcı muhasebe uygulamaları ile ilgili olarak yapılacak analizlerle beraber ele alınıp değerlendirilmesi gerekmektedir. TMS/TFRS'lerin ülkemizde 2005 yılında uygulanmaya başlanması nedeniyle, analizimiz kısa bir zaman serisi verisiyle yapılabilmektedir. TMS/TFRS'ye uygun raporlama yapılan dönemde, borç tutarlarına ve nakit akımlarına ilişkin verilerin durağan olmaması ve zaman serisinin kısalığı nedeniyle durağanlaştıramaması çalışmamızın bir kısıtını oluşturmaktadır.

EK-1: Toplam Tahakkuk Tutarlarının Hesaplanması

GAYRI NAKDİ ÇALIŞMA SERMAYESİ (CST)

+ Faaliyetlere İlişkin Net Duran Varlıklar (FDV)

+Dönen Varlıklar

-Hazır Değerler

-Menkul Kıymetler

- Faaliyetlere İlişkin Kısa Vadeli Borçlar (FKVB)

+Kısa Vadeli Borçlar

-Mali Borçlar

UZUN DÖNEMLİ FAALİYET TAHAKKUKLARI (UDFT)

+ Faaliyetlere ilişkin Duran Varlıklar (FDUV)

+Duran Varlıklar

- Mali Duran Varlıklar

- Faaliyetlere İlişkin Uzun Vadeli Borçlar (FUVB)

+ Uzun Vadeli Borçlar

- Mali Borçlar

FİNANSAL TAHAKKUKLAR (FT)

+ Menkul Kıymetler (KVY)

+ Mali Duran Varlıklar (UVY)

- Kısa ve Uzun Vadeli Borçlar, Finansal Kiralama Borçları, İmtiyazlı Hisse Senetleri (FB)

+ Kısa Vadeli Finansal Borçlar

+ Uzun Vadeli Finansal Borçlar

+ İmtiyazlı Hisse Senetleri

TOPLAM TAHAKKUKLAR (TT)

EK2: Tarihi Maliyetlere Göre Raporlama Yapılan Döneme Ait Zaman Serisi Grafikleri

EK2: Tarihi Maliyetlere Göre Raporlama Yapılan Döneme Ait Zaman Serisi Grafikleri

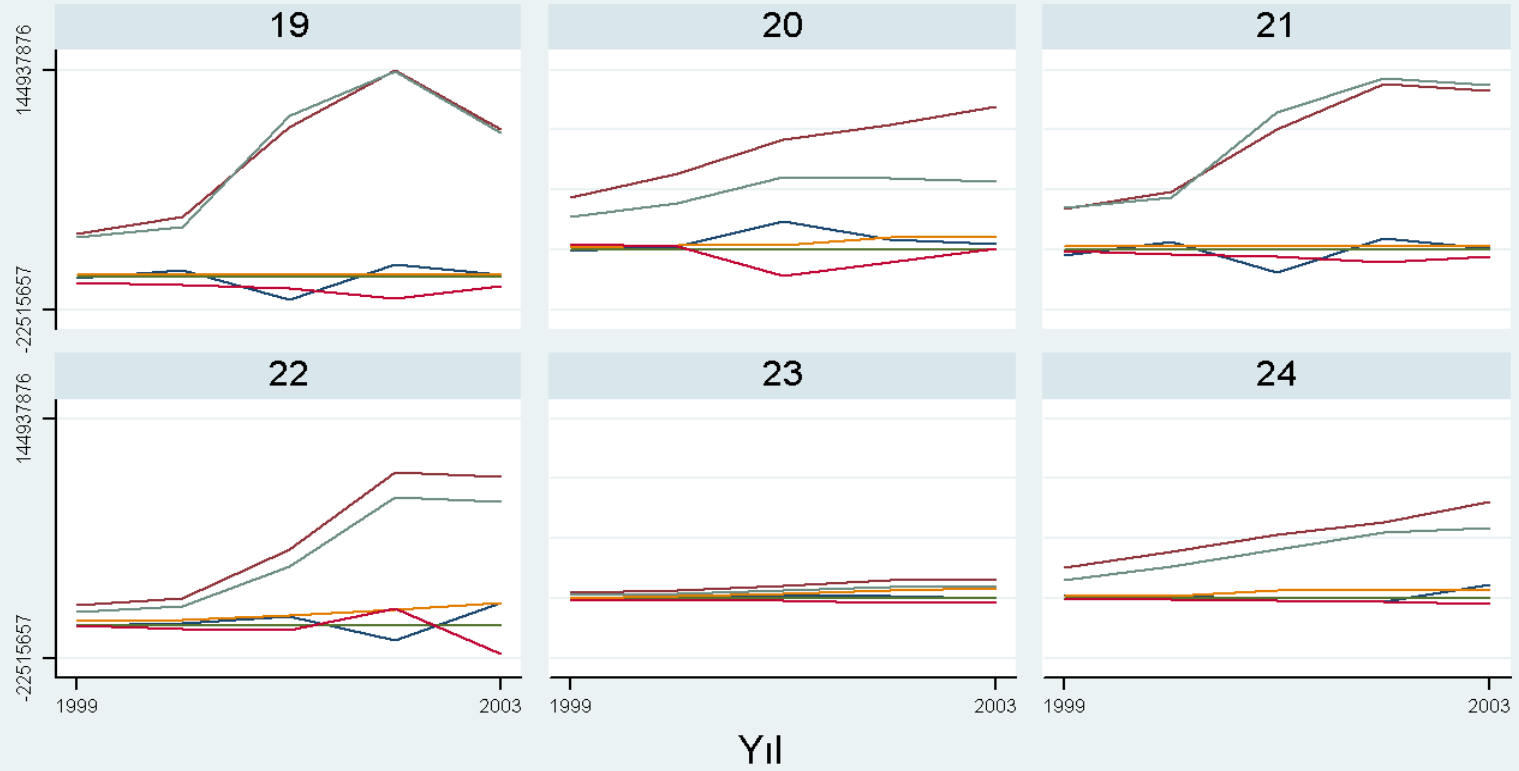

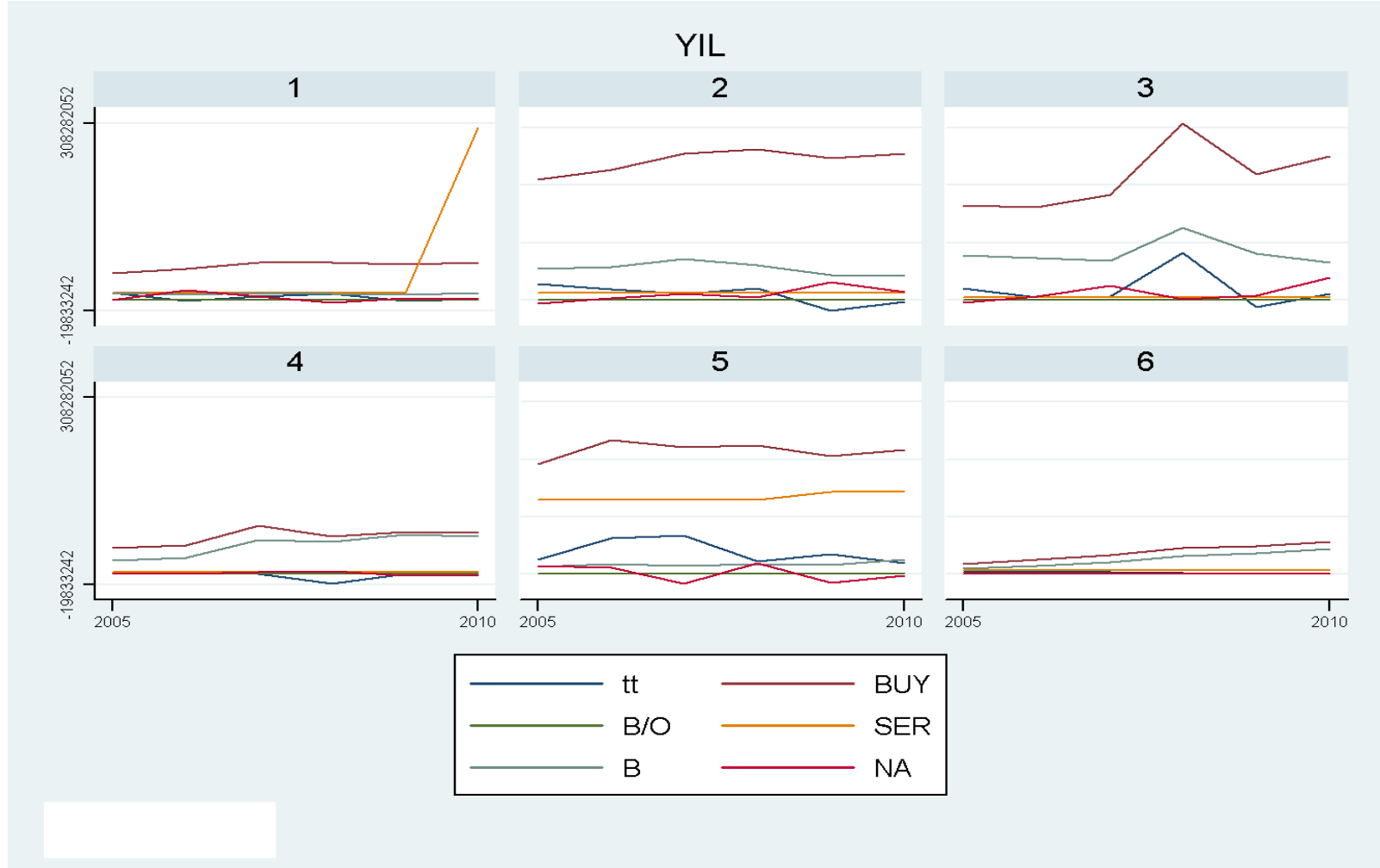
EK2: Tarihi Maliyetlere Göre Raporlama Yapılan Döneme Ait Zaman Serisi Grafikleri

EK2: Tarihi Maliyetlere Göre Raporlama Yapılan Döneme Ait Zaman Serisi Grafikleri

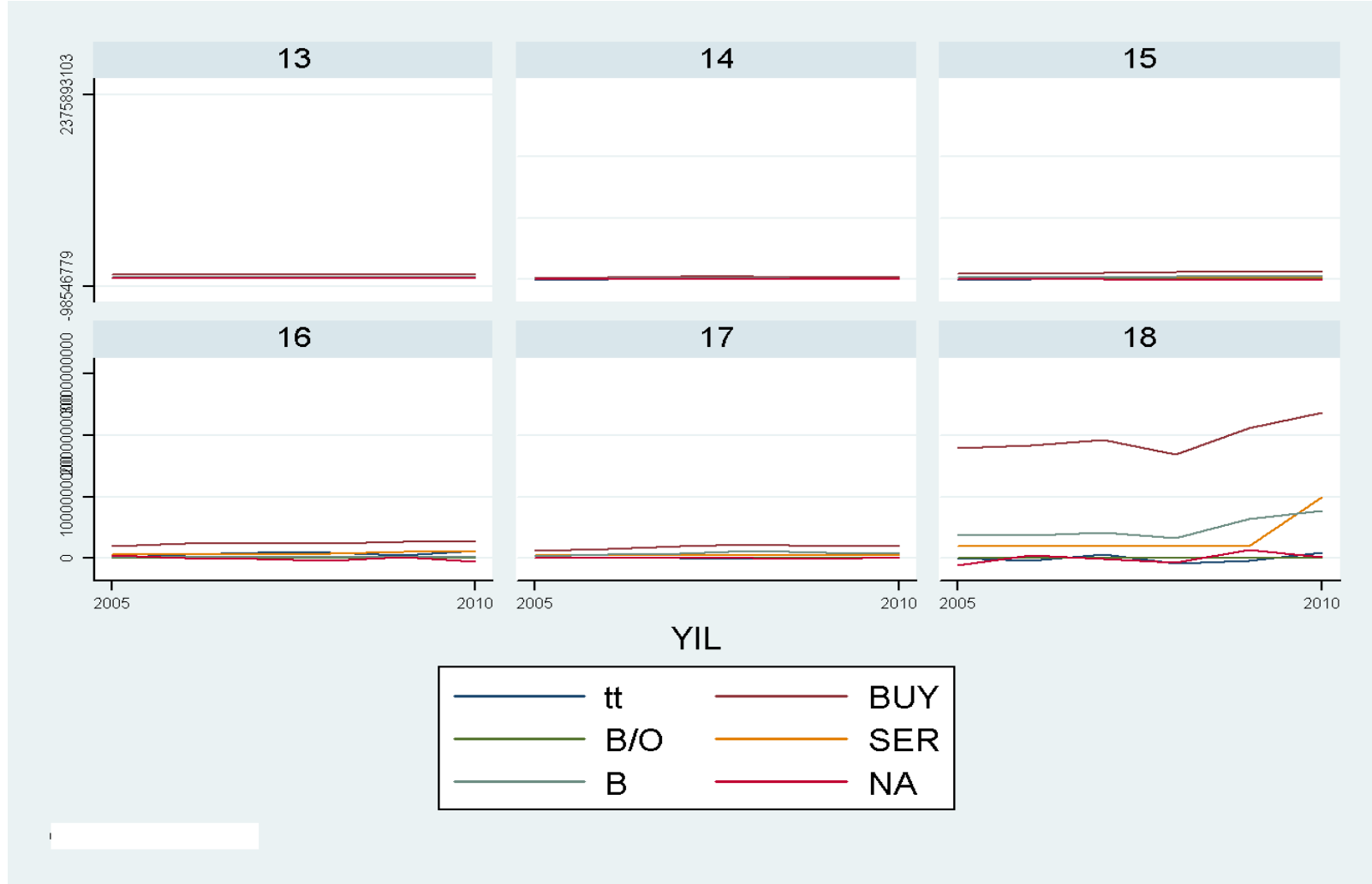
EK3: TMS/TFRS'ye Göre Raporlama Yapılan Döneme Ait Zaman Serisi Grafikleri

EK3: TMS/TFRS'ye Göre Raporlama Yapılan Döneme Ait Zaman Serisi Grafikleri

EK3: TMS/TFRS'ye Göre Raporlama Yapılan Döneme Ait Zaman Serisi Grafikleri

EK3: TMS/TFRS'ye Göre Raporlama Yapılan Döneme Ait Zaman Serisi Grafikleri

KAYNAKLAR

Kitaplar

- ALEXANDER David- NOBES Chisropher, **Financial Accounting An International Introduction**, 2nd Edition, Printice Hall, England, 2004.
- ARENS Alvin A.- LOEBBECKE James K., **Auditing: An Integrated Approach**, Eight Edition, Prentice Hall International Inc, USA, 2000.
- BALTAGİ Adi H., **Econometric Analysis of Panel Data**, John Wiley and Sons, Ltd., 2005.
- BAUM Christopher F., **An Introduction to Modern Econometrics Using Stata**, Stata Pres, Texas 2006.
- CHOI Frederick, **An Introduction to Multinational Accounting**, Prentice Hall, New Jersey, 1978.
- ÇALGAN Erkan- MENTEŞE Erkan- İŞİLOĞLU Fatma- TOROSLU Vefa M.- ÖZCAN Mukaddes- KANPAK Nurgül Gülmez- SAVAŞ Şükrü- ONUR Zehra Jülide- AĞCA Zekiye, **Muhasebe Denetimi**, İSMMMO Yayın NO 113, İstanbul, 2008.
- DAMADOR Gujarati, **Basic Econometrics**, 4 th, Edition, Mc. Graw Hill Companies, Boston, 2003.
- DECHOW Patricia M.- SCHRAND Catherine M., **Earnings Quality**, The Research Foundation of CFA Institute, 2004.
- EFİL İsmail, **Toplam Kalite Yönetimi ve ISO 9000 Kalite Güvence Sistemi**, 5. Baskı, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1999.
- FRANCIS Jennifer- OLSSON Per M.- SCHIPPER Katherine, **Earnings Quality**, Now Publisher Inc., Netherlands, 2008.
- GENÇOĞLU Ümit Gücenme, **Türkiye Muhasebe Standartları ve Uygulamalar**, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2007.
- GRAY Jack C.- JOHNSTONE Kenneth S., **Accounting and Management Action**, McGraw-Hill Book Company, US, 1977.
- GREENE, William H., **Econometric Analysis**, Prentice Hall, New Jersey, 2003
- GÜCENME Ümit, **Bankalarda Tek Düzen Hesap Planının Kullanılması**, Furkan Ofset, Bursa 1988.
- GÜCENME Ümit, **Muhasebe Denetimi**, Aktüel Yayınları, İstanbul, 2004.
- GÜCENME Ümit, **Envanter**, 1. Basım, Aktüel Yayınları, , İstanbul, 2005.
- GÜCENME Ümit, **Mali Tablolar Analizi ve Enflasyon Muhasebesi**, Aktüel Yayınları, İstanbul, 2005.
- GÜREDİN Ersin, **Denetim ve Güvence Hizmetleri: SMM ve YMM'lere Yönelik İlkeler ve Teknikler**, Arıkan Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti., İstanbul, 2007.

- HOFSTEDE Geert, **Cultures and Organizations- Software of the Mind**, Mcgraw- Hill, New York, 1991.
- HSIAO Cheng, **Analysis of Panel Data**, Cambridge University Pres, 2003.
- KAVAL Hasan, **Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (IFRS/IAS) Uygulama Örnekleri İle Muhasebe Denetimi**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2005.
- KOÇEL Tamer, **İşletme Yöneticiliği**, 8. Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2001.
- MILLSTEIN Ira M., **Corporate Governance - Improving Competitiveness and Access to Capital in Global Markets**, OECD Yayınları, Paris, 1998.
- MULFORD Charles W.- COMISKEY Eugene E., **Financial Warning**, John Wiley and Sons, New York, 1996.
- MULFORD Charles W.; COMISKEY Eugene E.; **The Financial Numbers Game: Detecting Creative Accounting Practices**, John Wiley and Sons, New York, 2002.
- NOBES Cristopher- PARKER Robert, **Comparative International Accounting**, Philip Allan Publishers Limited, Britain, 1983.
- PARKER Charles S., **Management Information Systems: Strategy and Action**, McGraw-Hill International Editions, Singapore, 1989.
- SAUDAGARAN Shahrokh M., **International Accounting: A User Perspective**, 3. Edition, Wolters Kluwer Business, Chicago, 2009.
- SÜRMEİLİ Fevzi- ERDOĞAN Melih- ERDOĞAN Nurten- BANAR Kerim- KAYA Ergün- SEVİM Adnan, **Muhasebe Bilgi Sistemi**, TC. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1644, 2. Baskı, Eskişehir, 2006.
- WOOLDRIDGE Jeffrey M., **Econometric Analysis of Cross Section and Panel Data**, The MIT Press, USA, 2002.

Sürelî Yayınlar

- AĞCA Ahmet, AKTAŞ Rafet, “Uluslararası Muhasebe/Finansal Raporlama (IAS/IFRS) Standartları İMKB’de Yer Alan Firmaların Finansal Tablolarını Nasıl Etkiledi?”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 18, 2007, <http://sbe.dpu.edu.tr/18/227.pdf> (17.03.2011).
- AKBULUT Yıldız, “Sermaye Piyasasının Gelişmesinde Muhasebe Bilgilerinin Önemi”, **Mevzuat Dergisi**, C.4, S.41, 2001, <http://www.mevzuatdergisi.com/2001/05a/01.htm> / (05.05.2009).
- AKTAŞ Metin, “Türkiye’de Sermaye Piyasalarının Gelişme Trendi ve Ekonomik Büyüme ile İlişkisi”, **Yönetim**, S.55, Yıl 17, 2006, ss.46- 54.
- ARCHAMBAULT Jefrey J.- ARCHAMBAULT Marie E., “A multinational test of determinants of corporate disclosure”, **The International Journal of Accounting**, Vol. 38, 2003, pp. 173–194.

- ASKARY Saeed- YAZDIFAR Hassan- ASKARANY Davood, “Culture and Accounting Practices In Turkey”, **International Journal of Accounting, Auditing and Performance Evaluation**, Vol.5, No.1, 2008, pp.66- 88 .
- ASLAN Sinan, “Global Muhasebe Sürecinde Yakınsama Eğilimleri”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, S.23, 2004, ss.93- 100.
- ATAN Sibel Duman- ÖZDEMİR Zeynel Abidin- ATAN Murat, “ Hisse Senedi Piyasasında Zayıf Formda Etkinlik: İMKB Üzerine Ampirik Bir Çalışma”, **Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C. 24, S. 2, 2009, ss.33-48 .
- ATİK Asuman, “Detecting Income- Smoothing Behaviors of Turkish Listed Companies Through Empirical test Using Discretionary Accounting Changes”, **Critical Perspectives on Accounting**, Vol. 20, pp.591-613.
- BALL Ray- SHIVAKUMAR L., “ Earnings Quality in UK Private Firms: Comparative Loss Recognition Timeliness“, **Journal of Accounting and Economics**, No.39, 2005, pp.83-128.
- BALSARI Çağnur Kaytmaz- DALKILIÇ A.Fatih, “Kural Bazlı ve İlke Bazlı Finansal Raporlama Standartlarının Karşılaştırılması”, **Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi**, S.22, 2007, ss. 105- 118.
- BARTOV Eli, “The Timing of Asset Sales and Earnings Manipulation”, **The Accounting Review**, Vol. 68, No. 4, 1993, pp. 840-855.
- BASU Sudipta, “The Conservatism Principle and the Asymmetric Timelines of Earnings”, **Journal of Accounting and Economics**, No.24, 1997, pp.3-37.
- BAŞPINAR Ahmet, “Türkiye’de ve Dünyada Muhasebe Standartlarının Oluşumuna Genel Bir Bakış”, **Maliye Dergisi**, http://portal1.sgb.gov.tr/calismalar/maliye_dergisi/yayinlar/md/md146/muhasestandard%C4%B1.pdf, (22.09.2010).
- BEIDLEMAN Carl R., “Income Smoothing: The Role of Mangement”, **The Accounting Review**, Vol.18, No.4, 1973, pp.653- 667.
- BENSTON George J.- BROMWICH Michael- WAGENHOFER Alfred, “Principles- Versus Rules-Based Accounting Standards: The FASB’s Standard Setting Strategy”, **Abacus**, Vol.42, No..2, 2006, pp. 165- 188.
- BIDDLE Garry C.- HILARY Gilles, “Accounting Quality and Firm- level Capital Investment”, **Accounting Review**, 2006, pp. 1-40, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=910806.
- BYARD Donald- LI Ying- WEINTROP Joseph, “Corporate Governance and the Quality of Financial Analysts’ Information”, **Journal of Accounting and Public Policy**, Vol. 25, 2006, pp.609- 625.
- CAHAN Steven P.- LIU Guoping- SUN Jerry, “Investor Protection, Income Smoothing and Earnings Informativeness”, **Journal of International Accounting Research**, Vol.7, No.1, 2008, pp.1-24.

- CAN Ahmet Vecdi, “Krizin Muhasebesi ve Muhasebenin Krizi”, **Mali Çözüm**, S. 97, 2010, ss.21-48, s.25.
- CASCINO Stefano-vd., “The Influence of Family Ownership on the Quality of Accounting Information”, **Family Business Review**, Vol.23, No.3, pp. 246- 265.
- CHEN Huifa- vd., “The Role of International Financial Reporting Standards in Accounting Quality: Evidence from the European Union”, **Journal of International Financial Management and Accounting**, Vol.21, No..3, 2010, pp. 220-278.
- COHEN Jeffrey- KRISNAMOORTHY Ganesh- WRIGHT Arnie, “The Corporate Governance Mosaic and Financial Reporting Quality”, **Journal of Accounting Literature**, 2004, pp. 87-152, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1086743, (12.09.2009).
- Committee on Basic Auditing Concepts, “Report of the Committee of Basic Auditing Concepts”, **The Accounting Review**, Vol. 47, 1972, pp. 15-74.
- COPELAND Ronald M., “Income Smoothing”, **Journal of Accounting Research**, Vol. 6, 1968, p.101-116.
- COPELAND Ronald M.- LICASTRO Ralph D., “ A Note on Income Smoothing”, **The Accounting Review**, Vol. 43, No. 3, 1968, pp. 540-545.
- ÇELİK Orhan, “Avrupa Birliği'nde Sermaye Piyasalarının Entegrasyonu ve Muhasebe Uygulamalarının Uyumlaştırılması Süreci: Türkiye'nin Uyumlaştırma Sürecindeki Konumu”, **Ankara Ün. SBF Dergisi**, C.60, S.1, 2005, ss.89-118.
- ÇELİK Orhan- ECER Alaattin- KARABACAK Hakan, “Impact of Firm Specific Characteristics on the Web Based Business Reporting: Evidence from the Companies Listed in Turkey”, **Problems and Perspectives in Management**, Vol.4, No. 3, 2006, pp.100- 133.
- ÇITAK Nermin, “Yaratıcı Muhasebe Hileli Finansal Raporlama mıdır?”, **Mali Çözüm**, S.91, 2009, ss. 81- 112.
- DAŞTAN Abdülkerim, “Kurumsal Yönetim İlkeri ve Kurumsal Muhasebe Etkileşimi”, **Bankacılar**, S.72, 2010, ss. 3-18.
- DECHOW Patricia M., “Accounting Earnings and Cash Flows as Measures of Firm Performance : The Role of Accounting Accruals”, **Journal of Accounting and Economics**, Vol. 18, No.1, 1994, pp.3-42.
- DEMİRAĞ İstemi- SERTER Mehmet, “Ownership Patterns and Control in Turkish Listed Companies”, **Corporate Governance**, Vol.11, No.1, 2003, pp. 40-51.
- DİNÇ Engin- ABDİOĞLU Hasan, “İşletmelerde Kurumsal Yönetim Anlayışı ve Muhasebe Bilgi Sistemi İlişkisi: İMKB-100 Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Araştırma”, **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. 12, S. 21, 2009, ss.157-184.
- DRISSEN Jan- MOLENKAMP Arie, “The Perspective of Operational Auditing: A New Management Tool”, **Managerial Auditing Journal**, Vol.8, No.5, 1993, pp. 19- 25.
- DRUKKER David M., “Testing for Serial Correlation in Linear Panel Data Models”, **The Stata Journal**, Vol. 3, No. 2, 2003, pp. 168- 177.

- ECKEL Norm, "The Income Smoothing Hypothesis Revisited", **Abacus**, Vol. 17, No.1, 1981, pp. 28-40.
- EVERT Ralf- WAGENHOFER Alfred, "Economic Effects of Tightening Accounting Standards to Restrict Earnings Management", **The Accounting Review**, Vol. 80, No. 4, 2005, pp. 1101-1124.
- FLESHER Dale L. – ZARZESKI Marilyn, "The Roots of Operational (value- for- money) Auditing in English- Speaking Nations", **Accounting and Business Research**, Vol. 32, No. 2, 2002, pp. 93- 104.
- FRANCIS Jennifer- SMITH Michael, "A Reexamination of the Persistence of Accruals and Cash Flows", **Journal of Accounting Research**, Vol.43, No.3, 2005, pp.413- 451.
- FRANCIS Jennifer- vd., "Cost of Equity and Earnings Attributes", **The Accounting Review**, Vol.79, No.4, 2004, pp. 967- 1010.
- GOLDBERG Stephen R.– GODWIN Joseph H., "International Differences in Financial Reporting: What U.S. CFOs Need To Know", **Journal of Corporate Accounting and Finance**, Vol.8, No.2, 1997, pp.93-102.
- GÖNENÇ Halit- ARSLAN Özgür, "Uluslararası ve Türk Reel Sektör Firmalarının Sermaye Yapısı", **İMKB Dergisi**, C.7, S.25-26, 2003, ss: 41- 63.
- GRAHAM John R.- HARVEY Campbell R.- RAJGOPAL Shiva, " The Economic Implications of Corporate Financial Reporting", **Journal of Accounting and Economics**, No. 40, 2005, pp.3-73.
- GRAY S. J., "Towards a Theory of Cultural Influence on the Development of Accounting System Internationally", **Abacus**, Vol. 24, No.1, 1988, pp. 1-15.
- HABİB Ahsan, "Firm- Specific Determinants of Income Smoothing In Bangladesh: An Empirical Evaluation", **Advances in International Accounting**, Vol. 18, 2005, pp.53-71.
- HADRI Kaddour, " Testing for Stationary in Heterogeneous Panel Data", **Econometrics Journal**, Vol. 3, 2000, pp. 148- 161.
- HEALY Paul M.- WAHLEN J. M., "A Review of the Earnings Management Literature and Its Implications for Standard Setting", **Accounting Horizons**, Vol.13, 1999, pp. 365–383.
- HELLSTROM Katerina, "The Value Relevance of Financial Accounting Information in a Transition Economy: The Case of the Czech Republic", **European Accounting Review**, Vol.15, No.3, 2006, pp.325-349.
- HEPWORTH Samuel R., "Smoothing Periodic Income", **The Accounting Review**, Vol.28, No.1, 1953, pp.32-39.
- IARIDIS George Emmanuel, "Accounting Disclosures, Accounting Quality and Conditional and Unconditional Conservatism", **International Review of Financial Analysis**, No.20, 2011, pp. 88-102.
- IMHOFF Eugene A., "Accounting Quality, Auditing And Corporate Governance", **Accounting Quality**, **Accounting Horizons**, Vol.17, No. 1, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=374380, (04.12.2009).

- JAGGI Bikki- LOW Pek Yee, “Impact of Culture, Market Forces and Legal System on Financial Disclosures”, **The International Journal of Accounting**, Vol.35, No.4, 2000, pp. 495- 519.
- KABİR M. D. Humayun- LASWAD Fawzi- ISLAM MD Ainul, “Impact of IFRS in New Zeland on Accounts and Earnings Quality”, **Australian Accounting Review**, Vol.20, No.4, 2010, pp.343- 357.
- KARACAER Semra- ÖZEK Pelin, “Denetim Firmasının Büyüklüğü ve Kar Yönetimi İlişkisi: İMKB Şirketleri Üzerinde Ampirik Bir Araştırma”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, S.48, 2010, ss.60-74.
- KORKMAZ Turhan- TEMEL Halime- BİRKAN Elif, “Uluslararası Muhasebe Standartları ve KOBİ'lere Etkileri”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, S.36, 2007, ss. 96- 105.
- LA PORTA Rafael- LOPEZ DE SILANES Florencio, “Law and Finance”, **Journal of Political Economy**, Vol.106, No. 6, 1998, pp. 1113- 1155.
- LA PORTA Rafael- LOPEZ DE SILANES Florencio- SHLEIFER Andrei- VISHNY Robert, “Investor Protection and Corporate Governance”, **Journal of Financial Economics**, Vol. 58, 2000, pp.3- 27.
- LANG Mark- READY Jana Smith- YETMAN Michelle Higgins, “How Representative Are Firms That Are Cross- Listed in the United States? An Anlysis of Accounting Quality”, **Journal of Accounting Research**, Vol. 41, No.2, 2003, pp.363- 386.
- LENNOX C. S., “Audit Quality and Auditor Size: An Evaluation of Reputation and Deep Pockets Hypotheses”, **Journal of Business Finance & Accounting**, Vol.26, No. 7-8, pp. 779-805.
- LEUZ Christian- NANDA Dhananjay- WYSOCKI Peter D., “Earnings Management and Investor Protection: An International Comparison”, **Journal of Financial Economics**, Vol.69, 2003, pp. 505- 527.
- LEV Baruch- KUNİTY Sergius, “On the Association Between Smoothing Measures and the Risk of Common Stocks”, **The Accounting Review**, Vol.49, No. 2, 1974, pp. 259- 270.
- LIPE Robert, “The Relation Between Stock Returns and Accounting Earning Given Alternative Information”, **The Accounting Review**, Vol.65, No.1, 1990, pp.49- 71.
- MURPHY Ann B. , “The Impact of Adopting International Accounting Standards on the Harmonization of Accounting Practices”, **The International Journal of Accounting**, Vol. 35, No. 4, 2000, pp. 471-493.
- PAGLIETTI Paola, “Earnings Management, Timely Loss Recognition And Value Relevance İn Europe Following The IFRS Mandatory Adoption: Evidence From Italian Listed Companies”, **Economia Aziendale**, Vol.4, 2009, pp.97- 117.
- PAZARLIOĞLU M. V.- GÜLER Ö.K., “Telekomünikasyon Yatırımları ve Ekonomik Büyüme: Panel Veri Yaklaşımı”, **Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar**, C.44, S.508, 2007, ss.35-43.

- PENMAN Stephen H.- ZHANG Xiang-Jun, “Accounting Conservatism, the Quality of Earnings, and Stock Returns”, **The Accounting Review**, Vol.77, No.2, 2002, pp.237- 264.
- RICHARDSON Scott A.- SLOAN Richard G.- SOLIMAN Mark T. –TUNA Irem, “Accrual Reliability, Earnings Persistence and Stock Prices”, **Journal of Accounting and Economics**, Vol.39, No.3, 2005, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=521062, (02.02.2011).
- RONEN Joshua- YAARI Varda, “Earnings Mangement: Emerging Insights in Theory”, **Practice and Research**, Springer, England, 2008.
- RONEN Joshua- SADAN Simcha, “Do Corporations Use Their Discretion in Classifying Accounting Items to Smooth Reported Income?”, **Financial Analysts Journal**, Vol. 31, No.5, 1975, pp.62- 68.
- SALTER S. B., , “Corporate Financial Disclosure in Emerging Markets: Does Economic Development matter?” **The International Journal of Accounting**, Vol..33, No.. 2, 1998, pp.211-234.
- SALTOĞLU Müge, “Yaratıcı Muhasebede Özel Amaçlı Şirketlerin Rolü ve Enron Örneği”, **Muhasebe ve Denetime Bakış**, Y. 3, S. 10, 2003, ss. 107-116.
- SANKAR Mandıra Roy- SUBRAMANYAM K. R., “Reporting Discretion and Private Information Communication through Earnings”, **Journal of Accounting Research**, Vol.9, No.2, 2001, pp.365- 386.
- SAUDAGARAN Shahrokh M.- DIGA Joselito D., “The Institutional Environment of Financial Reporting Regulation in ASEAN”, **The International Journal of Accounting**, <http://202.116.0.134:82/gate/big5/portal.jnu.edu.cn/publish/uploadFile/2970/eWebEditor/20100706003923148.pdf> (16.03.2011).
- SAYAR Zafer, “Oluşturulmakta olan Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu’nun Işığı Altında Türkiye’de Muhasebe Standartlarının Mevcut Durumu ve Kamuyu Aydınlatma”, **Muhasebe ve Denetime Bakış**, S. 7, Ekim 2002, ss. 73-80.
- SODERSTORM Naomi S.- SUN Kevin Jialin, “IFRS Adoption and Accounting Quality: A Review”, **European Accounting Review**, Vol. 16, No.4, 2007, pp. 675-702.
- VAN TENDELO Brenda- VANSTRAELEN Ann, “Earnings Management Under German GAAP versus IFRS”, **European Accounting Review**, Vol.14, No. 1, 2005, pp.155- 180.
- WATTS Ross L.- ZIMMERMAN Jerold L., “Positive Accounting Theory: A Ten Years Perspective”, **The Accounting Review**, Vol.65, No. 1, 1990, pp.131-156.
- WATTS Ross L.- ZIMMERMAN Jerold L., “Towards a Positive Theory of the Determination of Accounting Standards”, **The Accounting Review**, Vol.53, No.1, 1978, pp.112- 134.
- ZEFF Stephen A., “Political Lobbying on Proposed Standards: A Challenge to the IASB”, **Accounting Horizons**, Vol.16, No.1, 2002, pp.43- 54.

Diğer Kaynaklar

- AHMED Anwer S.- NEEL Michael- WANG Dechun, “Does Mandatory Adoption of IFRS improve Accounting Quality? Preliminary Evidence”, Texas A&M University, 2010, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1502909, (03.08.2011).
- ASHIO ALİ- HWANG Lee Seok, “Country- Specific Factors Related to Financial Reporting and the Value Relevance of Accounting Data”, 1999, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=181279, (29.05.2010).
- AREN Selim, Yöneticilerin Kar Yönetimi İle İlgili Tutumları ve İMKB’de Bir Uygulama, Gebze İleri teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2003.
- ARMSTRONG Christopher- BARTH Mary E.- JAGOLİNZER alan D.- RIEDL Edward J., “Market Reaction to the Adoption of IFRS in Europe”, 2008, <http://www.nd.edu/~carecob/May2008Conference/Papers/RiedlABJR02152008.pdf> , (28.07.2010).
- AYARLIOĞLU Mehmet Akif, Kar Yönetimi Uygulamaları ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası’nda Test Edilmesi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2007.
- BADLOE Shenaz, The Quality of Accounting Information: A Case of the Netherlands, Erasmus University Rotterdam, Master Thesis Accounting, Auditing & Control, 2010- 2011.
- BALL Ray, “Infrastructure Requirements for an Economically Efficient System of Public Financial Reporting and Disclosure”, Brookings- Wharton Papers on Financial Services, Düzenleyenler: Robert E. Litan- Richard Herring, 2001, pp.127- 169.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, 2002 Yılı Faaliyet Raporu, http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Kurum_Bilgileri/Yillik_Raporlar/4786bddk_yillik_rapor_2002_kurul.pdf, (20.06.2010).
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, 4389 sayılı Bankacılık Kanunu, 23/6/1999 tarihli 23734 sayılı Resmi Gazete.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 1 Kasım 2006 tarihli ve 26333 sayılı Resmi Gazete.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, BDDK’nın Kuruluş Yapısı, BDDK’nın faaliyetleri, Nisan 2010, http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Kurum_Bilgileri/BDDK_Hakkında/5802BRSA-TR.pdf, (20.06.2010).
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, Muhasebe Uygulama Yönetmeliği, 22 Haziran 2002 tarih ve 24793 sayılı Resmi Gazete.
- BARTH Marry- LANDSMAN Wayne R., LANG Mark H., “International Accounting Standards and Accounting Quality”, Research Paper No. 1976, 2006, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=688041, (08.08.2010)

- BARTH Mary E.- LANDSMAN Wayne R.- LANG Mark- WILLIAMS Christopher, “Accounting Quality: International Accounting Standards and US GAAP”, 2006, http://www.accountancy.smu.edu.sg/research/seminar/pdf/MaryBARTH_paper.pdf, (10.10.2009).
- BAYIRLI Rıdvan, Yararlı Muhasebe, Etik, Firma Değeri ve Örnek Bir Uygulama, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2006.
- BHARATH Sreedhar- SUNDER Jayanthi- SUNDER Shyam V., “Accounting Quality and Debt Contracting”, 2006, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=591342, (01.02.2010).
- BIDDLE Gary- HILLARY Gilles- VERDI Rodrigo S., “How Does Financial Reporting Quality Relate to Investment Efficiency?”, 2009, <http://management.bu.edu/academics/departments/documents/capalloc130409.pdf>, (03.04.2010).
- BRADBURY Michael E.- GRAEME Dean- CLARKE Frank, “Incentives for Non-Disclosure by Corporate Groups”, 2007, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1088113, (28.07.2011).
- BURGSTAHLER David- HAİL Luzi- LEUZ Christian, “The Importance of Reporting Incentives: Earnings Management in European Private and Public Firms”, Wharton Financial Institution Center, 2004, <http://fic.wharton.upenn.edu/fic/papers/04/0407.pdf>, (06.08.2010).
- Büyük Türkçe Sözlük, <http://tdkterim.gov.tr/bts/>, (23.08.2011).
- CHANEY Paul K.- FACCIO Mara- PARSLEY David C., “The Quality of Accounting Information in Politically Connected Firms”, AFA 2010 Atlanta Meetings Paper, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=966379, (29.09.2010).
- CHEN Linda H., Income Smoothing, Information Uncertainty, Stock Returns, And Cost Of Equity, The University of Arizona, <http://www.scribd.com/doc/25115819/Income-smoothing-information-uncertainty-stock-returns-and-cost-of-equity>, (04.08.2010).
- CHRISTENSEN Hans B.- LEE Edward- WALKER Martin, “Incentives or standards: What determines accounting quality changes around IFRS adoption?” AAA 2008 Financial Accounting and Reporting Section Paper, 2008, (http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1013054), (27.09.2010).
- ÇELEBİ Ali- GÜÇLÜ Fırat Coşkun, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve T.M.S.K.”, <http://www.tmsk.org.tr/makaleler/Diger/TURK%20TICARET%20KANUNU%20TASARISI%20VE%20T.M.S.K.doc>, (03.05.2009).
- ÇELİK Orhan, “Uluslararası Muhasebe Standartlarına İlişkin Gelişmeler: Dünya Ve Türkiye”, <http://www.tmsk.org.tr/makaleler/Diger/ULUSLARARASIMUHASEBESTANDARTLARINA%20C4%20B0L%20C4%20B0C5%209EK%20C4%20B0NGEL%20C4%20B0%20C5%209EMELER.pdf>, (4.12.2009)

- ÇİFTÇİ Yavuz, “Türkiye’de Cumhuriyet Döneminden Bugüne Kadar Yapılan Muhasebe Düzenlemeleri”,
<http://www.mu.edu.tr/private/yciftci/calismalar/yciftci2beiw.pdf>, (21.08.2009).
- ÇİFTÇİ Yavuz- ERSERİM Alper, “Muhasebe Standartlarında Uluslararası Uyumlaştırma Çalışmaları ve Türkiye’deki Durumun İncelenmesi”, Uluslararası Sermaye Hareketleri ve Gelişmekte Olan Piyasalar Uluslararası Sempozyumu, <http://bandirma.balikesir.edu.tr/bildiriler/kitap.doc>, (28.05.2010).
- ÇOLAK Uğur, “Insider Trading Suçu”,
<http://www.yolsuzluklamucadele.org/yayinlar/MAKALE/28.doc>, (03.12.2009).
- DECHOW Patricia M.- DICHEW İlia D., “The Quality of Accruals and Earnings: The Rule of Accrual Estimation Errors”, 2001,
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=277231, (02.02.2011).
- DING Yuan- vd., “Differences Between Domestic Accounting Standards and IAS: Measurement, Determinants and Implications”, 2006,
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=869844, (23.09.2010).
- DURAK Gürol, Türkiye’de Uluslar arası Finansal Raporlama Standartları’na Geçişin Tahakkukların Güvenilirliği ve Kazançların Süreğenliği Üzerindeki Etkileri: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) Uygulamaları, Dokuz Eylül Üniversitesi, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2010.
- ECKER Frank- FRANCIS Jennifer- OLSSON Per- SCHIPPER Katherine, “Comparing Total and Current Accruals Quality”, 2005,
http://faculty.fuqua.duke.edu/~fecker/EFOS_2005.pdf, (04.04.2010).
- FETTAHOĞLU Abdurrahman – OKUYAN H. Aydın, “İşletmelerde Sahiplik Yapısının Kaynak Bileşimi Üzerindeki Etkisi”, Econ Anadolu 2009: Anadolu Uluslararası İktisat Kongresi, 17-19 Haziran 2009, Eskişehir,
http://econ.anadolu.edu.tr/fullpapers/Fettahoglu_Okuyan_econanadolu2009.pdf, (04.04.2009).
- Financial Accounting Standards Board, “Convergence with IASB”,
http://www.fasb.org/intl/convergence_iasb.shtml, (01.03.2008).
- GORDON Elizabeth A.- JORGENSEN Bjorn N.- LINTHICUM Cherly L., “Could IFRS Replaced US GAAP? A Comparison of Earnings Attributes and Informativeness in the US Market”, 2010,
<http://www.insead.edu/facultyresearch/areas/accounting/events/documents/CouldIFRSReplaceUSGAAP-JORGENSEN.pdf>, (12.12.2010).
- Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık Genel Müdürlüğü, Sigortacılık Muhasebe Sistemi Yönetmeliği, 31.12.2004 tarih ve 25687 sayılı Resmi Gazete.
- HEALY Paul M., “The Effect of Bonus Schemes on Accounting Decisions”, MIT Sloan School of Mangement Working Paper, 1984,
http://www.archive.org/stream/effectsofbonussc00heal/effectsofbonussc00heal_djvu.txt, (12.04.2011).

- http://www.gsb.stanford.edu/news/research/acctg_jagolinzerbarth_intlacctgstds.shtml+chirac+%22ias+39%22&cd=1&hl=tr&ct=clnk&gl=tr, (01.11.2009).
- <http://www.iasplus.com/restruct/restruct.htm>, (15.12.2009).
- http://www.nyu.edu/its/pubs/connect/fall03/yaffee_primer.html, (19.07.2011)
- http://www.tide.org.tr/page.aspx?nm=ic_denetim, (05.12.2009).
- http://www.tmsk.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=12&Itemid=59, (15.12.2009).
- http://www.ydk.gov.tr/yukse_k_denetim.htm#DENETİMİN_SINIFLANDIRILMASI, (06.12.2009).
- KIYILAR Murat- BELEN Muhammet Belen, “Kurumsal Yönetim Kavramı ve İlkeleri: Bir Kurumsal Yönetim Formu Olarak Türkiye’de Holding Yapılanma Biçimlerinin Değerlendirilmesi,
<http://archive.ismmmo.org.tr/docs/sempozyum/07sempozyum/10-murat%20k%C4%B1y%C4%B1lar%20muhammed%20belen.doc>, (25.04.2009).
- KÜÇÜKSÖZEN Cemal, Finansal Bilgi Manipülasyonu: Nedenleri, Yöntemleri, Amaçları, Teknikleri, Sonuçları ve İMKB Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2004.
- KÜÇÜKSÖZEN Cemal- KÜÇÜKKOCAOĞLU Güray, “Finansal Bilgi manipülasyonu: İMKB Şirketleri Üzerinde Ampirik Bir Çalışma”
<http://www.baskent.edu.tr/~gurayk/kisiselearningmanipulation2.pdf>, (23.12.2010).
- LA PORTA Rafael- LOPEZ DE SILANES Florencio, “Capital Markets and Legal Institutions, 1998,
http://www.wcfia.harvard.edu/sites/default/files/lap_paper.pdf, (02.02.2009).
- LA PORTA Rafael- LOPEZ DE SILANES Florencio- SHLEIFER Andrei- VISHNY Robert, “Investor Protection and Corporate Valuation”, NBER Working Paper No 7403, 1999, <ftp://all.repec.org/RePEc/fth/harver/hier1882.pdf>, (02.02.2009).
- LAFOND Ryan- LANG Mark- SKAIFE Hollis A., “Earnings Smoothing, Governance and Liquidity: International Evidence”, 2007,
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=975232, (09.07.2011).
- LAFOND Ryan- WATTS Ross L., “The Information Role of Conservatism”, 2006,
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=921619, (14.03.2009).
- LI Tegang, Earnings Management & Corporate Governance, Tilburg University, Master Thesis Accountancy, 2009.
- LINDAHL Frederick- SCHADEWITZ Hannu, “Accounting Quality and the Law”, 2008,
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1275971, (02.09.2010).

- MORAIS Anna Isabel- CURTO Jose Dias, “Accounting Quality and The Adoption of IASB Standards- Portuguese Evidence”,
<http://www.eac.fea.usp.br/cadernos/completos/48/ana-jose-pg103a111.pdf>.
- MYERS Linda A.- SKINNER Douglas J., “Earnings Momentum and Earnings Management”, 1999,
<http://quod.lib.umich.edu/b/busadwp/images/b/2/0/b2014099.0001.001.pdf>.
- Maliye Bakanlığı, “1 Sıra No.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği”, 08.09.1994 tarih ve 22055 sayılı Resmi Gazete.
- MELLO- E- SOUZA Carlos, Quality of Accounting Information and International Comparison, <http://www.playacct.com/presentations/lectures/FSA04-accQuality.pdf>, (21.10.2010).
- NARGELEÇEKENLER Mehmet, Makroekonomik ve Finansal Zaman Serilerinin Ekonometrik Analizi: Panel Veri Yaklaşımı, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2009.
- ÖZKAN Serdar- DURUKAN M. Banu- DALKILIÇ Fatih, “Approaches to Measuring Quality of Earnings and Discussion of the Applicability of these Approaches to Istanbul Stock Exchange (ISE) Companies, 1. Uluslararası Muhasebe Denetimi Sempozyumu ve 7. Türkiye Muhasebe Denetimi Sempozyumu, <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/sempozyum/07Sempozyum/kitap/06%20genel%20oturum2.pdf>, (09.09.2009).
- PAANANEN Mari- HENGHSIU Lin, “The Development of Accounting Quality of IAS nad IFRS Over Time: The Case of Germany”, 2008,
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1066604, (04.04.2011).
- PAIVA Inna Choban- LOURENÇO Isabel Costa, “Determinants of Accounting Quality: Empirical Evidence From the European Union After IFRS Adoption”,
http://www.aeca.es/pub/on_line/comunicaciones_xivencuentroaeca/cd/85a.pdf.
- RAY Ball, “Infrastructure Requirements for an Economically Efficient System of Public Financial Reporting and Disclosure”, Brookings- Wharton Papers on Financial Services, Düzenleyenler: Robert E. Litan- Richard Herring, 2001, pp.127- 169.
- Sarbanes Oxley Act, md.108/d, 30 Haziran 2002.
- SCHILLER Ulf- DE VEGT Marcel, “Interim Reporting and Accounting Quality”, Working Paper Series, 2010,
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1661592, (10.10.2010).
- Sermaye Piyasası Kurulu, Seri X No: 9 “Sermaye Piyasasında Mali Tablo ve Raporlara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliğ'in Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Tebliğ”, 18.02.1992 tarihli 21146 sayılı Resmi Gazete
- Sermaye Piyasası Kurulu, Seri: X, No: 22 “Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ”, 12.06.2006, 26196 Sayılı Resmi Gazete
- Sermaye Piyasası Kurulu, “Seri: X, No: 23 Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ” 27/7/2006 tarihli ve 26241 sayılı Resmi Gazete.

- Sermaye Piyasası Kurulu, “Seri: X, No: 24 Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ”; 27/8/2008 tarihli ve 26980 sayılı Resmi Gazete.
- Sermaye Piyasası Kurulu, “Seri: X, No: 25 Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ” 25/10/2009 tarihli ve 27387 sayılı Resmi Gazete.
- Sermaye Piyasası Kurulu, Seri:XI, No:1 “Sermaye Piyasasında Mali Tablo ve Raporlara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliğ”, 29 Ocak 1989 tarihli 30064 sayılı Resmi Gazete.
- Sermaye Piyasası Kurulu, Seri XI No 25 “Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ”, 15 Kasım 2003 tarihli 25290 sayılı Resmi Gazete.
- SEVİĞ Veysi, “Bize Göre”, 01.05.2006 tarihli Dünya Gazetesi, http://www.tmsk.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=35:teke-muhasebe-standartlari&catid=16:bas-kan-haberler, (15.12.2009).
- STOLOWY Herve- BRETON Gaeton, “A Framework for the Classification of Accounts Manipulations”, HEC Accounting & Management Control Working Paper No. 708/2000, 2000, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=263290&http://www.google.com.tr/url?sa=t&source=web&cd=2&ved=0CCkQFjAB&url=http%3A%2F%2Fpapers.ssrn.com%2Fsol3%2Fdelivery.cfm%2FSSRN_ID263290_code010321540.pdf%3Fabstractid%3D263290&rct=j&q=A%20Framework%20for%20the%20Classification%20of%20Accounts%20Manipulations&ei=Rg1PTsWvIubT4QTM5dzbBw&usg=AFQjCNFBR43Y54Vh28DVyb0BRZrrmfABuA, (02.08.2010).
- STOLOWY Herve- BRETON Gaeton, “Accounts Manipulation: A Literature Review and Proposed Conceptual Framework”, 2003, http://www.drbaranes.com/FinanceBusinessPerformance/articles/ISOX/accounts_manipulation.pdf, (07.07.2010).
- ŞENSOY Hatice Belgin, Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının Ortaya Çıkışı Ve Gelişimi İle Muhasebe Standartlarının Türkiye’deki Durumu, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2008.
- TORRES- REYNA Oscar, Panel Data Analysis, Fixed and Random Effect: Using Stata 10.x, <http://dss.princeton.edu/training/Panel101.pdf>, (04.05.2011).
- TUDOR Alexandra, Income Smoothing and Earnings Informativeness: A Matter of Institutional Characteristics or Accounting Standards?”, http://repub.eur.nl/res/pub/20019/72-90_tudor.pdf, (08.04.2011).
- Türk Dil Kurumu, Büyük Türkçe Sözlük, <http://www.tdkterim.gov.tr/bts/>, (21.12.2009)
- Türk Dil Kurumu, Eğitim Terimleri Sözlüğü, <http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=k%FCIt%FCr&ayn=tam>, (12.12.2009).
- Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği, Kamu Reformu Araştırması, Yayın No. TÜSİAD-T/2002-12/335, 2002.

- Türk Ticaret Kanunu Tasarısı, Genel Gerekçe, <http://www.vergiportali.com/doc/TTKGENELGEREKCE.pdf>, (13.08.2010).
- Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu, “Finansal Tabloların Hazırlanma ve Sunulma Esaslarına İlişkin Kavramsal Çerçeve”, 16/01/2005 tarih ve 25702 sayılı Resmi Gazete.
- Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu, Maddi Duran Varlıklara İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı- TMS 16, 31/12/2005 tarihli ve 26040 sayılı Resmi Gazete
- UYAR Süleyman, “Faaliyet Denetimi”, http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:QRW4_pcvmuwJ:www.muhasibetr.com/yazarlarimiz/suleyman/017/+%22faaliyet+denetimi%22&cd=1&hl=tr&ct=clnk&gl=tr, (23.06.2010).
- UZAY Şaban, “ Faaliyet Denetimine Genel Bakış”, http://iibf.erciyes.edu.tr/akademi/mh/suzay/SUZAY_Faaliyet_Denetimi.pdf, (23.06.2010).
- ÜSTÜNEL Bülent, “Türkiye’de Uluslararası Muhasebe Standartları Uygulamasına Geçiş”, <http://bsy.marmara.edu.tr/Konferanslar/2004/16.pdf> (26.01.2010), s. 178- 181.
- VAN DER MEULEN Sofia- GAEREMYNCK Ann- WILLEKENS Maleen, “Attribute Differences Between US GAAP and IFRS Earnings: An Exploratory Study”, 2006, http://www.business.illinois.edu/accountancy/research/vkzcenter/conferences/france/papers/Van_der_Meulen_Gaeremyck_Willekins.pdf.
- WULANDARI ETTY R.- RAHMAN ASHEQ R., “A Cross-Country Study On The Quality, Acceptability, And Enforceability Of Accounting Standards And The Value Relevance Of Accounting Earnings”, 2004, <http://www.oecd.org/dataoecd/6/16/33735584.pdf> (16.03.2011).
- YOON Sora, Accounting Quality and International Accounting Convergence, Oklahoma State University, (2007), <http://proquest.umi.com/pqdlink?Ver=1&Exp=08-17-2016&FMT=7&DID=1453169231&RQT=309&attempt=1&cfc=1>, (07.04.2010).
- ZAROWIN Paul, “Does Income Smoothing Make Stock Prices More Informative?”, 2002, <http://archive.nyu.edu/bitstream/2451/27592/3/SSRN-id315099.pdf.txt>, (08.08.2011)
- ZHOU Haiyan- XIONG Yan- GANGULI Gouran, “Accounting Standads and Earnings Management: Evidence From An Emergence Market”, <http://www.lby100.com/ly/200806/P020080627325798658107.pdf>.
- 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu., 10.01.1961 tarihli 10703 sayılı Resmi Gazete.
- 5432 Sayılı Vergi Usul Kanunu, 15.06.1949 tarihli 7233 sayılı Resmi Gazete.
- 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu, 14.02.2011 tarihli ve 27846 sayılı Resmi Gazete.
- 6762 Sayılı TTK, 09.07.1956 tarihli ve 9353 sayılı Resmi Gazete (kabul tarihi 29.06.1956).

ÖZGEÇMİŞ

Adı, Soyadı	Yasemin Ertan		
Doğum Yeri ve Yılı	Bursa- 1980		
Bildiği Yabancı Diller ve Düzeyi	İngilizce İyi		
Eğitim Durumu	Başlama - Bitirme Yılı		Kurum Adı
Lise	1994	1998	Bursa Çelebi Mehmet Lisesi
Lisans	2000	2005	Gazi Üniversitesi
Yüksek Lisans	2005	2007	Uludağ Üniversitesi
Doktora	2007	Devam Ediyor	Uludağ Üniversitesi
Çalıştığı Kurum (lar)	Başlama - Ayrılma Yılı		Çalışılan Kurumun Adı
1.	29.06.2005	13.11.2005	Kuzman Tekstil San. Ve Dış Tic. Ltd.
2.	26.11.2006	Devam Ediyor	Uludağ Üniversitesi
3.			
Üye Olduğu Bilimsel ve Mesleki Kuruluşlar			
Katıldığı Proje ve Toplantılar			
Yayımlar:	<p>İşseveroğlu, Gülsün – Mugal, Elif - Ertan, Yasemin, “The Effects Of Sarbanes Oxley Act On Turkish Capital Markets”, Journal of Accounting and Management Information Systems, 2006, No:18, p.21-31.</p> <p>Alper, Değer- Ertan, Yasemin, “Yatırım Fonu Seçim Kararlarında Çerçeveleme Etkisi” Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı:34, Ocak 2008, s:174-184.</p> <p>Selimoğlu, Seval Kardeş- Poroy, Aylin Arsoy- Ertan, Yasemin, The Effect of Powerpoint Preferences of Students on Their Performance: A Research In Anadolu University, Turkish Online Journal of Distance Education-January 2009, Vol. 10, No. 1.</p> <p>Gençoğlu, Ümit Gücenme- Ertan, Yasemin, 12.Dünya Muhasebe Tarihçileri Kongresine İlişkin Bir Değerlendirme, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı:41,Ocak 2009, s.197-207.</p> <p>Gençoğlu, Ümit Gücenme- İşseveroğlu, Gulsun- Ertan, Yasemin, “Audit and Oversight of Audit in terms of Commerce Law of Turkey”, Business and Economics Research Journal, Volume 2 . Number 1 . 2011,pp. 109-120.</p> <p>Gençoğlu, Ümit Gücenme- Ertan, Yasemin, “Muhasebe ve Etik”, İşletme Etiği, Editör: Prof.Dr.Zeyyat Sabuncuoğlu, Beta Basım AŞ:, İstanbul, 2011, s:197-216.</p> <p>Ertan, Yasemin- Yücel, Elif- Kara, Esen, Karabıyık, Lale, “The Effects Of The Interactive White Board Usage On The Students’ Learning Level And An Application In The</p>		

	Financial Markets Courses”, Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE, Vol.12, No.3, 2011, pp.23-35.
Diğer:	
İletişim (e-posta):	yasertan@uludag.edu.tr
	Tarih İmza Adı Soyadı Yasemin ERTAN